

พระราชพงศาวดาร

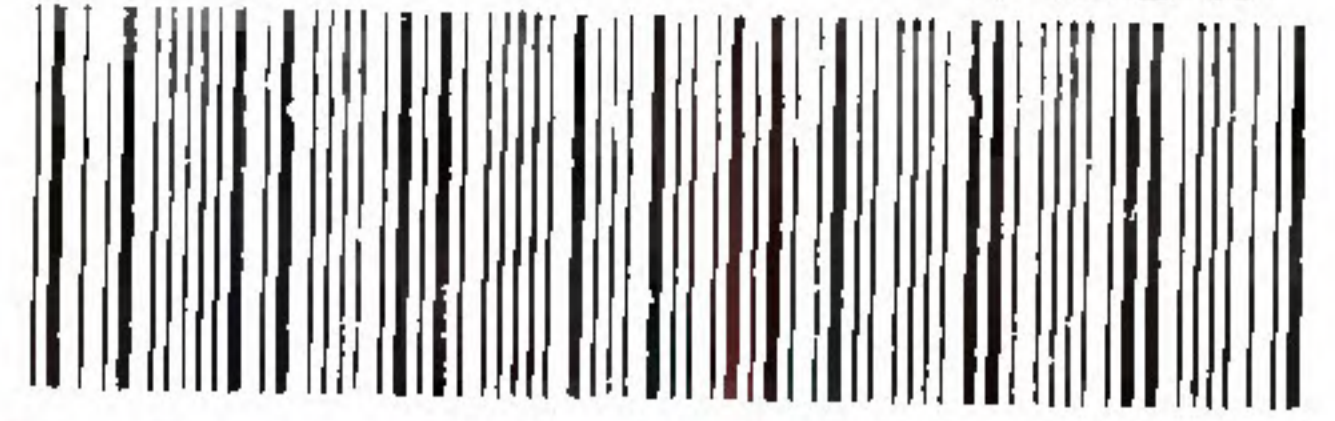
ฉบับพระราชนิพนธ์

ก
DS
578
พ4
2495
ล. 2
ต. 2

TUDC

08/04/2563

TULIB

3 1379 00245092 3

พระราชนิพนธ์ ตำราดารุจยพระราชนิพนธ์

เล่ม ๒ ตอน ๑

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชวงศ์เธอ

ทรงแต่งพระอธิบายประกอบ

๒๕๖๕

จัดทำขึ้นโดย

บริษัท ไอเดียเนส จำกัด

๒๓ ถรางข้ามหัวไอเดียเนส พระนคร

สำนักหอสมุด

๑

DS

578

พ 4

2495

๑.๒

๑.๑

สารบาญเรื่อง

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑

(พระเจ้าทรงธรรม)

จุลศักราช ๙๖๔ - ๙๖๙

๕ ๕ ๕ ๖ ๗	ตงจมนครรัตนกษเบ็นพระมหาอุปราช	หน้า	๗
	พระมหาอุปราชต้นพระชนม์	”	๘
๕ ๗	ญบุนเบนกบฏ	”	๘
๕ ๖ ๕ ๗	ตงพระมหาอำมาตยทปราบญบุนเบนกบฏ		
๗ ๕	เบ็นเจ้าพระยากลาโหม ฯ	”	๒
	ชกพระมงคตบพิตรจากฝ่ายตะวันออกพระราชวัง		
	มาทำมณฑปไว้ฝ่ายตะวันตก	”	๒
๕ ๕ ๕ ๕	เถยเมืองตะนาวศรีแกมอญ	”	๓
๕ ๖ ๗ ๕	พุดนหนาวหารแกตบเบณฑทการพระเมรุ	”	๓
	พบรอยพระพุทชบาท	”	๓

(๒)

สร้างบริเวณวัดพระพุทธรบาท	หน้า ๕
ตัดถนนแต่ท่าเรือไปพระพุทธรบาท	” ๕
สร้างคาน้ำกินน้ำเจ้าสนุก	” ๕
แปลงบึงวเรือชยเขนเรือกง	” ๕
ฉดของวัดพระพุทธรบาท	” ๕
พระปรารภควมหาชาติพง	” ๕
ตั้งหนังสือมหาชาติค้ำหวง	” ๕
สร้างพระไตรปิฎกจบบริบูรณ์	” ๕
สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมสวรรคต	” ๕

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒

(พระเชษฐาธิราช)

จุลศักราช ๙๖๙ - ๙๙๑

08/04/2563

TJDC

พระศรีศกัปราชอนุชาเบนกบฏจับได้

” ๖

เจ้าพระยากดาโหมฯ ทำศพ เกิดสงสัยว่าเป็นกบฏ

” ๗

(๓)

เจ้าพระยาตากาโหม ฯ เป็นกบฏ

จับพระเจ้าแผ่นดินปลดงพระชนม์

หน้า ๘

แผ่นดินสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์

(๖ เดือน)

ขุนนางถวายราชสมบัติแก่เจ้าพระยาตากาโหม ฯ

๑๑ ๒๓

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕

(ปราสาททอง.)

จุลศักราช ๙๙๒ - ๑๐๐๖

เจ้าพระยาตากาโหม ฯ รับครองราชสมบัติ

๑๑ ๓๔

ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก

๑๑ ๓๕

๐๘/๐๔/๒๕๖๓
ขุนนางเห็นจลาจลการ

TUDC

๑๑ ๓๖

๕
คงเดียงสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ไว้ในวัง

๑๑ ๓๗

๕
๑
คงพระศรีสุธรรมราชา

๑๑ ๓๘

(๕)

ถวายทบา ^๑ นพระพน ^๒ บ ^๓ ห ^๔ ด ^๕ วง ส ^๖ ร ^๗ ำ ^๘ ง ^๙ ว ^{๑๐} ด ^{๑๑} ช ^{๑๒} ย ^{๑๓} ว ^{๑๔} ฒ ^{๑๕} น ^{๑๖} าร ^{๑๗} าม	หน้า	๓๗
ถ ^๑ าย ^๒ บ ^๓ น ^๔ พระ ^๕ น ^๖ ค ^๗ ร ^๘ ห ^๙ ด ^{๑๐} วง (น ^{๑๑} ค ^{๑๒} ร ^{๑๓} ช ^{๑๔} ม) เ ^{๑๕} ำ ^{๑๖} มา ^{๑๗} ส ^{๑๘} ร ^{๑๙} ำ	,,	๓๗
ส ^๑ ถ ^๒ า ^๓ ป ^๔ น ^๕ า ^๖ ว ^๗ ด ^๘ พระ ^๙ ศ ^{๑๐} ร ^{๑๑} ี ^{๑๒} ส ^{๑๓} ร ^{๑๔} ร ^{๑๕} เพ ^{๑๖} ช ^{๑๗} ญ	,,	๓๘
ส ^๑ ร ^๒ ำ ^๓ ป ^๔ ร ^๕ า ^๖ ส ^๗ า ^๘ ท ^๙ ศ ^{๑๐} ร ^{๑๑} ี ^{๑๒} ย ^{๑๓} ศ ^{๑๔} ไ ^{๑๕} ศ ^{๑๖} ร	,,	๓๘
เบ ^๑ ด ^๒ ย ^๓ น ^๔ ช ^๕ อ ^๖ ป ^๗ ร ^๘ า ^๙ ส ^{๑๐} า ^{๑๑} ท ^{๑๒} ศ ^{๑๓} ร ^{๑๔} ี ^{๑๕} ย ^{๑๖} ศ ^{๑๗} ไ ^{๑๘} ศ ^{๑๙} ร		
เบ ^๑ น ^๒ จ ^๓ ก ^๔ ร ^๕ ว ^๖ ร ^๗ ร ^๘ ด ^๙ ไ ^{๑๐} พ ^{๑๑} ช ^{๑๒} ย ^{๑๓} น ^{๑๔} ด ^{๑๕}	,,	๓๙
พระ ^๑ เจ ^๒ ำ ^๓ ด ^๔ ก ^๕ เช ^๖ อ ^๗ พระ ^๘ น ^๙ าร ^{๑๐} าย ^{๑๑} ณ ^{๑๒} ร ^{๑๓} า ^{๑๔} ช ^{๑๕} ก ^{๑๖} ม ^{๑๗} า ^{๑๘} ร ^{๑๙} ป ^{๒๐} ระ ^{๒๑} ส ^{๒๒} ุ ^{๒๓} ติ	,,	๓๙
ส ^๑ ร ^๒ ำ ^๓ ป ^๔ ร ^๕ า ^๖ ส ^๗ า ^๘ ท ^๙ ไ ^{๑๐} ศ ^{๑๑} ว ^{๑๒} ร ^{๑๓} ร ^{๑๔} ย ^{๑๕} ท ^{๑๖} พ ^{๑๗} อ ^{๑๘} า ^{๑๙} ส ^{๒๐} น ^{๒๑}		
ท ^๑ เ ^๒ าะ ^๓ บ ^๔ าง ^๕ น ^๖ าง ^๗ อ ^๘ น (บ ^๑ าง ^๒ ป ^๓ อ ^๔ น)	,,	๓๙
ส ^๑ ร ^๒ ำ ^๓ ว ^๔ ด ^๕ ช ^๖ ม ^๗ พ ^๘ ด ^๙ น ^{๑๐} ก ^{๑๑} า ^{๑๒} ย ^{๑๓} า ^{๑๔} ร ^{๑๕} า ^{๑๖} ม ^{๑๗} ท ^{๑๘} เ ^{๑๙} าะ ^{๒๐} บ ^{๒๑} าง ^{๒๒} ป ^{๒๓} อ ^{๒๔} น	,,	๔๐
ไ ^๑ ศ ^๒ ก ^๓ น ^๔ ต ^๕ พระ ^๖ เจ ^๗ ำ ^๘ ด ^๙ ก ^{๑๐} เช ^{๑๑} อ ^{๑๒} พระ ^{๑๓} อง ^{๑๔} ค ^{๑๕} อ ^{๑๖} น ^{๑๗} ท ^{๑๘} ร ^{๑๙} ท ^{๒๐} เ ^{๒๑} าะ ^{๒๒} บ ^{๒๓} า ^{๒๔} น ^{๒๕} เด ^{๒๖} น		
(พระ ^๑ ท ^๒ น ^๓ ง ^๔ ณ ^๕ เ ^๖ าะ ^๗ บ ^๘ าง ^๙ ป ^{๑๐} อ ^{๑๑} น)	,,	๔๐
ส ^๑ ถ ^๒ า ^๓ ป ^๔ น ^๕ า ^๖ พระ ^๗ เจ ^๘ ำ ^๙ ด ^{๑๐} ก ^{๑๑} เช ^{๑๒} อ ^{๑๓} พระ ^{๑๔} อง ^{๑๕} ค ^{๑๖} อ ^{๑๗} น ^{๑๘} ท ^{๑๙} ร		๔๐
เบ ^๑ น ^๒ เจ ^๓ ำ ^๔ พ ^๕ า ^๖ ช ^๗ ย	,,	๔๐
ส ^๑ ร ^๒ ำ ^๓ พระ ^๔ ป ^๕ ร ^๖ า ^๗ ง ^๘ ค ^๙ ว ^{๑๐} ด ^{๑๑} ม ^{๑๒} ห ^{๑๓} า ^{๑๔} ช ^{๑๕} า ^{๑๖} ค ^{๑๗} ท ^{๑๘} พ ^{๑๙} ง	,,	๔๐
ป ^๑ ระ ^๒ ส ^๓ ุ ^๔ ติ ^๕ พระ ^๖ เจ ^๗ ำ ^๘ ด ^๙ ก ^{๑๐} เช ^{๑๑} อ ^{๑๒} พระ ^{๑๓} ไ ^{๑๔} ศ ^{๑๕} ร ^{๑๖} ภ ^{๑๗} ว ^{๑๘} น ^{๑๙} า ^{๒๐} ท ^{๒๑} ค ^{๒๒} ย ^{๒๓} ว ^{๒๔} ง ^{๒๕} ค ^{๒๖}		
พระ ^๑ อง ^๒ ค ^๓ ท ^๔ อง ^๕ พระ ^๖ อ ^๗ น ^๘ ท ^๙ ร ^{๑๐} า ^{๑๑} ช ^{๑๒} า	,,	๔๐

(๖)

บอกเรื่องตบศึกราชไปยงกรุงอังวะ	หน้า	๓๓
พระเจ้าองวะแต่งราชทูตเข้ามาเยี่ยมพระศัพพะเจ้า ทรงธรรม และมีราชดำนั้นบอกมาว่าจะใช้ศึกราช คามเค็ม	,,	๓๔
ราชทูตพม่าไม่กินเลี้ยงจึงให้ขับไปเสีย	,,	๓๕
ประทับที่มณฑลพระที่นั่งไศศุวรยทิพอาสน์กับพระนารายณ์ ฟ้าผ่าไม่ต้องพระองค์	,,	๓๖
กำปั่นขุดมหมัดเข้ามาเทศ์เข้ามา	,,	๓๖
พระโหราทนายว่าไฟจะไหม้พระราชวัง	,,	๓๖
เสด็จหลบไฟไปอยู่วัดชยวัฒนาราม	,,	๓๗
ฟ้าผ่าไฟไหม้ปราสาทมังกดาภิเษก	,,	๓๘
สร้างปราสาททไฟใหม่เปิดย่นชอเป็นพระวิหารดมเด็จพระ ประชวร แปลงสถานไปประทับพระที่นั่งเบญจรัตน	,,	๓๘
08/04/2563 TUDC มอบบราชสมบัติแก่เจ้าพาชย	,,	๓๘
พระเจ้าปราสาททองสวรรคต	,,	๓๘

(๘)

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓

(พระนารายณ์มหาราช)

จุลศักราช ๑๐๑๘ - ๑๐๔๔ (๑๐๕๐)

ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก	หน้า	๔๗
ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าปราสาททอง	,,	๕๐
เสด็จประทับอยู่พระราชวังบวร ฯ	,,	๕๒
พระไตรภวนาทิตยวงศ์อยู่วังหลัง	,,	๕๒
อำนวยการพระไตรภวนาทิตยวงศ์ให้กินแห่ง สมเด็จพระนารายณ์	,,	๕๒
เกิดกินแห่งกับพระไตรภวนาทิตยวงศ์	,,	๕๒
จับพระไตรภวนาทิตยวงศ์และพระองค์ทองดำเร้าโทษ ที่พระนครหลวง	,,	๖๒
ชำระพรรคพวกพระไตรภวนาทิตยวงศ์	,,	๖๓
ห่อเตวรบสำหรับการพระราชพิธี	,,	๖๗
ทำพระราชพิธีเบญจพิธีตามมณฑลมหัยอง	,,	๖๗
ห่อพระเทวกรรม	,,	๗๓

ทำพระราชพิธีมหาปราชัยจรและพิธีบวงสรวงพรหม

ททะเดหญ้า

หน้า ๗๓

ทำพระราชพิธีชกกรรม

,, ๗๓

เสด็จประพาสถึงเมืองนครสวรรค์

,, ๗๓

ไต่ช้างเผือกพัง ชอพระอินทรโยธา

,, ๗๓

สร้างพระพุทธรูปพระบรมไตรโลกนาถ

,, ๗๔

สร้างพระพุทธรูปพระบรมศรีภพนาถ

,, ๗๔

สร้างพระพุทธรูปทองและเงิน

,, ๗๔

สร้างเทวรูปพระบรมกรรมไว้อาราม

พระศรีรัตนนาถทชกน

,, ๗๕

สร้างพระเทวกรรม

,, ๗๕

ทรงกัมพูชาเบเนจดาจตด้วยนักจันทรวาทกบหนอง

ชอนกประทม

,, ๗๕

แขกแม่นางกเบาทเบเนชนางเขมรทตายคน

เขามาด้วยความภักดี

,, ๗๖

08/04/2563

TUDC

เจ้าเขมร ตั้งขราชเขมร กับชนางเขมร

อพยพเขามาด้วยความภักดี

,, ๗๖

มรือดาถวายของ	หน้า	๗๗
พระยาตกด้าถวายของ	,,	๗๗
นางพระยาอาแจถวายของ	,,	๗๗
พระยาแ่่นหดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่ต้วามภกค		
ชอกกองทัพไปช้ววยบ้องกนัทพช้อ	,,	๗๗
ให้พระยาต้วหาราชเดโช พระยาท้าวหน้า ยกไปช้ววย		
เมืองเชียงใหม่	,,	๗๐
เต้ตจเมืองพิษณโตก	,,	๗๓
แ่่นสรันทรไมตรทเมืองเชียงใหม่		
ให้มานำทพกรงหดบหนี	,,	๗๓
แตงกองทัพ & ทพหนนชนไปตเมืองนครด้าปาง		
แ่ดะเมืองเถน	,,	๗๒
กองทัพไทยไตเมืองนครด้าปาง เมืองเถน	,,	๗๓
กองทัพไทยไตเมืองตง เมืองตอง	,,	๗๔
เต้ตจจากพิษณโตกมาประทบเมืองต้วไรทัย	,,	๗๔
๐๘/๐๔/๒๕๖๒ UDC		
แตงกองทัพไปตตระวาเมืองรามต	,,	๗๕
ไตเมืองรามต	,,	๗๕

เสด็จกลับพระนคร	หน้า	๙๖
กองทัพไทยไปตีเมืองอินทคร	,,	๙๗
เมืองอินทครตั้งงามภักดี	,,	๙๗
มอญเมืองเมาะตะมะเบงกบฏต่อพระเจ้าองวะ	,,	๙๐
มอญเมืองเมาะตะมะเข้ามาตั้งงามภักดี	,,	๙๓
พม่าจะยกกองทัพเข้ามาตามครัวมอญ	,,	๙๕
กองทัพไทยที่โตเมืองนครดําปางยกขึ้นไปตี เมืองนครดําพันไชย เมืองเชียงใหม่ พระยาเชียงใหม่ พระยาดําพัน คิดอุบาย หน่วงกองทัพไทย คอยพม่ามาช่วย	,,	๙๓
กองทัพพม่ายกมาถึงปลายคานเมืองกาญจนบุรี	,,	๙๖
เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ยกไปรบพม่า	,,	๙๗
ให้หากองทัพที่ไปตีเมืองเชียงใหม่ให้กลับมาช่วยรบพม่า แขวงเมืองกาญจนบุรี	,,	๙๙
กองทัพไทยตีพม่าแตกที่เมืองไทรโยค	,,	๙๙
ให้หากองทัพกลับพระนคร	,,	๑๐๐
ตั้งฝรั่งเป็นหลวงวิไชยเขนทร์	,,	๑๐๓

เดือนหลวงวิไชยเนทรเป็นพระ แดวเป็นพระยา	หน้า ๓๐๓
พระยาวิไชยเนทรกราบทูลตั้งรเรศวรเสวีญัตถ์มบัตฝรังเศส	,, ๓๐๒
ตั้งนายปานเป็นราชทูตไปเมืองฝรังเศส	,, ๓๐๓
นายปานราชทูตกลับถึงกรุง	,, ๓๑๕
โปรดให้เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ยกกองทัพ ไปตีเมืององวะ	,, ๓๓๖
โปรดให้กองทัพไทยขนไปเกณฑ์คนเชียงใหม่ ดำพนไชย นครดำปาง ไปสมทบทัพไทย ตีเมืององวะ	,, ๓๓๖
กองทัพไทยไปชุมนุมทัพที่เมืองจัตทอง	,, ๓๓๗
กองทัพไทยตีเมืองเสียง เมืองย่างกุ้ง เมืองหงสาวดี	,, ๓๓๗
กองทัพไทยไปถึงเมืององวะ	,, ๓๓๗
พระเจ้าองวะให้มังจาเดราชบุตรออกตั้งรับกองทัพไทย	,, ๓๓๘
พม่าคิดก่อกบฏพระยาดีหราชเคโซ	,, ๓๓๘
พระสุนทรภักดีแก่พระยาดีหราชเคโซมาได้	,, ๓๔๐
ได้ทรงทราบข่าวพม่าจับพระยาดีหราชเคโซ ให้พระพิมลธรรมจับยาม	,, ๓๔๐

กองทัพไทยชุดเดิมยัง	หน้า	๑๒๓
เจ้าพระยาโกษาจืดอวยยศ	,,	๑๒๔
พม่าหลงกตเจ้าพระยาโกษา	,,	๑๒๕
เจ้าพระยาโกษาจืด	,,	๑๓๒
กองทัพเชียงใหม่หนักด้นไปเมือง	,,	๑๓๒
เจ้าพระยาโกษาให้พระยากำแพงเพชร พระยารามเดโชคุมพลไปตามทัพเชียงใหม่	,,	๑๓๓
เชียงใหม่เตรียมต่อสู้	,,	๑๓๓
กองทัพไทยทไปตามเขาคเมืองเชียงใหม่ไม่ได้	,,	๑๓๔
กองทัพไทยเด็กกตด้นมาอยู่เมืองกำแพงเพชร	,,	๑๓๗
ให้หากองทัพกตด้นพระนคร	,,	๑๓๗
ไต่ซางเผือกเมืองนครสวรรค์ เจ้าพระยาบรม คเชนทรณทัต	,,	๑๓๘
เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ถึงอัญญกรรม	,,	๑๔๓
โปรดให้นายปานราชทูตเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี	,,	๑๔๒
โปรดให้เจ้าพระยาโกษา (ปาน) เป็นแม่ทัพไป ตีเชียงใหม่	,,	๑๔๒

เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ดองอาญาดีทัช	หน้า	๓๕๓
เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ยกกองทัพไปตีเชียงใหม่	,,	๓๕๗
กองทัพไทยไต่เมืองนครดําปาง	,,	๓๕๗
กองทัพไทยไต่เมืองนครดําพนไชย	,,	๓๕๘
กองทัพไทยไปตีคเมืองเชียงใหม่	,,	๓๕๘
กองทัพไทยตั้งดอมเมืองเชียงใหม่	,,	๓๕๙
เด็จยกกองทัพหลวงขึ้นไปตั้งอยเมืองดําพน	,,	๓๕๓
เดอนกองทัพหลวงเด็จไปตั้ง ณ เมืองเชียงใหม่	,,	๓๕๒
เขาคไต่เมืองเชียงใหม่	,,	๓๕๖
เด็จยกทัพหลวงกลับพระนคร	,,	๓๕๙
พระราชทานนางธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่แก่พระเพทราชา	,,	๓๖๐
เด็จพิษณ โถก	,,	๓๖๐
นางธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ประสูติหนายเคอทคาบด		
โพธิประทบร้าง	,,	๓๖๐
พระเพทราชาถวายหนายเคอเบนมหาคเด็ก	,,	๓๖๓
๐8/04/2563 TUDC ดองพระฉายกับหนายเคอ	,,	๓๖๓
คความทะนงองอาจของหนายเคอ	,,	๓๖๒

(๑๕)

ทรงตงนายเดอเบินหลวงสรศักดิ์	หน้า	๓๖๓
สร้างเมืองดพบุรีเป็นทประทับฤๅตั้ง	,,	๓๖๔
พระราชโอรส พระราชธิดา ของสมเด็จพระนารายณ์	,,	๓๖๕
พระราชภคินของสมเด็จพระนารายณ์	,,	๓๖๕
พระยาวิไชเยนทรเดอนเป็นเจ้าพระยาที่กรมหน้ายก	,,	๓๖๕
ให้พระยารามเดโชไปครองเมืองนครศรีธรรมราช	,,	๓๖๕
พระยายมราชไปครองเมืองนครราชสีมา	,,	๓๖๕
เจ้าพระยาวิไชเยนทรกอดกต่าง ๆ ที่เมืองดพบุรี	,,	๓๖๖
เจ้าพระยาวิไชเยนทรคิดจะเอาราชสมบัติ	,,	๓๖๖
เจ้าพระยาวิไชเยนทรให้ตั้งภักษุสามเณรเป็นอันมาก	,,	๓๖๖
หลวงสรศักดิ์ชกเจ้าพระยาวิไชเยนทร	,,	๓๖๗
เจ้าแม่วัดคดัดทอโทษหลวงสรศักดิ์	,,	๓๗๐
เจ้าพระยาวิไชเยนทรชงบนพระพรณ	,,	๓๗๒
สร้างบ่อนเมืองพิษณุโลก เมืองดพบุรี	,,	๓๗๔
เสด็จพรชพทบาททกับ	,,	๓๗๔
พระเพทราชามาพระทงมนมตร	,,	๓๗๖

(๑๓)

แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษ

(พระเพทราชา)

จุลศักราช ๑๐๔๔ - ๑๐๕๓

ปดงพระชนมเจ้าพ้อภยทศ	หน้า	๑๙๒
พระเพทราชาเสวยราชย์	,,	๑๙๒
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษกครั้งที่ ๓ ที่เมืองดพบุรี	,,	๑๙๒
ตั้งหลวงสรศักดิ์เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	,,	๑๙๒
เชิญพระบรมศพกลับกรุง	,,	๑๙๓
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษกครั้งที่ ๒ ที่ในกรุง	,,	๑๙๕
สมโภชพระนคร	,,	๑๙๖
เดยบพระนคร	,,	๑๙๖
พระญาติวงศ์บ้านพดด้วงเข้ามาเฝ้า	,,	๑๙๖
ตั้งพระมเหสีทั้ง ๓	,,	๑๙๙
ตั้งลูกเชอ หาดานเชอ	,,	๒๐๐
ตั้งนายจบกชประสิทธิ์เป็นกรมพระราชวังหลัง	,,	๒๐๐

ตั้งนายกรัณฑรคชประสิทธิ์คเป็นเจ้าพระพิชัยสุนทร	หน้า	๒๐๐
ตั้งเจ้าราชหนักด	,,	๒๐๐
ให้เจ้าพระยาสรสงครามมัยศเท่ากรมพระราชวังหลัง	,,	๒๐๐
เอาวงจันทรเป็นพระราชวงบวร ฯ	,,	๒๐๑
เรื่องกรมหลวงโยธาเทพ กรมหลวงโยธาเทพ	,,	๒๐๑
ทำพระเมรุพระบรมศพ	,,	๒๐๒
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	,,	๒๐๓
ทำอธิบายกำจัดกรมพระราชวังหลัง และ		
เจ้าพระยาสรสงคราม	,,	๒๐๔
ย้ายธรรมเนียมรดอมตวเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศ		
ยกเขามาตกรง	,,	๒๐๖
จับย้ายธรรมเนียมใด	,,	๒๑๐
พระยายมราชตั้งขตงแขงเมืองนครราชสีมา	,,	๒๑๒
พระยารามเดโชตั้งแขงเมืองนครศรีธรรมราช	,,	๒๑๒
ให้พระยาดัหราชเดโชยกกองทัพไปตเมืองนครราชสีมา,	,,	๒๑๓
08/04/2563 ทพกรตเมืองนครราชสีมาไม่ได้ออกกองทัพเพิ่มเติม	,,	๒๑๕
ตั้งพระราชอาญาแม่ทัพนายกอง	,,	๒๑๕

เตรียมกองทัพยกไปตีนครราชสีมาอีก	หน้า	๒๑๕
ศึกคนระเบิด	,,	๒๑๖
ท้าวทรงกนดาตอหน้ไปอยู่เมืองนครราชสีมา	,,	๒๑๗
ทัพกรุงโตเมืองนครราชสีมา	,,	๒๑๘
พระยายมราชตั้งขบวนไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช	,,	๒๑๘
กรมหลวงโยธาเทพประสูติเจ้าฟ้าพระขวัญ	,,	๒๑๙
ถวายบ้านหลวงสร้างบรมพุทธาราม	,,	๒๑๙
โคชาวเมืองนครศรีธรรมราชเตรียมกองทัพจะเข้ามา ตีกรุง	,,	๒๒๐
ให้พระยาดรสังครามเบนแม่ทัพบก พระยาราชบังสัน เบนแม่ทัพเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช	,,	๒๒๑
กองทัพบกรบพระยายมราชตั้งขบวนตายแดนเมืองนคร ศรีธรรมราช	,,	๒๒๒
พระยายมราชตั้งขบวนในทัพ	,,	๒๒๒
ทัพกรุงถึงเมืองนครศรีธรรมราช	,,	๒๒๓
เมืองนครศรีธรรมราชขัดเสบียง	,,	๒๒๕
พระยารามเดโชขอเรือพระยาราชบังสัน	,,	๒๓๐

พระยารามเดโชหนีจากเมืองนครศรีธรรมราช	หน้า	๒๓๓
ทัพกรุงโตเมืองนครศรีธรรมราช	,,	๒๓๒
ประหารชีวิตพระยาราชนงัน	,,	๒๓๓
ให้หากองทัพกตบกรง	,,	๒๓๓
สร้างพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์	,,	๒๓๔
ทาพระที่นั่งทรงบนเบณฑเด็จจอกออกข้างท่ายวง	,,	๒๓๔
กรมหลวงโยธาเทพประสูติเจ้าฟ้าตรีสุนทรีย	,,	๒๓๕
แต่งราชทูตไปเมืองฝรั่งเค็ด	,,	๒๓๕
โต ข้างนอกเมืองสุวรรณโคตม ขอพระอินทไอยราพต	,,	๒๓๕
ปฏิสังขรณ์วัดพระยาแมน	,,	๒๓๗
โต ข้างนอกฝั่งจากกรงกัมพูชา ขอพระบรมรัตนากาศ	,,	๒๓๘
อ้ายบุญกว้างดาวตงตอเป็นผัวเค็ด	,,	๒๔๐
อ้ายบุญกว้างโตเมืองนครราชสีมา	,,	๒๔๓
อ้ายบุญกว้างยกมาตงตอพบ	,,	๒๔๓
ให้พระยาสุรเสนาฯ ท้าวไปรบอ้ายบุญกว้าง	,,	๒๔๔
จับอ้ายบุญกว้างโตที่เมืองตพบุรี	,,	๒๔๕
เสด็จพระพุทธรบาท	,,	๒๔๖

(๒๑)

พระเจ้ายศวงศ์รัตน์คณาธิบดีมหาดไทยพระแก้วฟ้า ราชธิดา	หน้า ๒๕๐
พระเจ้ายศวงศ์รัตน์คณาธิบดีมหาดไทยไปช่วยต่อสู้ ทัพหลวงพระบาง	๒๕๓
ให้พระยานครราชสีมายกกองทัพไปห้ามศึกหลวง พระบาง	๒๕๓
กองทัพหลวงพระบางเลิกไป	๒๕๓
พระเจ้ายศวงศ์รัตน์คณาธิบดีตั้งพระแก้วฟ้ามาถวาย กรมพระราชวังบวรฯ ซึ่งพระแก้วฟ้า	๒๕๔
๒๕๔	๒๕๔
ได้กนิษฐาเจ้าฟ้าพระขวัญ	๒๕๕
พระเจ้าแผ่นดินประจวบฯ	๒๕๗
กรมพระราชวังบวรฯ ปดุงพระชนมเจ้าฟ้าพระขวัญ	๒๕๗
กรมหลวงโยธาเทพกราบทูลข่าวเจ้าฟ้าพระขวัญ สิ้นพระชนม์	๒๖๐
พระเจ้าแผ่นดินมอบราชสมบัติแก่เจ้าพระพิไชยสุรินทร์ ราชินิกุล	๒๖๐
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	๒๖๐

กรมหลวงโยธาเทพ กรมหลวงโยธาเทพ ออกไป

อยู่ค้ำหนักวัดพิไชยวรวิชัย	หน้า	๒๗๓
ประวศเจาพาศรสนอยแตไดกนคจนทรงผนวชพระ	,,	๒๗๓
พระนามดกเชอใน ๒ รัชกาล	,,	๒๗๒
คตองโคชางาสน ขอพระบรมไตรจักร	,,	๒๗๔
สร้างมณฑป ๕ ยอดทพระพุทชบาท	,,	๒๗๔
เสด็จพระพุทชบาท	,,	๒๗๔
สมเด็จพระตั้งฆราชไปชวยเบนแมการ	,,	๒๗๕
ลักษณะประพาสของพระเจ้าแผ่นดิน	,,	๒๗๕
มณฑปพระพุทชบาทคางการทองแดงประดับกระจก	,,	๒๗๖
เสด็จไปชกมวยทเมืองวเคษชยชาญ	,,	๒๗๗
เสด็จไปตอมชางทเมืองนครสวรค	,,	๒๗๘
ให้พระบณทรทง ๒ ทาถนชามบงหูกวาง	,,	๒๗๙
ชางพระทงถดาหตมทถนบงหูกวาง	,,	๒๗๙
ทรงพระพิโรชพระบณทรทง ๒	,,	๒๗๙
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC		
ดงพระราชอาญาพระบณทรทง ๒	,,	๒๗๙
พระบณทรทง ๒ ให้เชญเสด็จกรมพระเทพามาตย์	,,	๒๗๙

กรมพระเทพามาตย์เสด็จขึ้นไปทอดขอโทษให้

พระบิณฑุร	หน้า	๒๘๕
พระบิณฑุรพินโทษ	,,	๒๘๖
เรื่องพระองค์เจ้าทเบ็นชดาเจ้าพระบำเรอภุชร	,,	๒๘๗
เจ้าฟ้าพระราชมหาธิดาพระชนม	,,	๒๘๘
ความกักขังของพระเจ้าแผ่นดิน	,,	๒๘๙
เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรีและชายทะเล	,,	๒๙๑
เสด็จประพาสปากน้ำเมืองสาครบุรี	,,	๒๙๐
หัวเรือพระที่นั่งโค่นหักทโคกขาม	,,	๒๙๐
เรื่องพันทายนรสิงห์	,,	๒๙๓
ให้พระราชสงครามขุดคลองโคกขาม	,,	๔๙๕
ตำนานการขุดคลองกรุง	,,	๒๙๕
เสด็จพระพุทธรบาท	,,	๒๙๖
เสด็จนมัสการพระฉายทเขาบถ	,,	๒๙๖
เสด็จนมัสการพระเจดีย์เขานมยง	,,	๒๙๖
ประชวรดงกลางทางคลองเสด็จกดับ	,,	๒๙๖
การขุดคลองโคกขามค้างอยู่ครึ่งหนึ่ง	,,	๒๙๖

(๒๕)

มอขบราชต์มบคกักรมพระราชวังบวร ๑	หน้า ๒๙๙
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	๑๑ ๒๙๙

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙

(พระเจ้าท้ายสระ)

จุลศักราช ๑๐๖๘—๑๐๙๔

จัดการพระบรมศพ	๑๑ ๓๐๐
ทำพระราชพิธีราชาภิเษก	๑๑ ๓๐๑
ตั้งพระบรมชุกรนอยเบงกรมพระราชวังบวร ๑	๑๑ ๓๐๒
พระอภัยมณีของพระเจ้าแผ่นดิน	๑๑ ๓๐๒
ประหารชีวิตพระองค์เจ้าดา	๑๑ ๓๐๓
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	๑๑ ๓๐๓
บิตทองประดับกระจกแผ่นใหญ่ฝามณฑปพระพุทธบาท ทองคำอยู่	๑๑ ๓๐๔
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC	
เสด็จพระพุทธบาท	๑๑ ๓๐๔
กรมพระเทพามาตย์สวรรคต	๑๑ ๓๐๕

(๒๖)

นักแก้วฟ้าออกไปพาดูจนมาตกรงกัมพูชา	๑๑	๓๐๕
เจ้ากรงกัมพูชาหนีเข้ามาพึ่งพระบารมี	๑๑	๓๐๖
ให้เจ้าพระยาจักรี (โรงฆ้อง) คมกองทัพบก พระยา โกษา(จีน)ยกกองทัพเรือไปตีเมืองกัมพูชา	๑๑	๓๐๗
ทัพเรือเตี้ยทแกลงศักดิ์	๑๑	๓๐๘
ทัพบกตเขาไปตีถึงเมืองหลวง	๑๑	๓๐๘
เจ้าพระยาจักรีเกลี้ยกล่อมนักพระแก้วฟายอม สวามภักดี	๑๑	๓๑๐
พระนามเจ้าพาดกเชอทมด้วยพระอัครมเหสี ปฏิสังขรณ์วัดมเหยงค์	๑๑	๓๑๓
กรมพระราชวังปฏิสังขรณ์วัดกุฎีดาว ฉลองวัดมเหยงค์	๑๑	๓๑๓
ต่อกำนันไทรมขบรทุกข้างเมืองมฤตไปขายเมืองเทศ์	๑๑	๓๑๒
กรมพระราชวังบวรฯ ฉลองวัดกุฎีดาว	๑๑	๓๑๒
กรมหลวงโยธาทัพต้นพระชนม์	๑๑	๓๑๓
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ ชุดคดอง โศกขามทงคาง	๑๑	๓๑๔
ให้พระชนมบุรชุดคดองเกร็ด	๑๑	๓๑๕

(๒๓)

เสด็จโพนช้างแขวงเมืองนครนายก	หน้า	๓๓๕
ช้างพระที่นั่งกรมพระราชวังบวรฯ แทนท่ายช้างพระที่นั่ง	,,	๓๓๕
เสด็จพระพุทธรบาท	,,	๓๓๖
กรมพระราชวังบวรฯ ปฎิญาณตพระพุทธรบาท	,,	๓๓๗
นำเสาวัดพระนอนป่าโมก	,,	๓๓๗
พระยาราชสงครามอาสาชดอพระนอน	,,	๓๓๘
ชดอพระนอนป่าโมก	,,	๓๓๐
สร้างวัดป่าโมกใหม่	,,	๓๓๐
พระเจ้าแผ่นดินประจวบหัก	,,	๓๓๓
มอบราชสมบัติแก่เจ้าพ้อภย	,,	๓๓๓
กรมพระราชวังบวรฯ ไม่เต็มพระทัยให้ราชสมบัติ		
เจ้าพ้อภย	,,	๓๓๓
เจ้าพ้อภยกบกรมพระราชวังบวรฯ เทรยมรบกัน	,,	๓๓๓
08/04/2563, TUDC พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	,,	๓๓๓

(๒๘)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓
(พระบรมโกศ)

จุลศักราช ๑๐๙๔-๑๑๑๐

เจ้าพ้อภยกับกรมพระราชวังบวร ฯ ๑ รบกัน

กตางพระนคร

หน้า ๓๒๓

พระชนมบริวารเจ้าพ้อภย ชนชำนาญอาสา

กรมพระราชวังบวร ฯ

๑, ๓๒๔

ชนชำนาญพันพระชนมบริวารในทรว

๑, ๓๒๕

เจ้าพ้อภย เจ้าพ้อปรเมศวร์

๑, ๓๒๖

ชนชำนาญตามจับเจ้าพ้อภยเจ้าพ้อปรเมศวร์ได้

๑, ๓๒๗

ตำรวจโทษเจ้าพ้อภย เจ้าพ้อปรเมศวร์

๑, ๓๒๗

พระองค์แก้วหนีเจ้าพ้อภยมาเข้ากับ

กรมพระราชวังบวร ฯ

๑, ๓๒๗

กรมพระราชวังบวร ฯ อบายตำรวจโทษ

08/04/2563

TU DC

พระองค์แก้ว

๑, ๓๒๘

ยกโทษนายดวงมหาดเล็กเจ้าพ้อภย

๑, ๓๒๘

ให้แขกจามทางพระยาพิชัยราชาและพระยายมราช

(พจน) ทหินบวช

หน้า ๓๒๙

ยกโทษหมื่นราชดีทศกรรรมประทาน

ปะชาวจันเพชร

๑๑ ๓๓๐

ทำพระราชพรปราบดาภิเษกในพระราชวังบวร ฯ

๑๑ ๓๓๑

ตั้งขุนชำนาญเป็นเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์

ทโกษาธิบดี

๑๑ ๓๓๑

ตั้งหลวงเจ้าแสนยากรเป็นเจ้าพระยาอภัยมนตรี

ทตมหนายก

๑๑ ๓๓๑

ตั้งพระยาราชสงครามทตมหนายกเป็นเจ้าพระยา

ราชนายกทตมทกตาใหม่

๑๑ ๓๓๑

ตั้งพระมเหสีใหญ่เป็นกรมหลวงอภัยนริศ

๑๑ ๓๓๒

ตั้งพระมเหสีน้อยเป็นกรมหลวงพพิชมนนตรี

๑๑ ๓๓๒

ตั้งเจ้าฟ้าและพระองค์เจ้าตลกเชือก

๑๑ ๓๓๒

พระนามเจ้าฟ้าตลกเชือก

๑๑ ๓๓๓

08/04/2563

TUDC

ทรงชดแค้นจะไม่ทำพระบรมศพ

๑๑ ๓๓๓

ชดเจ้าพระยาราชนายกไม่ได้จึงทำ

๑๑ ๓๓๕

ฉดองวัดป่าโมก	หน้า	๓๓๕
เสด็จไปตอมขางทเมืองตพบร	,,	๓๓๖
เวดาเสด็จไม่อยู่ พวกजनบ้านนายกายเขาปด้น พระราชวง	,,	๓๓๖
เจ้าฟ้าพระตรรัตนอยเข้ามาช่วยบองกันพระราชวง	,,	๓๓๗
ทรงแกลงเจ้าฟ้าพระตรรัตนอย	,,	๓๓๗
เจ้าฟ้าพระตรรัตนอยขนไปเผาทอดขแกลงจนทรงต้น ตั้งย	,,	๓๓๗
เปิดยนเครื่องบนพระทงส์รรเพชญปราสาท	,,	๓๓๘
เจ้าฟากรมขนเต้เนาพทกษพนเจ้าฟากรมขน สเรนทรพทกษททรงผนวช	,,	๓๓๘
เจ้าฟากรมขนเต้เนาพทกษหนพระราชอาญา ไปทรงผนวช	,,	๓๓๘
ตำเรจโทษพระองค์เจ้าชน พระองค์เจ้าเกิด ทรวมคคกบเจ้าฟากรมขนเต้เนาพทกษ	,,	๓๔๐
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC ไคซาางเผอกพงแแตกรงกมพชา ขอพระวเซยรหัดดิน	,,	๓๔๐
๐๒๗ โหมบิตทองเครื่องบนพระทงส์รรเพชญปราสาท	,,	๓๔๑

(๓๑)

เปิดยื่นเครื่องบนพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ พระที่นั่งสุริยามรินทร์	หน้า ๓๔๓
กรมหลวงโยธาเทพสิ้นพระชนม์	๑, ๓๔๓
กรมหลวงอภัยนุชิตประสูติประสูติที่หอไชย เจ้าฟ้ากรมชนเด่นาพทกษ	๑, ๓๔๒
กรมหลวงอภัยนุชิตสิ้นพระชนม์	๑, ๓๔๒
ฉลองวัดหารตรา	๑, ๓๔๒
เสด็จพระบาททกบี	๑, ๓๔๓
เสด็จเมืองพิษณุโลก	๑, ๓๔๓
เสด็จนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์และพระฝาง	๑, ๓๔๓
ตั้งเจ้าฟ้ากรมชนเด่นาพทกษเป็นกรม พระราชวังบวร ฯ	๑, ๓๔๓
ตั้งเจ้าฟ้าอนทตภาวดีเป็นกรมขุนยี่สารสิ้น มเหดี กรมพระราชวังบวร ฯ	๑, ๓๔๔
ปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนเพชญ์	๑, ๓๔๔
ต่อพระเศียรพระมังกดบพิตร และแปลงมณฑป เป็นมหาวิหาร	๑, ๓๔๔

(๓๒)

ปฏิสังขรณ์วัดพระราม	หน้า	๓๔๔
เปิดนเคืองบนพระวิหารสัมเค็จ	,,	๓๔๕
เจ้าพระยาอภัยมณฑรทตมหนายกถึงอตุญกรรม เดือน		
พระยาราชภักดีเบ็นตมหนายก	,,	๓๔๕
แต่งชาหดวงออกเทยวเกดยกดอมเดชทกระเจด		
พดศพราย	,,	๓๔๕
ไคชางพดายงาสนเมืองนครคีรัชรรมราช ชอ		
พระบรมนาเคนทร	,,	๓๔๖
ไคชางพดายงาสนเมืองไชยา ชอ		
พระบรมวิไชยคเชนทร	,,	๓๔๖
ไคชางพดายงาสนเมืองนครคีรัชรรมราช ชอ		
พระบรมจักรพาพ	,,	๓๔๗
ตมิงแขงมไคเมืองหงสาวดี ตงแขงเมืองคอ		
พระเจ้าองวะ	,,	๓๔๗
ตมิงแขงมตงกวยคนหนงชงเบนบครเซยเบนตมิงทอ	,,	๓๔๗
พมาเจ้าเมืองกรมการเมืองเมาะตะมะอพยพ		
ครอบครวหนมอญเซามาพงพระบารม	,,	๓๔๘

(๓๓)

แต่งตั้งใหม่พระราชวังบวร ฯ จังเล็ดจเขามาอยู่ วังหลวง	หน้า ๓๔๗
สร้างวงหน้าใหม่พระราชทานกรมพระราชวังบวร ฯ พระเจ้าองค์วะแต่งทศเขามาขอบพระคุณททรงรบเพียง พม่าเมืองเมะตะมะ	๑, ๓๔๗
ราชทูตพม่าไม่ไหวเด้นาบดกอนเฝ้า ทรงเห็นชอบ ให้กตบไซ้กรรมเนียมเก่าใหม่หาคเล็กคณรบตั้ง ชคอตำรวจวังไปตั้งราชการ	๑, ๓๔๗
ให้ราชทูตไทยไปคอบเมืองพม่า พระยาหงส์าวตดลยมเมืององวะ	๑, ๓๕๐
ราชทูตพม่าดวงรามัญว่าไทยจะไปช่วย ทพหงส์าวตชดล่บยงเตกกตบ	๑, ๓๕๑
ปฏสังขรณวคภเขาทอง เล็ดจเมืองดพพร	๑, ๓๕๑
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC จับนักโล่มเขมรคอง	๑, ๓๕๒
เมืองนครคีรกรรมราชบอกชาวข้างล่ประหคาค	๑, ๓๕๒

เรื่องทำโรงรับจ้างรายทางเป็นโรงยอด ไม่ตั้ง

พระทัญ	หน้า	
ประทานช่อขางส์ประหตาคว่า พระบรมคชดกษณ	,,	๓๕๓
พระยาหงส์าวคตโตเมององวะ	,,	๓๕๓
มงดองพม่าตงควเป็นใหญ่	,,	๓๕๔
มงดองพม่าคโตเมององวะ	,,	๓๕๔
มงดองคองเมองรัตนสังคชนทบ้านมกโชโป	,,	๓๕๔
พระยาหงส์าวคตแตงกองทัพไปคเมององวะ	,,	๓๕๕
กองทัพหงส์าวคแพมงดอง	,,	๓๕๗
พระยาพระรามกบรามญพรรคพวกหนพระยาหงส์าวค		
เซามาพงพระบารม	,,	๓๕๗
พบบ่อทองบางสะพาน	,,	๓๕๗
ทรงบำเพญมหาทาน	,,	๓๕๗
เสด็จพระพทชบาท	,,	๓๕๗
ตั้งมทอหนพระยาหงส์าวคมาพงพระบารม	,,	๓๕๗
ทรงแคลงตั้งมทอให้จากกไว้	,,	๓๕๗
กรมหมนอหนทรภกคสันพระชนม	,,	๓๕๗

(๓๗)

ตั้งพระยาราชาสุภวดี (บ้านประจักษ์) เป็น เจ้าพระยาอภัยราชาที่ล้นหลาม	หน้า ๓๖๙
ตั้งพระยาธรรมไตรโลก (บ้านคดองแกดบ) เป็นเจ้า พระยามหาเสนาที่ล้นหลามพระกตัญญู	๑๑ ๓๖๙
ตั้งพระยาบำเรอภักดิ์เป็นพระยารัตนาธิเบศร์ว่า กรมวัง	๑๑ ๓๖๙
เสด็จไปฉลองพระนอนจักรดี	๑๑ ๓๖๙
ไต่ซาบงาต้นเมืองนครชัยศรี ขอพระบรมไตรจักร กรมหมื่นเทพพิทักษ์เสนาบดีทูลขอให้เจ้าฟ้ากรมขุน พรพินิต เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	๑๑ ๓๗๐
เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตขอให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	๑๑ ๓๗๐
รับสั่งให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี ไปทรงผนวชเสีย	๑๑ ๓๗๑
อุปราชากษัตริย์เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต กรมพระราชวังบวร ฯ อยู่ในพระราชวังหลวง	๑๑ ๓๗๑

เรื่องปด้อยช้างคันพระบรมจักรพาว

ถวายพระพทชบาท	หน้า	๓๗๒
พระมหาธาตุวัดบวรไพฑูริ	๑๑	๓๗๓
พระเจ้าแผ่นดินประชวรหนัก	๑๑	๓๗๓
มอบราชต์มบคแกกรมพระราชวังบวร ฯ	๑๑	๓๗๓
เจ้าพากรมขุนอนรรักษมนตรีดอบตามนวงชเขามาอยู่ ในพระราชวัง	๑๑	๓๗๔
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	๑๑	๓๗๔

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔

(กรมขุนพรพินิต)

จุลศักราช ๑๑๒๐ (๑๐๖๖)

เจ้า ๓ กรมขุนวราย	หน้า	๓๗๕
กรมพระราชวังบวร ฯ ให้พระราชาคณะไปว่ากล่าว		
เจ้า ๓ กรม	๑๑	๓๗๖
เจ้า ๓ กรมมาเผาทำตัยถวาย	๑๑	๓๗๖

จัดการพระบรมศพ	หน้า	๓๗๗
จับเจ้ากรม	,,	๓๗๗
ตำรับโทษเจ้ากรม	,,	๓๗๘
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก	,,	๓๗๘
เจ้าพากรมชนอนรักษมนตรปวารณาราชสมบัติ	,,	๓๗๘
พระเจ้าแผ่นดินถวายราชสมบัติเจ้าพากรมชน อนรักษมนตร	,,	๓๗๘
พระเจ้าแผ่นดินไปทรงผนวชอยู่วัดประดู่	,,	๓๗๘

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓

พระที่นั่งสุริยามรินทร์

จุลศักราช ๑๑๓๐—๑๑๓๙

ทำพระราชพิธีราชาภิเษก	หน้า	๓๘๐
กรมหมื่นเทพพิพิธออกทรงผนวชอยู่วัดกระโจิม	,,	๓๘๐
ตั้งกรมหลวงพิพิธมนตรีสมเด็จพระพันปีหลวง เบญจมาศ	,,	๓๘๑

อธิบายกรมหมื่นเทพพิชิต	หน้า	๓๘๕
ตั้งพระวิศุทธาจารย์ พระวรญาณมุนี ไปเปดียน		
พระอขาดพระอรยมุนี ทตงกาทวป	,,	๓๘๕
ให้เอากรมหมื่นเทพพิชิตฝากไปปลดอยดงกาทวป	,,	๓๘๕
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	,,	๓๘๖
มงดองคตวเบนพระเจ้าอดองพราญ	,,	๓๘๖
พระเจ้าอดองพราญตเมองหงสาวด	,,	๓๘๗
พระยาหงสาวดยอมขอนนอมคตอพระเจ้าอดอง	,,	๓๘๗
พระเจ้าอดองงดการรบ	,,	๓๘๗
ขุนนางมอญไมยอมอนนอมคตบกนออกปลนค้ายพม่า	,,	๓๘๗
พระเจ้าอดองกตบตเมองหงสาวด	,,	๓๘๗
พระเจ้าอดองคตเมองหงสาวด	,,	๓๘๗
พามาเมองรัตนดงควนเดยว ๑๖ แห่ง	,,	๓๘๗
พระเจ้าอดองยกมาตกรงศรอยชยา	,,	๓๘๘
ไตชาวทพพมาตคตเมองทวาย	,,	๓๘๘
ให้พระยายมราช พระยารัตนาธิเบศร์ ยกไป		
ตงรบพมาตเมองกย	,,	๓๘๘

ขุนรองปลัด (ช) กับไพร่ ๕๐๐ รับเอาดำคัก ตั้งเบนกองอาจตำมารถไปรบพม่า	หน้า	๓๕๓
เกณฑ์เดชมารักษาพระนครและย้ายครัวเข้าป่า พม่าตัดไต่เมืองมฤต เมืองตะนาวศรี	,,	๓๕๓
ทัพพระยายมราชแตกพม่า	,,	๓๕๔
ขุนรองปลัด (ช) รบพม่า	,,	๓๕๕
พระยารัตนาธิเบศร์ยกทัพพม่า	,,	๓๕๕
ทัพพม่าเข้ามาถึงเมืองสุพรรณบุรี	,,	๓๕๕
ขุนนางและราษฎรเชิญพระเจ้าอโศกมพรรให้ตามผนวช พระเจ้าอโศกมพรรตามผนวชออกมาบวชชาकार	,,	๓๕๕
รักษาพระนคร	,,	๓๕๖
กวาดครัวเข้าพระนคร	,,	๓๕๖
กอกกาแพงเมืองรมนาทางวงอกชน ๓	,,	๓๕๖
ให้เจ้าพระยามหาเสนาเป็นแม่ทัพไปตั้งรบพม่า ทูลนาเอากราช	,,	๓๕๖
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ ฉบับพระยาราชมนตรีกับจมนครวัดรักษา		
ลงพระราชอาญา	,,	๓๕๖

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงผนวชเสวยออก	หน้า	๕๐๗
ช่อมแซมพระที่นั่งธรรมารัตน	,,	๕๐๗
พวกราษฎรความภักดีอพยพหนีแคว้น		
เมืองนครนายก	,,	๕๐๗
ให้พระยาสุรเสนาบดีไปปราบพวกราษฎร	,,	๕๐๗
พวกราษฎรหนีไปทางเมืองหัตถุมคัก	,,	๕๐๗
ให้พระยาสุรเสนาบดี ยกไปปราบพวกราษฎร	,,	๕๐๗
พวกราษฎรหนีไปทางเมืองหัตถุมคัก	,,	๕๐๗
นาแดงครั้งที่ ๓	,,	๕๐๗
พระเจ้ามังดอกลงโทษพม่าเมืองเชียงใหม่	,,	๕๐๗
เจ้าเมืองดาพนชัยหนีพม่ามาพึ่งพระบรม	,,	๕๐๗
พระยาจันทร์เจ้าเมืองเชียงใหม่ความภักดี ขอกองทัพ		
รบพม่า	,,	๕๐๗
ให้เจ้าพระยาสุรเสนาบดีไปช่วยเมืองเชียงใหม่ไม่ทัน	,,	๕๑๐
พม่าให้อาปะระกามนอยรักษาเมืองเชียงใหม่	,,	๕๑๐
พระอรยมุนี พระวิสุทธาจารย์ พระวรญาณมุนี		
กตบจากตังกา	,,	๕๑๐

(๔๖)

กรมหมื่นเทพพิพิธอยู่ตงกาคณหนักอมมาก	หน้า	๔๓๓
พวกตงกาคบฏคิดจะถวายราชสมบัติแก่		
กรมหมื่นเทพพิพิธ	,,	๔๓๓
พระเจ้ากรุงตงกาให้จับกรมหมื่นเทพพิพิธ	,,	๔๓๓
กรมหมื่นเทพพิพิธหนีจากตงกาไปอาศัยเมืองเทศ	,,	๔๓๓
กรมหมื่นเทพพิพิธได้ข่าวว่าเสียกรุง จึงมาเมืองมฤค	,,	๔๓๒
ให้หาหนทางออกไปคุมกรมหมื่นเทพพิพิธไว้ที่		
เมืองมฤค	,,	๔๓๒
พระเจ้ามณฑลอุดรสนพระชนม์	,,	๔๓๒
มังระราชอนุชาได้ราชสมบัติลงมาอยู่เมืองอังวะ	,,	๔๓๒
พระเจ้าองวะตเมืองมณฑลบูรระ คือเมืองกระแซ	,,	๔๓๓
พม่าขัดแย้งบยงตองกตบ	,,	๔๓๓
หยุดองจาทวายเป็นกบฏต่อพม่า ตได้เมืองทวายเป็น		
ขอมาชนกรุงตงเกา	,,	๔๓๓
นางแดงครั้งที่ ๒	,,	๔๓๔
เสด็จพระนายแตะพระบาท	,,	๔๓๔
ให้พนเชอกนำมนใจเตรียมการศึก	,,	๔๓๔

(๔๓)

พระเจ้านมระเตรยมทพมาตกรงศ์รอยุธยา	หน้า	๔๓๔
ให้มิ่งมหานรธาเป็นแม่ทพมาตทางเมืองทวาย	,,	๔๓๕
ให้เนเมียวมหาเด้นาบาดเป็นแม่ทพมาตทางเหนือ	,,	๔๓๕
พมาตโตเมืองทวาย	,,	๔๓๖
ทกรงโตชาวดักพม่า	,,	๔๓๖
พมาตโตเมืองตระนาวศรี เมืองมฤต	,,	๔๓๖
พม่าเขาเผาเมืองชุมพร มาตเมืองปัดว เมืองกย เมืองปราณ	,,	๔๓๖
กรมหมนเทพพชกับหยตองจาหนเขาเมืองเพชรบุรี	,,	๔๓๖
ให้ตั้งกรมหมนเทพพชไปไหวเมืองจันทบุรี หยตองจา ไปไหวเมืองชลบุรี	,,	๔๓๖
ให้พระพรนทรเทพยกไปรับพมาตเมืองกาญจนบุรี	,,	๔๓๗
ทพมิ่งมหานรธาตกกองทัพพระพรนทรเทพแตก	,,	๔๓๗
พมายกมาตงคอรออยู่ตงรง หนองชาวบัต	,,	๔๓๗
พม่าโตเมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี	,,	๔๓๗
แต่งกองทัพไปตงค้ายรับพม่าในแขวงเมืองราชบุรี	,,	๔๓๘

เกณฑ์คนหัวเมืองเหนือและฝ่ายตะวันออกเข้ามา

รักษาพระนคร

หน้า ๔๑๘

แต่งกองทัพรักษาเมืองธนบุรี เมืองนนทบุรี

,, ๔๑๘

เจ้าพระยาพิษณุโลกทอดลากลับขึ้นไปปลงศพมารดา

,, ๔๑๘

กองทัพพม่ามายังเหนือมาตั้งต่อเรือที่เมืองกำแพงเพชร

,, ๔๑๘

ตั้งเจ้าพระยาพิษณุโลกให้ไปรบพม่าทางเหนือ

,, ๔๑๘

พม่าลงมาตั้งเมืองนครสวรรค์

,, ๔๑๘

พม่าตีเมืองสวรรค์โลก เมืองสุโขทัย

,, ๔๒๐

เจ้าพระยาพิษณุโลกยกไปช่วยเมืองสุโขทัย

,, ๔๒๐

เจ้าพาดหินโทษจากกรุงขึ้นไปเมืองพิษณุโลก

,, ๔๒๐

เจ้าพาดขงเขาเมืองพิษณุโลก

,, ๔๒๑

เจ้าพระยาพิษณุโลกยกทัพกลับมารบเจ้าพาด

,, ๔๒๑

เจ้าพระยาพิษณุโลกจับเจ้าพาดถ่วงน้ำเสีย

,, ๔๒๑

ชาวเมืองกำแพงไชยทูลความภาคต่อพยพหิน

,, ๔๒๑

พม่าตีทพไทยที่เมืองราชบุรีแตก แล้วเข้ามา

08/04/2563

TUUC

ตกรุงธนบุรี

,, ๔๒๒

พระยารัตนาธิเบศร์แม่ทัพรักษาเมืองธนบุรีหนีพม่า

,, ๔๒๒

กองทัพนครราชสีมาทรักษาเมืองชนบรยกกตั้งไป เมือง	หน้า	๔๒๒
กายนพอกคองกฤษรบช่วยรบพม่า	,,	๔๒๒
พม่าเข้ามารักษาเมืองชนบร	,,	๔๒๒
พม่ารบกับกายนองกฤษทเมืองชนบร	,,	๔๒๒
พระยายมราชหนีพม่าจากเมืองนนทบุรี	,,	๔๒๓
พม่าตงคายทวดเขมา	,,	๔๒๓
กายนองกฤษรบพม่าทเมืองนนทบุรี	,,	๔๒๓
กายนองกฤษขอรับใหญ่กับเรือพายช่วยรบพม่า	,,	๔๒๓
กายนองกฤษแดนหนีออกทะเลไป	,,	๔๒๔
ทัพพม่าทางเหนือมารวมทเมืองกำแพงเพชร	,,	๔๒๔
ทัพพม่าทางใต้เข้ามาตงถึงดักก บางไทร	,,	๔๒๕
ทัพพม่าทางเหนือเข้ามาตงทปากน้ำประด็บ	,,	๔๒๕
ทัพพม่าหนีเข้ามาทางเมืองอทธยธานอกกของ ๓	,,	๔๒๖
พม่าตงทเมืองวเคษชยชานูแตะชนอนหดวง		
วัดโปรดศีล	,,	๔๒๖
พม่าเกิดยกด้อมไทยชาวหัวเมืองให้เขาช่วย	,,	๔๒๖

พม่ากตขไทยทเขาเถดยกถอม	หน้า	๔๒๖
พระอาจารย์ธรรมโชติกับพวกไทยหัวเมือง		
๕. ๒. ๑๕		
ตงค้ายลพม่าทบางระจัน	,,	๔๒๗
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๓	,,	๔๒๗
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๒	,,	๔๒๗
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๓	,,	๔๒๗
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๔	,,	๔๒๗
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๕	,,	๔๓๐
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๖	,,	๔๓๐
๒๑. ๑. ๕๘		
ไทยบางระจันตพม่าแตกครงท ๗	,,	๔๓๐
๒๑. ๑. ๕๘		
ชาวพระนครเชิญพระเจ้าอัทมพรให้ตามนวชอก	,,	๔๓๓
๑๑		
พระเจ้าอัทมพรไม่ตามนวช	,,	๔๓๓
๑๑		
ให้พระยาพระคลังยกทัพไปรบพม่าช่วยไทย		
๒๑. ๑. ๕๘		
บางระจัน	,,	๔๓๒
08/04/2563 TUDC		
พม่าอุบายตกองทัพพระยาพระคลังแตก	,,	๔๓๓
๑		
พระนายกองรับอาสาพม่าไปตีค่ายไทยบางระจัน	,,	๔๓๔

พม่าค้ายไทยบางระจันครั้งที่ ๘	หน้า	๔๓๕
ไทยบางระจันขอยบใหญ่กระแสนดินคำต่อกรุง	,,	๔๓๖
พระยารัตนาธิเบศร์ออกไปเรียราย		
ขอยบใหญ่ทบางระจัน	,,	๔๓๖
เดี่ยค้ายบางระจันแก่พม่า	,,	๔๓๗
ต้มแดงพระตั้งฆราวาสต้นพระชนม์ ๒ พระองค์ต่อกัน	,,	๔๓๗
กรมหมื่นเทพพิพิธรวมพลยกจากเมืองจันทบุรี		
เข้ามาตั้ง อัยเมืองปราจีนบุรี	,,	๔๓๘
คนในกรุงพากันไปเฝ้ากรมหมื่นเทพพิพิธมาก	,,	๔๓๘
พม่ายกไปตีกรมหมื่นเทพพิพิธแตกหนีไป		
เมืองนครราชสีมา	,,	๔๓๘
มังมหานรธาแม่ทัพพม่าตาย	,,	๔๔๐
ปักันห้วนเบนแม่ทัพแทนมังมหานรธา	,,	๔๔๓
เนเมียวมหาเด้นาบตโตเบนแม่ทัพใหญ่	,,	๔๔๓
พม่าเข้ามาตั้งค่ายที่โพธิ์ตน	,,	๔๔๒
พามเอาบใหญ่มาตั้งทัพเขาทองและวัดท่ากาบ้อง		
ยิงเข้าไปในกรุง	,,	๔๔๒

(๕๒)

แต่งตั้งทพเรือไปรบพม่าทวดการ้อง	หน้า	๔๔๒
พมายงถกนายเทกตายคนเดียว ทพเรือถอย	,,	๔๔๒
พมาเขามาตั้งหอรบทวดพดบพดาชย วัดเตา		
วัดสังเรนทร วัดแดง เอาบันยงเข้าไปในกรุง	,,	๔๔๓
พระยาตากสินได้เดือนทเบนพระยากำแพงเพชร	,,	๔๔๓
ให้พระยากำแพง (สิน) เบนแม่ทพ พระยาเพชรบุรี		
เป็นแม่ทพหน้า ยกทพเรือไปสกัดตพมาทุ่ง		
วัดสังฆาวาส	,,	๔๔๓
พระยาเพชรบุรีเซาคทพพม่า	,,	๔๔๓
พระยากำแพง (สิน) ไม่ช่วย ทพพระยาเพชรบุรีแตก	,,	๔๔๓
พระยากำแพง (สิน) ไปตั้งอยู่วัดพชยไม้กดบ		
เขาเมือง	,,	๔๔๔
กองทัพกรุงออกไปตั้งสู้พม่าทวดชยวฒนาราม	,,	๔๔๔
กองทัพจนนายกายยกไปตั้งสู้พม่าทวดคลองสวนพด	,,	๔๔๔
พระยาแพร์ (มังชย) เอาใจออกหากหนพม่า	,,	๔๔๔
ไฟไหม้ในพระนคร	,,	๔๔๕
พระยากำแพง (สิน) ยกหนออกบ้านนอก	,,	๔๔๖

พม่ายกตามพระยากำแพง (สิ้น)	หน้า	๔๔๖
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ชนะพม่าครั้งที่ ๓	,,	๔๔๖
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ชนะพม่าครั้งที่ ๒	,,	๔๔๖
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ชนะพม่าครั้งที่ ๓	,,	๔๔๗
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ยกไปตั้งอยู่บ้านกง	,,	๔๔๗
พวกรชนทมนนายบ้านกงไม่เซาด้วยพระยากำแพง(สิ้น)	,,	๔๔๗
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ตัดค่ายบ้านกงแตก	,,	๔๔๗
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ไปตั้งอยู่หน้าเวียงแขวง เมืองนครนายก	,,	๔๔๗
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ไปตั้งอยู่ด่านกบแจะ แขวงเมืองปราจีนบุรี	,,	๔๔๗
พม่ายกตามพระยากำแพง (สิ้น)	,,	๔๔๗
พระยากำแพง (สิ้น) ^{๕๘} ชนะพม่าครั้งที่ ๔	,,	๔๕๐
จนค่ายสวนพตไปตักเงินทองและเผาพระมณฑป พระพทธบาท	,,	๔๕๐
พม่าเผาปราสาทเพนียด	,,	๔๕๓
พม่าเซาตั้งค่ายรมคเมือง ^{๕๘} เอาบยงเข้าไปในพระนคร	,,	๔๕๓

เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมในพระนคร	หน้า	๔๕๓
ยั้งปืนใหญ่โตกับพม่า	,,	๔๕๓
ให้ออกไปเจรจาความเมืองกับพม่า	,,	๔๕๒
พม่าไม่ยอมเป็นมิตร	,,	๔๕๒
พม่าตกค่ายไทยวัดชัยวัฒนาราม	,,	๔๕๓
พม่าตกค่ายจนคตของสวนพล	,,	๔๕๓
พม่าทำสะพานเรือข้ามคเมืองทหวอ	,,	๔๕๓
พม่าซดอโมงคทำตายกาแพงเมือง	,,	๔๕๔
พม่าเข้าปล้นพระนคร	,,	๔๕๔
เสียดพระนครแก่พม่า	,,	๔๕๕
พระเจ้าแผ่นดินหนีไปซ่อนนอยบ้านจก	,,	๔๕๕
พม่าจับคนแต่ละรบทรพยดังของ	,,	๔๕๕
พม่าตั้งพระนายกองอนุรักษ์กรุงกับมอองยา	,,	๔๕๖
พม่ากวาดคนและเกบทรพยกตบไปเมือง	,,	๔๕๗
พม่าระเบคบนพระพรณเสียดทวดเขมา	,,	๔๕๗
พม่าตั้งนายทองอินเบนเจ้าเมืองธนบุรี	,,	๔๕๗
พม่าเอาเรือกงไปดวยดำ	,,	๔๕๗

(๕๕)

พระเจ้ามังระให้ปกนห้วนเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ	หน้า	๔๕๗
พระเจ้ามังระตงเนเมียวเบเนอโยทธยาห้วน	,,	๔๕๗
พระเจ้ามังระให้ตั้งพระเจ้อทมพรออกเบเนชวาวาต์	,,	๔๕๗
พระเจ้ามังระให้ราชวงศ์ไทยอยทเมืองจกโก	,,	๔๕๗

ระหว่างกลาง

จุลศักราช ๑๑๒๙--๑๑๓๐

พระยากำแพง (ดิน) ตงไปตงทเมืองระยอง	หน้า	๔๖๓
พระยากำแพง (ดิน) ประกาศตั้งตัวเป็นเจ้า	,,	๔๖๓
ไพร่พลเรียกพระยากำแพง (ดิน) ว่าเจ้าตาก	,,	๔๖๓
ขุนราม หมนของกบกรมการเมืองระยอง		
เข้าปล้นทัพเจ้าตาก	,,	๔๖๔
เจ้าตากรบชนะพวกกรมการเมืองระยอง	,,	๔๖๔
08/ เจ้าตากเกิดยกด้อมพระยาจันทบุรี	,,	๔๖๖
พม่าเรียกคนไมทองเงนเมืองจันทบุรี	,,	๔๖๗
เจ้าตากจับหวดวางบางตะมุงผูกอหน่งต่อของพม่าได้	,,	๔๖๗

เจ้าตากให้ไปชอกกองทัพพทไธมาศ	หน้า ๕๖๙
พระยาราชาศรัยสุญวนเมืองพทไธมาศ รับจะช่วยเจ้าตาก	๖๖๙
เจ้าตากยกมาเมืองชตบุรี	๕๗๕
เจ้าตากตั้งนายทองอุยน้อยเบนเจ้าเมืองชตบุรี	๕๗๓
เจ้าตากกลับไปเมืองระยอง	๕๗๔
พระยาจันทบุรีคดอธิบายจะจับเจ้าตาก	๕๗๕
เจ้าตากยกไปเมืองจันทบุรี	๕๗๖
พระยาจันทบุรีอธิบายดวงเจ้าตากให้เขาเมือง	๕๗๖
เจ้าตากรทหาไมเขาเมืองจันทบุรี	๕๗๖
เจ้าตากตเมืองจันทบุรี	๕๗๙
เจ้าตากได้เมืองจันทบุรี	๕๘๐
เจ้าตากตั้งขุนนาง	๕๘๐
เจ้าตากยกไปเมืองตราด	๕๘๑
เจ้าตากตั้งเจ้าเมืองจันทบุรี	๕๘๑
เจ้าตากยกตั้งต่อเรือรบที่เมืองจันทบุรี	๕๘๕
พระนายกองตามพบพระเจ้าแผ่นดิน	๕๘๕

พระเจ้าแผ่นดินสุวรรณคต	หน้า	๕๗๒
บ้านเมืองเกิดจลาจลทั่วไป	,,	๕๗๓
พระราชวงศ์ที่ยังเหลืออยู่	,,	๕๗๕
นายสดจินดา (กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) ไปพึ่งเจ้าตาก	,,	๕๗๕
เจ้าตากตงนายสดจินดาเป็นพระมหามนตรี	,,	๕๗๕
เจ้าพระยาพิษณุโลก (เรื่อง) ตงตอเป็นเจ้า	,,	๕๗๕
พระสังฆราชา (มหาเถร) ตงตอเป็นเจ้าพระฝาง	,,	๕๗๕
เจ้าพระฝางตเมืองพิษณุโลกไม่ได้	,,	๕๗๖
หลวงนายสดตงตอเป็นเจ้านครศรีธรรมราช	,,	๕๗๗
กรมหมื่นเทพพิชิตตเมืองนครราชสีมา	,,	๕๗๗
หลวงแพ่งกับพระพม้ายตเมืองนครราชสีมา	,,	๕๗๘
หลวงแพ่งกับพระพม้ายจับกรมหมื่นเทพพิชิต	,,	๕๗๘
พระพม้ายขอเอากรมหมื่นเทพพิชิตไปไว้เมืองพม้าย	,,	๕๗๘
พระพม้ายยกกรมหมื่นเทพพิชิตนเป็นเจ้าพม้าย	,,	๕๗๙
เจ้าตากเตรียมทัพจะยกเข้ามารบพม้ายที่กรุงเก่า	,,	๕๗๙
เจ้าตากยกทัพเรือจากเมืองจันทบูร	,,	๕๗๙

(๕๘)

เจ้าตากตโตเมืองชนบท	หน้า ๕๘๕
เจ้าตากตโตค่ายพม่าโพธิ์ ๓ ต้น	
พระนายกองตายนันทรบ	๖ ๕๘๖
เจ้าตากเดียบค่ายโพธิ์ ๓ ต้น	๖ ๕๘๖
เจ้าตากเข้าไปตั้งอยู่ในพระนคร	๖ ๕๘๗
เจ้าตากถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าแผ่นดิน	๖ ๕๘๗
เจ้าตากทรงพระสับนว่าพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนขับได้	๖ ๕๘๘
เจ้าตากลงมาตั้งเมืองชนบทเป็นราชธานี	๖ ๕๘๘

พระราชพงศาวดาร

ฉบับพระราชหัตถเลขา

เล่ม ๒ ตอน ๑

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑

(พระเจ้าทรงธรรม)

สมเด็จพระพนมดลธรรมเสด็จขณผ่านพภพ กรุงเทพทวาราวดี
ศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงธรรม
อันมหาประเสริฐ ทรงพระกรุณาไห้จมนศร์ดรรักษ์เป็นอุปราช
อยู่ ๗ วัน มหาอุปราชประชวรลง ๓ วันสัวรรคต สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวไห้แต่งการพระราชทานเพลิงตามอย่างอุปราช.
ครังนั้นญบุนเขามาค้าขายหลายตา ญบุนโกรธว่าเสนาบดี
มีคณนธรรม คบคิดอนเขาด้วยพระพนมดลมาพระมหากษัตริย์
เสียด ญบุนคุมกันไ้ประมาณห้าร้อยยกเข้ามาในท้องสนาม
หลวง คอยจะกุมเอาพระเจ้าอยู่หัวอันเสด็จออกมาฟังพระสงฆ์

บอกหนงตั้ง ณ พระที่นั่งจอมทองตำหนักตั้ง ขณะนั้นพอพระ
 ตั้งขวัญประคองโรงธรรมเข้ามาแปดรูป พาเอาพระองค์เสด็จ
 ออกมาคือนาญบุญ ครั้นพระตั้งขวัญพาเสด็จไปแถวญูนร้อง
 ออของชวนว่าจะกุมเอาพระองค์แถวเบนไรจึงหงเดี่ยวเดา ญูนทง
 เกยงกนเบนโกตาหด ฝ่ายพระมหาอำมาตย์คุมพลได้ไ้รับบุญ
 ต้มตายเบนอนมาก ญูนแตกไปจากพระราชวังลงตำเภานั้นไป
 ตงแดนนมมาตำเภามืองญูนกมโตเขามาค้าขายณกรุงเดย พระ
 มหาอำมาตย์ให้ไปเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเขาพระราชวัง
 เพดาเขาเสด็จออกทองพระโรง พร้อมท้าวพระยาเสนาบดี
 มนตรมชทงหลาย ทรงพระกรุณาตรัสวาราชการครงนพระมหา
 อำมาตย์มความชอบมาก ให้เป็นเจ้าพระยาภคตาโหมสร์ยวงศ์
 พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคนอนมาก แถวสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวมพระราชโองการให้วเสทแต่งกบปัยจึงหนถวายพระ
 ตั้งขวัญประคองเป็นนิตยภคตรา.

08/04/2566 ตักราช ๙๖๕ มีเกาะเบญจศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ชก
 พระมังกดบพตรอยฝ่ายตะวันออกมาไว้ฝ่ายตะวันตก แถวให้ก
 พระมณฑปได้ ในบหมหนงตั้งเมืองตะนาวศรีบอกเข้ามาว่า

กองทัพพม่ามอญมาตอมเมือง ขอพระราชทานกองทัพไปช่วย
 ต้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวศรีไตรให้พระยาพชัยสงครามเป็นแม่ทัพ ยก
 ออกไปถึงเมืองสังขร นายทัพนายกองบอกเข้ามาว่าเมือง
 ตะนาวศรีเสียแก่ข้าศึกแล้ว ต้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้หากองทัพ
 ผลิต.

ศักราช ๙๖๘ ปีมะเมียอัฐศก ทรงพระกรุณาให้พินิต
 หน้าพระวิหารเกษมใจเป็นทสำหรับถวายพระเพลิง ในบั้น
 เมืองสระบุรีบอกมาว่า พราหมณ์บุรุษร้อยเท่าอันใหญ่บั้นใหญ่
 เขาเห็นประหลาด ต้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวคพระทัย เด็ดจด้วย
 พระทนต์เรือชยพยหยาตราพร้อมด้วยเรือท้าวพระยาตามนครราช
 ศาสดาโดยชลมารคนทธารประทบทาเรือ รุงชนเด็ดจทรงพระ
 ทนต์สุวรรณปฤษฎางค์ พร้อมด้วยคเชนทรเส่นางคนกรเบนอน
 มาก ครงหนยมโตมทางสถิตมารค พราหมณ์เป็นหมกคฤเทศักดิ์นำ
 ดัดคตดงไปถึงเชิงเขา ต้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวศรีไตรทอดพระเนตร
 เห็นแท่นร้อยพระบรมพุทชบาท มีถายลักษณะก่งจักรประ-
 กอบด้วยอัญชฎศรีศคมหามงคตรอยแปดประการต้มด้วยพระบาต
 แดงคองกบเมืองตงกาบอกเข้ามาว่า กรุงศรีอยุธยาเมืองพระ

พุทธบาทอยู่เหนือยอดเขาสุวรรณบรรพตก็ทรงพระโลมหนักปรีดา
 ปราโมทย์ ถวายทักษิณเหนือพระอุมาองค์โรตมด้วยเบญจางค
 ประดิษฐ์เป็นหลายครา กระทำสักการบูชาด้วยธูปเทียนคันทรรต
 จะนับมิได้ ทงท้าวพระยาเสนาบดีกระวราชนกปราชญ์
 บัณฑิตยชาติทงหลาย ถวายวันทนประณามน้อมเกล้าด้วย
 เบญจางคประดิษฐ์ ต่างคนมีจิตโลมหนักปราโมทย์ยิ่งนักกระทำ
 สักการบูชา ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ถวายวนาสน์นาศเป็น
 บริเวณออกไปโยชน์หนึ่งโดยรอบ แล้วทรงพระกรุณาตรัสสั่ง
 ให้ช่างจัดการสถาปนา เป็นมณฑปล้อมพระบรมพุทบาท
 และสร้างพระอุโบสถพระวิหารการเปรียญ ตกกวางนุกฎตั้งขึ้น
 เป็นอเนกนประการ แล้วให้ฝรั่งสองกลองตดทางสถิตมารค
 กวางสถิตตรงตลอดถึงท่าเรือ ให้แผ้วถางทบปราบให้รกราบ
 เป็นถนนหลวงเสร็จ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับถึงท่าเรือ
 ทรงพระกรุณา สั่งให้ตั้งพระราชนิเวศน์ตาทหนักฟากตะวันออก
 ให้ขอพระคานหนักทาเจ้าสำนัก ขณะนั้นนพพายเอาดอกเดาบกบถ
 เรือชย ทอดพระเนตรเห็นตรัสว่างามดอย ครั้นเสด็จกลับถึง
 กรุงสั่งให้แปลงบถเรือชยเป็นเรือกง ทรงพระกรุณาเร่งรัดให้

๕ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม

ข้างสร้างมณฑลพระพททบาทและอาวาสบริเวณทงปวงด้บจึง
ดำเรจ ส้มเด็จพระเจ้าอยหวเสด็จขนไปกระทำกรณดอง มี
งานมหรสพสมโภชเจ็ดวัน แดวเสด็จกลับยังกรงเทพมหานคร
ในปีนพรางควมมหาชาติทำดวยตงจนถึงชนครุทพนอชฎงค์.

ลคักราช ๙๙๙ ปีเถาะนพศก ทรงพระกรณาแต่งพระ
มหาชาติคาคหลวง และสร้างพระไตรปิฎกธรรมไว้สำหรับพระ
คาสนาจบบริบูรณ์ ครนณวนพฤษ์ดับตชน ๖ ค้า เดือนย
ส้มเด็จพระเจ้าอยหวทรงพระประศวรเดือน ๓ กับ ๓๖ วันเสด็จ
สวรรคต พระเจ้าทรงธรรมอยู่ในราชสมบัติ ๒๕ พระพรรษา
พระองค์มพระราชบุตร ๓ พระองค์ พระองค์เบนประถมนน
ทรงพระนามพระเชษฐาธิราชกุมาร พระองค์ท ๒ นนทรง
พระนามพระพนบศรัศตย์ พระองค์ท ๓ นนทรงพระนามพระ-
อาทิตย์วงศ์.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒

(พระเชษฐาธิราช)

จึงเสนาพฤตมาตย์ราชปโรหิตาจารย์ทงหลาย มีเจ้า
พระยากตาโหมตร์ยวงศ์เป็นประธาน ปรีกษาพร้อมกัน อัญ
เชิญสมเด็จพระเจ้าตากเรือพระเชษฐาธิราชชนราชภักษะครอบ
ครองพระนครกรุงศรีอยุธยาโดยราชประเพณี อยู่มาได้ ๗ วัน
พระพันปีศรีศัศดิ์เป็นพระอนุชาทรงพระโกรธความขมขมนตรมได้
ยกราชสมบัติให้ กพาพรรคพวกของพระองค์ลอบหนีไปยัง
เมืองเพชรบุรี ชองล้อมพวกพดจะยกเข้ามา ส้มเด็จพระเจ้า
แผ่นดินตรัสทราบเหตุให้แต่งกองทัพออกไป พระพันปีศรีศัศดิ์
มีทนต์ใจจัดแจง กองทัพล้อมจับได้กมเอามาถวาย ทรงพระ
กรุณาให้ประหารชีวิตเสียนวัดโคกพระยา และชาวเมืองเพชร
บุรีที่เข่นใจเขาควยพระพันปีศรีศัศดิ์นั้น ให้เอาควเป็นตะพูน
หญ้าช่างทงสั้น อยู่มา ๕ เดือนเศษมารดาเจ้าพระยากตาโหม
ถึงแก่กาตกรยา แต่งการศพเสร็จแล้ว เจ้าพระยากตาโหมตร์ย

วงศ์ออกไปตั้งการปลงศพณวัดกุฎี ข้าราชการฝ่ายทหาร
 พลเรือนผู้ใหญ่ผู้น้อยออกไปช่วยนอนค้างอยู่เป็นอันมาก ฝ่าย
 ขาหลวงเดิมพระเจ้าอยู่หัวกราบทูลยงเป็นความตบว่า เจ้า
 พระยากตาโหมสัตว์วงศ์ท่าการครุฑใหญ่หลวงนัก หากเอา
 การศพเข้ามาบังไว้ เห็นที่จะคิดประทุษร้ายต่อพระองค์เป็นม
 คง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมโศกวิจารณ์ใหญ่องแท้ ตกพระ
 ทยศร์ให้ชาวบอมตอมพระราชวงชนประจำหน้าท แดวเตรียม
 ทหารในไว้เป็นกอง ๆ จึงดำรัสให้ชุมนุมหามนตร์ออกไปหาตัว
 เจ้าพระยากตาโหมสัตว์วงศ์เข้ามา ขณะนั้นจมนสัตว์รรเพชภักดี
 สอดหนังสือฉบับไปก่อนว่า พระโองการจะให้หาเข้ามาคววย
 บคนเตรียมไว้พร้อมอยู่แล้ว เมื่อเจ้าคุณจะเข้ามาให้คาด
 เชอกเข้ามาทเดียว ครนชุมนุมหามนตร์ออกไปถึงกราบเรียนว่า
 พระโองการให้หา เจ้าพระยากตาโหมสัตว์วงศ์แจ้งการ ชงจมน
 สัตว์รรเพชภักดีบอกไปต้นอยู่แล้ว จึงวาชนตามกตางขุนนางทง
 ปวงว่า เราทำราชการกตัญญูแต่ครั้งพระพทชเจ้าหลวงมา ท่าน
 ทงปวงกแจ้งอยู่สน และเมื่อพระพทชเจ้าหลวงสัตว์รรคคแล้ว
 ถ้าเรารักษาสมบัตทานทงหลายเห็นจะพนเราเจียวหรือ ขุนนาง

02/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระเชษฐาธิราช

ทงปวงกราบ แดวจงวา ราชการทงปวงกตทชชาติอยแกทาวพระ
 กรณาดน ทจะมผู้โตชตแซงนน ชาพะเจาทงปวงเหนไมมตว
 แดว เจาพระยากตาโหมสร์ยวงศ์จงวาทานทงปวงจงเหนจรง
 ดวยเราเถด เรากตญูณคคควาเบนถกเจาชาวแดง จงเบนตน
 คคอ่านปรักษามให้เสยราชประเพณ ยกราชตัมบตถววยแถว
 ยงห้ามความคไม พงแต่คาคนยงกตบจะมาทารายเราณมความ
 ชอบคอแผ่นดินอกเถา ทานทงปวงจะทำราชการไปข้างหน้าจง
 เรงคคเถด ชนนางทงนกราบแถววาอนพระกรณาวานควร
 หนักหนา เจาพระยากตาโหมสร์ยวงศ์คทวงทชนนางทงปวง
 เหนยงไวอารมณเบนกตางอยมตงใจเบนแท จงรองตงทตวง
 พนให้กมเอาคว ชนมห้ามนตว และบ่าวไพร่ ชงพายเรือมานนไว
 ให้สน ทตวงพนกกรกนจับเอาชนมห้ามนตวและไพร่ไปคมไว
 ชนนางทงปวงเหนตงนตางคนคคใจหน้าชตตงทกคน เจาพระ
 ยากตาโหมสร์ยวงศ์เหนตงนนจงวา บดินพระเจ้าแผ่นดินวาเรา
 ทำการประชมชนนางพรอมมตทงนคคการกบฏ กทานทงปวง
 ชงมาชวยเราโดยตจรงตนนจะมพตอยเบนกบฏคววยหรือ ชน
 นางทงปวงพรอมกนกราบเรยหนา เบนชรรมตาอยแถว อปมา

8/04/2563

TUJDC

แผ่นดินสมเด็จพระเชษฐาธิราช

เหมือนนิทานบรมโพธิสัตว์เป็นนายดำเกา คนทั้งหลายโดยสาร
 ไปค้า ไซ้ไบไปถึงท่ามกตางมหาสมุทรต้องพยใหญ่ดำเกาจะ
 อับปางอยู่แล้ว บรมโพธิสัตว์จึงคิดว่าถ้าจะนั่งอยู่ตงนกจะพา
 กนตายเสียต้นทงดำเกา จึงตั้งสัตยอรรษฐาว่าถ้าอาตมาจะ
 ดำเรือแก่พระบรมโพธิญาณ ขออย่าให้ดำเกาอับปางในท้อง
 พระมหาสมุทรเลย เศษะอานภาพบารมีบรมโพธิสัตว์ ดำเกา
 กมโคจรตาดจล แต้นดวงไปถึงประเทศชานซึ่งจะไปคานน ก
 เหมือนกาดอนเบนครึ่งน ถ้าท้าวพระกรรมานงตายคนทั้งหลาย
 กจะพลอยตายด้วย ถ้าท้าวพระกรรมาคัดการรอดจากความตาย
 คนทั้งปวงก็จะรอดด้วย เจ้าพระยากดาโหมศรีวงศ์ได้ฟังขุน
 นางวาตงนน หวเราะแถวว่าเจ้าแผ่นดินว่าเราเบนกบฏแถวเรา
 จะทำตามรับสั่ง ท่านทั้งปวงจะว่าประการใด ขุนนางทั้งปวง
 กราบแถวจึงว่า ถ้าท้าวพระกรรมาจะทำการใหญ่จริง ข้าพเจ้า
 ทงปวงจะขอเอาชวตส์นองพระคุณตายก่อน เจ้าพระยากดา
 โหมศรีวงศ์เห็นขุนนางตงใจพร้อมโดยสัจจิต ก็จัดแจงเป็น
 หมวดเบนกองกำหนดกกฎหมายกนมนคง ครันเพตาชาย ๓ โมง
 เค็ชจุดเพลิงเผาศพเสร็จแล้ว ได้อุดมฤกษ์เวตา เจ้าพระยา

แผ่นดินสมเด็จพระเชษฐาธิราช

กตาไหมสรียวงศ์กตงเรือ พรอมควยเรือขนนาง ทงปวงสัก ๓๐๐
 ถ้า คนประมาณ ๓๐๐๐ เคษ สรรพควยเครื่องศัศตราวุธตองมา
 ขนประทศขย วนนบนเบนเสารวาร เจาพระยากตาไหมสรีย-
 วงศ์ ได้เสอดากางเกงดาขมาดา ขนนางแตะไพร่ตามมาเป็นอน
 มาก ครนถงหนาพระกาดจงตงจากมาตงศตยอชษฐานว่า ขา-
 พเจ้าปรารถนาพระโพธิญาณ ถ้าจะเสร็จแก่พระพทศตมบคเป็น
 แท้ จะยกเขาไปต่างผอศตยขอให้สำเรจตงปรารถนา เสร็จ
 อชษฐานแล้ว เวดาศตบคาคจมาตงชมพดอย ญ วัตต์ทชาวาส
 ครนเพดาศ ๘ ทมนงคอยฤกษพรอมกน เหนพระดาร์รกชาติเสด็จ
 มาแต่บัจจมทศผ่านไปปาจนทศ ได้นมตวเป็นนมหามงคตฤกษ
 อนประเสร์ฐู กยกพตมาเข้าประตมงคตสนทร ให้ทหารเอา
 ขวานพันประทศเขาไปโคควยเดชะกฤชฎากนหารใหญ่ยง ห้าม
 ผู้ใดจะออกคตอตามมิได้ กกรกนเขาไปถึงทองสำนามใน ข้า
 หตวงเคมชงนอนเวรประจำชองรองกราบทตเขาไป ว่าเจ้าพระ
 ยากตาไหมสรียวงศ์ยกเขามาโคคแล้ว พระเจ้าแผ่นดินโคพังตก
 08/04/2563 TUDC
 พระทยนกมโคคคอานทจะคอส ออกจากพระราชวงกบพวกชา
 หตวงเคมตงเรือพระทงหนไป เจ้าพระยากตาไหมเข้าในพระ

แผ่นดินสมเด็จพระเชษฐาธิราช

๑๑

ราชวงศ์ได้ รู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินนี้ สั่งให้พระยาเดโช พระยา
ทายนำไปตามแต่ในเพดากตางคนวนนน รุงชนเข้าพระยาเดโช
พระยาทายนำ ทนพระเจ้าแผ่นดิน ณ ปากโมกน้อยต่อมจับมา
ได้ เจ้าพระยาตากตาโหมศรีวงศ์สั่งให้เอาไปสำเร็จโทษตาม
ประเพณีกษัตริย์ พระเชษฐาธิราชอยู่ในราชสมบัติ ๓ กับ
๗ เดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์

ฝ่ายเสนาพฤตมาตยราชปโรหิตทั้งหลาย จึงเอาเครื่อง
เบญจราชกกุธภัณฑ์ไปถวาย เจ้าพระยากลาโหมศรีสังข์
ได้รับ ว่าเราทำการครั้งนี้จะชิงเอาราชสมบัติมาได้ เพราะ
ภยมาถึงตัวแล้วจากเจ้าเบญจ พระอาทิตย์วงศ์ซึ่งเป็นพระราชบุตร
พระมหากษัตริย์นพโยมอยู่ ควรจะยกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นมาน
สมบัติโดยราชประเพณีจึงจะชอบ ปรีक्षाเสนาบดีทั้งปวง
พร้อมแล้ว กราษาภิเษกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นมานพภพทรงพระ
นครศรีอยุธยา พระอาทิตย์วงศ์ได้ขึ้นสมบัติครองนพพระชนม์
ได้ ๙ พรรษา ยังทรงพระเยาวราชอยู่นัก มิได้รู้ที่จะวาระการ
ตั้งใด มีแต่เที่ยวประพาสจับแพะจับแกะเล่น เจ้าพนักงานต้อง
นำเครื่องทรงและเครื่องเสวยตามไปถวายทุกแห่ง แต่ทำดังนี้
เบญจนพนครได้ประมาณ ๖ เดือน มขมนตรีทั้งปวงปรีक्षा
กนว่า พระมหากษัตริย์เบญจนพการแผ่นดินจะเสด็จไป จำจะยก
พระอาทิตย์วงศ์ตั้งเสด็จจากเศวตฉัตร ควรจะเอาราชสมบัติถวาย

แผ่นดินสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์

เจ้าพระยากลาโหมศรีวังค์   ปรีักษากันแถมกษาเอาเครื่อง
เบญจราชกกุธภัณฑ์มาถวายเจ้าพระยากลาโหมศรีวังค์ ทด
ประพฤตเหตุซึ่งพระอาทิตย์วงศ์จะครองแผ่นดินไปไม่ได้ ข้าพระ
พุทธเจ้าทรงหุดายขอถวายราชสมบัติแก่พระองค์   จงทรงพระ
กรณารับ ทำนบารง สมนนชพราหมณ์ อาณาประชาราษฎร์ไพร่
ฟ้าธาแผ่นดินจะได้ อวยเยน เป็นสุข เพราะพระเดชเดชาภาพ ของ
พระองค์นนเถด.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕

(พระเจ้าปราสาททอง)

เจ้าพระยากลาโหมสรียวงศ์ ไต่ฟังมขมนตรีทงปวงมา
อฮวนอนดงนน กรบว่าจะครองราชสมบัติ เต็มบาบคมนตรีมข
ทงหลายมความยหนัก กอญเชิญเสด็จเข้าอยู่ในพระราชวัง
แล้วเสนาพฤตมาตยราชปโรหิตทวิชาจารย์ พร้อมกันให้พระ
โหราธิบดีหาฤกษ์ กตงการพระราชพิธีปราบดาภิเษก ในพระ
ที่นั่งมงคดาภิเษกมหาปราสาท เจ้าพนักงานทงหลายกจัดแจง
แต่งตั้งสุวรรณบัลลังกรถนราชาอาสน์ ถาดด้วยหนังสือพระยา
ราชสัท มมหาเศวตฉัตรเบญจกอน อานพดด้วยเครื่องอภิมขมด้วย
พรายพรรณจามรมาศกตตกตงกรรชงบังแทรกสถับสถอน บัง
ตั้งเทียนทรวร มยรัตนีพดิวาตวิชนพรายเพราวมเหพาปราตเรก
โดยราชประเพณี ตั้งพระราชพิธีสงฆ์และพิธีไสยเวทเวททางค-
ศาสตร์ทุกประการ แล้วตั้งพระยาคลังารยน์สถิตซ้ายขวา ทง

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ๑๕

พระยาอัครราชเสนาบดีซ้ายขวา พร้อมพลาพดพฤษททองปวงทุก
กระทรวงการเสด็จ.

ครนรุงขนรววารมหาศุภฤกษ์อนนุตม บรมทินกรประเวศ
เหนือภายจารัดดวง พระมหाराชครพระครูปโรหิตทวิชา
จารย์ ก็เชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตำอองคองคองกฏ
พิษาดร์รพากรณ บวรด้วยแกวกาญจนมณรัตนชชวาด
โยภาสเสด็จ เสด็จทรงพระราเชนทรยานมาขนอฒจนทรพระท
นงมกตภาเกษกมหาปราสาท พระราชกรทง ๕ องค์บริไต้คม
พรหมพิชาจารย์ ก็เบ้ามหาสังชทกษณาวฎฐประโคมแตรสังช
ครยคณครตอนทเกวเบนประถม ส้มเค็จพระเจ้าอยู่หัวกเสด็จ
ในหน้ามอชยชำระพระบาท พระยาธรรมาชบคกถนหมอชย
ประโคมแตรสังชครยคณครตอนทเกวเบนทคยวาร์ จึงเสด็จขน
พระทนงมกตภาเกษกมหาปราสาท สัตตเห็นอบตตงกอ้าน
อตงการ หม่มทวชาจารย์กเบ้ามหาสังชทกษณาวฎฐประโคมแตร
สังชครยคณครตอนทเกวเบนทคยวาร์ ส้มเค็จพระสังฆราช
ราชาคณะทงปวง กตงวดพระพททมนตถวาชชัย พระมหाराช
ครพระครูปโรหิตาสภาวดศร์พชาจารย์ทงหลาย กแซชองโอม

อานอศักรเวทวิชณมนตถวายชัยพร้อมเสด็จ กถวายมรธา
 ภิเชกอาเคียรพาท สำหรับการพระราชพิธีปราบดาภิเชกพระ
 มหากษัตราธิราชเจ้าสืบมา แดงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 เสด็จตั้งหีบญชร ณ พระที่นั่งมงคดามภิเชก อนชจิตด้วยสุวรรณ
 รัตโนภาส จึงเบิกท้าวพระยาสามนตราธิราชตระกูลฤๅณา
 มาตยัมชมนตรถวายบังคม แดงเบิกสมโภชเตียงตักขนทงปวง
 เสด็จ.

ในศึกกราช ๙๙๒ ปีมะเมียโทศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จชนวนถวดยราชพิภพกรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยา มหา
 ดิลกภพนพรตนาธิราชชานบรมมย อุดมพระราชนเวศน์มหาสถาน
 ทรงพระนามพระเจ้าปราสาททอง พระองค์ทรงทศพิธราชธรรม
 อันทมหาประเสริฐ ครนรงเสด็จออกชนนาง ทรงพระกรุณา
 ตรัสป็นบำเหน็จจมนต์สรรพเพชภักดี เบนพระยาราชภักดีเจ้ากรม
 พระคลังมหาสมบัติ พระราชทานเจียดทอง กระบ เตานา
 พานทอง เครื่องอุปโภคบริโภคนอนันมาก และชนนางซึ่ง
 ๐๘/๐๔/๒๕๖๕ ๒๕๕๕ TUDC
 สวามภักดีนกกตงแดงโดยควรแก่ฐานะศักดิ์ พระราชทานเครื่อง
 อุปโภคบริโภคนอนันมาก และพระอาทตยวงศ์นพ ทรงพระ

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

๑๓

กรุณาให้อยู่ในพระราชวังกับด้วยพระนมพเดียว ^{๑๕}สมเด็จพระ-
เจ้าอัยยวงษาของคหรง ทรงพระกรุณาตรัสว่า ^{๑๖}น้องเรากนน
น้ำใจกักขะหยาบช้า ^{๑๗}มิได้มีหรือตบปะ ^{๑๘}จะให้เป็นอุปราช
รักษาแผ่นดินทางพระเนตรพระกรรณมิได้ ^{๑๙}ให้เป็นแต่เจ้าพระ-
ชอพระศรีธรรมราชา ^{๒๐}ตั้งบ้านหุดวงอัยยวงษา ^{๒๑}และ
^{๒๒}ทบ้านสมเด็จพระพนบหุดวงนน ^{๒๓}พระเจ้าอัยยวงให้สถาปนาสร้าง
พระมหาธาตุเจดีย์ ^{๒๔}มพระระเบียงรอบ ^{๒๕}และมมพระระเบียงนน
กระทำเป็นเมรุทิศเมรุราย ^{๒๖}นรจนา ^{๒๗}และกอบรัดด้วยพระอโอบัดถ
พระวิหารการเปรียญ ^{๒๘}และสร้างกุฎ ^{๒๙}ถวายพระสงฆ์ ^{๓๐}เป็นอนมาก
เสร็จแล้วให้นามชื่อวัดไชยวัฒนาราม ^{๓๑}เจ้าอชการนนถวาย
พระนามชื่อพระอชคเธรราชาคณะฝ่ายอริยวงศ์ ^{๓๒}ทรงพระราโช
ทิศถวายนิตยภคตรพระกตปนา ^{๓๓}เป็นนรนตรีมิได้ขาด.

ตศักราช ๙๙๓ ^{๓๔}ปีมะแมตรนศก ^{๓๕}ทรงพระกรุณาให้ช่างออก
ไปถ่ายอย่างพระนครหุดวง ^{๓๖}และปราสาทกรงกัมพูชประเทศ ^{๓๗}เข้า
มา ^{๓๘}ให้ช่างกระทำพระราชวัง ^{๓๙}เป็นทประทบรอนคาบตรีมวัด
เทพจันทร์ ^{๔๐}สำหรับเสด็จขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท ^{๔๑}จึงเอา

นามเดิมซึ่งถ่ายมาให้ชื่อว่าพระนครหลวง และในปีสร้างพระ
 นครหลวงหนักสถาปนาวัดพระศรีสรรเพชญ์เสร็จ กระทำการ
 ฉลองแถมมหรสพสมโภชเป็นอเนกนประการ พระกฤษฏา
 นภาพพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตร พระเจ้าอยู่หัว ดำรง
 พกพมณฑลศักดิ์มา ประชาชาษฎุร เกษมสุข สันถัดบาย
 สรรพเภทภัยอันตรายโรคาพยาธิเบาบาง ออกร่มเย็นนางคนกร
 โยธาทวยหาญมั่งคั่ง พรั่งพร้อมไปด้วยพลช้างพลม้า ฟาฝน
 ตกต้องฤดูกาล ธัญญาหารกบบริบูรณ์ทั่วประเทศธานีนคร
 ชนบท พระยศเช่นซีกไปในนานาประเทศทั้งปวง ครองน
 ดำเนา ดูกค่าพานิชเขามาค้าขายเบื่อนอนมาก.

ดศักราช ๒๒๕๔ บัวออกจตุรภาค ทรงพระกรุณาสร้างพระ
 มหาปราสาททองคหึงดับเข็ดเดือนเสร็จ ให้นำมาว่าศรียศไกร
 มหาพิฆานบรียงก ในเพลากลางคืนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระสับนนมตรว่า สมเด็จพระอมรินทราบราษเดด็จลงมา
 แยกพระองค์ไต่ยาดัน ตรัสบอกให้ตั้งจักรพยุห แต่สมเด็จพระ
 อมรินทราบราษหายไป เพลาเช้าเดด็จออกขุนนาง ทรงพระ
 กรุณาตรัสเฝ้าพระสับนให้ ไหรापฤตมาจายทั้งปวงฟัง พระ

มหาราชครู ปโรหิตโหราพฤตมาจารย์ ถวาย พยากรณ์ ทำนายว่า
 เพศวานนทรวงพระกรุณาให้ชื่อพระมหาปราสาทว่า ศรัยศได้ธ
 มหาพิฆานบรียงกนน์ เห็นไม้ตองนามส้มเด็จอมรัตนราช
 ชงดงมาบอกให้ตั้งจักรพยห อนจักรพยหนเบนนตตงใหญ่ใน
 มหาพิชัยสงคราม อาจจะมีเด็ยใดชงบัจจามตรทงหลาย ขอ
 พระราชทานเอานามจักรอนน ให้ชื่อพระมหาปราสาทว่า จักร-
 วรดิไพชยนต์มหาปราสาท ตามลักษณะเทพสังหรณ์ในพระ
 สัมพันธมิตรอันประเด็ริฐ ส้มเด็ยพระเจ้าอยู่หัวตรดีโตทรงพังก
 มพระทัยปรดาขงนก จึงให้แปลงชื่อพระมหาปราสาทตามคำ
 พระมหाराชครูทงปวง.

ในบั้น พระราชเทวประสูตพระราชบุตรองค์หนึ่ง พระ
 ญาตพระวงศ์เหตอบเห็นเป็น๔กร แดวปรกตเป็น๒กร ส้มเด็ย
 พระเจ้าอยู่หัวตรดีแจ้งความมหัศจรรย์ ก็พระราชทานพระนาม
 ว่า พระนารายณ์ราชกุมาร ในบั้นนทรวงพระกรุณาให้สร้างพระ
 ทนงไอศวรรย์ทพอาดัน ๓ เภาะบางนางอน มพระราชนเวศัน
 ปรากการประกอบพฤกษาชาครมรณ . เบนนตตำราญราชหฤทย
 ประพาสราชตระกูลตรีวงค์อนงคนารทงปวง แดวสร้างพระ

๒๐ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

อารามเคียงพระราชนิเวศน์ถวายเบญจกัณฑ์ มีพระเจดีย์วิหาร
เป็นอาทสำหรับพระศาสนาเสร็จบริบูรณ์แล้ว ให้นำมาชอวัด
ชุมพลนิกายาราม ในเดือนยี่ปลายบั้น ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จไปโถกนศ พระเจ้าตากเชอ พระองค์อินทร์ ณ เกาะบ้านเดน
โถกนศแล้วพระราชทานพระนามชอเจ้าพาศัย ๆ นั้นประสูติออก
ราชสมบัติ ต่างพระชนนกับพระนารายณ์ราชกุมาร.

คักราช ๑๑๕ ปีระกาเบญจศก ทศ พระกรุณาให้
สถาปนาพระปรางค์วัดมหาธาตุอนทำตายดงเก่า เดิมในขงคัง
๑๑ ว่า ยอดนพศัลด ๓ ว่า จังตารัดว่าทรงเกาถ่านก ก่อใหม่
ให้องคังเด็น ๒ ว่า ยอดนพศัลดงไว้ เชากนเบินเด็น ๕ ว่า ก่อ
แล้วเห็นเพรียวอยู่ ให้เอาไม้มะคามาแทรกตามอิฐเอาบุนบวง
๑๑ เดือนดำเรจ ให้กระทำการนตองเบินอนมาก ในบั้น
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มพระราชบุตร ด้วย พระสนม ๒๓ ดำมพระ
องค์ทรงพระนามพระไตรภวนาทศยวงศ์องค์หนึ่ง พระองค์ทอง
องค์หนึ่ง พระอินทราชาองค์หนึ่ง เมออาดำพหมาดำเขาพระวัดดำ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน ด้วยสนมราชกัญญา
ออกไปนมัสการ จุดเทียนพระวัดดำถวายพระพุทธรูปภูมิ เกร

ณ วัดพระศรีรัตนเพชญ์ เสด็จประพาสมาหน้าพระวิหารใหญ่
ทอดพระเนตรเห็นพระอาทิตย์วงศ์ พระราชบุตรพระเจ้าทรง
ธรรมซึ่งยกออกเดี่ยวจากราชสมบัตินั้น ชนนงหอยเทาอยู่บน
หลังกำแพงแก้ว ชพระหัตถ์ตรัสว่าอาทิตย์วงศ์องค์อาจมีไต่ลง
จากกำแพงแก้ว ให้ตัดพระอาทิตย์วงศ์ลงจากยศ ให้ไปปลูก
เรือนเส้าไม้ไม้สองห้องสองหลังริมวัดท่าทรายให้อาทิตย์วงศ์อยู่
ให้คนอยู่ด้วยสองคนแต่พอดักนาหงสาว ลังแล้วเสด็จเข้าพระ
ราชวัง

ในเดือน ๑๒ นนทวงพระกรุณาสั่งว่าพนเทศ์กาตราชู
เกี่ยวชาวแควจะเสด็จไปนมัสการพระพุทธบาท ให้ยกช่างขน
ไปตกแต่งพระตำหนักโตธารทองแดง และให้ไชนามาแต่ธาร
ทองแดงให้สนกสนาน และทางสถมารถแต่ทำเจ้าต่นกขนไป
ท่ายพกดนน คิดใหม่มาแกะค่าดาโดยระยะทางผู้คนจะได้อาศัย
เสนาบดีรับพระราชโองการแล้วยกช่างและไพร่ขนไป เกณฑ์
แบ่งให้ตกแต่งพระตำหนักทวเจ้าต่นก และแบ่งให้ทำค่าดาชดบ่อ
บางโหมด ค่าบดบ่อโคกนนชดบ่อรมต่นโคกจึงให้ชอบบ่อโคก
แล้วขนไปชดบ่อทำค่าดากดางทาง พอพระสั่งขมและสามเณร

๒๒ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

เค้นขนไปเห็นทำค่าดาอยู่ เจ้าตามเนรจึงว่าค่าดาทั้ง ๕ หีบ
 คนเสียดักสองห้องก่อเป็นฝากรงให้คนจะได้อาศัยนอน ถ้า
 ไม่มีฝาเดื่อจะกินเสียด ช่างทงปวงฟังเจ้าตามเนรว่า เห็นชอบก็
 ทำตาม ครนทาแตรวจให้นามชอว่าค่าดาเจ้าเนร และทตาบด
 หนองคนทนมม่นาอยแตรกทำค่าดาไว้สำหรับอาศัย และไพร่
 ชงทำค่าดาตงไปตกน้ำกินได้ คนทไบหนึ่ง จึงให้ชอหนอง
 คนท และช่างกองใหญ่ยกขนไปทำพระตำหนักกรมตำรวจ
 ทายชารทองแดง คิดทต่อน้ำเบ็ดบดให้ไหลเสียวมาแต่ชาร
 ทองแดง อันพระราชนิเวศน์ชงทำนนในตงพฤกษาชาตรมรณชน
 ชดเป็นทตำราญราชหฤทยปนชเรศศรศวรกษตรยธรรพแด่น
 ส่นก แตรคคณอนทางชดชดาให้ไหลตงตงมายงห้วยศดาดาช
 จึงให้นามชอพระราชนิเวศน์ชารเกษม แตรให้วณจรกหน้าออกไป
 ตกแด่งชารไศกปถายชารทองแดงกเป็นทประพาดแห่งหนึ่ง แตรค
 แด่งพระราชนิเวศน์ชารเกษม ชารทองแดง บริเวณพระพทชบาท
 แตรตถตมารคทงปวง ๓ เดือนเต็มจ จึงเส่นาพฤตมาตยหน้า
 ราชการมารทตพระกรณาให้ทราบทกประการ ส่มเค็จ
 พระเจ้าอยหวตธรสไตทงพงกมพระทยปราโมทยยงนถ จึงม

พระราชกำหนดตั้งสมุหนายกว่า เดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ จะไป
 นมัสการพระพุทธบาท ให้เตรียมการโดยชดमारคัสถमारค
 ให้พร้อม สมุหนายกรับพระราชโองการแล้วกำหนดกฎหมาย
 ตั้งทุกพนักงาน เจ้าพนักงานทั้งปวงก็ให้ดวงไปจัดแจงการ
 ทุกกระทรวงพร้อมเสร็จ.

ครั้นถึงเดือนมาศขึ้น ๒ ค่ำ เพดาร์งแล้วของนาฬิกาแปด
 บาท สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงบาตรแดง ก
 ทรงเครื่องสุวรรณภาภรณ์ บวรด้วยแก้วกาญจนกนกรัตนามย
 สำหรับพชยราชวณยทศทรงราชาวุธสุวรรณเสร็จ ก็เสด็จตั้ง
 พระที่นั่งไกรสรสมชพมานชยจักรรัตน อินโอบารด้วยเครื่องตั้ง
 ใต้บวรธงชัยชงฉาน อดงการด้วยเรือตงหงหลายเศยวคาศ
 เรือเส่นาพฤตมาตย ราชนกกตชนหลวง ตนเชอกปลตายเชอกทง
 ปวงกเขาจบฉดากเป็นชนิดอดแอรรัตนพ ครอบทงเรือพระ
 ประเทยบทกกกรม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ให้เคดอนกระบอง
 พยหยาดราไปโดยแนวชดमारค กำหนด ระยะทางแต่ชนาน
 ประจาทาพระราชวงหลวง ถึงทประทับรอนพระนครหลวงเป็น
 ทาง ๓๕๖ เด็น พกพลาพตทงหลายรับพระราชทานเป็นธุชารมย์

08/04/2563

TUDC

๒๔ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

สบาย ครนเวลายายแคว้อองนาพกา กเสด็จกราพต
นาเวศไปโดยดำคับชตมารคเบนระยะทาง ๒๒๑ เด้น เพตายาย
แคว ๕ นาพกาถึงท่าเจ้าสนก กเสด็จชนพระราชนเวศน์ ประทับ
แรมอยู่สองเวณ ในเพตายนเจ้าพนกงานทงหลายกตรวจจค
จตรงคเส่นางคพยหยาตร เขาจบฉตาก ประจจรวรายโดย
คาแห่ง และรถพระประเทยบกเรยบเรยงเบนระยะ อยู่โดย
กระบวนสรพเสร์จ ครนเพตารังแควอนาพกาหกบาท ส้มเตจ
บรมนาถบรมบพตรพระพทชเจ้าอยหอ กทรงเครื่องสำหรับพชย
สงครามเสร์จเสด็จทรงชางตนพนกนรหวค ทนงรองบชบก
เบญจา อดงการควยพระทงพคตาทองบฉดตาย พรพน
รายควยแกวกาญจนมนรัตนชชวต โอพารควยเครื่องอภรม
รจเรช เค่วคฉตร ชุมส่าย ตาย ส่วรรณพรพน กตคกตง กรรชง
มาศดาชดา รจนาคควยมยรัตนพควตวชนจามรบงรจว
ไฟโรจน์ประดับ สรรพควยหมคชนทรดงกนแทรกชงค้ายคัพง
คา ทงหมอศควาเรงรองหญหรชเนยรนาท หม่พหตราชรถ
เรยงระคบบงอนงามได้ว หมู่พตพตไกรกคคคกพรังพร้อมโดย
กระบวนเสด็จ เสด็จทงรถพระประเทยบทาวนางพระสนมบริพาร

ส้มเด็จพระเจ้าอัยยวงศเดชนพตทวยหาญพิทยชาติรา โดยแถว
 รัชทายาทเรศอรุณมรณะหงวโหฐานพนดก อชกด้วยศัพท
 ต้าเนียงเสียงกาหตกอง กตองชนะโครมครน เพียงแผนพน
 พตฐาตตจะกัมปนาท อนันบวรราชอนงคองในรทพระประเทยบ
 เรียบเรียงกชวณกนเมียงเมษมรทชชาติอนเพตตชอตอผลเบน
 พุมพวงผกานาเนกในแนวพนตทวเถอนทวศฐฐานคานดง กัดัดจ
 ตรงไปยงพระราชนิเวศนพระตำหนักชารเกษม เพตารุงเซ้าส้ม-
 เดจพระเจ้าอัยยวงศ เดัดจพิทยชาติรามานมัตการพระพทชบาท
 กระทำตักการบชาเบนมโหพายรงนิก แดวให้มมหรตพตมโภช
 เจตเวณเบนกาหนด พระองคบริจาคพระราชทรพยเบนทานแก
 ยาจกพรณพททกวนเบนอนมาก ส้มเด็จพระเจ้าอัยยวงศเดัดจ
 นมัตการเซ้าเขนมโตชาตจนครบเจตเวณ แดวเดัดจประพาส
 ชารโคกทอ แดงแตะหวอยเซ้าถาชารเด็รงจก เดัดจกตบยงกรงเทพ
 มหานครศรวอยชยา.

08/04/2568

TUDG

ตศักราช ๒๒๒ ปีกนตปตศก ส้มเด็จพระพทชเจ้าอัยยวงศ
 เดัดจไปพระราชทานเพตงพระเจ้าตกเชอผ้ายใน ณ วัดไชยวัฒน
 นาราม ไตเนอในทองเผาไม้ใหม่ส่งตยวาทองคณ ครงนน

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

พระราชอาชฎอรตอกนว่าจะให้คนตารบตาราทหมอ ผู้เฒ่าแก่
 ต่างคนกลัวความผิด บรรดามตารบความรู้อชาการกทง
 นาเสียดัน.

คักราช ๙๙๙ บัชวคอรูศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้
 รอยเทวดสถานพระอัครพระนารายณชนมาตงยงชกน ในบพน
 ให้ยกกำแพงพระราชวังออกไป ให้สร้างพระมหาปราสาทพระ
 วิหารส้มแดง วนหนงเสด็จมาทอดพระเนตรเรือกง ช่างรบ
 พระราชทานอยยงมไคคตตาเรือกง ทรงพระกรุณาให้นายมัน
 มหาตเตกบานนอกเอาตาเรือกงคตเขา กตบตาชายคตตาชวา
 หางตาเรือกกตบไปข้างบถว ทอดพระเนตรเห็นครลว่าคตอยู่
 ให้เอาตามนายมันคตคตนนถศด พระราชทานเงินตราห้าคตาง
 เสือผ่าดำรบหนง ในวันบณณรลเพญเตอนแปดเสด็จออกไป
 ปฏิบตพระสงฆ์ ณ วัดไชยวัฒนาราม สมเด็จพระเจ้าตูกเชอ
 ทรงพระเยาวกตามเสด็จไปหตายพระองค์ แต่พระนารายณ
 ราชกุมารพระชนมไคหาพรพรชานนประชวรพระเจ้าอยู่ ทรง
 พระกรุณาตรลว่าบวชอยยแตบวชยาตามไปเตย เพตทาเชานนฝน
 คตพรออยู่ พระนารายณราชกุมารเสด็จออกไปเตนทเกย

08/04/2563

TJDC

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

พระนมพเพียงทอดห้ามกไมพง จะถวายพระกตกร.ห้ามเสี้ย พระ
 นมพเพียงจนใจกตองเดนอยควย พระองคยนยคเส้าหตกชย
 อย อต่นตงคองหตกชยแตกคตอตกลงไปจนคิน พระนารายณ
 ราชกุมารจะได้เบนอนตรายหามไค พระองคยนยคหตกชย
 ทรงพระศรวดอยตามประสาพระเยาว์ แต่พระนมพเพียงดลบบ
 ไปต่น ส้มเค็จพระเจ้าอยหวไคยนเสียงอต่นต่นนตรงพระราชวง
 กตกรพระทย ตรัสให้ชาหวองเขาไปค ชาหวองเขาไป กตบ
 ออกมาราบทตตามชงมเหตนนให้ทราบทุกประการ ส้มเค็จ
 พระเจ้าอยหวทราบตงนนเรงให้หมอเขาไปแกคนทงปวง ครน
 ปฏูปตพระดงชแตวเสด็จเขามาพระราชวง ทอดพระเนตรเห็น
 รอยอต่นประจกษ ทรงพระกรณาตรัสว่าราชบุตรเวานมบุญ
 อย แตวให้ส้มโกชส้มเค็จพระเจ้าตูกเชอพระนารายณราช
 กุมารสำมวน.

ศักราช ๙๙๙ บิดตนนพคก พระอาทตยวงค์คบคดกับชนนาง
 ชงเบนนโทษถอดเสี้ยจากราชการแตกอนนน ครนไคพวกตอง
 รอยเค็ชเพตายาฆองรุงเบ็ดประต กกรกนเขาไปในพระราชวง
 ถึงหน้าตงหัตรรเพชญปราสาท ไหรองอออง ส้มเค็จพระเจ้าอย

08/04/2563

TUDC

๒๘ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

หวไม่ทพรพระองค์ลงเรือพระที่นั่ง ดอยยอยหน้าชานาประจําท่า
ครัดให้ตำรวจไปเร่งขนนางเข้าไปจับเหล่าร้าย เสนาบดีทงปวง
รุก กพากันคุมไพร่เข้าไปไล่ตีพวกพระอาทิตย์วงศ์แตกกระจัด
กระจาย จับตัวพระอาทิตย์วงศ์ได้ สมเด็จพระเจ้าอยหัวเสด็จ
ชนพระราชวัง ตั้งให้พิจารณาเอาพวกกบฏซึ่งคบคิดกับพระ
อาทิตย์วงศ์ได้สิ้น ก็สั่งให้เอาไปประหารชีวิตเสีย ณ แดงแกง
วังชนวนหนึ่ง นายช่างต้นโคบุตรเด่นหมากกรกอยู่ในโรงช่าง
อดันตองนายช่างตาย แต่ช่างต้นโคบุตรจะได้เป็นอินทราย
ห้ามได้.

ลศักราช ๓๐๐๐ ปีชาติสัมฤทธิ์ศึก สมเด็จพระเจ้าอย
หัวครัดปรึกษาแก่เสนาบดีมาตยราชปโรหิตทั้งหลายว่า บัด
นี้จุดศักราชถวน ๓๐๐๐ ปี กาดกตยคจะบังเกิดไปภายหน้า
ทวประเทศธานีใหญ่หนอยเป็นอนมาก เราคิดว่าจะเสียดบารม
ดบศักราช บคนชาติสัมฤทธิ์ศึกจะเอากนเป็นสัมฤทธิ์ศึก ชน
คถวารจนทรเถดงศึก ให้กรงประเทศธานีคนชนบททงปวง
๘8/04/2563 TUDC
เป็นสขไพศาศสัมบรรณตจทวบรยค ทานทงหลายจะเห็นประ
การใด เสนาบดีมนตรีมุขมาตยากราบทตพระกรุณาว่า ชง

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

ทรงพระราชดำริทรงนเพราะทรงพระเมตตาแก่สัตว์โลก ได้ชื่อว่า
 สัมมาสังกัปปญาณสัมปยุตตสังขาริก ประการหนึ่งสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงพระทัยบำเพ็ญทานการกศัตเป็นค้ำถั่งปถมภก
 ในพระพทธค้ำถั่งหา อุปมาเหมือนเหนอนาบรดกชคตอยแต่จะ
 หวานพชสังโคตงกจะโคตมเป็นแท ซึ่งพระองค์ทรงพระทัยจะตบ
 ศักกราชให้ประชาราษฎรเบหนักหน เห็นเทพยเจกจะช่วยให้
 สัมพระทัยปรารธนา สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังมชมน
 ตรกราบทุกตงนน มีพระทัยได้มนต์ปราโมทยงนิก จึง
 ให้พฤตมาจารย์มรุตารับพระราชพิธิ ไปจัดแจงแต่งการทงปวง
 พฤตมาจารย์รับพระราช ใองการแตวกให้กฐนหมายสังทุกพนักงาน
 ให้ตงเขาพระดีเมรราชหน้าจกรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท มี
 เขาไกรลาส และเขาตคภณทตอมพระเมรเบหนักหน ออกมาแตวก
 ให้ช่างกระทำรูปอสูรกมภณทคณชรพทานพฤษต์ทชวทยาทร
 กนนวนาคส์บรรณทงหตาย รายเรียงโดยระยะเขาตคภณท
 คร แตวกให้กระทำรูปสมเด็จพระอมรินทราชาธศกตยอดเขาพระ
 ดีเมรราชเป็นประธาน จึงให้ทวชาจารย์แต่งกายเป็นพระอศักร
 พระพิษณุ พระพายุ พระพรุณ พระเพตง พระยม พระไพศัพ

08/04/2563

UDC

พระจันทร์ พระอาทิตย์ รูปเทพยเจาทงดับส่องราศี แวด
 ด้อมสมเด็จพระอมรินทราบราชนิโคยอนคบบศกตเทวราช จึงเอาแผ่น
 สวรรณชาติตชตอกษรด้วยชาติหรรณ เป็นคักราชใหม่บรรทต
 หนึ่ง เป็นคักราชเดิมบรรทตหนึ่ง ได้พานทองจำหตกัสรพวงค
 วางไวหน้าสมเด็จพระอมรินทราบราโตมมหาเศวตฉัตร ณ ยอดเขาพระ
 ดัเนรราช และเชิงเขาตคภณททงแปดทิศนนกระทำรูปช่าง
 อสูคชยนเบนอาท คคทศบรพไวพระยาเศวตกกุญชร ทศ
 อาคณเณย์โรมหตคินตพระเพลิง ทศทกษณรัตนนาทกกุญชรต
 แกวมกดา ทศหรรตอญชนตฉนตบด ทศประจิมโกมทกกุญ
 ชรตแกวไพศุทรย ทศพายพถารนตาคชเรศตแกวอนทนต ทศ
 อตรสารโกมหตคินตเชยว ทศอถ่านเศวตคชาธารตชาวอน
 และหวางช่างอสูคชนนกวางอศักราชแปดหมุ นอกนตงราช
 วดฉัตรชงชยชงประฎาก และตนกกตวยตนออย ประตบดวยพุม
 พนมบบผาชาติตางๆเบนม โหพารดาตาศ และตงพรตไต้ยศาศต
 ณ เชิงเขาตคภณททงตทศ รอบรายเตรตงชตริยตนตรพณ
 08/04/2563 TUDC
 พาทยชองชยเกรบณเทาะวกาหล แดวเทยบชนตพตตงกระดา
 ๗ ๕
 ๗ ๕
 บาดเบนชนๆ ออกมามากนค และในจังหวดไพชยนตมหา

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

ปราสาท ๘ กิจนาตกแต่งพระทนต์บดลงกอาดน้อยจิตรไว้
เบญจราชกกุธภัณฑ์ ๘ แล้วเชิญพระพุทธรูปมากรณะพระ
ไตรปิฎกธรรมมาตังเป็นประธาน ๘ นิมนต์พระสังฆราชาคณะ
คามวาสีอรณวาสี ๘ มาตวงพระพุทธรูปรัตนมาตังคดศัตรอนัน
ประเสริฐ ๘ ทวีชาจารย์เจดแจ้งการทงปวงนนต์เร็จ ๘ จึงกราบ
ทตสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทราบทุกประการ ๘ ครั้นได้ศัภวารมหา
มังกคฤกษ์ ๘ สมเด็จพระบาทบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว ๘ ก็ล่าอางองค์ทรงดำฎกพิสดารพิญาเสด็จ ๘ เสด็จทรง
พระราชเสนาทรยานกาญจนอดงกตรจนา ๘ พร้อมด้วยพฤตมา
จารย์ทงปวง ๘ เสด็จมาประทับเกยเชิงสัตภัณฑ์บรรพต ๘ เสด็จ
บทธาทยาตราชนไปยังยอดพระสัเนรราช ๘ พระองค์กถวาย
อภิวาทพระบรมรัตนคยาชคณสันทรภาพ ๘ ด้วยเบญจางคประ
คิษฐี ๘ อธิษฐานบารมีโดยพระทัยปรารภนา ๘ แด่ด้วยพระ
กรเบองชวาทบศักราชเดิมนนต์เร็จ ๘ พราหมณตแต่งกาย
๘ เป็นพระอิศวร ๘ พระนารายณ ๘ และเบนเทพยดานน ๘ ก็อวยชัย
๘ ถวายนพรโดยสัาร ๘ ศัตกวัช ๘ พรหมทอชาจารย์กเบาสังชตริย
๘ คณตรพนพาทย์ ๘ คาคฆของชัยภกรมสันนศัพทก้อง ๘ โกลาหลตทง

หนะกระทำตัดศตศกมหาทาน เป็นทานแก่พราหมณ์ทวชาติและ
 ยาจกพรรณพททงปวงเบเนอาท คอชางรอยหนง มารอยหนง
 ทาดชวยรอยหนง ทาดหญงรอยหนง เงนรอยชง ทองรอย
 ชง ราชรถรอยหนง และแต่งการออกถนาม มมหรดพดม
 โภษตรวาร เป็นมโหฬาราราชการยงนค.

ในบั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้มพระราชดำนั้นไปกรุง
 รัตนบรองวะ ในพระราชดำนั้นนควา ส้มเด็จพระเจ้ากรุง
 เทพมหานครครอยชยาอนเดัดจปราบตาภิเชกผ่านพิภพไอดีริย
 ศักรรยาชบ ตถวดยราชประเวณ มีราชหฤทยหนวงนาวพระ
 บรมโพธิญาณ บำเพญทานการกศตเบเนอจตศักรทชาแทม ได
 หวาดไหว คงพระทยแตทจจะรอดศตวให้พนหวงมหรพนพทชาร
 กถาวคอสังสารวฏ มคณเหนวากถยคจะถงแกศศตวทงหลายทว
 ประเทศธานีใหญ่หนอยทงปวง เพราะจตศักรราชถวน๓๐๐๐บชาด
 ส้มฤทชศก จึงออกสำหะกระทำศยาชษฐานเดว คงพระราช
 พรดบศักรราชเอากนเบเนสมเด็จพระศก ษนคถวารจนทรถถงศก
 เบเนทวามบรยุค เพอจะให้กรุงประเทศธานีใหญ่หนอยทงปวงเบเน

08/04/2563

TUDC

บรมเดชสมบัติมณฑลทั่วทุกหน ให้พระเจ้ากรุงอังวะและเมืองชอบ
 รัตนทเด่มาทงปวง ไซ้ศักราชตามพระนครศรีรอยชยาตบพเถด
 ตั้งพระราชดำذنไปเมืองตองอูให้ตั้งไปกรุงอังวะ.

ครนศักราช ๓๐๐๒ บีมะโรงโทศก พระเจ้ากรุงอังวะตั้ง
 ทตานทตจาทตพระราชดำذنมา และในพระราชดำذنนั้นว่า
 พระเจ้ากรุงรัตนบรองวะ อนตงอยู่ในธรรมศาสตร์ราชศาสตร์
 และมบอแกว เบนพนเมือง ขอจาเรญทางพระราชไมตรีมายัง
 ส้มเตจพระเจ้ากรุงทวาราวดีศรีรอยชยา ดวยแจงกตศัพทไป
 ว่าส้มเตจพระเจ้าทรงธรรมนทวงคตแถว พระองค์เสด็จชน
 ฆานพภพตามราชประเพณี มพระเกียรติยศเกียรติคุณใหญ่ยง
 กวากษตราชราชแตกอน กอปรดวยปราสาททองและโคบุตร
 กุญชรชาติคตวประเสริฐเป็นศรีเมืองนน ฝ่ายกรุงรัตนบรองวะ
 มคความยนตหนัก บคิน,ให้ทตานทตมาถามข่าวพระศัพตาม
 ประเพณี และจาเรญทางพระราชไมตรีดวย ประการหนึ่งซึ่ง
 พระองค์จะให้ไซ้ศักราชตามพระนครศรีรอยชยานน ฝ่ายกรุง
 พกามประเทศแถวรามญประเทศ ได้ไซ้ศักราชเดิมหลายชว-
 กษตรยมาแถว ครนจะไซ้ตามมีพระราชดำذنไปนพเกรงจะพน

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

เพื่อน ซึ่งพระเจ้ากรุงทวารวดีคบคิดให้พระองค์ไซเถิด ครั้น
แปลแล้วสมหมายกเอากราบทูลพระกรุณา ทรงเคืองพระทัย
ตรัสว่าอายุพม่านมมิไซตามเรากแล้วไป ครั้นนั้นเสด็จออกมช
เค็จพระทนต์จกรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท เบิกแขกเมืองเขา
ถวายบังคม ตรัสพระราชปฏิสันถารถามนคแล้ว สั่งให้เถยง
แขกเมือง กเสด็จเขา เจ้าพนักงานยกของมาพระราชทานเชือก
เมืองมไ้รับพระราชทาน ว่าอย่างธรรมเนียมกรุงองวะถาทตา
นทตไปเยือนพระศัพทามมิให้รับพระราชทาน เพธาเยนส์มห
นายกกราบทท ทรงพระกรุณาให้ค้อว่าแขกเมือง ว่าอย่างธรรมเนียม
กรุงพระนครศรียชยาธาไปเยือนศัพท ย่อมแต่งของให้
บริโภคให้อมหนา จงคเชชอวานบถอกน นคตมาถงกรุงพระนคร
ศรียชยาแล้วไม่รับพระราชทานน ไม่รับถอกกรุงพระนครศร
ียชยาหรือ ๆ ว่าสั่งของซึ่งพระราชทานนไม่คเหมือนกรุงองวะ
ถาไปค้อว่าแขกเมืองคคตงไม่รับพระราชทาน กให้เอาสั่งของ
ถอกมคศรียชงแล้วรับเถยจากเมือง เจ้าพนักงานก็ไปค้อว่าโดย
พระราชโองการ แขกเมืองกมไ้รับพระราชทาน เจ้าพนักงาน
กเอาสั่งของราครคศรียชงแขกเมือง แล้วรับเถยจากพระนคร

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

ศักราช ๑๐๐๓ ปีมะเด็งตรนศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินลงไปประพาสพระที่นั่งไศศุวรยศทพอาสน์
 วนนันท์อยู่แรม เพศาคาเสด็จออกมาเหนื่อยหนามข สมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกเชอพระนารายณ์ราชกุมารสองโคม อดันตของหน้า
 บัน แวนประดับและรูปสัตว์ตกกระจายลงมารอบพระองค์ สม
 เสด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าลูกเชอจะได้เป็นอันตราย—
 หามิได้ ทรงพระกรุณาให้พระโหราทำนาย ถวายพยากรณ์ว่า
 เป็นมหาศัภนมิตร จะทรงพระกฤษฎาธิการยังขึ้นไป แลจะ
 ได้พระราชตากต่างประเทศ ถึงเดือนสี่ก่าบขอดมมตหว่าดก
 คาเมืองเทศบรรทกพรรณมา และได้มาเทศส่งตามศอกสองนิ้ว
 เขามาถวายส่งมา กบกนหยนผกตามถมยาราชาวดประดับ
 นพรตนเดมหนึ่ง ดังของนอกนบนอนนมาก.

ศักราช ๑๐๐๕ ปีมะแมเบญจศก พระโหราถวายฎีกาว่า
 ในสามวันจะเกิดเพลิงในพระราชวัง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัส
 ได้ทรงฟังตกพระทัย ด้วยพระโหราคนหม่นยานก ครงหนง
 เสด็จอยู่ในพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท มดีกตก
 ดงมา ทรงพระกรุณาเอาขันของครอบไว้ ให้หาพระโหรามา

08/04/2563

TUDC

ทาย พระโหราคำนวณแล้วทูลว่าสัตว์ตัวเท่า ทรงพระกรุณาตรัส
 ว่ากตว พระโหราขบคำนวณแล้วทูลว่าสัตว์ ทรงพระกรุณา
 ตรัสว่าสัตว์เท่าหนักออย แดทสัตว์หนักแล้ว ครนเบตชน
 ทองชน เห็นตกมส์กคตานอยสำมตวกับแมตวหนงเบนตว
 กทรงพระกรุณาตรัสสรรเสริญพระโหราขบควาดแม่นกว่าตาเห็น
 ออก ให้พระราชทานเงินตราชงหนง เตอผาดองตำรบ แตนน
 มากเชอถอพระโหราขบตนก ครนทราบว่าจะเกดเพดงจงม
 ไว้พระทัย ให้ชนของเทพระราชวงออกไปอยู่วัดไชยวัฒนนา
 ราม ทงเรอบตตงก เรอศร์ เรอคตง คบคกแอดกนอย
 แดในพระราชวงนหนเกณท์ไพร่สำมพนธ์รพควยพรราชอกะครอ
 นารกษา ห้ามมิให้หญิงชาวในพระราชวง แดวเรอตารวจคอย
 บอกเหตุทกท่มโมง ครนคารบสำมวันเพดชชายแดวต่นาพกา
 เรอตารวจตงไปกราบทตพระกรณาวาสงบอย ส่มเดจพระพทช
 เจาอยหวตรัสวาครงนเห็นพระโหราจะผคอยแเดว ต่งเรอเกดจะ
 เขาพระราชวง เจาพนกงานกเลอนเรอพระทงกชเขารบเดัดจ
 พระเจาอยหวเตัดจมาถงฉนวนประจำทำ พระโหราอยทาย
 เรอพระทง กราบทตว่าขอใหยามองกอนจจะต่นพระเคราะห์

08/04/2563 TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวกให้ตอยเรือพระที่นั่งอยู่ เพดาชายแก้ว
 หานาฬิกา เมฆตงพยับคตมชนชาวประจิมทิศ ฝนตกพรำๆ
 ตงมา ทรงพระกรุณาตรัสแก่พระโหราว่าฝนตกตงมาสิ้นเหตุ
 แดงกระมัง พระโหรากราบทตว่าขอพระราชทานงคก่อน พอ
 สิ้นคางอดสนเป็รยงตงมาตองเหมพระมหาปราสาทเป็นเพลิงคต
 พดงโพลงชนใหม่ตามตงมา คนทงหลายชงอยู่ในพระราช
 วงมรทจะทาประการใด และคบบกชนคาคตหลังคานนไห้ตราด
 ตงมาตงห้าฝน เพลิงกใหม่คตคตอไปทงหวยคตงเรอนหนา
 เรอนหงรอยตบเรอนจคคบใด ส้มเด็จพระพทชเจ้าอยู่หัว
 ตรัสไห้พระโหราคว่าเพลิงฟ้าใหม่ตงนจะคหรือราย พระโหร
 กราบทตพระกรณาวาค จะมพระราชตากและกอบรดวย
 อัสริยยศ ประเทศทงปวงบรรดาอริราชไพไรจะเกรงพระเดช
 เดชานภาพเบนนมาก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงพงม
 พระทยปราโมทยงนค ครงนนใหม่แต่พระทงมคตภาเชกต
 ขอปราสาททอง พระทงจกรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาทและ
 พระทงสรพชญปราสาทจะไดใหม่คดวยหามได้ ส้มเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จเขาพระราชวง ทรงพระกรุณาไห้ช่างจับการ

08/04/2563

TUDC

ก่อกองพระมหาปราสาท และทำคดงเวียนข้างในทงปวง สุ่มเดือน
เวียนข้างในเสด็จ แต่พระมหาปราสาทบ่หนึ่งจึงดำเร็จ ให้
นามชื่อพระวิหารสมเด็จ.

ศักราช ๓๐๐๖ บ่ออกคดง สุ่มเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาท
ทองครองพมณฑลตบตบตบมาอาณาจักร พรกพร้อม
ด้วยหมู่พหุจตุรงค์ เรืองพระเดชานภาพพระบรมโพธิ์สมภาร
สมณพราหมณาจารย์และไพร่ฟ้าชาวชนทเสมาเป็นตบตบมบรรณ
ทวหน้า มาจนศักราช ๓๐๓๗ บ่มะแมตบตบตบ สุ่มเด็จพระเจ้า
อยู่หัวทรงพระประชวรหนัก แปรตถสถานตบไปอยู่พระที่นั่ง
เบญจรัตน ทรงพระกรณามอบราชตบตบตบและพระแสงขรรค์ชัย
ศรให้สมเด็จพระเจ้าลูกเชอเจ้าฟ้าไชย อยู่ตามวันเพลาตาม
ยามกเสด็จสวรรคต พระเจ้าอยู่หัวปราสาททองอยู่ในราช
ตบตบ ๒๖ พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๖

(เจ้าฟ้าไชย)

เจ้าฟ้าไชยก็ไต่ครองราชสมบัติ ครนอยมาสมเด็จพระ
นารายณ์เป็นเจ้า ก็ให้คนสอดออกมากัดราชการด้วยพระศรี
ธรรมราชาเป็นพระเจ้าอาว พระเจ้าอาวก็กำหนดเข้าไป
ครนเพดาค่าพระนารายณ์เป็นเจ้า ก็พาพระชนษฐานของพระ
องค์อบหนออกทางประตูคดัดระแวงไปหาพระเจ้าอาว พระ
ศรีธรรมราชากับพระนารายณ์ราชนัดดาสมเด็จพระบรมแก้ว ก็
ยกเข้ามาในพระราชวัง กรมเอาเจ้าฟ้าไชยไปสำเร็จโทษเสีย
ณ วัดโคกพระยา เจ้าฟ้าไชยไต่ครองราชสมบัติเก้าเดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗

(พระศรีสุธรรมราชา)

พระศรีสุธรรมราชา ก็ได้อ่านพิภพกรุงเทพทวาราวดีศรี
อยุธยา ครั้นให้สมเด็จพระนารายณ์ราชนัดดาเป็นมหาอุปราช
สมเด็จพระนารายณ์เบนจากเสด็จไปอยู่พระราชวังบวรสถาน
มงคล อยู่มาสองเดือนเศษ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาพระเจ้า
แผ่นดิน ทอดพระเนตรเห็นพระราชกตยาณของพระนารายณ์
ราชนัดดา ทรงพระรปลั้ววถาค์เดศนาร กัมพระทัยเส่นหา
ผูกพัน ปราศจากถชชสมโภค จึงให้หาชนไปบนท หวงจะ
ร่วมรสสังวาสด้วยพระราชกตยาณ ๆ มิได้ชนไปหนัดมาพระ
คานหนักแล้วบอกเหตุกับพระนมๆ จึงเชิญพระราชกตยาณเข้าไว้
ในตพระสมคแล้วห้ามออกมา แลวังว่าจะเอาพระสมคไปยงพระ
ราชวังบวรสถานมงคล นายประตักมิได้สงสัย ครั้นไปถึงพระ
ราชวังบวรสถานมงคลแล้ว พระราชกตยาณก็ออกจากตเขา

ไปเฝ้าสมเด็จพระเชษฐาธิราช ทรงพระกันแสงทอดประพาศ
 เหตุทงปวงซึ่งสมเด็จพระเจ้าอาวเบนพาดทจริต สมเด็จพระ
 นารายณ์บรมบพิตรเบนเจ้าโตทรงพังกทรงพระโถมหนักน้อยพระ
 ทยหนัก จึงตรัสว่าอนิจจาพระเจ้าอาว เราคิดว่าสมเด็จพระบิต
 ราชต์วรรคตแล้ว ยงแต่พระเจ้าอาวกเหมือนพระบรมราชบิดา
 ยงอยู่ จะได้อภัยของพระราชวงศ์อันวงศ์สืบไป ควรหรือมาเบน
 ดงน พระองค์ปราศจากหรือโศกประแล้ว ไหนจะครของสมเด็จพระ
 เบนยศธรรมเดา นาทจะรอนอกสมณชพรหมณอาณา
 ประชาราษฎรไพรพสาแผ่นดินเบนแท้ จะละไวมได้ คอย
 พระองค์กอดแล้วจาจะด้านตาม จะเลี้ยงเอาบารมเบนทพง ทรง
 พระราชดำริแล้ว จึงให้หาชนนางเข้ามาในพระราชวัง ตรัส
 แจงประพาศเหตุซึ่งจะทายทชนน ชนนางทงหลายได้แจ้งใน
 รมดังดงน ทางคนกทตอาต่าขอเอาชวตเบนแดนแทนพระ
 คุณทกคน สมเด็จพระนารายณ์เบนเจ้าโตทรงพมพระทย
 ชราไมทยยงนถ ตรัสให้กระทามงคตแดงได้รพตทงปวงเบน
 ตาคเมย แล้วให้เอาใบสะเคาเบนประเจียดตำหรับเมอยทช
 นน เพราะเหตุว่าสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชไซ้พระ

ขนมหวารวัณศ์กร และโบสเดานนเป็นนามพช และศักรไซร์
 ดนกาตงในพชนามเพื่อจะประหารนามแห่งอรรราช ครนแดง
 ส้มเค็จพระบรมบพตรพระเบเนจาก ให้สัการบชษาพระศักรรัตน
 ตรีย และพระอศักร พระนารายณเบเนจากและเทพยดาผู้มฤทช
 สัทศกัศทงปวง คารัสตั้งขนเดนาไซย ขนจันทราเทพ ขน
 ทพยมนตร ขนสัทศกัศรัตน ขนเทพศักรรัตน ให้คุม
 ไพรพลรอยหนงอยรักษาพระราชวงบวรสถานมงคล ในวัน
 พฤษศบคเดือนสับตองขนสับคา เพลาชายแดงหานาพกาเคศ
 ส้มเค็จบรมบพตรพระเบเนจากแดง พระองค์สัรวพสักรการ
 พชยยุทธ จังทรงพระสัโตทกอชษฐานแดง กัดเจดจทรงชางตน
 พลายมงคลไอยรา ตรัสให้พระเทพเดชะเบเนกตางชางพระทง
 ขนพระศักรควาญ และตรัสให้ส้มเค็จพระอนทราชราชผู้เบเนพระ
 ขนชาทรงชางตนพงกระพดทอง ขนพรหมชบาตเบเนกตาง
 ชางพระทง หมนเทพกฤษชรควาญ ตรัสให้เมืองมโนรมยช
 ชางตนพลายพรหมพกตร นายไทยมหาดเด็กเบเนกตางชาง
 นายมะปรางควาญ หมนราชกฤษชชางตนพงตตบนาชาง
 พระทง ครนโคศักรวารมหรตฤกษเพลาอนประเสร์รัฐกเสด็จ

08/04/2563

TUDC

พระราชมนตรี หลวงโยธาทิพ หลวงอมรวงศ์ หลวงพิชิตเดช
 ขุนรักษ์ ขุนทรงพานิช ขุนด้วนาก มรยาณ เมื่อดา มก
 เมาะคาด คมไพร่พลให้ไปอยู่ ณ คำนค้ำลาดกชน ให้ราญา
 ตลาคุมศรัทวน และแขกชวาจากยามอยหนาดานหน้าพระที่นั่ง
 สรรเพชญปราสาท ให้หลวงเพชรชนคมไพร่พลอยู่ประคกร
 สรรทวาร ให้พระจุปา พระพนัง คมไพร่พลอยู่ ณ ทางสระแก้ว
 หลวงวิสูตรสงคราม และขุนพรหมชิบาด คมไพร่ตำรวจดีหลัง
 วดพระรามาวาส ให้ขุนอินทรชิบาดคมไพร่พลตำรวจดีแต่ประ
 คแต่ดงราม จนถึงประคหพระ และฝ่ายไพร่พลข้างสมเด็จพระ
 ศรัธรรมราชาราช และไพร่พลข้างสมเด็จพระบรมบพิตรพระ
 เบนเจ้ากไทรบพงกนแต่คางนรัง และญบุนคมกนเขามาอาธา
 ไตเขาช่วยรบพง ณ คานราญาตถานน ไพร่พลดีมตายบาด
 เจบทงต้องฝ่าย จึงสมเด็จพระบรมบพิตรพระเบนเจ้าตรัสสั่งให้
 ขุนจันทราเทพ และพันทพราช เอาบันใหญ่ตามบอกตง ณ
 ทอดันาม ยิงเข้าไปในพระราชวงเบนหลายนค ครนยงเขา
 ไปครงไต ควนเพลิงนเห็นโชคชนไปประคจณศร ตำแดง
 ศัภนมิตรชงจะมชยชานะ จึงสมเด็จพระบรมบพิตรพระเบนเจ้า

08/04/2563

TUDC

๔๖ แผ่นดินสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา

ทรงช้างคนพระทอง ครุตั้งให้พระเทพเดชะเป็นกลางพระทอง
 ขุนพระศรีควาญ ให้ขุนอินทรธาดาเป็นกลางข้างสมเด็จพระ
 อุนชากราช หมนเทพกัญชรควาญ และเสด็จย่นข้างคนอยู่
 ณ หน้าพระทองจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท ครนเพลา
 ชายแฉวงประมาณนาฬิกาเศษ มณมากกราบทูลสมเด็จพระบรมบพิตร
 พระเบญจเภา สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาทรงช้างออก
 มายน้อย ณ หาดศาลหาดวง จึงสมเด็จพระบรมบพิตรพระเบญจ
 กษบข้างพระทองเขาไปถึงนอกกำแพงศาลหาดวง ไพร่พลทั้ง
 สองฝ่ายได้รบพุ่งคองแยงกัน และทหารอาสาสมเด็จพระบรมบพิตร
 พระเบญจเภา กยงบนนกลัดบตองพระบาทสมเด็จพระศรีสุธรรม
 ราชาราช ฝ่ายทหารข้างสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาชก
 ยงบนนกลัดบตองพระบาทชายสมเด็จพระบรมบพิตรพระเบญจ
 เณไปน้อยหนง และสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาชกกดบ
 ข้างเขาไปในพระราชวัง และไพร่พลฝ่ายข้างสมเด็จพระศรี
 สุธรรมราชาชกแตกฉานชานเช่นหนเขาไปในพระราชวัง
 แฉวกให้บคประศพระราชวงไฉ จึงสมเด็จพระบรมบพิตรพระเบญ
 เภา กเสด็จคนมายงพระทองจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท

แผ่นดินสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา ๔๗

จึงพระไตรภวนาทิตยวงศ์เสด็จทรงช้างออกมาแต่ในพระราชวัง
ก็มาถวายบังคม ส้มเค็ญบรมบพิตรพระเป็นเจ้าจึงตรัสให้
ทหารอาสาสมัครไปทำดาบระศพระราชวงเข้าไปได้ และ
ทหารอาสาทงปวงก็เข้าไปถึงประตูพลทวารกกระทงประตูพล
ทวาร พอพระสัททชไชยเบ็ดประตูพลทวารออกมาบอกว่า ส้ม
เค็ญพระศรีสุธรรมราชาราชหนึ่งลงไป ณ วงหลังแล้ว ทหาร
ก็กรุกกันเข้าไปในพระราชวังได้ นายแก้วก่นำพระสัททชไชยออก
มาถวายบังคมส้มเค็ญบรมบพิตรพระเป็นเจ้า ณ พระที่นั่งจักร-
วรรดิไพชยนต์มหาปราสาท และนายแก้วมหาดเล็กกราบทูล
แก่ส้มเค็ญบรมบพิตรพระเป็นเจ้าว่าทหารอาสาเข้าไปในพระราช-
วังได้แล้ว และพระสัททชไชยบอกว่าส้มเค็ญพระศรีสุธรรมราชา
ราชหนึ่งลงไปวงหลัง จึงส้มเค็ญบรมบพิตรพระเป็นเจ้าเสด็จ
เข้าไปในพระราชวังหลวง เสด็จชนพระราชมนเทียรพระวิหาร
ส้มเค็ญ ในวันเดียวกันนั้นเสด็จไปตามส้มเค็ญพระศรีสุธรรม
ราชาราชได้ ณ วงหลัง ก็ให้เอาไปสำเร็จโทษณวัดโคกพระ
ยาคามประเพณี พระศรีสุธรรมราชาราชเสวยราชย์ได้สอง
เดือนกบยศบวณ.

ประถมภิกษุและพระราชาภิกษุ และถวายพระนามกร
 บวรพระราช คีร์ตีวงศ์พิพัฒมังกตตามบรพระเวณพระมหา
 กษัตราธิราชเจ้าแต่ก่อน อนุภอปรด้วยพระเดชบุญญาภาพ
 เต็ดจปราบตาภิเสก ทรงพระนามกรสมเด็จพระบรมราชาธิราช
 รามาธิบดีคีร์ตีรเพชฌุบรมมหาจักรพรรดิคีร์วราชาธิราช
 ราเมศ্বরธาธิบดี คีร์ตีฤษติรักษสังหาร จักรวาฬาธิเบนทร
 ตรีเยนทรธาธิบดีทร หรหรินทรธาธาธิบดี คีร์ตีวบดียคุณ
 อชฌุจิตรวิจิตร ตรีภวนาทิตย ฤทธิพรหมเทพาติเทพบดีนทร
 ภูมินทร์ราชา รัตนากาศมนวงค์องค์เอกาทศรฐ วิสต์ทช
 ยโสธมบรมอาชวาชาศัย สุ่มทัยดิโรมนค่อนนคคุณวิบดีย
 สันทร บวรธรรมิกราชาเศไชไชยไตร โดกนาถบดีนทร วัรินทร
 ธิราชชาติพิชิตทศพิชิตญาณสมันต์ มหันตวิปฬาราฤทธิไชย
 ไศศวรรยาธิปัตชิตยวงค์ องค์ปรมาธิบดีตรีภวนาธิเบศร์ โดก
 เศษฐวิสต์ทชมกฏรัตนโมดี คีร์ตีประทมสรียวงค์องค์คีร์รเพชฌ
 พทชางกรบรมบพิตร พระพทชเจ้าอยุธยากรุงเทพมหานครบวร
 ทวาราวดีศรีอยุธยา มหาอดกภพนพรัตนราชธานีบรมนัย

08/04/25๖3

TUDC

๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

แหว่ถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์และเครื่องราชูปโภค
ทั้งปวง และบูชาบรมเทพอัสวภูอันประเสริฐสถิตสถาวรใน
พระองค์โดยยถาศาสตร์ และถวายอาศิรวาทอภิเชกจำเวญ
พระพรบวรราชศรีสวัสดิ์พัฒนมงคลนฤมตพระองค์ คือพระ
นารายณ์เบญจาทรงศรีสังขจรคทาธร อ้นกอบปรคด้วยพระ
เดชฤทธานภาพอันประเสริฐ เพื่อจะรักษาตมณพราหมณา
จารย์ และท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมหตงปวงให้ตั้งเกษมเปรม
ประชาราษฎร์ จำเวญกาดดับไปเมื่อนำ แหว่กให้เบกท้าว
พระยาสยามนตราชเสนาบดีมนตรีมหตทกระทรง การทงหตาย
ถวายบังคม และถวายตั้งยาศษฐานถอนำพระพพตตามบรรพ
ประเวณแหว่เสร์จ เมื่อนัดจปราบคากิเชกถวดัยราชย่นน
พระชนม์ได้ ๒๕ พระพรรษา และพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ
บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอันประเสริฐ
ก็ทรงพระกรุณาแก่ประชาราษฎร์ทงปวง ให้ถดด้วยสำอากร
แก่ประชาราษฎร์ทงปวงตามขอขมมิได้เอาเข้าพระคตง และ
ทรงบำเพญพระราชกคตเป็นขอเนกประการ แหว่กตรดีให้แต่ง
การ ซึ่งจะถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง

08/04/2563

TUDC

๒๕๖๓

๕๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระอัฐชาติ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกบฏาเพญพระราชกศด
นาหาประการแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินออกไปอยู่ในพระราช
วังบรรลณนงคต และฝ่ายพระไตรภวนาทิตยวงศ์ ก็
โปรดให้ไปอยู่ ณ พระตำหนักวังหลัง.

ต่อมาในเดือนยุน อาแดงแก่นผู้เป็นข้าพระไตรภวนา
ทิตยวงศ์เอาเนื้อความอันเบงกต โทหกมาอธิบายทตแก่พระไตร
ภวนาทิตยวงศ์ว่า ข้าหลวงฝ่ายพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวยอมว่าพระไตรภวนาทิตยวงศ์และข้าไททง
ปวงนนเขาด้วยสมเด็จพระศรีธรรมราชาธิราชช่วยรบพุง
ครนสมเด็จพระศรีธรรมราชาธิราชปราชัยแต่พระบาทสมเด็จพระ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวแล้ว พระไตรภวนาทิตยวงศ์
และข้าไททงปวงกมาบรรจบเขาด้วยข้าหลวงเดา และอาแดง
แก่นทตยงพระไตรภวนาทิตยวงศ์นนเป็นหลายครั้ง พระไตร
ภวนาทิตยวงศ์ก็มโตพิจารณา พงแต่คนเทจนน พระไตร
ภวนาทิตยวงศ์ก็คิดของสมคนไว้นอกกรงเทพมหานครเป็น
อนมาก จึงข้าหลวงกเอาเนื้อความขงพระไตรภวนาทิตยวงศ์
ให้ออกไปขงสมคนทงปวงนกราบขุดพระกรุณาให้ทราบ.

จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ข้าหลวงอันมีใจซื่อสัตย์นั้นออกไป
 พงกตศัพทตวจมนแมน ถ้าแมนจริงไซ้รักจะให้ข้าหลวงคิดอ่าน
 ขบายว่าจะเขาควย ครนข้าหลวงออกไปได้แจ้งเนื้อความนั้น
 ฆบพหตายแห่ง ว่าพระไตรภูวนาทศยวงศ์ให้ช้องดมคนเบิน
 มนแมน จึงข้าหลวงซึ่งออกไปนั้นกล้าร้องขบายว่าจะเขาควย
 จึงให้สัญญาอาณตวนคนแก่กันว่าจะยกเขามา และข้าหลวง
 นนกกตบคนเขามากกราบทูลพระกรุณาตามเนื้อความนั้น ครน
 ไตทรงทราบเนื้อความทุกประการ จึงมีพระราชโองการตรัส
 สั่งแกมหาดเล็กว่าให้เอาเงินหตวงร้อยชั่งไปให้แก่พระไตรภูวนา-
 ทศยวงศ์ ว่าพระราชทานให้ออกมาแจกแก่ข้าไททั้งปวงนั้น
 จึงทวกัน อยู่มาพระยาพิชัยสงคราม พระมหามนตรทต
 แก่สมเด็จพระรามราชาธิราช ว่าพระยาพตลงและพระศรีภรร-
 ษา ซึ่งทรงพระกรุณาตรัสสั่งว่าจะให้ไปกินเมืองนั้นก็มีไป
 และคนทั้งสองนครนกกตางคนย่อกลงไปวังหลังมิได้ขาด และ
 คิดอ่านควยพระไตรภูวนาทศยวงศ์จะคิดร้ายแก่แผ่นดิน จึง
 -สมเด็จพระรามราชาธิราชก็เอาเนื้อความคคนนกราทูลพระ

08/04/2563

TUDC

๕๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

กรณา จึงมีพระราชโองการตรัสว่าจะให้เสาะต่างฟังเนื้อความ
นุดจมนมแนกอน.

อยูมาจนหนงนายพุกเคมเบนมหาดเดก เบนโทษครง

สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง ให้ตั้งเป็นหมื่นเรือพระ

ทง และนายพุกมาบอกแก่พระยาจักรี พระยาพระคลัง ว่า

พระยาพทลง พระศรีภรรยา และหมื่นภักดีศรี ย่อมดง

ไปหาพระไตรภวนาทิตยวงศ์ ณ วังหลัง คิดอ่านช่องสมเด็จพระ

พดจะทารายแกแผ่นดิน พระยาจักรีและพระยาพระคลังบอกแก่

พระยาพชตภักดี ๆ กกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงมี

พระราชโองการตรัสสั่งพระยาพระคลังว่า หมื่นภักดีศรีจง

ตั้งให้ไปรงเมืองและมีไปนั้น เห็นว่าจะคบกันคิดกระทาราย

ให้ตั้งโทษตัดศีรษะเดียบไว้หน้าศาลาตากขน ณ พระราชวังบวร-

สถานมณฑล สั่งพระไตรภวนาทิตยวงศ์ ครั้นเข้ามาเฝ้า

ณ บนมทพระราชวังบวรสถานมงคลไซ้ ย่อมหาพระสัทธิไชย

และท้าวราช นายพม มากกระซิบเจรจากทงนี้ และพระยา

พชตภักดีจึงว่าแก่หมื่นมหิศวรวิไห้อมพระสัทธิไชย และ

ท้าวราช นายพม ซึ่งเจรจากด้วยพระไตรภวนาทิตยวงศ์

ณ บันทน และพระไตรภวนาทิตยวงศ์ โกรชแก่พระยาพิชิต
ภักดีและหม่อมไหศวรรย์ อนึ่งพระยาจักรีและพระยาพระคลัง
กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า มีมาบอกกล่าวพระไตรภวนา-
ทิตยวงศ์จะครายเป็นมณเฑาะว์ จึงมพระราชโองการตรัสว่า
เขียนใดจะแจ้งว่าครายเป็นมณเฑาะว์ จึงสั่งแก่พระยาพิชิต
ภักดีว่า เมื่อครั้งพระองค์ยังเยาว์อยู่นั้นไซ้ พระไตรภวนา-
ทิตยวงศ์ ชนมาเฝ้าขอมเฝ้ามคเห็นบผกษาชนมา และมคหญิงทา
คจนนหรือหาไม้ จึงพระยาพิชิตภักดีก็แต่งอบายนวดพระไตร
ภวนาทิตยวงศ์แต่พระบาทชนมาถึงตนพระเพลาพบคาดเครื่อง
และมคเห็นบ จึงพระยาพิชิตภักดีกรองชน พระไตรภวนา-
ทิตยวงศ์ก็ตกใจ อ้อมมาหาดวงซึ่งแต่งให้ไปพังกตศัพทพน
กใดเเนอความมาให้กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า โดยนชาของ
พระไตรภวนาทิตยวงศ์ว่า พระไตรภวนาทิตยวงศ์คิดว่า เมื่อ
การพระราชพิธีตราพาวายนน ถาและเต็ดจพระราชดำเนน
ไปไซ้ จะแต่งชาอาศำให้ชมชอนนอยททางแคบนน ครน
เต็ดจพระราชดำเนนไปกตางคนไซ้ จึงจะให้ชาอาศำซึ่งชม
ชอนนอยนนออกทำรายในละอองรุดพระบาท ครนคำวดีทราบ

08/04/2563

TUDC

๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เนื้อความทงนแถว จังทรงพระราชดำริว่าองค์พระไตรภวนา-
 ทศยวงศ์เบนอนชาราชแห่งเรา ๆ ก็ไ้พระทัยเบ็นทศนทเด้นหา
 นก และซงองค์ไตรภวนาทศยวงศ์จะคคมิตร โทษแก่เราคงน
 เมอวณการพชตราพาวยนเราจะไปส่งพระเจ้าถงเทวดถาน
 ถาแถะองค์ไตรภวนาทศยวงศ์จะทำร้ายแก่เราคให้ทาเถด เรา
 จะเอาบุญญาธิการแห่งเราเบ็นทพง ครนถงวณกาดพระราชพช
 ตราพาวยกถางคณวณนนกเล็ดจทรงซางตนพระทงงถ้วรณ-
 ปฤษฏางค ประคบควยเครองราไซบโภคทงปวง แถะทาว
 พระยาเล้นาบคมนตรีมชทงหลายแ้โดยซ่ายโดยชวาหน้าหตั้ง
 กเล็ดจแถะพระราชวงบวรถถานมกคตมาโดยทางหอรัตนชัย มา
 ทางสะพานซาง แถะพระไตรภวนาทศยวงศ์กชซางตามซาง
 พระทงงมา พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยหอก
 เล็ดจไปโดยทางชกน และคชชงแถงซมไวณนถวณถอบนนก
 สบอยถ ถะพานซางเบนอนนมาก ครนให้ถามกบอถวา
 ถงหตั้ง กมคคิมพระราชโองการประการใด ก็ไปส่งพระเจ้า
 ถงเทวดถานแถว กเล็ดจพระราชดำเนนถบคณมายงพระราช
 ถงบวรถถานมกคต อยุมาวณนถงถคชเถงแถทาวหม้เรอ

06/04/2563

๔TU๕C

ภวนาทิตยวงศ์ทนน และเราจะเอาบุญญาธิการแห่งเราเป็นทพ
จงทรงพระกรุณาตรัสสั่งสมหนายกว่าจะขึ้นไปพระนครหลวง.

ครนถงวหนองคารชน ๓ คา เดือน ๓ บัวอกอฐีศก กอบปร
ควยวชยฤกษ์ เพดาอุษาโยค ก็เสด็จควยเรือพระที่นั่งศรี
สมรรถไชยและเรือท้าวพระยาเส่นาบคมนตรีมขทงปวง แห้หน้า
หตงซ้ายขวาโดยเสด็จพระราชดำเนินไปถึงพระนครหลวง จึง
เสด็จขึ้นพระตำหนัก ครนเพดาร์งแถงประมาณสองนาฬิกา
เศษ จึงเสด็จทรงมาคณพระที่นั่งราชพาหนะ ให้พระอินทราชา
ทรงมาคหวหนง พระไตรภวนาทิตยวงศ์ทรงมาคหวหนง สมเด็จ
พระรามราชาชราชทรงมาคหวหนง และเส่นาบคมนตรีมขทง
ปวงโดยเสด็จแห้หน้าหตงโดยซ้ายขวา เสด็จออกไปกตางทง
หน้าพระตำหนักพระนครหลวงนน และพระไตรภวนาทิตยวงศ์ก
กตหวพระเศษบุญญาภภาพพระบาทสมเด็จพระบรมบพตรพระพทช-
เจ้าอยหอด มีอาจทกรายไค แถงเสด็จพระราชดำเนินกตบเซ
มายงพระตำหนัก พระไตรภวนาทิตยวงศ์กตามเสด็จเข้ามาใน
พระราชวงพระนครหลวงควย จึงพระสรนทรภกคกตามพระไตร
ภวนาทิตยวงศ์เข้ามาคทงหน้าปะราชางแถงเห็นพระไตรภวนาทิตย

08/04/2563

TUDC

วงศ์แกจางนางดาบออกแฉกชนไปบนฉนวน จึงพระสรินทร์
 คุกคอกเอาความกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ แฉกได้ใจ
 เขาตั้งพระบรรทม จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาพิชิต
 คุก พระสรินทร์คุก และชนเหล็กมหาดเล็ก ให้มัดคอกเขา
 งานพจน ให้พทกษรักษาระวังระไวอยู่ จึงพระสรินทร์คุกชง
 เองงานพจนอยนบกเห็นพระอนทราชาชราชและพระไตรภพนา
 ทศยวงศ์ออกจากพระคานหมักมาใกล้ทพระบรรทม ครนเห็นพระ
 สรินทร์คุกกอดบคนไป แฉกชนเหล็กมหาดเล็กกรบงานพจน
 ผลิตพระสรินทร์คุก และพระไตรภพนาทศยวงศ์ใช้ให้พระ
 ของคทองออกมาเอาพระแสงศนของหวดง ชงอยู่ ณ พระทง
 มชเดจนนไป ครนพระบาทสมเด็จพระบรมบพตรพระพุทธเจ้าอยู่
 หวได้จคนจากพระบรรทม จึงชนเหล็กมหาดเล็กกราบบังคม
 ทลพระกรุณาว่าพระองคทองออกมาเอาพระแสงหอกศนชงอยู่
 ณ พระทงมชเดจนนเขาไป จึงทรงพระกรุณาตรัสว่า ชง
 พระแสงศนไซรจะใดเป็นตำหรับองคไตรภพนาทศยวงศ์ห้ามได้
 และชงให้มาเอาพระแสงศนเขาไป ไวดงนเห็นวองคไตรภพนา
 ทศยวงศ์จะครรายคอเราเบนมมมแมน จึงพระบาทสมเด็จพระบรม

08/04/2563

TUDC

บพตรพระพุทธรเจ้าอยุธยา กรมพระราชโองการตรัสสั่งให้พระยา
 พิชัยสงครามคุมไพร่พลอยู่รักษาประตูหน้าพระราชวัง ให้
 พระศรีมหาราชาคุมไพร่พลอยู่รักษาประตูพระราชวังฝ่ายขวา
 ให้หอดวงรามฤทธิไกรคุมไพร่พลอยู่รักษาประตูพระราชวังฝ่าย
 ซ้าย ให้พระชนบรมคุมข้าหลวงอยู่รักษาประตูถนน และให้
 พทกษรรักษาอย่าให้คนแปลกปลอมเข้าออกได้ จึงมีพระราช
 โองการตรัสสั่งให้พระยาจักร พระยาวิเศษภักดี พระมหามนตรี
 หลวงอินทรเดชะ ให้เป็นพนักงานกรมพระไตรภพนาทิตยวงศ์
 และให้พระสรินทรภักดี หลวงเทพสมบัติ หลวงกำแพงพระ
 ราม หม่อมหมื่นไศว์วรยศ เป็นพนักงานกรมพระอินทราชา
 ให้หอดวงวิเศษสงคราม หลวงรามภักดี ซึ่งเอาดาบของพระ
 อินทราชาและพระไตรภพนาทิตยวงศ์ซึ่งให้ขาดออกอยู่นั้นไว้ ครั้น
 เพลาเช้าหาหน้าพกาแจ้งพระอินทราชา พระไตรภพนาทิตยวงศ์
 พระองค์ทอง ก่อออกมาเผาศนทณนนวนน และข้าหลวงผู้มชอ
 ซึ่งได้เป็นพนักงานกรมหนกมาเผพร้อมกนทณนนวนน จึงพระ
 ยাজারกราบทูลพระกรุณาว่าคนนขาพระพุทธรเจ้ามตรเป็น
 บัดจรรย ข้าพระพุทธเจ้าจะขอแก้ผนทถวาย จึงมีพระราชโอง

08/04/2563

TUDC

การครัดแก่พระยาจักรวาทให้แก่นมครไปเถิด พระยาจักรวาท
 ทูลว่าขงจะแก้ให้คนทงปวงแจงเหอความนนเห็นมควร ขอ
 พระราชทานเฝ้าโกถดะอองชดพระบาท ครนพระยาจักรเขา
 มาเฝ้าโกถดะอองชดพระบาทแถว จึงมีพระราชโองการครัด
 ถานว่าทจะดงไปนั้นจะไปโดยทางชดมารคคหรือ ๆ จะไปโดย
 ชดมารคค แถจะไปโดยทางชดมารคคใด ด้วยขางมาร
 พดพรอมกนอย พระยาจักรวาททูลว่าทางชดมารคคนนม
 โคนนหนัก ขอพระราชทานเต็จโดยทางชดมารค คมพระ
 ราชโองการครัดว่าชอบแถว พระยาจักรจกรวาททูลว่า มี
 โจทยความนเอาพระแถงไปผิงไว ขอพระราชทานชดเอา มีพระ
 ราชโองการครัดว่าเอาเถิด พระยาจักรแถงชาหดวงผุไคเบน
 พนกกงานกมพระองคไครภวนาทคยวงศนน กชวยกนกมพระ
 ไครภวนาทคยวงศ พระสรนทรภกคแถงชาหดวงชงไคเบนพนก
 งานกมพระอนทราชานน กชวยกนกมพระอนทราชา ฝ่าย
 พระองคทองนเบนพระอนชา กเขาชวยชงพระไครภวนาทคย-
 วงศ แถทบคชาหดวงผกมพระไครภวนาทคยวงศ ชาหดวง
 กกมเอาพระองคทองนควย แถวกเอาพระไครภวนาทคยวงศ

08/04/2563

TUDC

และพระองค์ทองนั้นสำเร็จโทษในทนต์ แต่พระอินทราชาธิราช
 นั้น ทรงพระกรณายกโทษไว้ เพราะว่ามีเขาด้วยพระไตรภพนา
 ทศยวงศ์ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมโพธิ์พระบาทเจ้าอยู่หัว
 เสด็จลงเรือพระที่นั่ง เหาพระอินทราชาลงเรือพระที่นั่งมาด้วย
 และเรือเสนาบดีมนตรีมหาดไทย ก็เข้ากระบวนโดยเสด็จซ้าย
 ขวาหน้าหลังเสด็จพระราชดำเนินเข้ามายังพระราชวังบวรสถาน
 มงคล จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้ตำรวจนอกตำรวจใน
 ไปเฝ้าหาพระไตรภพนาทศยวงศ์ ซึ่งร่วมคิดด้วยพระไตรภพนา
 ทศยวงศ์นั้นมาถาม เมื่อถามหลวงกตาโหม ข่าหลวงเดิม
 พระไตรภพนาทศยวงศ์ให้ถว้ว่า พระศรีภรรยา พระยา
 พทอง หลวงจ่าหลวง ขุนศรีเทพบาด หมนทพ นายบุญ
 นายพลาย นายพม อำแดงแก่น และนายชาน นายดวง
 นายอิน หมนทพ หมนเทพ ซึ่งเป็นตำรวจในซ้ายในขวา กับ
 นายบาดเมือง นายบุญเกิด นายน้อย หมนชอทองนคคอราน
 ด้วยกัน ว่าพระไตรภพนาทศยวงศ์จะแต่งเตรียมไว้พงคแต่ใน
 เดือน ถ้าและระของชุดพระบาทโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 พระราชทานพระราชวงฝ้ายในทั้งสองพระองค์นั้น เห็นว่าจะ

08/04/2563

TUDC

ไปรดเพียงแท้ และแผ่นดินจะราบคาบไป ถ้าทรงพระกรุณา
 มีโปรดจงถนอการพระราชพรแต่ดวงใจจะมีความคิด และทุกวณ
 แต่จะบอingkนตัวไป จะได้คิดว่าจะยกเข้ามาแต่ในการพระราช
 พชนห้ามได้ และจะได้คิดว่าจะยกเข้ามาในวันเดือนใดนั้นยัง
 ไปได้คิด วันหนึ่งพระไตรภวนาทศยวงศ์เสด็จราแล้วและออก
 มา ณ ชาติว่าเราจะเขาคณแต่รอยหนึ่งยกเข้าไปก็จะได้อัน
 เมอถาณนายอื่น ๆ ให้การว่าเมอแรกคิดอ่านจะทำร้ายในละออง
 ชุดพระบาทนพ พระศักรปรษา พระยาพทตง พระสถิตไชย
 หดวงกตาโหม หดวงสรพตทติ หมนภกตศักรนงพระสถิต
 ไชยคนหนง ผมชอทงนคตด้วยพระไตรภวนาทศยวงศ์ ณ ท้อง
 พระโรง และว่าพระศักรปรษา หมนราชามาตย หมนคางาย
 ผู้หลานพระศักรปรษา กบนายพม และคนมชอทงตคนนวา
 คมคนรอยหนึ่งสรพตด้วยเครื่องศักราวุธ จะยกเข้ามาเผา
 ณะพานขางมา ณ ประคพระราชวัง พระยาพทตงจะคุมกำลัง
 และตมครพทททกรอยห้าตบสรพตด้วยเครื่องศักราวุธ จะมา
 โดยทางรมนา จะเข้ามา ณ ประคคณพระราชวังบวรสถานมงคล
 ชนศักรเทพบาดและหมนภกตศักรจะคุมบ่าวและตมครพททท

รอยยลบรรพตด้วยเครื่องศัสตราวุธ จะยกเข้ามาโดยทาง
 ทาทรายจะเข้าประศุดอกข้างหลัง อนึ่งคนเดิมพระไตรภพนา
 ทศยวงศ์นพประมาณด้ามพัน และคนพระราชทานประมาณ
 พันเศษ พระสถิตไชย หดวงศ์รพัสทก กับน้องพระสถิตไชย
 และพระหดวงขุนหมื่นพนกนายขอเฝ้าและมหาดเล็กนั้น จะมา
 ด้วยพระไตรภพนาทศยวงศ์ พระศรีภรปรีชาให้ฤกษ์ให้ยกเข้า
 มาในเดือนยี่ ถ้ามีไต่จะยกเข้ามาในเดือนสามตามตามคำ ถ้าและ
 มีไต่จะยกเข้ามาในเดือนสามตามตามคำ ผู้ขอทงนคตอาณด้วย
 พระไตรภพนาทศยวงศ์ ณ ท้องพระโรง และพระไตรภพนาทศย
 วงศ์สั่งให้นายอนกภูหมายผู้ขอทงน ไต่แดง พระไตรภพนา
 ทศยวงศ์ก็ให้พระสถิตไชย หดวงศ์รพัสทกและน้องพระสถิต
 ไชยเลี้ยงเทียบสามเล่ม เทียนพระพุทธรเจ้าเล่มหนึ่ง เทียนบรม
 โพธิ์สัมภารเจ้าเล่มหนึ่ง เทียนพระไตรภพนาทศยวงศ์เล่มหนึ่ง
 และเลี้ยงพระสาร์รักษาคณห่อพระ อธิษฐานว่าจะยกเข้าไป
 นนยงจะมีขยชานะหรือ ๆ หาขยชานะมิได้ และเมฆตามเทียบ
 เลี้ยงนน เทียนพระไตรภพนาทศยวงศ์ดับก่อน และพระสาร์

08/04/2563

TUDC

๖๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รักษาตมได้ดอย พระไตรภวนาทิตยวงศ์กว่าพระอาธรรม
แฉวงหงนลัดแต่บุญ และพระไตรภวนาทิตยวงศ์ก่องแก่นายอน
ว่า พระยาสุโขทัย พระยามหามนเทียรต้องคนจะอาดำ เห็น
พระยาพดเทพ พระยามหามนเทียร ดงไปณวังหลังเบนนหาดาย
ครง และพระไตรภวนาทิตยวงศ์กับอกแก่นายอนว่าพระยา
กตาใหม่จะอาดำ และพระยาวิชิตร์นทร พระยาศรีร์รภกค
ทตว่าจะยกขนไปเมื่อใดจะอาดำเมอนัน และให้กฎหมายฉม
ชอทงนไว อนงผูกคคานเบนนคมเบนนนน คอพระยากตาใหม่
พระยาพดเทพ พระยามหามนเทียร พระยาสุโขทัย พระยา
วิชิตร์นทร พระยาศรีร์รภกค หกคนดงไปาต่างวันและ
กต่างคน และผชงดงไปส่ภาพนน คอเจ้าพระยามหาอุปราช
พระยาพจตร หลวงพรหมพจตร ส้ามคนนเห็นดงไปเบนนส่ภาพ
อนงพระศรีร์ภรปราช หลวงกตาใหม่ นายเพชรทต คคคดอย
กนแฉวงทตแก่พระองค์ไตรภวนาทิตยวงศ์ว่าจะเชยขนชอพระยา
จกร พระยาพชตภกค พระศรีร์นทรภกค หลวงอนทรเดชะ

08/04/2563 ๘

TUCC

และชนเหล็ก ขนเทพรัตน ดงในราชะ เอาคีดาทบไว้มให้คน
มชอทงนออกปากคคคานได้ เพอจะระงบถอยความทงปวง

และพระไตรภวนาทิตยวงศ์เห็นชอบด้วย จึงพระศรีภรรยา
 เอาตำราพระราชของตัวให้แก่นายเพชรทนต์ ให้เขียนชอคนทงนน
 ดงราชะ แล้วก็ให้หุดวงกตาโหมเอาศีลาทาบไว้ในตำหนักนน
 อนึ่งหมื่นทพเสนา หมื่นราชามาตย์ลงไป ณ วังหลังขออาศี
 และพระไตรภวนาทิตยวงศ์ก็ให้มาตายและเส้อกาศาคณะสำหรับ
 อนึ่งมคาคอแก่นและนายบุญเกิดให้การว่า พระไตรภวนาทิตย-
 วงศ์ไซ้อแก่นและนายบุญเกิดเอาน้ำสับถ ไปให้แก่พระยามหา
 มนเทียรพระยาศูโขทัยกนลงจวน อนึ่งมคาคอแก่นให้การว่าผู้ตง
 ไปณ วังหลังนน คือภรรยาพระยากตาโหม นางน้อยดุกพระยา
 กตาโหม ภรรยาหุดวงราชบุตร ภรรยาพระยากตาโหมผู้
 มรณภาพ ไปกับนางเมืองเซียด ท้าววาชอทัยภรรยาพระยา
 พิไชยรณฤทธิ และดุกสะโโกแม่หมสด แม่พระศรีภรรยา
 และหลานแม่ศรีอทัย แม่พระศรีศักดิ์ ภรรยาพระยาพิทตง
 ภรรยาพระยาศูโขทัย ภรรยาพระยาพระคลัง แม่ภรรยา
 พระยภพระคลัง ภรรยาของพระจอมเมืองนนพระราชทานกำไ
 ทองคาคคหนง ครนถามณมชอทงนกราบบังคมทตพระกรุณา
 พระบาท สมเด็จพระเอกาทศรถอดคัวรบรมนาถบรมบพตร พระพุทธ

เจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้ท้าวพระยาเสนาบดี
 มন্ত্রมหงทองปวง พินักษาทิษชงนมชอไปมานน และคิดอ่าน
 คอยพระไตรภวนาทิตยวงศ์จะทำร้ายในระอองชุดพระบาทน้น
 เป็นมหันตโทษถึงต้นชีวิต และไปมากบหาพระไตรภวนาทิตย
 วงศ์ชงมโตเบนใจครายคยอนนเป็นสาธาโทษ และทรงพระ
 กรณาโปรดให้ลงพระราชอาญาแฉวงพระราชทานชีวิตได้.

และในเดือนยบออกกนน พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว บำเพ็ญพระราชกศณานาประการ แด้วให้
 หดอรบพระอศวรเบญเจายน สังกศอกคบบมเคษพระองค์หนง
 รูปพระศวาทิตยยนสังศอกคบบมเคษพระองค์หนง รูปพระมหากษ
 เนศวรพระองค์หนง รูปพระจันทรากศวรพระองค์หนง และรูป
 พระเจาทงต์พระองค์นถมทองนพคุณ และเครื่องอาภรณ์
 ประดับนนถมยาราชาวด ประดับแหวนทุกพระองค์ ไว้บูชา
 สำหรับการพระราชพิธี

และในเดือนยบออกกฐศกนน พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาจักรให้
 แต่งโรงพระราชพิธีเบญเจพิช และประดับด้วยราชวตฉนตรชง

08/04/2563

TUDC

อดงกตกรรมห้ามหนัดสรรพทวง และเมื่อแรกแต่งการ
 พระราชพงษเบญจพรรณ ให้พระเมองขุหมันคมไพร่พลไป
 ทำโรงพระราชพงษ และพระคานักดาบดมะขามหยองในเดือน
 ยนน พระทายนหา ขนมรณทร ขนมมทงหลาย เห็นเป็น
 โขตรงเรือประตจตนตาดสงขไป ในที่จะแต่งการพระราชพงษ
 กปรากฏในราตรกาดนน เป็นศัณนิมตร้อนอดม ซึ่งจะเจริญ
 พระศัรต์วศตพพมมกคณประเสร์ฐนน ครนล่าเรจแถว ถึง
 วนศักรเดือนสี่ขนหาคาเพดาร์งแถวแปดบาท พระบาทสมเด็จพระ
 บรมบพตรพระพงษเจาอย หวกเล็ดจด้วยเรือพระทงพระครท
 พาหนะ และประตบด้วยเรือตงเรือกน และเรือชยเรือรบสัตวทง
 ปวง และเรือทาวพระยาดำมนตราช เส่นาบตมนตรมชแห่นหา
 หดงคบกคงเป็นอนมมาก ครนเล็ดจยงพระคานักดาบดมะขาม
 หยองแถว ก็ให้ประพฤตมกคณการล่ามวัน ครนล่าเรจแถว
 ก็ให้พระมหาราชคร และปลัดพระคร ประพฤตการพระราช
 พมมหาปราชยคร และพระราชพงษเบญจพมมหาวชยสังคราม
 กเล็ดจเขาพระราชพงษแถว ประพฤตการ โดยยถาศาสตร์สำหรับ
 การพระราชพงษเบญจพชตามคานหรบนนทก ประการเสร์จ ถึง

08/04/2563

TUDC

วันอาทิตย์ชน ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ เพลาช้ายแสดวหาพกาหนง ึ่ง

พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงพระ

ภาษาพิศดารภรณ์พิพช วิจิตรด้วยสุวรรณรัตนากภรณ์บัวราไช

ปโภคทองปวงเดรัจฉ กเสด็จเหนยพระวชิยราชรถ ันออกงกต

ด้วยกาญจนรัตนากกร เทียมด้วยจตรงคกงคตอาษาไนย ประ

ไพโซคิชชวาด กาญจนอมภรมยบังแสงสรุยมยรัตนคร พชน

พวรรณกรพรณจามรมาค้ และพระมหाराชครพระราชครทาว

พระยาดำมนคราชเส่นาบตมหนตรมชทงปวงทกกระทรองการทง

หลาย ้ให้ประดับประดาช้ายชวาทหน้าหลัง นเณหาด้วยศัพท

ด้าเนยงเสยงฆ้องกลองแตรสังข กเสด็จดัดค้ไนรถยาอน

ประดับประดาด้วยราชวตรรัตนครชง อตงกาชกฏารด้วยมหา

มหันตสรพทงปวงนน ครนถงมารคทโรงคชกรนน กหยด

พระวชิยราชรถ ้ให้ประหารคชกรโดยยถาค้าตครเดรัจฉ ก

เสด็จยงพระทงด้าक्रमรฐปเสด็จสรงมรชากษกเดรัจฉเสด็จยง

08/04/2563

TUDC

พระทงพระวชิยสมโภช และถวายอาเคียรพาพการบคตยวาร

และพระราชทานให้เดยงดกกชุนสำหรับกรพระราชพชเบญจพิช

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

มหาาชยสงครามตามธรรมเนียม ครั้นการพระราชพงศาวดาร
ก็เสร็จประเศพระราชมนเทียร.

และในปีออกอัฐศกนั้น ครั้นให้หล่อรูปพระเทอกรม
ตั้งประมาณคอกมเคษพระองค์หนึ่ง ล้อมทองเครื่องประดับ
ถมราชาวต.

ครั้นประกานพศก พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยหัว มีพระราชโองการตรัสตั้งพระยาจักรให้แต่งโรงราช
พชบญชพรหม และขมรมสำหรับกรพระราชพงทงปวง ใน
ทะเลเหนือดาดเพนียด และทรงพระกรณาตรัสให้หล่อพระ
เทอกรมทองย่น ตั้งคอกหนึ่งหมดยทองเนื้อเจดแดง และ
เครื่องอาภรณ์นถมราชาวต ประดับด้วยแหวนไว้สำหรับ
การพระราชพชคชกรรม ให้พระมหाराชครพระราชครและ
พญมบาศ์ และปลัดพระราชคร ประพฤตการพระราชพช
บญชพรหมในวณศักรชน ๑๔ คา เดือน ๗ จึงพระบาทสมเด็จพระ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยหัว เสด็จยังการพระราชพชมหา
ปรายาจร และพระราชพชบญชพรหมทะเลเหนือดาด ก็ประพฤต
การพระราชพชตามสารคارب อนมในคชกรรมนททุกประการ

08/04/2563

TUDC

ครนถงวณศักราช ๑๔ ค่ำ เดือน ๗ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จยังการพระราชพิธีชกกรรมโดยยถา
 ศาสตร์ ถวายส้มโกลายอาเศียรพาทคารบสามวันเสร็จ ก็
 เสด็จประเวศพระราชมนเทียร.

ตุศักราช ๑๐๒๐ มีจอดัมฤทธิศกเดือนช้าย จึงพระบาท
 สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จด้วยพระที่นั่งชด
 ิวมานกาญจนบรรณาวาไปประพาส ณ เมืองนครสวรรค์ จึง
 พระยาจักรีกราบบังคมทูลพระกรุณาว่าชนกัชรจารย์ ณ เมือง
 ศรีสวัสดิ์ตบออกมาว่า ออกไปฟังข่าว ณ บาดาบดห้วยทราย และ
 นายอานชยคตของตองชางนางเผือกประมาณสามศอกมเศษ ห
 ทางสวรรค์ปรปงาม และคตองในวณองคาร แรม ๒ ค่ำเดือนช้าย
 จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งให้พระยาตะนาว และพฤตมบาศ์
 และชนชางชางชางทงหลายไปรับเศวตคเชนทร ก็เสด็จพระ
 ราชดำเนินแต่เมืองนครสวรรค์มายังกรุงเทพมหานครบรรพทวา
 ราวคศัรอยศยา และรับเศวตคเชนทรมาถึงกรุงเทพมหานคร
 ณ วันศักราช ๕ ค่ำเดือนย และให้แห่ประดับประดาด้วยการ
 มหรสพทงปวงมาควยเรือชาน รับชนไว ณ โรงโกลดพระราชวัง

และทรงพระกรุณาตรัสประดำทนามกรชื่อพระอินทรไอยราวรรณ
 ฤๅษี และให้พระมหाराชครพระครพฤๅมิบาค์และ
 ทาวพระยาตำมหนตราชเส่นาบตมหนตรมชลกชนทำชวญเฐการบดำม
 วน แลวแต่งเครื่องราชาภรณบวรอลงกตรจนาควยกนกรัตนา
 มัย พระราชทานให้ประดับสำหรับเควคคเชนทรนน และให้
 พระศรีสรทศกรรโมยบริบาดนางพระยาชางเผอกนน ส่วนนาย
 ขานชยผบทรชนค้ชวจารนชงคคองถกนน พระราชทานให้ชอ
 เบนชนคเชนทรไอยราฤๅษีทศราชกรณ และพระราชทานเจียด
 เงินเหลยมเกดยงเครื่องทองดำรบ และเงินตราสี่องชง ผา
 ตายสรพางค้ไมตายปน และเสื้อแพรดำรบ และเมยเหง
 ภรรยานายอานชยนนพระราชทานให้ครอบเงินกตบบวหนกตบ
 คางเครื่องเงินดำรบ และเงินตราชงหนง ผาทองขาวชง
 ชายเขยนดำรบหนง ชนค้ชวจารนนน พระราชทานให้เป็นหดวง
 เควคคเรนทร และพระราชทานเจียดเงินเหลยมทองจำหตก
 หูชาง และเครื่องทองดำรบเจียด เงินตราสี่องชง ผาตาย
 สรพางค้ไมตายปน และเสื้อแพรพรณดำรบ และนายอาน
 ชยผคคองคองนนวาชางนคาวการจะปลอยเสย จึงชนค้จร

08/04/2563

TUBC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๗๕

หนึ่งตั้งตั้งศอกคอบมเคษ แดวกตรัสให้หุดอพระบรมกรรมพระ
 องค์หนึ่งตั้งตั้งศอกทงฐานแดวกษะกเสร์จ ก็ให้รับไปประดิษ
 ฐานไว้ในพระอารามพระศรีรัตนนาถตำบลชกน และตรัสให้
 หุดอพระเทวกรรมพระองค์หนึ่งตั้งประมาณตั้งศอกไว้ในหอพระ
 เทวกรรม ในขณะที่นกดอชาปรากฏพระยศพระเกียรติพระ
 บาทสมเด็จพระพุทธเจ้าข้างเผือก ทรงพระเดชบุญญาภาพ
 อนุยงไปทวนานาประเทศทงปวง ฝ่ายเมืองกัมพูชประเทศนั้น
 นกจันทรณ์เป็นราชบุตรพระยากัมพูชประเทศได้อยุปกครองเมือง
 กัมพูชประเทศ กัมพโรชกนกับของผชอนกประทุม ๆ ให้
 หนึ่งตั้งไปแก่พระยาญวนให้มารบเอาเมืองกัมพูชประเทศ พระ
 ยาญวนกให้องเจียงทยกทพมารบเอาเมืองกัมพูชประเทศ ได้
 นกจันทรณ์ครองเมืองกัมพูชประเทศนั้นไป และเอาแต่ทวีพย
 ด้งของและบนไปเมืองญวน แดวกตั้งนกจันทรให้กลับมาเมือง
 กัมพูชประเทศเดา ครนมาถึงเมืองจามปาดราชฏรนกจันทร
 กองแกอนจกรรม และนกประทุมของกคณญาตวงศ์ตั้งนคร
 พรรกพอกเจตรอยเจดส์บด้ามคน ชองตั้งมผคนไปอยู่ ณ เมือง
 ทายเพชร ในปัจจุตั้งมฤทชศกนน แชกแม่นางกเบาอนอยเมือง

08/04/2563

TUDC

๗๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

กัมพูชาประเทศหาคพงทพานกมไค และพระยาราชภักคหนึ่ง
พระยาโตะกาหนึ่ง พระยาโตะปะแคะหนึ่ง พระยานครหุดวง
หนึ่ง ศรีกากระหนึ่ง ไปข้างหนึ่ง คมฉกรรจอพยพเจ็ดร้อย
เจ็ดสิบสามคน มาขอเป็นข้าล้พระราชล้มภาร และทรงพระ
กรุณาพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคและอาหารทงปวง และ
ไรนา ให้ทากนเดียงอาคตมภาพทกคนมไคแคคเคอง.

ล้ค้กราช ๓๐๒๓ ปกนเอกค้ก หุดวงกำเรบพระไพรหนึ่ง
หุดวงจรงราชาหนึ่ง หุดวงโล้มหนึ่ง หุดวงราชกมารหนึ่ง หุดวง
ราชเล้เนาหนึ่ง หุดวงเล้เนาชยหนึ่ง และชนหมน กับควย
ฉกรรจอพยพล้องพนล้องรอยล้บล้คนมาล้พระราชล้มภาร และ
ล้งฆราชาล้คนชอนเบเนญาล้ล้มครพรรคพวกคดวยนกกจนทร กับ
คดวยนกนและนกวรอยทยและนกอายหุดาน ทงนหาคพงทพานกมไค
กนาล้ล้มครพรรคพวกทงหลายมาล้พระราชล้มภาร ทรงพระ
กรุณาโปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคทงปวง แก
ล้งฆราชาล้คนชและญาล้ล้มครพรรคพวกทงปวง และให้ล้งฆ-
ราชาล้คนชอยอารามวัดพระนอนแทบอารามวัดพระยาไท และ
พระราชทานอุปโภคบริโภคเจียดและเครื่องเจียดแกนกน และ

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

นกวรรณทนต์ก้อ และพระราชทานแก่หลวงชนหมนผมความ
ดีความภักดีและฉกรรจ์อพยพทงปวงให้ทากันในถิ่นฐานที่ชอบกต
มิให้แค้นเคืองสิ่งใดได้ และชนท่องพระไพรมาด์พระราชดำภา
ด้วยสั่งสมราชาดำคนชนน ให้การว่าเมอครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวงปราสาททองสวรรคตและสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธ
ราชเสวยราชสมบัติ ราชวไปถึงนกजनทรณเบนพระยากัมพูชา
ชบด ๆ ก็ไซ้ชนท่องพระไพโรและไพโรห้าคนให้ดอบปลดอมเขามา
พองอกิดากการ ณ กรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา ชนท่อง
พระไพโรกยไพโรห้าคนเดินดดบามาทางนครนายก และถึงทง
พระแก้ว จึงไวไพโรห้าคน มาด้วยนหน้องคน และถอเชอก
เดินเขามาประคองคังหาวง ขณะนพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยหอดเสด็จชนปราบดาภิเศกแล้ว และชนท่อง
พระไพโรมาพบสั่งสมดำมรูป ณ ทงวัดเดิม ได้เจรจาดด้วยสั่งสม ๆ
กบอกกว่าพระนารายณ์เบนเจ้าได้เสวยราชสมบัติ และทรงพระ
เดชบุญญาภาพเบนหนักหนา และพระหัตถ์ข้างหนึ่งจะให้เบน
น้องพระหัตถ์อีกได้สามพระหัตถ์ได้ และทรงพระกรุณาแก่ประ
ชาภาษาจตุรทงปวง และชนท่องพระไพโรกเอาजनไปบอกแก่

08/04/2563

TUDC

นวกจันทร.

ในปีกนเอกศกเดือนเกา มรโธดาไดยนปรากฎพระเกียรติ
 ยศอันประเสริฐออกไปก็มีความสวามภักดี แต่งจานแก้วหม
 แลร์กทองประดับมรกตและแหวนแดงทงปวงร้อยยี่สิบพลอย
 ขอให้โกษาธิบดีทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และในปีเดียวกัน
 พระยาศักดิ์สวามภักดี แต่งแหวนพลอยเพชรแหดม
 ประมาณเท่าผลส้วาด คิดค่าแปดชั่งเจ็ดตำลึงทอง และแหวน
 พลอยเพชรมรกตเท่าบัวอ่อนใบหนึ่ง เป็นค่าชั่งสิบตำลึงทอง
 ให้ดับตมตนาเข้ามาให้พระยารามกำแหงทูลเกล้าทูลกระหม่อม
 ถวาย ในปีกนนั้น นางพระยาอาแจแต่งแหวนเพชรเบรปแต่ง
 เท่าผลมะขามทงเปลือกเป็นค่าสิบตำลึงทอง ขอให้โกษาธิบดี
 ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ในปีเดียวกันนญาณมหมัตลกล้า
 ณ เมืองมชรบตา มีความสวามภักดีกแต่งดาบทองกลมเป็น
 รูปนกอยู่ใน และประดับพลอยเพชรและพลอยแดงมรกตและ
 มกทงสามสาย พลอยแหวนประดับใหญ่ร้อยสองร้อยเจ็ด
 พลอย ขอให้โกษาธิบดีทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และประ
 เทศทงปวงมีความสวามภักดี และแต่งเครื่องบรรณาการรรจนา

อนพจตรต่าง ๆ เขามาทอดเกล้าทอดกระหม่อมถวายเบ็นอนมาก
ด้มเดจบรมบพตรพระพุทชเจ้าอยหวกทรงพระกรุณาพระราช
ทานให้สิ่งของตามปรารถนนานทุกประการ ยิ่งกว่าสิ่งของ
ทอดเกล้าทอดกระหม่อมถวายนน.

ในศักราช ๑๐๒๒ ปีชวดโทศกนั้น มีหนังสือพระยา
แสนหวอง ณ เมืองเชียงใหม่ ให้แสนสรินทรไมตรีถอดงมาถึง
อัครมหาเสนาธิบดี ณ กรุงเทพมหานครบรรทวาราวดีศรีอยุธยา
ในดักษณะหนังสือ นนว่าชาวเมืองจันท์อยกรพตมาจะดอมเอา
เมืองเชียงใหม่ และพระยาแสนหวองและชาวเมืองเชียงใหม่
ทงปวงหาทพทพานกมไค จึงได้ยงทายในอารามพระพุทช-
สังคชงอย ณ เมืองเชียงใหม่ นนว่า ถ้าประเทศไคจะเป็นท
พทพานกไคไซร ขอพระพุทชเจ้าสำแดงให้เห็นประจักษ์ และ
ว่าพระพุทชสังคคนบายพระปกตรมายัง กรุงเทพมหานคร บรร
ทวาราวดีศรีอยุธยา พระยาแสนหวอง ขนแสนหวองแสนหมน
ทงปวงมความยนคณก จะขอเอาพระเศชเดชานภาพพระบาท
08/04/2563 TUDC ส ๗ ๑๑ ๐ ๑
ด้มเดจบรมบพตรพระเจ้าขางเผอกเบนทพทพานก พระขอ
ราชทานขาหวองและขางมาไพรพตสรพตด้วยเครื่องสรพยทช

ไปช่วยบ่อนกนเมืองเชียงใหม่ให้พนภยอินทราย จะได้เป็นชา
 ษณทัตมามณฑล ณ กรุงเทพมหานครบวรทวารวดีศรีอยุธยา
 จังพระยาจักรีเอกคิ กราบทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระเจ้าช้างเผือก จังมีพระราชโองการตรัสว่า ชังพระ
 ยาแค้นหลวง และแค้นหลวงแค้นหมื่น และชาวเมืองเชียงใหม่ ทง
 บวงหาทพมไคนน ควรแต่งทาวพระยามนตรีมชและชางมา
 ไพรพดทหาร สรรพด้วยเครื่องสรรพยทชทงบวง ไปช่วย
 บองกนเมืองเชียงใหม่ตามปรารธนาชาวเชียงใหม่ทงบวง และ
 มีพระราชโองการตรัสให้พระยาสัหราชเดโช พระยาทายนหา
 เป็นนายกอง พระยาพจตรเบญยกกระบตร เมืองนครนายก
 เป็นเกยกกาย ส้มิงพระรามเบนกองหน้า ส้มิงพดบะเบนกอง
 หดง เมืองคยอยเบนกชวา เมืองยคีไคธรเบนกชวาย และ
 ชนหมื่นเบนกองไซกองแดน ชางเครื่องแปดชาง มาตีบหกมา
 พดสัพน บนใหญ่ยตีบเกาบอก บนนกส์บรอยตีบตีบอก
 เบนทพหนง และให้พระยารามเดโชเป็นนายกอง พระสรบุรี
 เบนยกกระบตร พระศรีสวัสดิคเบนเกยกกาย พดรบพหนง
 สรรพด้วยเครื่องสรรพยทชบนใหญ่ตีบบอก บนนกส์บรอย

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

๑๑

บอก ช่างเครื่องหกช่าง มาตั้งมาเบ้นทพหนึ่ง และให้พระยา
ทายน่าและพระยารามเดโช ทงสองทพนยกไปจากกรุงเทพพระ
มหานครบรรทวาราวดีศรีอยุธยาในเดือนสิบสอง ให้แสน
สรินทรไมตรีนำทางไปยังเมืองเชียงใหม่ ในเดือนอ้ายบั้งวัด
โทศกนน์ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าช้างเผือก
ทรงพระเดชานภาพอันประเสริฐ มีพระราชหฤทัยทรงพระราช
ศรัทธาจะถวายสักการบูชาพระชินราชพระชินส์ห ฤ เมืองพระ
พิษณุโลก.

ครนถงวณอาทศย แรม ๓ ค่ำ เดือนอ้าย ก็เสด็จด้วย
เรือพระที่นั่งสมรรถชัยไปโดยทางชลมารค สิบสี่วันถึง
เมืองพระพิษณุโลก และตั้งคานกคานบดช้องคาน และถวาย
สักการบูชาพระชินราชพระชินส์หและถวายพุทธศัมโภชด้วยการ
มหรสพสำนวน ฝ่ายพระยาทายน่าและพระยารามเดโช พระยา
พจตร บอกหนังสือมาถึงสมหนายกให้กราบทตพระกรุณาว่าได
ยอทพไปถึงคานบดช้องชย แสนสรินทรไมตรีนำทางนหนน จึง
มีพระราชโองการตรัสสั่งให้มตราคอบไปถึงนายทพนายกองให้

๘๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ติดตามเอาตัวแผ่นดินรัตนทรไมตรีนั้นจึงได้ อึ่งพระยาแผ่นดินหลวง
ณ เมืองเชียงใหม่แต่งหนังสือให้แผ่นดินรัตนทรไมตรีถอมมาตลอดวง
แฉวงหกทศวรรษ เมืองนครและเมืองเถนไซร์ชนแก่เมืองเชียง-
ใหม่จะไฉนเมืองนครและเมืองเถนนั้นได้ จึงตรัสให้พระยา
กดาใหม่เป็นนายกอง หลวงธรรมไตรโลกเป็นยกกระบัตร
พระยาเสนาภิมขเป็นยกกาย ส้มิงพระรามเป็นกองหน้า
พระมฤทเป็นกองหลัง เมืองนนทราชาเป็นบักขวา พระ
วิจารณ์มนตรีเป็นบักซ้าย แฉกองแผ่นดินพล ๕๐๐๐ เศษ บัน
ใหญ่บันหนักลับ ช่างเครื่องแฉมาส์รรพด้วยเครื่องคัสตราวช
เบณฑพหอง และให้พระยานครราชส์มาเป็นนายกอง เมือง
อนทบรรเป็นยกกระบัตร พระสัพรรณบรรเป็นยกกาย พระภย
บรรเป็นกองหน้า พระกดาบรรพตเป็นกองหลัง พระพลเป็น
บักขวา พระมหาดไทยเป็นบักซ้าย พล ๒๐๐๐ บันใหญ่บัน
หนักลับ ช่างเครื่อง ๖ ช่าง มา ๘ มา เบณฑพหอง ให้
พระยายมราชเป็นนายกอง หลวงรามส์เรชเป็นยกกระบัตร
พระชยนาทเป็นยกกาย พระอนันตกะยอส์เป็นกองหน้า พระ
ศัรุมหาราชเป็นบักขวา ชุนโจมจตุรงค์เป็นบักซ้าย พลพัน

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๘๓

หนึ่ง บรมใหญ่บรมนกกตบ ข้างเครื่อง ๖ ข้าง มา ๘ มา
 เบณฑพหนึ่ง และให้พระยาราชบงส์เป็นนายกอง พระด้วรรค
 บรมเบญยกกระบตร หดวงวชตสังครามเป็นเกยกกาย พระนนท
 บรมเบนกองหน้า พระยาศร์ราชภักดีเบนกองหลัง พระยาศกาด
 เบนบกชวา หดวงรามภักดีเบนบกชาย พต ๓๐๐๐ บรมใหญ่
 บรมนกกตบ ข้างเครื่อง ๖ ข้าง มา ๓๐ มา เบณฑพหนึ่งและ
 ให้พระยาพิชัยสังครามเป็นนายกอง หดวงด้วรรคสังครามเบนยก
 กระบตร หดวงราชมนตรีเบนเกยกกาย หดวงกำแหงสังคราม
 เบนกองหน้า หดวงนเรนทรภักดีเบนบกชวา ขนพพชรณรงค์
 เบนบกชาย พต ๕๐๐ บรมใหญ่บรมนกกตบ ข้าง ๖ ข้าง มา
 ๘ มา เบณฑพหนึ่ง จงทพทง ๕ ทพกยกชนไป ครนถงเมือง
 นครและเมืองเกษไชร์ จังตั้งเขตกายแต่แห่งในซึ่งอยู่ในเมือง
 นคร กพาดกรรจอพยพเมืองนครและเมืองเกษออกมาหานายทพ
 นายกองชาหดวง ขอเบนชาด้พระราชสมภารและพาตายชาซึ่ง
 อยรภษาเมืองนครนน กพาดกรรจอพยพหนไปพงอยู่ ณ เมือง
 เชียงใหม่ นายทพนายกองกบอภหนึ่งดอสังควสังเขตกายแต่แห่ง
 ในกับนครกรรจอพยพทงปวงดงมายังทพหดวง ณ เมืองพระพิษ-

08/04/2563

TUBC

๘๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ณโลก ว่าได้เมืองนครและเมืองเกินแล้ว สมเด็จพระพุทธเจ้า
อยู่หัวจึงมีพระราชโองการตรัสตั้งสมุหนายก ให้มตราตอบให้
พระยากตาโหม พระยารามเดโช พระยาพิชัยสงครามอัยวง
เมืองนคร ให้ของสมุชชาวเมืองนครและครัวอพยพทางปวงชง
แตกฉานชานเช่น ออกไปจากเมืองนครนั้น ให้เขามาอยู่ตามภม
ดาเนาตจากอน แล้วให้พระยานครราชดำ พระราชดำภาวด
พระสุพรรณบุรี ยกไปเอาเมืองตง แล้วกรมพระราชโองการ
ตรัสตั้งให้พระยามหาเทพ และชนหมนชาหหลวงและพล ๕๐๐
สรรพด้วยเครื่องสรรพยุทธไปเอาเมืองตอง ก็ได้แสนเมืองตอง
และนครรจอพยพคมลงมาถวายเป็นทพหลวง ณ เมืองพระพิษณ
โลก ทรงพระกรุณาตรัสให้ชนราชเสนา หมนอนทศร์แมน
ไปฟังข่าวพระยานครราชดำ และพระราชดำภาวด พระสุพรรณ
บุรี ชงยกทัพไปเอาเมืองตงนั้น และได้ตั้งสมราชราชาเขมราชู
และเมืองตง หมนจตรกับไพร่หกลสบแปดคนมายังทพหลวง ณ
เมืองพระพิษณโลก ถึง ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ
พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระเจ้าข้างเเมอก ก็ได้ตั้งพระราช
ดำเนินกรชาพดแต่เมืองพระพิษณโลกไปยังเมืองสุโขทัย และ

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๘๕

เด็ดจอยพระตำหนักตาบตธาน จังมพระราชโองการตรัสสั่งให้
พระยาเกียรติเป็นนายทัพหน้า เชียรโยธาเป็นบักขวา ขุนราม
โยธาเป็นบักซ้าย ส้มิ่งตามแหล็กเป็นเกยกกาย พดรบ ๕๐๐
สัตว์พดวยเครื่องสัตว์พยทชทพหนึ่ง และให้พระยากำแพงเพชร
เป็นนายกองทัพใหญ่ ขุนเมืองเป็นบักขวา บุญราชาเป็นบัก
ซ้าย หลวงอินทแฉ่งเป็นเกยกกาย และช่างมาไพร่พด
พหนึ่ง สัตว์พดวยเครื่องสัตว์ทราวทงปวง และให้ทพทงสอง
ทพยกไปเมืองรามค และผอยรักษาเมืองนนชอโดกกาเกยว
ครนรทพาดกรรจอพยพหนีไปจากเมืองรามค จังขุนและส้มิ่ง
และจาทงปวง ๑๕ คนนเป็นนายหมวด และดกหาดานนายหมวด
๑๕ คนออกมาหาพระยากำแพงเพชร ว่าจะขอเป็นข้าสัตว์พระราช
สัตว์การและกินหน้าสัตว์บถ แดวกใหม่มใจเป็นสัตว์คณิตตามประเพณี
ระวาชงสัญญานน แดวถวายอพยพทงปวง ๑๔๕๓ คน ขอ
เป็นชาชณสัตว์มากรงเทพมหานครคร้อยชยา จังพระยากำแพง
เพชรทใหม่มาเดือเป็นรางวัลแด่นายหมวดดกหาดานนายหมวดผุม
ความสัตว์มรทกคณนถวนทกคณ แดวพระยากำแพงเพชรบอก
หนงสัตว์มาถงทานสัตว์มหนายกเมอทพทดวงเด็ดจอยตาบตธานนน

๘๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาจักรจงเอกราบทุก ทรงพระกรุณาโปรดนายหมวดผู้
มีความดีความภาคชงมาด้พระราชสมภาร และพระราชทานผ้า
เสื้อและเงินถวญทุกคน แลวกได้ด้จพระราชดำเนนกดบดงมา
จากเมืองพระพิษณุโลกโดยทางชดमारค แปรคนกถงกรุงเทพ
พระมหานครศรีอยุธยา.

ด้วงพระยากำแพงเพชรกแต่งชุนโชติภักดี ชุนศรีนรินทร์
และหมนมหาเกาทณฑ คมไพรรอยหนงส์รวพดวยเคือง
คัสตราวุธ ไปจัดชองพระยาพรหมครและดะวะชุนหมนมนาย
หมวด พระยาพรหมครและชุนหมนมด้มงนายหมวดทงปวง ยด้บ
คนผอกมากนหน้าด้บถนญ พระยากำแพงเพชรกให้รางวัลด้เสื้อ
ผ้าและเงินตราแก่พระยาพรหมครและดะวะนายหมวดทงทุกคน พระ
ยาพรหมครและดะวะนายหมวดทงปวง ถวายฉกรรจอพยพ
๑๘๐๐ คน เบนชานชนทด้มากรงเทพพระมหานครศรีอยุธยา จง
พระยากำแพงเพชรให้บุญราชาเมืองเซียงเงน ชุนหมนมและไพร์
๑๒๐ คนคมเอาพระยาพรหมครและดะวะผู้เบนชุนหมนมนายหมวด
ทงปวง มายงกรงเทพพระมหานครศรีอยุธยา และพระราช
ทานชอพระยาพรหมครนนเบนพระยาอนุชิตชดช และพระราช

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๘๗

ทานเจียดเงินเหตยมจำหุดก สรรพางคจกทอง ฆ่าเดื่อ เงินตราตั้ง
ของแคะเครื่องเรือนแก่พระยาพรหมนครและขุนหมื่นตั้งวานาย
หมวคหนนมากนั้ และให้ไปอยู่ตามภมิตาเนาจกก่อน ถ้วนพระ
ราชส์ภาวดี และเมืองสรรรคบริครนโคเมืองคังแควกยกทัพไป
เอาเมืองอนทคร และพระยาอนทครคมเอาฉกรรจอพยพเจ็ด
ร้อยออกมาหาพระราชส์ภาวดี ขอเบนชาดีพระราชส์มภาวจึง
พระราชส์ภาวดีให้พระยาอนทครคมฉกรรจอพยพไปอยู่ณเมือง
อนทคร จึงพระยาอนทครให้ตาตงผุดก และแค้นทกชณดาต
แค้นบัวบาน แค้นอกยมาณ แค้นพิงไชย และไพร่ ๕๖ คน ตง
มาควยพระราชส์ภาวดีและเมืองสรรรคบริ ถึงกรุงเทพพระมหา
นครศรีอยุธยา จึงพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระเจ้าช้างเผือก
กมพระราชโองการตรัสสั่งให้เบกตาตง และแค้นทกชณดาต
แค้นบัวบาน แค้นอกยมาณ แค้นพิงไชย เขามากกราบถวาย
บังคมณศาตาตลกชน และพระราชทานชอแก่นายตาตง เบน
แค้นหุดวงสนทรราชภกดี แค้นบัวบานเป็นแค้นภกคณรนทร
แค้นทกชณดาตเป็นแค้นภมินทรบริบาท พระราชทานเจียดเงิน
เหตยมจำหุดกสรรพางค เครื่องสำรบและฆ่าเดื่อฆ่าพอกไปแก่

08/04/2563

TUDC

๘๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาอนทคร และพระราชทานเจียดทรงมนและผาเถื่อแพ
 พรรณแก่แสนหวดวงสุนทรราชภักดี ผดกพระยาอนทคร และ
 พระราชทานผาเถื่อแพ พรรณแก่แสนภักดี นรินทรแสนภมรินทร์
 บริบาท แสนพิงไชย และพระราชทานผาเถื่อแก่แสนชนแสนหม่น
 ฎมานนเบนนอนมาก และพระราชทานอัฐบริกขารแก่ตั้งหมอน
 มาควยพนนแดง และอัครมหาเสนาธิบดีและมหาศไทยกดาโหม
 จตต์ตมภทง & กให้ผาเถื่อแก่แสนทงสุนนแดงกพระราชทานให้
 แต่งเครื่องเดยงนนานาประการออกไปเดยงทงตั้งคนนเบนนอนมาก
 และทรงพระกรุณาตรัสตั้งให้แสนหวดวงสุนทรราชภักดีแสนภักดี
 นรินทร แสนภมรินทร์บริบาท แสนพิงไชย ชนแสน แสนหม่น
 และไพรทงปวงให้กตบคนไปยงเมืองอนทคร อยตามภมดาเนา
 และรักษาเมืองอนทครด้วยพระยาอนทคร เบนเมืองชนตาม
 ชนบณกรงเทพพระมหานครบรรทวารางค์ศรีอยุธยา ล้วนทัพ
 พระยากำแพงเพชรและพระยาเกยรัตชงไปตงอยตบตด้านอม
 รกนน กจตแจงชองได้ตั้งมกคตองค ตั้งมกกระเทงและตะวานาย
 หมวกและไพร่ตะวาเบนนอนมาก แดวดั่งนายหมวกตงมายงกรง
 เทพมหานครศรีอยุธยา และพระราชทานชอตั้งมกคตองค เบน

สมิงเทวครรภษ สมิงกระเทงเบ็นสมิงภกคค์ชรนทร และพระ
 ราชทานดาบทองแกดสมิงเทวครรภษ พระราชทานชนเงินแก
 สมิงภกคค์ชรนทรและพระราชทานผาเด้อถวนทกคนแถว ไหชน
 ไปจิดชองฉะวาทงปวงไดฉกรรจ้อพยพพนหกรอยแถวสมิงเทว
 ครรภษไปสับชองไคพระยาพรหมคร จังพระยากำแพงเพชร
 ไหบุญราชาคมพระยาพรหมครและสมครพรรคพวก มายังกรุง
 เทพมหานครศรอยชยา ทรงพระกรุณาตรัสสั่งไหเบิกพระยา
 พรหมครเขามากราบถวายบังคมณค้ำาถาลกชน และพระราช
 ทานชอแกพระยาพรหมคร เบ็นพระยาดัศนชานศรวนาภรมย์
 แถวพระราชทานเจียดเงินเหตยมจกทองปากจำหัดกัศรพวงค
 และผาเด้อแพรพรรณเบนอนมาก อक्रमหาเด้นาชบคิมหาดไทย
 กดาใหม่จัตต์คิมภทง ๔ ก็ไหรางวัลผาเด้อแพรพรรณกมาก
 แถวกไหกลบคนชนไปอยุ่กษาเมืองอนทครตามภมดาเนา เบ็น
 เมืองชนตามชนบกรุงเทพมหานครบวรทวารวดีศรอยชยามหา
 คิลกภพนพรตนราชชาน และไหชาหดวงไปอยุดวยพระยา
 ดัศนชาน. เพอจะไหรบรชนบชรรมเนยมกจราชการทงปวง
 ขณะนหมงนหมตมตรณเบนอนางพระเจ้าองวะ อยุ่ปกครอง

08/04/2563 TUDC

๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เมาระตะมะ ตั้งรณชาวเมืองฮ่อไซรยักทพมาดอมเมืององวะ จะ
 เอาฮ่อออกทั้งผาซงพาดกรรจพ อพยพประมาณพันหนึ่งพันไปพึ่ง
 อยณเมืององวะนน จึงมงนนทมิตรเกณท์เอาพล ๓๒ เมือง
 ซงชนแกเมืองเมาระตะมะนน ๓๐๐๐ ให้ไปช่วยบองกนเมืององวะ
 และมอญอนไปช่วยบองกนกดกหนคนมาเบนนมาก จึงมง
 นนทมิตรก็ให้กมเอามอญอนหนมานนได้ตรงไว้ว่า จะเผาเดี่ยว
 และตั้งมิงนายอาเภอทง ๑๓ คนนน ควบคุมมอญประมาณห้าพัน
 ยกเผาเมืองเมาระตะมะ และได้ควบคุมนนทมิตรจำไว้แล้ว จึง
 ปรักษากนว่าเรากระทำคามผิดถึงเพียงน ถาทราบถึงพระเจ้า
 องวะก็จะมภยนครายแกพวกเราเบนนแท้ และเราทงปวงหาทพ
 มิได้ จำจะพากนกวาดอพยพหนเข้าไปพึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร
 สมเด็จพระเจ้าอยหวกรงเทพทวาราวดีศรีรอยชยา เอาพระเดชา
 นภาพปกเกศา ๗ รรมเยนเบนนทพานกจจะพนภย ครนปรักษา
 เห็นพรอมกนแล้ว ตั้งมิงนายอาเภอทง ๑๓ นายกถกวาดตอนครอบ
 ครวรามัญในแวนแควนเมืองเมาระตะมะทง ๓๒ หัวเมือง กับ
 สมัครพรรคพวกของตัว และพรรคพวกมิงนนทมิตร เบนนคน
 ประมาณหมนเค็ช แล้วให้ถอดมิงนนทมิตรออกจากพนชนา

บอกหนังสือขึ้นไปถึงเมืององวะ พระเจ้าองวะได้ทรงทราบ
 แล้ว พอกองทัพฮ่อตงล้อมพระนครขาดเสบียงลงกแตกทัพ
 กลับไป พระเจ้าองวะจึงดำรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพเมืองตองอ
 เมืองหงสาวดี เมืองตะเกิง เป็นคน ๓๐๐๐๐ เศษ ให้เจ้าเมือง
 ทงสามนรบยกกองทัพเร่งติดตามไปก่อนให้ทัพพวกมอญกบฏ
 แล้วจึงให้ตั้งตะโบบกบเมียนห่วนล้อมนายถิพต ๑๐๐๐๐ เศษ
 สรรพด้วยเครื่องสรรพศัสตราวุธ ช้างเครื่อง ๓๖ ช้าง มาเครื่อง
 ๓๐๐ เศษ เป็นกองหน้า ให้มังสรราชาเป็นโบชกแม่ทัพถิพต
 ๒๐๐๐๐ เศษ สรรพด้วยเครื่องสรรพาวุธ ช้างเครื่อง ๖๘ ช้าง
 มา ๒๐๐ มา ให้ทัพทั้งสองกองยกไปติดตามจับพวกมอญกบฏ
 ให้จงได้ ครั้นได้ศัภวารตฤทธพชยฤกษ์ กองทัพทั้งสองทัพหนัก
 ยกมาตามพระราชกำหนด มาตั้งพร้อมทัพอยนเมืองเมาระตะมะ
 ฝ่ายกองทัพกรุงเทพมหานครซึ่งยกไปตั้งอยู่ในแดนเมือง
 นครลำปางและเมืองตากพนชยเมืองเชียงใหม่ กตงเกิดย
 กล้อมพวกลาวและละวารามญได้เป็นอันมาก พอมันราโปรด
 ชนมาว่าให้พระยารามเดโช พระยาทายน่า นายทัพนายกอง
 ทงปวง เร่งระดมตเมืองตากพนชย เมืองเชียงใหม่ให้จงได้

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวง ไต่ทราบขอรบตั้งในทองคำดั่งนั้น
เกรงยกกองทัพเขาดงกายประชิดเมืองทั้งสอง ทพพระยาทายน
เขาดเมืองดำพนชัย ทพพระยารามเดโชยกไปตีเมืองเชียงใหม่
แล้วจุดแจ้งการที่จะปล้นเอาเมือง.

ฝ่ายพระยาแสนเจ้าเมืองเชียงใหม่และพระยาดำพนชัย ครอง
เมืองกองทัพส่วยยกมาล้อมเมืององวะ ไต่ทราบเหตุก่ดะดงตกใจว่า
เมืององวะจะเสียแก่อ้อ ทพส่วยจะยกถ่วงมาตีเมืองเชียงใหม่
ด้วย จึงให้แสนสรนทรไมตรีถอศุภออกขจรตั้งมายังพระมหานคร
ศรอยุธยาออกกองทัพและนำกองทัพไทยขนไปช่วยบองกันรักษา
เมือง ขอบเนาซาขอบชเนตเด่มากองเทพมหานคร ครินภาย
หลังราชวาทพส่วยไม่ตีเมืององวะตาทัพกลับไป และกองทัพ
พมายกติดตามพวกรามเบญเมืองเมาะคะมะซึ่งเบนกบฏ พา
ครอบครัวอพยพหนีเข้ามา ณ กรุงไทยนน ก็ถ่วงอำนาจกองทัพ
พมา เพราะเหตุเมืองเชียงใหม่และเมืองชนทงปวงเบเนาซาขอบ
ชเนตเด่มากองชเนกเมืององวะ จึงมหนงส่อดบมาบอกให้แสน
สรนทรไมตรีหนีจากกองทัพไทย กตบใจจะต่อรบและคิดต่อ
ถวงจะหนีองกองทัพไทยไว้ให้ชาวนตง จะได้จุดแจ้งการบองกัน.

๕๔ แผ่นดินสนเด็จพระนารายณ์มหาราช

รักษาเมืองใหม่คงก่อน กว่าจะบอกหนังสือขึ้นไปชอกกองทัพ
 เมืององวะให้ยกลงมาช่วยทัน จึงหมั้นตพระสังข์ & รูปผู้ฉลาด
 รเจรจาให้ถือหนังสือออกมาถึงแม่ทัพไทยเป็นใจความว่า แล่น
 สรรทรมิตรชงให้ถือหนังสือไปชอกกองทัพและนำทัพมานั้น มิ
 ได้อำนาจท่านผู้นายทัพและหนักกลับมา เป็นคนเบาความมคควรหนัก
 กระทำให้ข้าพเจ้าได้ความผิดด้วยจะให้ทำโทษจนถึงสาหัส แล
 จะตั้งตัวออกไปให้ท่านแม่ทัพต่อภายหลัง และบัดนี้ด้วยพระ
 เสด็จภาพลัสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวปกแผ่มา กองทัพฮ่อ
 กองทัพกรุงเทพมหานครยกขึ้นมาช่วยรักษาเมืองเชียงใหม่เมือง
 ลำพูนชัย ก็เกรงพระราชกฤษฎีกาการมออาจมากระทำการ
 บัทยาได้ และเลิกทัพหนีไปแล้ว ขอท่านแม่ทัพใหญ่จึงได้
 กรณอนเคราะห์แก่ประชาชนชาวเมืองทั้งสองด้วย หนึ่งก
 อยาได้ให้รพลของท่านต้องรบพุ่งลำบากเลย ขอเชิญถอยทัพ
 ไปตั้งโตเมืองลำพูนชัยก่อนเถิด แลขอใบบอกหนังสือลงไป
 กราบทูลลัสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ทราบก่อน ตามแต่จะ
 ทรงพระกรุณาโปรด ภายหลังข้าพเจ้าจึงจะแต่งช้างมาเครื่อง
 ราชบรรณาการ ให้ทูลตามทูลนำลงไปทูลเกล้าทูลกระหม่อม

ถวายตามประเพณีเมืองชนชงเบ็นชาชอบชณทศมา แต่บดิน
 ชาวเจ้าโตทราบข่าววรามญเมืองเมาะตะมะเบ็นกบฏต่อเมือง
 องวะยกครอบครัวอพยพหนีเข้าไปกรุงไทย พระเจ้าองวะ
 ทราบจึงให้เกณฑ์กองทัพพม่าเบ็นอนมาก ยกติดตามดวงเขา
 ไปในแดนกรุงเทพมหานครให้ต้อนเอามอญเหล่ารายคนไปให้
 จงได้ ถากกองทัพองวะรู้ว่าเมืองเชียงใหม่ไปยอมชนแก่พระนคร
 ศรัทธยา ได้ส่งขางมาเครื่องราชบรรณาการลงไปถวายแล้ว
 กจะยกมาตคนเอาไปเบ็นเมืองชนอก และเมืองเชียงใหม่ก็จะ
 มากไปด้วยหมับจจามตรไม่วาย ขอทานผู้เบ็นนายทัพใหญ่
 โตทราบหนังสืออนแล้ว จึงมีความเมตตาการุญภาพรงรออยู่ก่อน
 เร่งส่งหนังสือบอกลงไปกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบได้ฝ่า
 ละครองชดพระบาทโดยเร็วให้จงได้.

ฝ่ายพระยารามเดโช พระยาทายน่า นายทัพทั้งสองทัพ
 ได้แจ้งความในหนังสือเมืองเชียงใหม่แจ้งขอราชการมา จึง
 ปรัชษาพร้อมกันว่า ถ้าเราจะยกเขาหกเอาเมืองทงต้องตาม
 ทองตราชงไปรดชนมานน บดินเจ้าเมืองทงต้องส่งหนังสือ
 สาราภาพโทษออกมาแล้ว แจ้งเหตุว่าทัพพม่ายกติดตามพวก

08/04/2568

TUJDC

๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รามัญอันหันเข้ามาในแดนกรุงเทพมหานคร เป็นการสงคราม
ข้อใหญ่ เราจะควบคุมเอาเมืองทั้งสองนั้นยังมีชอบ จำจะ
ตั้งหนังสือบอกแจ้งขอราชการลงไปกราบทูลพระกรุณาให้ทรง
ทราบก่อน ปรีกษาพร้อมกันแล้ว ก็แต่งหนังสือบอกกับทั้ง
หนังสือเชียงใหม่แต่งให้ขุนหมื่นในกองทัพถือลงไปยังกรุงเทพ
มหานคร.

ฝ่ายกองทัพพม่ารามัญยกจากเมืองเมะตะมะ เร่งรีบคิด
ตามक्रमอญซึ่งหันเข้ามาถึงปลายแดนเมืองกาญจนบุรี และ
จับได้ไทยไซให้ถือหนังสือบอกเข้ามาแจ้งแก่พระยากาญจนบุรี
และกรมการทงบวงเป็นใจความว่า ให้เร่งส่งมอญกบฏซึ่ง
หันเข้ามาในแดนกรุงไทยให้แก่เรา ถ้ามิส่งให้โดยดีเราจะยก
กองทัพเข้าตชิงเอาพวกมอญให้จงได้ ฝ่ายขุนหมื่นชาวด่าน
ก็ตั้งหนังสือหันเข้ามาแจ้งแก่พระยากาญจนบุรี ๆ ก็แต่งกรม
การให้ถือหนังสือบอกเข้ามายังกรุงเทพมหานคร และหนังสือ
บอกเมืองกาญจนบุรีมาถึงก่อนหนังสือกองทัพฝ่ายเหนือส่ง
สำนวน สัมหนายกนาหนังสือบอกทั้งสองฉบับชนกราบบังคม
ทูลให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

๑๑๒๑
 ๑๑๒๒
 ๑๑๒๓
 ๑๑๒๔
 ๑๑๒๕
 ๑๑๒๖
 ๑๑๒๗
 ๑๑๒๘
 ๑๑๒๙
 ๑๑๓๐
 ๑๑๓๑
 ๑๑๓๒
 ๑๑๓๓
 ๑๑๓๔
 ๑๑๓๕
 ๑๑๓๖
 ๑๑๓๗
 ๑๑๓๘
 ๑๑๓๙
 ๑๑๔๐
 ๑๑๔๑
 ๑๑๔๒
 ๑๑๔๓
 ๑๑๔๔
 ๑๑๔๕
 ๑๑๔๖
 ๑๑๔๗
 ๑๑๔๘
 ๑๑๔๙
 ๑๑๕๐

คริสต์ได้ทรงทราบข้อราชการในหนังสือบอกส่งฉบับ
 พระราชดำรัสสั่งเจ้าพระยาจักรี ให้เกณฑ์กองทัพหัวเมือง
 บกษไคผายตะวันตก และกองทัพในกรุง เป็นพลนครจรจัด
 เครื่อง ๓๐๐๐๐ เศษ สรรพไปด้วยสรรพคดีศราวุธ ช่างเครื่อง
 ๓๐๐ เศษ มา ๒๐๐ เศษ แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้ชน
 เหล็กมหาดเล็กบุตรพระนม เป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่
 ทพใหญ่ พระยาวิเศษไชยชาญเป็นยกกระบัตรทัพ พระยา
 ราชบุตรเป็นยกกาย พระยาเพชรบุรีเป็นกองหน้า ถอพด
 กองละ ๕๐๐๐ เศษ สรรพไปด้วยเครื่องคดีศราวุธ ช่างเครื่อง
 ๓๒ ช่าง มา ๕๐ มา เท่า ๆ กันทั้ง ๕ ทพ สรรพทัพใหญ่
 เป็นคน ๕๐๐๐๐ เศษ ให้ยกไปตีทัพพม่าซึ่งยกมาติดตามรามัญ
 นน ครนถึงศักราชรัตนโกสินทร์ เจ้าพระยาโกษาและนาย
 ทพนายกองทองปวง กกราบถวายบังคมถวายทัพบกทัพเรือ
 แยกกันไปพร้อมทัพตำบลปากแพรกด้วยยกแยกกันไปตั้งรับตา
 บดท่ากระดานและด่านกรามช้าง แม่ทัพใหญ่ตั้งตำบลปากน้ำ
 ๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC
 ตากระเพนเกิดเมืองกาญจนบุรี และนายทพนายกองทองปวง

๕๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เร่งให้ตั้งค่ายคปรระตหอรบและซัดสำนเพดาระบักชวากหนามตาม
ท่านองค์ก แดวแต่งกองแตนกองร้อยไปคอยเอาเหต และกอง
เสือบ้าแวมเซาคนเรวมาไซเตดลอดไปช่อนซ่มล่บกองทพชาคก
ตามกระบวนพชยสังครามพรอมเสร์จทกประการ.

ฝ่าย กองทพพมารามญยกถวงคานพระเจดย ๓ องคเซามา
ในแดนทพหนายกเซามาตั้งค้าย ณ เมืองไซยโยคเป็นหตายค้าย
แม่ทพใหญ่ตั้งค้ายคียบตทาดินแดง แดวให้กองทพหน้าเร่งยก
เซามาตคองทพไทยซงออกมาตงรบอยนน และกองตระเวน
ทงสองฝ่ายพบกันเซาไครบพุงกันบาง ล่वनล่มเดจพระนารายณ
เบนเจา จึงมพระราชโองการตรัสล่ส่งล่หนายกใหม่ทองตรา
คอบชนไปถงกองทพผายเหนือวา เมืองเซียงใหม่เมืองถา
พนชยล่ส่งหนงล่ขออนนอมรบผดล่สารภาพโทษมาแก่เรา แดว
บอกเหตการณ์มาโดยจริง อย่าให้กองทพตเอาเมองทงล่อง
ก่อนเดย ให้นำยทพหนายกองทงล่องทพยกถบมาถงแขวงเมือง
นครล่วรค แดวเดินทพไปทางเมืองอทยชาน คตไปทาง
เมืองล่รล่ล่ดและเมืองล่งชดาเมืองทองผาภม แดวรบไป
โอบหตงดอมค้ายพมาชาคกชงมาตงอย ณ เมืองไซยโยค เร่ง

ค้ให้แตกฉานเสียโดยเร็วจงได้ ฝ่ายท้าวพระยานายทัพฝ่ายเหนือ
 ทั้งสองทัพ ได้แจ้งในท้องตราโปรดชนมาตั้งหน ก่เด็กกองทัพ
 กตบมาตามรบสั่ง แล้วเดินทัพไปโดยพระราชกำหนด เร่ง
 กองหารบยกไปโอบหลังทัพพม่าซึ่งมาตั้งอยู่ ณ เมืองไชยโยค
 แล้วแต่งกองโจรให้ไปซุ่มสกัดอยู่ที่ทางช่องแคบให้มาเร็วถอหนึ่ง
 สืบบอกกำหนดวันเวลาดำเนินยานาคไปถึงกองทัพฝ่ายใต้ ให้
 ยกเขาระดมทัพพม่าเข้าศึกให้พร้อมกัน ครั้นถึงวันกำหนดนาย
 ทัพนายกองทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ ก็ยกพลทหารเขาระดมคกระ-
 หนาบดอมค่ายพม่าซึ่งมาตั้งอยู่ ณ เมืองไชยโยคทุก ๆ ค่ายพร้อม
 กัน ไ้รบพุ่งกันเป็นลำมารถ ทัพพม่าตั้งรับต่อสู้รบอยู่ได้ ๓ วัน
 รพลต้องศีลตาวุธปืนใหญ่บนน้อยล้มตายและบาดเจ็บสาหัส
 เบื่อหน่ายมาก เหลือกำลังต้านทานมิได้ ก็แตกฉานแตกค่ายหนี
 ไปทุก ๆ ค่ายในกลางคืนเพลาประมาณยามเศษ ทัพไทยเข้า
 ค่ายได้ ได้ฆ่าพลพม่ารามัญล้มตายในค่ายนอกค่ายก่ถาด
 เกือบไป และจับได้เป็นนหนกมาก แล้วไล่ติดตามไป พล
 พม่ารามัญแตกกระจัดพลัดพรายไปไม่เป็นหมวดเบ้นกองต่าง
 คนเอาตัวรอดรับหนีไปทางช่องแคบ กองโจรทัพไทยซึ่งไป

๑๐๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ตงชมอยนน กออกตกระหนาบก้าวสกัดฆ่าพนพมามอญดม
 ตายมากกว่าพน จบไตเบนอกกมาก แดงไตติดตามไปค
 ค่ายใหญ่แม่ทัพซงตงอย ณ ทาตุนแดง ทพพมารบอยประ
 มาณครหนงกแตกฉานทงคายพายหนและมั่งด้รราชาซงเบนโบ
 ชกแม่ทัพหนตองบนนกดส์บ้วยไป ทพไทยไตชยชานะเก็บไต
 ศ์ด้ตราวชและไตชางมาพมามอญเซดยเบนอนมาก เจ้าพระ
 ยาโกษาแม่ทัพใหญ่ จึงเกณฑ์ให้กองอาสาหกเหล่าและกอง
 อาสาจามกบทัพหวเมืองพล ๓๐๐๐๐ เค้ช ให้ยกติดตามชา
 คักไปจนถึงด่านพระเจดย ๓ องค์ แดวมหนงด้อบอกซงมชย
 แกพมาบจจามตรเขามากราบบงคมทตพระกรุณาให้ทรงทราบ
 พระบาทบรมบพตรพระพทชเจ้าอยู่หัวตรด้ไตทรงทราบในหนง
 ด้อบอกนหนททรงพระปรดาได้มนด้ คารด้ใหม่ทองตราให้หา
 กองทพกตบคนมายงพระมหานคร เจ้าพระยาโกษาท้าวพระยา
 นายทพนายกองทงปวงกเดกทพกตบคนพระนครค์รอยชยา แดว
 เขาเผากราบบงคมทต ถวายชางมาเครองด้รพศ์ด้ตราวชและ
 พมามอญเซดยเบนอนมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราช
 ทานรางวัลแก่ท้าวพระยานายทพนายกองผู้ใหญ่ผู้น้อยทงปวงโดย

อิน

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ถ้าตบถานาคักต ส้มควรวแก่ความชอบในการสงครามนั้น
 เมื่อครั้งกรุงราช ๓๐๓๕ ปีระกานพศก มีฝรั่งเค็ดนาย
 กายนพหงบรบทกถันคาเขามาขาย ณ กรุงเทพมหานคร ครัง
 นนตมเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้ตอกายนใหญ่ถา ๑ ครนเด็วจ
 แดวจะเอาตงจากอจ้งให้ตามถามฝรั่งพอกาณนทวา ณเมืองฝรั่ง
 เค็ดเอาทาบนตงจากอกระทำอย่างไรจ้งเอาตงโต้งาย และ
 ฝรั่งพอกาณนทเบนคนนตมตมตบญญามารุชานาญในการรอก
 กวาม จ้งบอกให้ตามกราบทุดพระกรณารับอาสาจะเอาท
 บนออกจากอู แดวแต่งการผูกกรอกกวามและจกรตตตตชก
 กายนออกจากอูตงมาตุ้ทำได้โดยสะดวก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่
 หวทรงพระโศมนต พระราชทานรางวัลเบนอนนมาก แดวโปรด
 ตงให้เบนหวดวงวไซเยนทร พระราชทานทบานเรือนและเครอง
 ยศให้้อยทำราชการในพระนครน และหวดวงวไซเยนทรนหม
 ความตความภกตอตตต่าห์ในราชกจตาง ๆ มีความชอบมาก จ้ง
 โปรดให้เดือนทเบนพระวไซเยนทร ครนนานมากกระทำกรงาน
 ว่ากต่าวได้ราชการมาก จ้งโปรดให้เดือนทเบนพระยาวไซ
 เยนทร ้อยมาวณหงจ้งมพระราชโองการตรตถามว่าในเมือง

๑๐๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ฝรั่งเค็ดโน้มน้ำของวิเศษประหลาดประการใดบ้าง พระยาวิไช
เยนทรจกราบทูลสรรเสริญ ว่าในเมืองฝรั่งเค็ดมีช่างทำ
นาพกายนตร์และบนดมบนไฟและกลองส่องเห็นไกลเป็นไกล
กระทำของวิเศษอื่น ๆ ก็ไต่ต่าง ๆ ทงเงินทองก็มีมาก และ
ในวังพระเจ้าฝรั่งเค็ดให้หตอมเงินเบนนอน ๘ เหลี่ยมใหญ่ประ
มาณ ๓ กำ โดยยาว ๗ ศอก ๘ ศอก กองอยุรมถนนเบนนอน
มาก เหมือนดจเส้าอันกองไว้ กาดังคนแต่ ๑๓ คน ๑๔ คนจะ
ยกทองเงินขนมหโตไหว ภายในห้องพระโรงข้างในนั้นคาดพน
ดวยแผนศตามส์ต่าง ๆ จำหตกลายผงดวยเงินทองและแก้ว
ต่างส์เบนนดาวดยและต้นไมคอกไม้ภูเขาและรูปส์ตวต่าง ๆ พน
ผนงกประดับดวยกระจกภาพกระจกเงาอนวจตรควรจะพิศวง
เบองบนเพดานนไนแผแผนทองบางดจแผนทององกฤษ คัด
เบนเด่นนอย ๆ แดวมกเขาเบนนวงพหอยยอย และแขวนโคม
แกวส์ณมฐานต่าง ๆ สแกวและส์ทองกรงเรองโอภาส์งามยงนก
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ไต่ทรงฟังพระยาวิไชเยนทรกราบทูล
พรรณนาส์มบคณ เมืองฝรั่งเค็ดวิเศษต่าง ๆ มิไต่ทรงเชื่อ พระ
ราชดำริ ไครจะเห็นความจริง จึงมพระราชดำริด์แก่เจ้าพระยา

08/04/2563

TU DC

๑๐๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เสด็จเสวยกลางวันในราชคฤหาสน์
อุปถัมภ์และตรัสให้เจ้าทนต์พระราชเสวก
บรรณาการออกไปจำเริญทางพระราชไมตรี ณ เมืองฝรั่งเค็ด
ตามราชประเพณี พระราชทานรางวัลและเครื่องยศแก่ทนต์
โดยควรแก่ถนัดนึกดีและนายปานราชคฤหาสน์อุปถัมภ์
กราบถวายบังคมลาพาพรรคพวกชาวไพร่ท่งปวงมาลงกำปั่น
ใหญ่ ครั้นถึงวันได้ศฤงคารใช้ใบกำปั่นไปจากพระนคร แล่น
ไปในท้องทะเลประมาณ ๕ เดือนก็บรรลุดังวันใหญ่ เกือบ
ใกล้จะเข้าปากน้ำเมืองฝรั่งเค็ด บังเกิดลมใหญ่พัดกำปั่น
ลงไปใต้วงน้ำ แต่เวลาย่อยถึง ๓ วัน ผังคนในกำปั่นชงกัน
ร้องไห้ร่ำไห้ขอออกไป ด้วยกำปั่นดำโคชกลงใต้วงน้ำใหญ่
นั้นแลวก็จะจมไปสิ้นทุกๆตา ซึ่งจะรอดพ้นจากวันได้นั้น
มิได้แต่สักตาหนึ่ง แต่นายปานราชคฤหาสน์มั่งคั่งอยู่ ก็ปรึกษา
กับอาจารย์ว่ากำปั่นเราลงเวลาย่อยใต้วงน้ำใหญ่ถึง ๒ วัน ๓ วัน
แล้ว ท่านจะคิดอ่านแก้ไขเป็นประการใดจึงจะพ้นพ้นจากวัน
ได้ เราทั้งหลายจะได้รอดจากความตาย ฝ่ายอาจารย์จึง
กล่าวแต่โดยมเอาใจราชคฤหาสน์ว่าท่านอย่าตกใจ เราจะแก้ไขให้

081/442563

พันทัยจงได้ แลวให้แต่งเครื่องสักการบูชาจรดชบเทยน และ
 ควอาจารย์นกกนงหมผาขาว แลวเขานงัดมาขเจริญพระกรรม
 ฐานทางวโยกระสถณ สักครหนงกบนตาดเกิดมहाวาศะพาย
 ใหญ่หวนหอบเอากำบนนชนพนจากวงได้ คนทงหตายมความ
 ยนคยงนก ก็แดนไบไปถึงเมืองปากนาเมืองฝรั่งเศ็ด จึงให้บอก
 แก่นายตานและฝรภษาเมืองกรมการ ว่ากำบนมาแต่พระมหา
 นครศรีอยุธยาโปรดให้ทตานทตจำทตพระราชดำถัน คมเครื่อง
 มงคลราชบรรณาการมาเจริญทางพระราชไมตรพระเจากรงฝรั่ง
 เศ็ด เจาเมืองกรมการกบอกชอราชการชนไปกราบทตพระ
 เจาฝรั่งเศ็ดให้ทราบ จึงโปรดให้เส่นาบตจตแจจเรอแห่งมา
 รบพระราชดำถัน กบทงทตานทตชนไปยังพระนคร แลวให้ทต
 ถำนกอัยณ ตกถำหรับรบชกเมือง แลวโปรดให้ทตานทตเขา
 เผาณ ทเส็ดจออก ถวายพระราชดำถันและเครื่องมงคลราช
 บรรณาการ ค่ำถัดพระราชปฏิถันฐานแลวให้เดยงทตตาม
 ธรรมเนียม ตั้งให้ถมถามทตถงทางอนมาในทะเลนหมเหตุ
 การณประการใดบ้าง ครนใดทงทราบวำ กำบนตกถงไปเวียน
 อยูในวงใหญ่ถง ๓ เณจชนจากวงได้ ทงตั้งถยพระถยนถก

ดวยแต่ก่อนกำนันดำโตแม้ว่าตกตงในวณแต่ วนักัดดจมดงไป
 สนมอาจรอดชนพนจากวนไตแต่สักถาหนง จงให้ตามชกถาม
 ทตอก ทตกให้การยนค้ายมไตทรงเชอ ให้สืบถามบรรดา
 ฝรงเค็ดตกรเออทงปวง ก็ให้การล่สมกับคาราชทตทงถ่น เห็น
 เบนมห้ศจรรยนก จงให้ชกถามราชทตควาคิดอ่านแกไชประ
 การไตกำนจรงรอดพนจากวนไต ราชทตให้กราบทตว่าซาพระ
 พทชเจ้ากระท่าตยารชฐาน ขอเอาพระราชกฤษฏาเดชาน
 ภาพแห่งล่สมเดจพระพทชเจ้าอยหวัทงล่องฝาย ชงเวมแรกจะ
 ผกพระราชล่สมพนชมตกรแกกน ขอจงอย่าไตล่ยศนยชาตทาง
 พระราชไมตกรจากกนเดย เอาความล่ศตยชอนเบนทพทพานก
 ดวยพระเดชพระคณบุญบารมแห่งล่สมเดจพระเจ้าอยหวัทงล่อง
 ฝาย กบนดาตเกิดมหาวาตะพายใหญ่พุดหวนหอบเอากำบน
 ชนพนจากวนไต พระเจ้าฝรงเค็ดไตทรงพงคาราชทตกเห็น
 จรงดวย พระราชดาร์วาพระเจ้ากรุงศรีอยชยามบุญมากล่สมอ
 ดวยพระองค์ ก็ทรงพระมหากรรณาแกกราชทต พระราชทาน
 รางวัลเบนอนมาก.

อย่มาวนหนง จงตรล่ให้หาทตานทตเขาเฝ้า ณ หน้าพระ

08/04/2563

TUDC

ดำรงวิชาถวายให้เห็นประจักษ์จะได้หรือมิได้ ราชทูตได้เห็น
 วิชาของอาจารย์ปรากฏแก่จักษุอยู่แล้ว จึงให้กราบทูลว่า
 ทหารที่จ่ายมาสำหรับกำบนนเบนแต่ทหารกองนอก มวษาแต่
 อย่างกลาง จะดำรงถวายให้ปรากฏก็ได้ จึงตรัสให้ซักถาม
 ว่าจะดำรงวิชาได้แต่อย่างไร ราชทูตให้กราบทูลว่าขอพระ
 ราชทานให้ทหารแม่นปืนทั้ง ๕๐๐ คน จึงระดมยิงทหารของข้า
 พระพุทธเจ้าโดยใกล้และไกล และทหารข้าพระพุทธเจ้าจะห้าม
 กระสุนปืนทั้งสนมให้ถูกตอองกาย พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟัง
 เกรงพลทหารจะยิงทหารไทยตมตาย จะเสียทางพระราชไมตรี
 ไป จึงสั่งให้ห้ามการนนเสียราชทูตให้กราบทูลว่าพระองค์
 ออย่าทรงพระวศกเลย ทหารของข้าพระพุทธเจ้ามวษาอาจห้าม
 กระสุนปืนให้ถูกตอองกายได้เป็นแท้ ซึ่งจะเป็นอันตรายนน
 ห้ามได้ เพศาพรุ่งนขอให้ตั้งเบญจา ๓ ชั้นในหน้าพระถานให้
 คาดเพศาคณาชาวและบกราชวศนตร ชงตอมรอบแล้ว ให้ตั้ง
 เครื่องโภชนาหารมัจฉมังษาศรามานไว้ให้พร้อม ให้บ่าวร้อง
 ชาวพระนครมาคอยตทหาร ข้าพระพุทธเจ้าจะดำรงคณวิชาให้
 ปรากฏเฉพาะหน้าพระที่นั่ง แลถวายบังคมลาออกไปสู่ท

ด้านัก พระเจ้าฝรั่งเศสก็ตั้งให้จัดแจงการทงปวงให้พร้อม
 ตามคำราชทูตทุกประการ ครนรุ่งเช้าราชทูตจึงให้อาจารย์
 แต่งศิษย์ประมาณ ๓๖ คน ให้ฝึกเครื่องดวนตงเดชยันต์คาถา
 คำตราคมเสร็จแล้ว ให้อาจารย์หญิงชาวใต้เลือกกรยชาวตะพอก
 เกยวพณณาชาว ศิษย์ ๓๖ คนนั้นได้กางเกงเดือหมวกบาศ์คตแดง
 ทงต้นเบเน ๓๗ คนกับทงอาจารย์ พาเขามาตั้งหน้าพระถาน
 กราบถวายบังคมแล้วให้ชนนงบนเบญจา แล้วให้กราบท
 ภาขอให้ทหารแมนบนทง ๕๐๐ จงยงทหาร ๓๗ คน ชนนงอยบน
 เบญจานน พระเจ้าฝรั่งเศสก็ตั้งทหารทง ๕๐๐ ให้ระดมยง
 ทหารไทยพร้อมกัน ด้วยอำนาจคุณพระรัตนไตรและคุณเดช
 ยนต์สรรพอาคมคาถาวิชาคมครของบองกนอนตราย พดฝรั่งทง
 หตายยงบนนกดบ้ทงโกดและโกดเบเนหตายครง เพดงค้ตาปาก
 นกไมคคคินตามโคดนทงสน ทหารทง ๓๗ คนกรบพระราชทาน
 โภชนาหารมัจฉมังษาด์รามานเบเนปรกค มีโตมอาการสะดงตก
 ใจ พดทหารฝรั่งทงหตายกเกรงกถวยอทธอหยคอยสนอา
 จารย์ทหารไทยจงรองอนุญาตไปว่าท่านจงยงอกเถด ทนเรา
 จะให้เพดงคคคินค้ตาแล้ว จะให้กระสุนออกจกตากลดของทง

08/04/2563

TUBC

๑๑๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เค็ดได้ทรงพงกเชอจึงโปรดพระราชทานอภัย ให้ราชทูตเข้าไป
ถวายบังคมถึงฝ่าพระบาททุกเวลาเช้าเฝ้า ราชทูตจึงได้เห็นรา
ชาอาศน์นอนเวยรายไปด้วยทับทมโดยรอบในเพลาเช้า เพลา
กลางวันนอนเวยรายไปด้วยพลอยมรกฏ เพลาเย็นเวยรายไป
ด้วยเพชร แด่งแถวชนจบพระองค์จงมส์ต่าง ๆ อย่างละเวลา
เห็นปรากฏ.

ครนอยมาวอนหนึ่งเสด็จออกประพาสพระอุทยาน ทรงมำ
เสด็จชาวเป็นราชพาหนะ ประคบบด้วยเครื่องมาถวนแถวด้วยแถว
ต่าง ๆ แถวมพลอยทับทมดวงหนึ่งใหญ่เท่าผลหมากส่งทง
เปิดอก ผูกห้อยคอมาพระทง แด่งทับทมนนจบพระองค์แถ
ควมาแดงไปทงต้น พรอมด้วยราชบริวารแห่เห่นไปเป็นอน
มาก โปรดให้ราชทูตตามเสด็จด้วย ครนถงพระอุทยาน จึง
ตรัสตั้งให้ถามทตว่าพลอยทับทมดวงใหญ่เท่าผ พระนครคีร
อยชยามมากหรอนอย ราชทูตให้กราบทตว่าข้าพระพุทธชเจ้า
เป็นแต่คนภายนอก มิใช่ชาวพระคตง ซึ่งจะกราบทตว่า
มมากนอยเท่าใดนนเกรงจะเป็นเท็จ แถรบพระราชทานเห่น
ครงหนงเมอพระเจ้ากรุงไทย เสด็จออกไปประพาสพระอุทยาน

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ทรงมาพระที่นั่งช้าง มืดมอดยทบทมดวงหนึ่งผกค้อมาพระ
 ท้อง มีต้นฐานใหญ่ประมาณเท่านี้ พระเจ้าฝรั่งเศสได้
 ทรงฟังกษัตริย์ในคำราชทูต ทรงพระโสมนัสตรัสสรร
 เสริญว่าราชทูตเจรจาไพเราะ ควรจะเอาใจเป็นอย่างดีให้
 จดหมายเอาถ้อยคำไว้เป็นฉบับสืบไปภายหลัง แล้วเสด็จ
 เทียบประพาสอุทยานจนเพลายืน ก็เสด็จกลับเข้าพระราชวัง
 เวลาค่ำหนึ่งราชทูตเข้าเฝ้า จึงให้กราบทูลพระกรุณาว่า
 ลูกคำณ เมืองนเขาไปค้าขาย ณ พระนครศรีอยุธยา กราบ
 ทูลพระเจ้าอยู่หัวกรุงไทยสรรเสริญของวิเศษต่าง ๆ และภายใน
 พระราชินเฝ้าหน้าวงมโหฬารได้ สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะใคร่
 เห็นความจริง จึงดำรัสให้เจ้าพระพุทธรเจ้าให้จากทูลพระราช
 สำนั กบตงเครื่องมรดราชบรรณาการออกมากำจรูญทาง
 พระราชไมตรีด้วย พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังกษัตริย์
 ดำรัสสั่งให้ชาวหลวงพาดตานทศเข้าไป เทียบชมห้องพระโรงข้าง
 ในและพระราชฐานทั่วทั้งนั้น ครั้นเสด็จกลับให้จากทูลพระเจ้า
 กรุงไทยเถิด เจ้าพนักงานกรมวงกพาพวกแขกเมืองเข้าไปชม

๑๑๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระราชนิเวศน์ถ้ำทานตะวันในตามรั้ววัง ราชทูตก็จดหมาย
แต่บรรดาที่ใดเห็นหนักทุกประการถูกต้องสมคำพระยาวไชยจันทร์
ซึ่งกราบทูลนบน แลวกถบบอกออกมาเผ้าทอดสรรเสริญสมบัติใน
พระราชฐานว่างามเต็มอภิปิพมานในเทวโลก พระเจ้าฝรั่ง
เค้สักรงพระโสมนัสเชอถอยค้ำราชทูต ทรงพระการณ
ภาพเบื่อนนมาก พระราชประสงค์จะใคร่ได้พชพนธ์ไว้ จึง
ทรงพระราชทานนางชาหดวงให้เป็นภรรยาราชทูตคนหนึ่ง แลว
พระราชทานเครื่องแต่งตัวอย่างฝรั่งล้วนประดับด้วยพลอยต่างๆ
กับฉลองพระองค์ทรงองค์หนึ่ง แลวให้เขียนรูปราชทูตและ
จดหมายถอยค้ำไว้ทุกประการ และราชทูตยี่สมครสังวาศกับ
ด้วยภรรยาจนมบุตรชายคนหนึ่ง มรูปรางเหมือนบิดา อยู่
ประมาณ ๓ ปีราชทูตจึงให้กราบทูลถวายบังคมลา แลวให้ทูล
ฝากบุตรภรรยาด้วย พระเจ้าฝรั่งเค้สักรพระราชทานเงินทอง
เสบียงและสิ่งของวิเศษต่างๆ แก่ทูตานุทูตเบื่อนนมาก แลวให้
แต่งพระราชสาส์นตอบโดยทางพระราชไมตรี กับทงสิ่งของ
เครื่องราชบรรณาการตอบแทนมาถวายพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
นหนักมาก ทูตานุทูตก็กราบทูลถวายบังคมลา อัญเชิญพระราช

08/11/2018

ด่าถ่มตอบ กบตงเคืองมงคตราชบรรณาการมาตงกำบน
 ไปรคให้จตเรือแห่มาตงถึงเมืองปากน้ำ ครนถงวณศุภมกคต
 ถูกษ กไซไบออกทองทะเลใหญ่แค้นมาใหม่หาต่มุทธหาอัน
 ตรายมิได้ ตราบเทาถงกรุงเทพมหานคร นายปานราชทตแตตะ
 อปทตตทตทกชนเผ่าถววยพระราชดำต่น และเคืองราชบรร
 ณาการชงพระเจ้าฝรังเศสตอบแทนมานน แถวทตถถถถกจ
 การทงปวงให้ทราบต่นทุกประการ พระบาทต่มเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยหวกทรงพระปริดาโตมณตต์ ตรตต์ตรตต์ริญตต์ติ
 บัญญา นายปาน แถวพระราชทานรางวัลแก่ทตตานทตโดยอัน
 ต่มควรแก่ความชอบ ชงไปไ้ราชการ ณ เมืองฝรังเศสต่มานน.

ตศักราช ๑๑๒๔ ปีชวดจตุวาศก พระบาทบรมนาถ

นารายณ์ราชบพิตรพระพุทธเจ้าอยหวก มพระราชดำริตต์ปรกษา
 ควยทาวพระยาเสนาบคมนตรีมชทงหถายวา พระเจ้าองวะ
 กระทำบังอาจ ให้กองทัพพมามอญยกตตตามครวรามญชง
 หน ถองเถนแดนเราเซามามุโดยาเกรง ควรเราจะแต่งกองทัพ
 ยกไปกระทำตอบแทนแก่แคนตเอาเมืององวะให้จงได้ มชมนตรี
 ทงปวงกเห็นพรอมตามพระราชบริหาร ครนถงอาดชมาต จง

08/04/2565

TUBC

๑๑๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

มีพระราชโองการมานพระบดินทรสวรรค์หน้าท้าวเดโชเกล้า ๆ
โปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพใหญ่ ถอพตจกรรัจ
ถาเครื่อง ๒๐๐๐๐ เค้ช ข้างเครื่อง ๓๐๐ เค้ช มา ๒๐๐ เค้ช
สรรพด้วยเครื่องสรรพศักดิ์ตราวช ให้พระยาวิชิตภักดีเป็น
ยกกระบัตรทัพถอพต ๓๐๐๐๐ เค้ช ข้างเครื่อง ๒๘ มา ๓๐๐ เค้ช
ทัพหนึ่ง ให้พระสรินทร์ภักดีเป็นเกยกกาย พระยาดำรงราช
เดโชเป็นกองหน้า พระยาสวรรค์กรมเป็นทัพหลัง ถอร
พตข้างมาเท่า ๆ กับทัพยกกระบัตร แล้วโปรดให้พระยา
เกยรัตเดชะมังพระรามกับมังรามัญเก่าใหม่ทั้งปวง ถอพต
รามัญยกถ่วงไปก่อน ถวาดเอาพตเมืองทวายและเมืองเมาะ
ตะมะกับเมืองชน ๓๒ หัวเมืองให้ได้พต ๓๐๐๐๐ เค้ช มาบรรจบ
ทัพเจ้าพระยาโกษาธิบดียกไปทางเมืองเมาะตะมะทางหนึ่ง แล้ว
โปรดให้พระยารามเดโชกับพระยากำแพงเพชร และหัวเมือง
เหนือทงปวงถอพต ๕๐๐๐ สรรพด้วยข้างมาเครื่องศักดิ์ตราวช
พร้อม ให้ยกไปเกณฑ์กองทัพเมืองเซียงใหม่ เมืองตำพนดชย
เมืองนครด่าปางให้ได้พต ๓๐๐๐๐ เค้ชยกไปฝ่ายเหนือทางหนึ่ง
ครนถงกตกมาส์ได้ศุภวารคฤถพชยฤกษ์ เจ้าพระยาโกษา

08/07/2018

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๑๗

และท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงกราบถวายบังคมตา ยก
พลโยธาทัพแยกกันไปทางด้านพระเจดีย์ ๓ องค์บ้าง ทางด้าน
เขาบันและด้านสกัดพระแดนเมืองอภัยธานีบ้าง ทางทวายบ้าง
เกณฑ์ท้าวคเอาพลเมืองทวายและเมืองเมาะตะมะกับเมืองชนใต้
พดหมันเค็ช และกองทัพฉายเห็นอเกณฑ์เอาพลดาวทั้ง ๓
เมืองได้พล ๑๐๐๐๐ เค็ช ยกมาทางด้านระแหงบ้าง ทางด้าน
เมืองเถนและเมืองนครตาปางบ้าง ไปพร้อมทัพตำบลเมือง
จิตตองต่าน้ำสโคง และกองทัพทั้งปวงประชุมพร้อมสรรพ
โยธาหาญประมาณ ๕๐๐๐๐ เค็ช เจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่
ทัพใหญ่กจัดแจงทัพตามคاربพชยสงครามพร้อมเสร็จ แล้ว
ยกไปตีเมืองหงสาวดี เมืองเตียง เมืองย่างกิง เจ้าเมืองทั้ง
๓ สรรบบ้าง ไม่รบบ้าง เห็นเหตุอก่าตั้งจะตันทานมไต่กพาย
หน พวกรามญูทั้งปวงก็พากันมาขอเอาด้วยกองทัพไทยก็มาก
นายทัพนายกองทั้งปวงได้รามญูประมาณ ๒๐๐๐๐ เค็ช ยก
แยกกันตีหัวเมืองรายทางขึ้นไปถึงเมืองปวอนและเมืองตองอ ต
ไต่หวเมืองพมารามญูรายทางและครอบครัวเบนอนมาก ถึง
๕ เดือนจึงยกขึ้นไปถึงเมืององวะ แม่ทัพใหญ่ทั้งใหญ่ และ

๑๑๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ค่ายครัวกองทัพหลวงเกิดเมืององวะทางโยชนหนึ่ง ทพหน้าแตะกอง
เกยกกายบักชายบักชวา และยกกระบศรเขาคงค้ายรายรอบ
เมืองทั้ง๓ด้าน ห่างเมืองประมาณ๒๐เส้น เบ็ดไวแต่ตำรรมนำ
ให้เก็บเรือใหญ่หน่อยข้ามพลไปตโตเมืองจกโกผ่ายฟาก ข้างโนน
ตรงเมืององวะข้าม แดวให้ตงค้ายอยเบนนหลายค้าย เกณฑ์
พลทหารแยกกันไปคบ้านใหญ่หน่อยในแควนแควนเมืององวะ ได้
ครอบครัวคนเชลยเบนนมาก แดวให้ลาดตระเวนทงทางบก
ทางเรือบรรจบถึงกัน มีให้ชาวเมืองออกลาดหากันได้สะดวก
ให้เทียบกวาดรวบรวมอาหารมาได้ยงฉางไว้ในค้ายกโตน้อยนก
คดียบนนเมืององวะบังเกิดฝนแดง ชาวกล้าในท้องถิ่นจึงได้
ผลน้อยมิได้บริบูรณ์ ฝ่ายพระเจ้าองวะจึงให้มังจาเดราช
บุตรยกพลทหาร ๑๐๐๐๐ ออกตงค้ายรบนอกเมืองเบนนหลายค้าย
พระยาสหราชเดโชยกองหนายกพลเขารบกับกองทัพพม่ากลาง
แปลงเบนนหลายครั้ง พลพม่าตอรบเบนนลำบาก คำนทานมิ
ได้กแตกฉานหนเขาคายทุกครั้ง วันหนึ่งนายทัพพม่าคดกตคัก
ชุมพลทหารไว้ในค้ายใหญ่เบนนหลายกองแเดวแตงทัพพลออกมา
รบกับทัพไทย ทำเสยทแตกหนเขาคาย เบ็ดประศตหงค้ายหนีไป

08/10/2563

พระยาศรีสุทโธปราชญ์ในกลีบฉายชาศักกชมาชาวควบขับนำ
 พดทหารประมาณ ๕๐๐ เข้าไปในค่าย พดพม่าซึ่งลงชอน
 ชุ่มอยู่ในสนามเพลาะภายในค่ายกชนจากสนามเพลาะพร้อมกัน
 ได้ล้อมพดทหารไทย ๆ สุ่มถึงตลุมบอน พดพม่ามากกว่า
 หหลายเท่ากเขาถมรมกนจับไทยได้เป็นอนมาก แต่พระยา
 ศรีสุทโธปราชญ์หปคนนวมวชาหายตัวได้อุดใจหนึ่ง ถอหอก
 ควบขับมาชาวได้แทงพม่าตมตายลงเป็นหลายสิบ พม่าเห็น
 ควบบางไม่เห็นควบบาง ก็ได้อ้อมรบเป็นหมู่ ๆ ไป และพระยาศรี
 สุทโธปราชญ์สู้รบจนต้นกาดงกตกกลงจากหลังมา จะกถนอัสดำด
 ประสาททกเร็วเขาด้วยกาดงเห็นอย พม่าแแต่เห็นควบนคกเขา
 ตอมกถมรมจับตัวได้พน หนาไว้แแต่ชวณกนพนแทงมิได้เขา
 ควบมวชากงทนอาวช และพวกพดทหารไทยกถนคกกระ
 พนทงต้น อาวชชาศักกมิได้บาดเจ็บกาย แต่สู้รบกับพดพม่า
 มาพนพม่าเสียเป็นอนมากจนต้นกาดง พดพม่ามากกว่ามาก
 เขยคยคยนหนองกนเขาห้อมล้อมจับเป็นได้ต้น ชวณกนทบ
 คพนแทงมิได้เขากจับมัดไว้ ฝ่ายกองทัพไทยซึ่งยกติดตามมา
 ฆางหลังจะแหกเขาคายพม่า ๆ คานทานสู้รบเป็นสำมารถจะหัก

๑๒๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เขามไคกถอยออกไป แล้วให้มาไซรบไปแจ้งราชการแก่ท่าน
 แม่ทัพ ๆ จึงส่งพระสุรินทรภักดีนายกองเกยกกายให้ยกหนนมา
 ช่วยแก้เอาพระยาด้หราชเดโชคนมาให้จงได้ แล้วแต่งหนังสือ
 บอกให้มาเร็ว ๓๐ มาถอรบตงมายังกรุงเทพมหานคร กราบ
 บังคมทตพระภรรณาให้ทราบ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้
 ทรงทราบวาเสยพระยาด้หราชเดโช ชาศ์กจับไปไคกตกพระ
 ทยหนัก จึงดำรสสั่งตำรวจให้ออกไปนิมนต์พระพิมลธรรม
 ราชาคณะวัดระฆังเขามาจะ ให้จับยามคให้รู้เหตุตระหนักแน
 ควดยพระพิมลธรรมราชาคณะองคนคยามแมนนิก ไคเคยทรง
 เชอถอมาแตกชน ครนพระณเบนเจ้าเขามาถงพระราชณเวคัน
 หนงเห็นออาศัน จึงตรัสบอกวาบตนพมาชาศ์กจับพระยาด้ห
 ราชเดโชทหารเอกเราไปไคจะเป้นตายประการไค ขอนิมนต์พระ
 ณเบนเจ้าพิจารณาคให้รเบนแน พระพิมลธรรมจึงพิจารณา
 ตามยามตรเนตรกรแจงในยามหน แล้วถววยพระพรพยากรณ์
 วา ชงพระยาด้หราชเดโชชาศ์กจับไปไคนหนักจริง แต่ทวาบค
 นแกตวออกไคพนจากอานาจชาศ์กแล้ว กตบไคชยชานะณะ
 ไคตาภเบนอนนมากอก พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระวตก

08/04/2019

เสียดพระทัยเลย ในยามนั้นหาอันตรายมิได้เป็นแท้.

ฝ่ายข้างกองทัพพม่า ครั้นจับพระยาดีหราชเดโชและ
พวกทหารไทย ๕๐๐ พันชนาไว้ ได้สนแล้ว ก็จัดแจงกันจะให้
คมควงส่งเข้าไปในเมืองอังวะ พดางเกณฑ์กันให้ชนเอาศัพ
พม่าที่ตายออกไปเสียนอกค่าย พอกองทัพไทยซึ่งยกหนุนมา
ช่วยหนุนมาถึง ก็เขากองขวากแหกค่ายเยอค่ายบนค่าย พวก
นายทัพพม่าสำละวงได้พลออกต่อรบ ยิงปืนใหญ่น้อยและพุ่งซัด
เห็ดหนดาวค์สัตว์ราวชเป็นอดหม่าน ล้วนพระยาดีหราชเดโชต้อง
พินชนาอยู่ จึงพิจารณาตเมฆฉายในอากาศ เห็นศุภนิมิตร์แล้ว
ว่าพระพุทธรูปนทร์คาถา ตะเคาะพินชนาด้วยหุดคออกจากกายได้
สิ้น แล้ววกแดนไปซึ่งเอาดาบพม่าได้ ก็ไล่พมมาซึ่งคมอยู่นน
ตายเป็นหลายคน พวกพม่าวงหนกระจายกันออกไป ก็เอาดาบ
เขาคดเชอกซึ่งผูกมัดพวกทหารออกได้ประมาณ๑๐คน และ
ทหารเหตานั้นก็เขาชวงซึ่งอาวุธพวกพม่าคดเชอกมัดพวกกัน
ค่อๆกันไปจนสิ้น ก็พร้อมกันแดนได้ฆ่าพมมาในค่ายนั้นตมตาย
เป็นอนมากแตกหนีไปสิ้น ซึ่งเอาค่ายนั้นได้ นายกองทัพหนุน
เห็นพม่าแตกหนีทงค่ายดาบถนนเสียแล้ว และพระยาดีหราชเดโช

08704/2363

TBDC

กับพวกทหารแกตัวออกได้แล้ว ก็ช่วยกันตักคายอน ๆ ค่อยไป
 พวกพลพม่าพากันตักใจเสียที่ไม่เบนอนทจะสู้รบ วงกระ
 จักพลัดพรายกันไป กองทัพไทยได้ติดตามฆ่าพม่าเสียครึ่ง
 นนเบนอนมาก และมังจาเดราชบุตรพระเจ้าองวะ ซึ่งเบนม
 ทัพใหญ่หนมทหนักตายอยู่ในค่าย นายทัพนายกองพม่าตายตง
 เบนหลายคน ก็เสียค่ายทงสัน พากันหนีเข้าเมืององวะ ทัพ
 ไทยได้ชัยชนะจับได้พม่าเชลย และฆ่ามาเครื่องศักดิ์ตราว
 กมาก ให้คุมส่งไปยังท่านแม่ทัพแจ้งขอราชการทงปวงให้ทราบ
 เจ้าพระยาโกษาความยินดี จึงแต่งหนังสือบอกให้มาเร็วออก
 ๓๐ มา ก็หนังสือรบตงมากกราบทูลพระกรุณาไปยังกรมมหา
 นครในวณน และมาไซซึ่งถือหนังสือบอกพวกตงเร่งรบมาตง
 พระนครคร้อยชวาในวณเดียวกับพวกก่อนคราดกนประมาณ ๓
 นาฬิกาเศษ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัสอยู่กับพระพมดธรรม
 พอนายเวรมหาดไทยนำผู้ถือหนังสือบอกตงเร่งเข้าเฝ้า
 ทรงขบขมทูลพระกรุณาว่าหนังสือบอกถวายได้ทงทราบต
 พระทัยนัก ตรัสสรรเสริญพระพมดธรรมว่าดีแม่นห้ามเสมือมิได้
 แล้วทรงถวายไตรจวรณาแดงเทศ์ไตรหนังสือเบนม่าเห็นจหนักให้

กลับไปอาราม แล้วพระราชทานรางวัลแก่มาไซผู้ถือนางตั้ง
บอกทั้งสองพวก โปรดให้กลับไปยังกองทัพ พดางตรี
ธรรมเสริญพระยาดีหราชเดโชว่า เป็นยอดทหารหาญเต็มมือเป็น
อนยากแล้วแต่เดี๋ยวนั้น.

ฝ่ายท้าวพระยา นายทัพ นายกองทั้งปวง ก็ยกพลทหารเข้า
ไปในค่ายพม่าซึ่งแตกหนีไปนั้น แล้วให้ตั้งค่ายน้อยใหญ่ราย
โอบเมืองไปทั้ง ๓ ด้าน ใกล้เคียงเมืองเข้าไปกว่าค่ายเดิม พม่าชาว
เมืองกลัวฝีมือทหารไทยยิ่งนัก มีอาเจออกมาต่อรบนอกเมือง
ได้ พระเจ้าองวะก็ให้เกณฑ์ทหารชนประจำหน้าทเชิงเทน
รอบเมืองรักษาเมืองมณฑไวัน กองทัพไทยยกเข้าหักเอาเมืองเป็น
หลายครั้ง ชาวเมืองต่อรบต้านทานเป็นสามารถเข้าเมืองมิได้
ก็ถอยออกมารักษาค่ายม่น้อย และพดพม่าชาวเมืองจัดแจง
การบอingkนเมืองมณฑกมไศประมาณทั้งกลางวันกลางคืน ขณะ
นั้นในเมืององวะชาวแพ่งเป็นทหรานละต้องบาท ชาวเมืองอด
อดหารชบมตมตายเขนอนมาก ฝ่ายกองทัพไทยก็กนหาร
ขุดสันเต็มขงอาหาร เกณฑ์กนไปเที่ยวเสาะแสวงหาอาหาร
ตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ในแคว้นแคว้นเมืององวะ ก็ได้มาบาง

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๒๕

ปราจีนทิศมาถึงเสนาบดีกรุงรัตนบระองวะ ด้วยเรากราบทูล
พระกรณารับอาสาชกพยหโยธาทัพมาครองนหมายจะตเอกากรง
รัตนบระองวะทุกเกล้า ๆ ถวายส่งของพระเดชพระคุณให้จงได้
จะให้แผ่นดินราชอาณาเขตปกครองครอบงำไปในทุกามประ-
เทศและระรามัญประเทศทิศอชฎงคพศยทวทงสน และพตทวย
หาญพม่ากับไทย ก็ไดตอยทชเห็นกาดงและผมอกนเป็นหตาย
ครงชงใครจะมีชยและปราชยนน ก็ยอมแจงอยแกใจด้วยกน
แถว แม้จะชบเคยวกระทำการสงครามกนสืบไป มาตราว่าเรา
จะไดเมืองกเหมอนหนงไม่ได ด้วยในเมององวะชตสันเสบยง
อาหารกนตารนถ ฝ่ายเราจะอยรักษาเมองกยาก ประการ
หนงกองทพเราผตเคองชตด้วยเสบยงชงจะเดยงกน จะกวาด
ตอนครอบครวเซตยไปนกกดาบาก ด้วยอดอยากตมตายมาก
กวมานกนแถะครงนเราไม่ไดเมององวะ ครนจะตาทพถอย
ไปเดากเกรงพระราชาญาจะตงโทษ โดยพระอยการศกถึงสน
๐๘๗๑๕๖๓ จะเลิกทพกตบไปกไม่ได และบรรดาพม่านายไพรใน
เมององวะน ไม่มีใครกดาหาญตวนแต่มีสนดานชตาดคจศต
สนแถวหรือประการใดจึงไม่ออกมตทพเรา และไม่ออกมา

๑๒๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เจรจากความเมือง ด้วยเราชวนกันหนึ่งซ່อนหน้าอยู่แต่ในเมืองได้
ข้างกระไรไม่มีความระอาย ผิดพลั้ยชายชาติทหารคิดการตงน
มิควรนั้ก จงเห็นแก่ทางไมตรีทได้เคยเป็นคั้ดนั้กด้วยกันในการ
ด้งครามขอใ้ยกพลโยธาทหารออกมาตอตทพเราอกด้งคั้ดครงหนง
เกิด พอจะใ้เอาเหตุนบอกรหนงด้งแถว ด้งตงไปกราบทดพระ
กรณายงกรงเทพมหานครว่า พดพม่าออกมาตทพไทยเป็นอน
มากหลายครง เหตอการตงทจะด้รบ ทงชดด้นด้นด้บยงอาหาร
ขอพระราชทานถาทพกตบไปตงทไรนาทปตายแดน ไ้ด้ด้บยง
อาหารบารงชางมารพดใหม่การตงบริบริณพริอมแถว จงจะยก
พยหโยธาทพกตบไปตเขาเมืององวะในครงหลังใ้จงใ้ ครน
แถงหนงด้งแถวแถว กใ้พมาเซตยถอเขาไปแถงแถงแถงนาค
เมืององวะ แถงเจ้าพระยาโกษาชบตพจารณาเห็นพม่าทพดภาพ
ถอยการตง ทงเกรงกถวผมอพดทหารไทย เห็นจะไม้อาจยกกอง
ทพออกมาตอตเบนแถ จงแถงแถงหนงด้งอบบนด้งเขาไปใ้
เมืองมายแถงนาคพมาใ้แถงในหนงด้งอนนทพจารณา เห็นเบน
กถอบายถอดวง กมใ้แถงกถอทพออกไปตอตตามหนงด้งชง
ใ้เขามาเกรงจะเสยทวงท จงปรกษากนว่าถาเราจะยกทพออก

0870472363

TUBC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๒๗

ไปติดตามหนังสือหนังสือ ฝ่ายกองทัพไทยคิดกตอบายไว้ ก็จะได้ทศ
ทัพเราแตกฉานแล้วจะได้ติดตามมาเข้าเมืองได้ จึงเอาหนังสือ
เขากราบทูลพระเจ้าองวะ ๆ ก็เห็นว่าเบหนักตอบายคจุมขมนตร
ปรึกษาเห็นพร้อมกันนั้น.

ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพคอยอยู่ประมาณ๒วัน๓วัน
ก็มิได้เห็นกองทัพพม่ายกออกมาจากเมือง จึงแต่งหนังสือออก
ฉบับหนึ่ง สั่งให้พม่าเซตยถือเข้าไปถึงเสนาบดีในเมืององวะ
เหมือนครั้งก่อนเป็นใจความว่า บรรดาพม่าในเมืององวะ
ทั้งนายและไพร่ไม่มีใครองอาจกล้าหาญในการสงคราม ถ้วน
แต่มีสันดานทรูกชาติชดาดคจด์ตรทั้งสันเบนแท้ แต่เราวงวอน
อ่อนง้อขอให้ยกกองทัพออกมาที่เราสักครึ่งหนึ่ง จักพึงพอเป็น
เหตุ ได้ลงไปบอกสั่งลงไปกราบทูลพระกรุณาจะขอทัพเท่า
กยงว่าหาออกมาไม่ ช่างกระไรไม่มีความเมตตาการุญภาพแก่
เราบ้างเลย มาตัดทางไมตรีเค็ดเค็ดเดียวไปเสียจะหนักสมควร ถ้า
และจะไม่อนุเคราะห์แก่เราโดยแท้แล้วก็จงเร่งบอกออกมา เรา
ทั้งหลายก็จะดาพระเจ้าองวะทัพกลับไปโดยเร็ว ครั้นพม่า
เสนาบดีทั้งปวงได้แจ้งในหนังสือแล้ว ก็คิดเซตขามคราม

08/04/2565

TUDDC

๑๒๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

กตวเหมื่อนครงกอน และมีได้ออกมาตามหนงสื่อนั้น.

ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีทศบาลเสนาบดี นายทพนายกองและพด
อาด้าสองหมื่น ให้คุมเอาช่างมาพดพดทหารอนบวยเจ็บทพด
ภาพ และพมามอญเซตยทงทหายอนคไตนนถาดงไปเดี่ยกอน
สอง สาม วัน แลวจงปรกษาควยทาวพระยานายทพนายกอง
ทงปวงวาเพดากถางคนวอนน เราจะทากดอบายดอดวงพม่า
ชาวเมืองให้เดี่ยทลงจงได และเราจะเอาไมแห่งและหญ้าแห่ง
ทงทหายมากองไวหตงค้ายรายกนไปแต้ว จึงให้ชนเอาดังของ
ทงทหายอนมในค้ายหนานนออกมาไวณค้ายชนนอกอนไกตให้
ส่น และให้พดทหารซงรกษาคายหนาทงทหายนนถอยออกมา
ซุมอัยค้ายชนนอก และบริโภคโภชนาหารอมหน้าดำราญแต้ว
จึงตกแตงกายส่วมใส่เครื่องรบตระเตรียมซางมาเครื่องศัสตรา-
วุธทงปวงให้พรอมเดรี่จ แล้วให้แบ่งซางมาพดพดเคนเทาด้อง
หมื่นสรวพไปควยเครื่องสรวพทช ยกไปซุมอัยโดยสองซาง
เมืองนน ฝ่ายพดทหารซงซุมอัยในคายนนทให้ประจุนชน
นกสับทงปวงให้พรอมไวทกค้าย แล้วบิตประคเดี่ย เพดาด้อง
ยามจงจุดบนใหญ่นอยยงระดมชน และให้จุดเพลิงเผาเซอ

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๒๕

อันกองรายไว้หัดงกายทั้งหลายชนในขณะนั้น และแสงเพลิงนั้น
ก็จะสว่างปรากฏเข้าไปในเมือง ชาวเมืองได้ยินเสียงบันแตกเห็น
แสงเพลิงดังนั้น จะสำคัญว่ากองทัพเราดำหนิไปแล้วก็จะดีใจ
และจะเปิดประตูเมืองชวนกันออกมาขังกายเรา เพื่อปรารถนา
จะเก็บเอาสิ่งของ ฝ่ายกองทัพเราทั้งหลายซึ่งซุ่มอยู่ในค่ายนอก
ค่ายนั้นก็จะดีทพร้อมกัน และจะได้พิฆาตฆ่าพม่าชาวเมืองทั้ง
หลายล้มตายด้วยอาวุธสั้นยาวต่าง ๆ เป็นอันมาก ฝ่ายพม่า
ก็จะครนครามขามกตดวง ถึงเราจะดำทพโดยจริงก็จะสำคัญ
ว่าถอดวงอก และจะเซดชยาดมอาจออกมาติดตามได้ กอง
ทัพเราก็จะยกไปโดยสะดวก และซึ่งเรามาทางนทานทั้งหลาย
จะเห็นประการใด จึงท้าวพระยานายทพนายกองทั้งปวงก็เห็น
พร้อมโดยความคิดเจ้าพระยาโกษาแม่ทัพหลวง และกระทำตาม
ถอยค่างปวงเด็วจัดนทุกประการ ฝ่ายพม่าชาวเมืองทั้งหลาย
มิได้รู้ในอบาย ครนเห็นแสงเพลิงและได้ยินเสียงบันดังนั้น
สำคัญว่ากองทัพดำหนิไปแล้ว ก็มความยหนักต่างคนต่างอด
อาหารกันดารอยู่ ก็เปิดประตูเมืองกรกนเอาหาบคอนขออกมา

๑๓๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ปรารถนาจะเก็บเอาเสียบยงอาหารและสิ่งของอันเหลืออยู่ในค้ำย
 ครนมาถึงค้ำยหน้าซึ่งเปิดาอยนหนักกรกนเขาไปใค้ำย กมโค
 สิ่งของอันใด แล้วชวหนักนแต่นอกออกไปยังค้ำยชนนอก ซึ่ง
 กองทัพไทยซุ่มอยนหน ครนเห็นเงยบส่งตอยกมโคพิจารณา
 และเบ็ดประตกรกนเขาไปใค้ำยหนทุก ๆ ค้ำย ฝ่ายกองทัพ
 ไทยซึ่งซุ่มอยใค้ำยทงหลายหน ก็วางบ้นจ่างคมณทุกหน
 สืบระดมเอาพม่าชาวเมืองทงหลายตมตายเบนอนมาก บ้างก็
 ออกได้รกรนพันแทงไป พม่าทงหลายมทนรุดว ก็วิ่งระดำ
 รัสายไปเบนอนอดหม่านและจะหนักดบเขาเมือง พดทหารไทย
 ซึ่งอยส์องชางเมืองหน ก็ออกกวหาดังได้รกรนพันแทงพม่า
 ทงหลายตมตายในทหนเบนอนมาก และจับโคเบนอนส่งมายังค้ำย
 หดวงนหนกมาก กองทัพไทยฆ่าพม่าเสียและจับเบนอนนหนกมาก
 กวาทมน พม่าทงหลายซึ่งรอดไปโคบางนหนกหนเขาเมือง พด
 ทหารไทยได้ติดตามไปถึงประตเมือง ชาวเมืองบิตประตเมือง
 เสียทน ก็ชนประจาร์กษาหน้าทเชิงเทนหอรบบบองกนเมืองเบนอน
 สามารถทัพไทยกมอาจเขาเมืองโค ก็ถอยกตบออกมายังค้ำย
 และพม่าชาวเมืององวะทงหลาย ครนหนถงพม่าค้ณบหายเบนอน

08/04/2563

TUDC

มาก ทเหตุอันน่าสะอึกใจกตเวทีไทยยิ่งนัก ต่างคนต่าง
 ร้องไห้ร่ำกญาตทงหลาย อนันตตายหายจากกันไปนั้นทุกบ้าน
 ทุกเรือน และในเมืององวะคร่งหนงเยบเหงาเศร้าโศกวิโยค
 พดตพรากซุงกันและกันเป็นอนมากนุก.

ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีกส่งหนังสือเข้าไปอีกฉบับหนึ่งเด่า
 ในหนังสือนั้นว่า พมาชาวเมืององวะนมโตมส์ตบญญา หนาไป
 ด้วยโมหะครอบงำอยู่ในสันดาน มิได้รู้ในการสงครามทั้งปวง
 และมีไต่ฉลาดในกตพิชยสงคราม แต่เราดวงใจหยอกเล่น
 หนอยหนงเทานกยงวาหารไม ชวนกันเทเมืองออกมาหาเรา
 ถึงคาย เอาชวตออกมาพดกรรมอาวชพดทหารแห่งเราจนเบอ
 ฆาณะนตมควรยงนุก อนงพมาชาวเมืององวะทงหลาย ซง
 พดทหารแห่งเราฆ่าเดย และจับเบนโตมกนนุกเบนประเพณ
 คักมาแตกอน พระเจ้าองวะและเด่นาบตทงหลายอย่าได้โทมนัส
 ชดเคองแกเราเดย จงอยเบนสชส์วส์ตพพตมณเถด เราจะดาถ่า
 ทพกตบไปเรวแถว ครนพมาเด่นาบตทงหลายได้แจ้งในหนังสือตง
 นนุกสำคญว่าถอดวงอก ให้คตเซตชามครามชยาดยงนุก จง
 ปรกษากนว่าคร่งกอนทพิไทยทำกตอบาย ทำทประหนงจะถ่า

๑๓๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ฝ่ายเรามิท่นจะพิจารณาให้ถ่องแท้คิดว่าจริง ก็ชวนกันเทเมือง
ออกไป ทพิไทยได้ทีได้พิฆาตฆ่าตมตายและจับได้นนุกมาก แต่
เทานนด้วยงมหน้าชาโตคตตามเขามาถงเมือง หากว่าเราบัด
ประตเมืองเดี่ยทน หาไมกจะเดี่ยแกชาคักแต่ในเพดานนครงหนง
แถวและบคนรือให้หนงส์อบรรภษพอดอดวงเขามาอกเตา ถา
เราจะออกไปอก ครงนทพิไทยจะคคกตอบายไวยงกวาครงกอน
ครงโตทแถวกจะออกได้รกบกบน เขามาแหกเอาเมืองให้จง
โตและควรวารกษาเมืองไวใหม่คง อย่าหดในอบายชาคัก
ครงปรกษาเห็นพรอมกนแถว กเอาเนอความชนกราบทตพระ
เจ้าองวะเหมือนหนหลังนน ส่วนเจ้าพระยาโกษาจจแจงชาง
มาพลาพตเคนเทาและเส้บยงอาหารให้พรอมไว้ และเกณท์
ให้พตดาวเมืองเซียงใหม่เคนทพรงหงต แถวกเดกทพกตบไป
โดยดำคบบมารควถตราบเทาถงเมืองหงตาวต และให้หยดทพิ
ยบยงอยในทนน ในชณะนนั้นฝ่ายแสนทาวพระยาดาวเซียงใหม่
ทงหลายชงเคนทพรงหงตมานน ครนเห็นทพิไทยไมโตเมือง
องวะดาทพกตบมาตงนน กกถวพระเจ้าองวะ จงคคตานกน
แยกกองทพหนีไปโดยทางเมืองเซียงใหม่ เจ้าพระยาโกษาจจ

เหตุตั้งนั้น ก็ตั้งให้พระยากำแพงเพชรและพระยารามเดโชถือ
 พดเมืองเหนือทั้งหลายส่งหมัน ให้ยกพดไปตามกองทัพดาว
 เขียงใหม่อันหนึ่งไปนั้นเอาตัวให้จงได้ แล้วยกกองทัพทั้งปวง
 ถ่วงรามัญประเทศมายังพระมหานคร และแยกกันมาโดยทาง
 อันไปนั้น ส่วนพม่าชาวเมืององวะทั้งหลาย แต่กองทัพไทยอยู่
 มีอาจออกจากเมืองไคหนกชานาน จนกองทัพไทยดำไปกว่า
 สิบวันแล้วจึงคอยรู้ว่ากองทัพไทยดำไปแล้ว ก็มิอาจสามารถ
 จะมาติดตามได้.

ฝ่ายแผ่นดินพระยาตาวชาวเขียงใหม่ทั้งหลาย ซึ่งแยกทัพ
 หนึ่งไปนั้นกลับไปทางกลางวงกลาง คณทราบเทืองเมืองเขียงใหม่
 และชนเผ่าพระยาแผ่นดินหลวงกราบทูล ประพฤติเหตุทั้งปวง ให้
 ทราบสันทุกประการ พระยาแผ่นดินหลวงเจ้าพระนครเขียงใหม่
 ทราบเหตุตั้งนั้น ก็ตั้งตักใจกลัวพระเจ้าองวะยงนิก จึงตั้งให้
 ท้าวพระยาเด่นา ตาวทั้งหลาย ให้ตรวจจัดทหารชนประจำรักษา
 หนาทเขียงเทพปราการโดยรอบ กอปรด้วยเครื่องสรรพยุทธบน
 ใหญ่บนน้อยพร้อมเสร็จ และบอingkนเมืองเป็นสำมารถคอย
 กองทัพไทยอันจะยกมาติดตามนั้น ส่วนกองทัพพระยากำแพง

๑๓๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เพชรและพระยารามเดโชก็ยกติดตามทัพดาวไป ครั้นไม่ทันที่
ก็ทางทางแถวยกติดตามไปถึงเมืองเชียงใหม่ เห็นชาวเมืองชน
ประจำรักษาหน้าทเชิงเทิน และปิดประตูเมืองอยากรวบรวมพระยา
แสนหวดวงกตบเบนกบฏแขงเมืองจะตอรับจงชบพดทหารเซาตง
ค้ายลอมเมืองไวแถวแตงหนงสอตงเซาไปในเมือง เพอจะให
เหตุตระหนักแน ในหนงสอหนว กอทพดาวชงยกไปชวยหน
หนักตบมามไต่บอก กถาวใหเราร และบดินพระยาแสนหวดวง
คคอาเนนประการโตแถจะกตบแขงเมืองไมชนแกพระนครศรี
อยุธยา จะตอรับเรหรือกใหเรงบอกออกมา เรากจะยกโยธา
หาญเซาแหกหกอเมืองใหจงได ครนพระยาแสนหวดวงแจงใน
หนงสอตงหนแถว กใหหนงสอตอบมายงกอทพ ในหนงสอ
หนว เรากทราบวาทพไทยจะยกไปตเมืององจะกคควจะไดเมือง
องวะอย จงจคแจงแตงกอทพใหยกไปชวย เพอจะเอาพระนคร
ศรีอยุธยาเบนทพง และบดินทพไทยไปตเมืององวะกไมไดแถ
กตบถาถอยมา ผายเมืองเราดเบนชาชอบชณทตมาเมืององวะ
อยกอนเรากถวทานผเบนอสรราชบดินพกามประเทศ จะแตง
กอทพยกมาตเมืองเรา ๆ กจะตานทานมได จงจะเอาพระเจ้า

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๓๕

องวะทเบนพงทพานกเหมือนแต่ก่อน ถ้าแตะกองทัพไทยจะยก
มาช่วยเราได้เมื่อขณะพม่าจะมัตนหน เรากจะเป็นชาชนกตส์มา
พระนครศรีอยุธยา จะเอาพระเดชานภาพส่มเตจพระเจ้าอย่หัว
กรงไทยเบนทพงพานกสับไป ครนแม่ทัพไทยได้แจ้งในหนังสือ
คิงหน กเห็นว่าพระยาแค้นหวองเจ้าเมืองเชียงใหม่จะคอรบ
เบนทอยแฉว ครนเพตาทองคณกขบพตทหารส้องหมนเขา
บ้ายบหนบ่ตนเขาเมือง ชาวเมืองรบพงบองกนรทษาหนาทเซง
เทนทงกตางคณกตางวณเบนส่ามารถ กองทัพไทยมีอาจแหกหัก
เขาเมืองได้ถอยออกมายังคาย แต่ยกเขาปลตนคิงหนหลายครั้ง
รพตคองศัศตราวชชาวเมืองบาดเจ็บตมตายเบนอนมากจะปลตน
เขาเมืองเชียงใหม่ได้ นายทพนายกองทงหลายจึงปรกษาว่า
รพตเราอดอยากอาหาร บรยเจ็บทพตภาพมาแต่เมืององวะมาก
อยแฉว แตะบตนเรามาตอมเมืองเชียงใหม่กว่าสับวณแฉว
กยงไม่ได้ จำจะตองแต่งหนังสือบอกให้มาเรวถอดงไปกราบ
ทุดพระกรณายงกรงเทพมหานครให้ทราบเหตุทงปวง แตะเรา
จะคคการเผาเมืองในเพตาทองคณจะเขาปลตนเขาเมือง ถึง
มาตรว่าไม่ได้เมืองเราจะตองถาทพกตบไปกค แตะกระทำให้

๑๓๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ชาวเมืองทั้งหลายได้ทุกข์เวทนาลำบากมากอยู่แล้ว ก็มอาจ
สามารถจะติดตามได้ กองทัพเราก็จะกลับไปโดยสะดวก ครั้น
ปรึกษาเห็นพร้อมกันแล้วจึงตกลงใจ กองทัพก็มาพาดพิง
เค้นเทาทางหลาย หน้บ้วยเจ็บทพตภาพนนด่างไปเดี้ยกอน
ต้องสำนวน แล้วจึงให้กระทำถกชนพนหนงผกเพดงองแพตม
ทุก ๆ เด่มพร้อมเสร็จ ครั้นคางเพดงประมาณยามหนง จึง
ขับพดทหารเข้าแหกหักเอาเมือง และยิงถกชนทงหลายเข้า
ไปในเมืองนน ส่วนถกชนทงหลายกตกดงถกหตงคาวเรือน
ทงหลายในเมืองเซียงใหม่ และเพดงองแพตมซงผกถกชนทง
หลายนนกคตชนใหม่ไปทกคَابดเบ้นอดหม่าน พดดาวชาว
เมืองซงรภษาหนาททงปวงเห็นเพดงใหม่ตงนนกคกใจ ต่างคน
ต่างจะไปบ้านเรือนแห่งตน ๆ และจะทงหนาทเดี้ย ทาวพระยา
เสนาดาวนายค่านนายกองเจาหนาททงหลายมให้ตงจากหนาท
และให้รบพงบองกนเมืองไว้ มิได้อาตยในตงของเหยาเรือน
ทงปวง สดแทแต่อย่าให้เดี้ยเมืองแกซาคักได ทเหตุจจาก
หนาทนนกชวยกนคบเพดงบาง ๆ กเก็บตงของทงปวง และ
เพดงนนไซเกิดแต่แห่งเดี้ยว ทถกตามใหม่ไปเบ้นหลายแห่ง

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๓๗

ชาวเมืองมทนะจะตบได้ ก็ใหม่เรือนทงหลายในเมืองนั้นมาก
 กวาพน ทอຍรรักษาหนาทนกรบพุงของกนเบนสำมารถ ทพ
 ไทยมีอาจแหกหักเอาเมืองได้ ก็ถอยกลับออกมายังค่าย ครน
 เพตาประมาณต้องยาม ก็แตกทัพกลับมาโดยดำตบมารคหว
 ทรายเทาถึงเมืองเถนแถว ก็แต่งหนังสือบอกให้มาเร็วถอรบ
 ดงมากราบทตพระกรรณายังกรุงเทพมหานครให้ทราบเหตุการณ์
 จึงยกกองทัพทงปวงดวงมณฑลประเทศมาพร้อมทัพ ณ เมือง
 กำแพงเพชร และคอยฟังทงตราจะตอบชนมาเบนประการ
 ไค ส่วนดาวชาวเมืองเชียงใหม่ทงหลายเพดงใหม่วันวายไป
 สันทงเมืองไคทกขเวทนาดำบากเบนอนมาก และเมื่อทัพไทยดำ
 ไปนหมอกอาจสำมารถจะมาคติดตามได้ ฝ่ายมาเร็วชงถอ
 หนังสือบอกกน กรบมาโดยดำตบมารคทรายเทาถึงพระมหา
 นคร และชนเผากราบทตพระกรรณาคามหนังสือบอกกน จึง
 พระบาทบรมบพตรพระพทชเจ้าอยหวตรัสทราบเหตุตงน ก
 มพระราช โองการดำรัสให้สมหนายกมตราตอบชนไปยังกองทัพ
 ในทงทรานนวา รพตทงหลายอดอยากอาหารทพตภาพมาก
 อยแถว อนง กเบนเทศ์กาดฟ้าฝนความไขเจบจะมมาก และ

08/04/2563

TUDC

๑๓๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ให้กองทัพทางหลายรบตงมายังพระมหานครโดยเร็วเถิด ครั้น
ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งในท้องตราตงนั้นแล้ว
ก็ยกกองทัพตงมายังกรุงเทพมหานคร และกองทัพทางหลาย
ซึ่งยกกลับมาโดยทางบกก็ไต่มาเห็นอนัน กัมาตงพระนคร
เป็นลำดับกัน เจ้าพระยาโกษา และท้าวพระยานายทัพนาย
กองทัพหลาย ก็ขนเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกราบทูล
ประพาศเหตุตงปวง แล้วถวายช่างมาคนเชดยและตงของ
ทงหลายอนัน ไคนน ส้มเตจบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัส
ทราบเหตุตงปวงตงนน ก็ทรงพระโสมนัสยนตยงนิก และ
พระราชทานรางวัลแก่เจ้าพระยาโกษา ท้าวพระยานายทัพนาย
กองทัพหลายเป็นอนันมาก โดยสมควรแก่ความชอบนน.

ลุดักกราช ๑๐๒๒ ปีชวดโทศก กรมการเมืองนครสวรรค์
บอกตงมาตงสมหนายกว่า นายกองช่างฉมชอกตงตงช่าง
เผอกตงประมาณลัดอกมเคษ สรรพตงคชตงกษณงาม
บรมบรรณ และคตงไคณ บำแขวงเมืองนครสวรรค์นน จึง
เจ้าพระยาจักรเอาชอราชการลัดเรวต ชนกราบบังคมทูลพระ
กรุณา ส้มเตจพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงทราบเหตุตงนนทงทรงพระ

๑๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

กตองพระยาช่างเผือกโตทงหลายนน และให้ไปอยู่ทำกนตาม
ภมดาเนาตจแต่กอน ส่วนชนหมนผใหญ่นายช่างซงอภบาต
พระยาเควดคเสนทรนน กผกส่อนพระยาช่างให้รในภาษา
มนุษย์และให้รกระทำกจต่าง ๆ และซาราชการทงหลายซงตอง
พระ ราช อาญาเบนมหันคโทษจำไว้ หามุใดจะทตขอมไคนน
กเขียนหนังสือบจนจะให้ส่งของต่าง ๆ และเอาหนังสือนนไปให้
แก่พระยาช่างเผือก ๆ รับเอาควยงวงแถว ก็ซุเข้าไปถวาย
สมเด็จพระเจ้าอยหว เพื่อจะขอพระราชทานโทษด้วยใจใน
ขณะเมื่อเสด็จพระราชดำเนินมายงโรงนน จึงสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพทชเจ้าอยหว กยนพระหตกรรับเอาหนังสือนนมาทรวง
อ่านไคทราบคตทงปวงแถว ก็ทรวงพระมหากการัญญแก่พระยา
เควดคกญชรชาติ และทรวงพระกรุณาโปรดพระราชทานโทษให้
แก่เจ้าพระยาบรมคเสนทรนททนน ส่วนซาราชการซงเบนม
โทษและไคพนโทษแถว ก็ให้ส่งของทงปวงแก่พระยาช่างเผือก
ตามหนังสือบนน จำเดิมแต่นนมาซาราชการผู้ใดเบนมโทษก
มาบนเจ้าพระยาสารเควด เพื่อจะให้ขอโทษเหมอนตงนน
และ ทรวงพระกรุณา โปรด พระราชทานโทษให้แก่เจ้าพระยาช่าง

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๔๑

เผือกนพเบเนหตายครัง พระบาทบรมนาถบรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอวยหวทรงพระมหาบุญญาธิการ และมีเค็ดคชสาร
พถายพงทงคเบเนบรมราชพาหนะพระทง ครงนพระราษ
กฤษณาเศชานภาพ แม่ไฟศาดไปในนาพาประเทศธานีใหญ่่นอย
ทงปวง บรรดาอรรราชปรบกษ กเขตชามครามพระเศชพระ
คุณเบเนอนมากนกก.

ดศักราช ๓๐๒๓ บินดุตรนศก ชณะนเจ้าพระยา
โกษาธิบดีบวยดง ทรงพระกรณาให้พระหดวงชนหมนแพทย
ทงหตายไปพยาบาด และโรคนนเบเนส่มยกาดแห่งชวดชย ก
ถึงแกอนิจกรรม ส่มเศจพระเจ้าอวยหวมอากดนนนาพระเนตรไว้
ได้ทรงพระอาตัยในเจ้าพระยาโกษาเบเนอนมาก ด้วยเจ้าพระยา
โกษาชุนเห็ดกคณนเบเนดุกพระนหม และได้รับพระราชทานนม
ร่วมเสวยมาแต่ยงทรงพระเยาวนน และทรงพระกรณาพระราช
ทานณาปนกกจตามอย่างเส่นาบคได้จรแ็ดจ จึงมพระราชโอง
การตรึง ปรกษาคด้วยทอพระยาเส่นาบค มนตรมชทงหตายว่า
พระยาเส่นหดวงเจ้าเมืองเซียงใหม่ คคอ่านถอดวงเราเบเนหตาย
ครงแ็ดจยงมหนาชากตบชางเมืองคอรบอกเถา และเราจะละ

08/01/2558

๑๔๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาแสนหวดองโหวนมโค จำจะยกพยหโยธาหาญไปตีเอา
เมืองเชียงใหม่ให้จงได้ท่านทงหลายจะเห็นเป็นประการใด จึง
ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมหาดไทย กเห็นพร้อมโดยพระราช
ดำริน ในบัดตรนศกนสนมเศจบรมบพตรพระพุทชเจ้า
ข้างเผือกกมพระราชดำรัสให้ท้าวพระยามมนตรีตรวจจัดกอง
ทัพพณกรรจดาเครื่องตีหมน ข้างเครื่องต้องรชยมาตีรอย
สัตว์พดวยเครื่องสัตว์พาอชนใหญ่บนน้อยกระสุนดินประดีให้
พร้อมไว้ และดำรัสให้หานายปานผู้องเจ้าพระยาโกษาอ้น
ถึงแก่อนิจกรรม ซึ่งได้รับอาสาออกไปได้ราชการณเมือง
ฝรั่งเคัดนนเขามาเฝ้าแล้ว กมพระราชโองการตรัสเห็นอเกด่า
โปรดให้นายปานเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดีและทรงพระกรุณา
ดำรัสว่า ขนเหล็กพทานซึ่งถึงแก่มรณภาพนชานชานาญ
ในการอนเบนแม่ทัพ และบัดนเราจะให้ท่านเป็นทเจ้าพระยา
โกษาธิบดี และจะให้เบนแม่ทัพแทนพชายไปตีเมืองเชียงใหม่
ยังจะได้พร้อมได้ จึงเจ้าพระยาโกษาปานกราบทอดพระกรุณา
ว่า ขาพระพุทชเจ้าจะขอตองศกคอกอนและจะขอรับพระราช
ทานพระราชอาญาตีทชเหมือนพระโองการนน ถ้าแต่เห็นจะ

08/04/2565

กระทำสงครามได้แล้ว ก็ขอขานไปตีเมืองเชียงใหม่ทอด
 เกด่างถวายเป็นจึงได้สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงได้
 ทรงฟังดังนั้น ก็ขอบพระทัยในถ้อยคำเจ้าพระยาโกษากราบทอด
 นั้น ทรงพระโสมนัสดำรัสสรรเสริญสติปัญญาเป็นอย่างมาก และ
 ทรงพระกรุณาพระราชทานพระแสงดาบต้นอนทรงนั้นให้แก่เจ้า
 พระยาโกษาธิบดี เพื่อจะให้ตีทมิฬราชอาณาเขต และ
 โปรดพระราชทานให้รับพระโองการดังนั้น แล้วดำรัสอนุญาต
 ว่า ท่านจงไปตองศ์กัถตามความปรารถนาเถิด จึงเจ้า
 พระยาโกษาธิบดีรับพระราชทานพระแสงดาบ แล้วก็กราบถวาย
 บังคมลาออกมายังศาลาดอกขุ่นใน จึงสั่งมหาดไทยกตาทิมให้
 แจกพระราชกำหนดชาตตะของชุดพระบาททองห้อยฝ้ายทหาร
 พดเมือง กระเกณฑ์พด ๓๐๐๐ ให้ยกไปตั้งค่ายตำบลทกเกิด
 เพนียดโดยกว้าง ๓ เส้น โดยยาว ๓ เส้น ๓๐ วา และให้ตัด
 ไม้ไผ่มาตั้งค่ายเอาปลายปักดงให้สิ้น ขุดมุดดินเป็นต้นนาม
 เพดวะปักชวากหนามตามธรรมเนียมพร้อมเสร็จ ให้สำเร็จ
 แล้วพรุ่งรุ่งแล้วส่งนาพกา ถ้าและเราจะไปเดียบค่ายหน้าทม
 ไคไม่สำเร็จในเพดานนั้น ก็จะงโทษแก่ผู้หนักถึงชีวิต ส่วนเจ้า

๑๔๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาจักรีภักดา โหมและท้าวพระยาข้าราชการทั้งหลายได้แจ้งใน
พระราชกำหนดคชชนกตั้งตักใจกตวียงนิก ต่าง ๆ เร่งกะ
เกณฑ์กนทกหม่ทกกรมในวันนั้นได้พล ๓๐๐ แดวกให้ไปตัดไม้
ไผ่อนจะมาทำเป็นเสาค้ำคนละ ๒ ท่อนแคว กยกขนไปยงทโกด
เพนียด แบ่งบนหน้าทกนตงค้ายแต่ในเพดากกลางคณวณนทกหม
ทกกรม แดะบักเฒ่าเอาปดายตงคินเอาคณชนต้น ชิดกนเบน
ถองแควแต่เบองบนเบองดางนนห่างกนเบนอินมาก แดะกระทำ
การทงปวงพอรุงกล้าเรจในขณะนชนหมนเจ้าหน้าทณหงเหน
เซงค้ายทงหลายห่างกนนิก จึงบกกตบเอาคณตงคินแทรกเขาเฒ่า
หงในระหวางอนห่างนนแคววออย่างแต่กอนเขาทาดงน แดะซง
เอาปดายบักตงคินหมเคยเหนทามาแต่กอน ส่วนเจ้าพระยาโกษา
กตงแกเจ้าพนกงานทงหลาย ให้เตรยมราชพาหนะแเดะเครื่อง
ชดยราชปโทคทงปวง ไวร้บโดยทางชดมารคตถดมารคพร้อม
เสร์จแคว จนครนรงเขาเพดาก ๓ นาฬิกาเจ้าพระยาโกษาชบคก
ดงตเรือพระทงน นพรคณพมานกาญจนอดงกตมหานาวาเอกชย
อันอำพไปดวยเศวคณคัรพัต โบกจามรบงพระยาสุริเยนทร บง
แทรกตถอนตบ ตรรพดวยขภกรมชมถายพรายพรรณกตค

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๔๕

กตง กรรชงมาศคาศดาตมเหพาารเด็คพนตก อชกควยเรือ
 ดงเรอกนและเรือทาวพระยาชาารชการทงหตาย รายเรียงเบน
 ษนคโดยกระบวนพยหยาตราหน้าหงพรอมเด็จรจ กเหมอสนม
 เดจพระเจ้าอยหวนเด็จพระราชดาเนนน ครนไดศภฤกษ
 กใหถนฆองประโคม แตรสังข ตรียางคคนตร สนนกาหดกกกอง
 กตองชนะโคมครนเพยงพนนทธาร จะทำตาย ใหชยายพยห
 ยাত্রาคตาเคตอณเดอนตามกระบวนแห่แหนนไปโดยชตมารค
 ทราบเทาตงทประทบตาบตเพนยค เจ้าพระยาโกษาธิบดีชนจาก
 เรอพระทงงตถคยงพตบพตาอนเบนทราชาอาสัน เดยรดาษ
 ควยทาวพระยาชาารชการทงหตาย แวดลอมโดยชายชวาหน้า
 หตง แถวก ษนชชางพระทงงบรมราชคชาธารดำรคควประเสีรัฐ
 เพรศพรอมควยเครองตงและชงฉานชงชัย คไ้วไฟโรจนควย
 ทาวพระยาเส่นาบคพวยโยธาหาญแห่เบนษนค โดยกระบวน
 บรมราชพยหยาตราสถตมารคเถยบค้ายไป จงเหนไมเส่าค้าย
 ตาหนงบกเอาตนตงตน กใหหาตวเจ้าหน้าทนนเขามา และจง
 08/04/2563 TADCA
 ถานวาทานกระทาดงนนจรงหรือ เจ้าหน้าทกราบเรยนรบวาจรง

เจ้าพระยาโกษาจิ่งว่าตจท่านละเมอมีใ้ทำตามพระราชโองการ
 แห่งเราโทษท่านถึงตาย แดวกให้ประหารชีวิตเสียและให้ตัดเอา
 ศรษะเสียบไวทปตายไม่เ้าค้ายถ่านน แดวกคนดงด้เรือพระ
 ทนงกตบเขามายงพระราชวัง เจ้าพระยาโกษาทำกรงนน เพอจะ
 ใ้คนทงหลายเช็ดขามคร้ามอำนาจอาญาดีทริชาติในราชการ
 งานสงครามน ครนมาถึงพระราชวงกชนเ้าสมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยหัว ถวายพระราชโองการอาญาดีทริและพระแต่งดาบ
 คนเสียแดวกกราบทอดถดถองการทงปวงซงไปตองค์กนนใ้ทราบ
 ด้นทกประการ แดวกบงคมทตพระกรุณาขออาดำไปค้เอาเมือง
 เชียงใหม่ทตเกล้า ๆ ถวาย จิงพระบาทสมเด็จบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยหัวตรด้ได้ทรงพงดงนทกรงพระโด้มนด้ ค้ารด้สร
 ด้ริญเจ้าพระยาโกษาเป็นอนนมากแดว ก็มพระราชโองการ
 ด้รด้เห็นขอเกล้า ๆ โปรดใ้เจ้าพระยาโกษาขบคเป็นแม่ทพหดวง
 และใ้พระยาวชตภกคเบนยกกระบัตริ พระยาด้รนทรภกคเบน
 เกยกกาย พระยาด้รราชเคโซเบนกงหน้า พระยาด้รสงคราม
 เบนกงหลัง ถอพตซางมาพตานกรเดินเทาทงหลายยกชนไปค้
 เอาเมืองเชียงใหม่ ครนถกตกมาด้ค้กตบักชคถได้มหาด้วด้ค

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๔๗

พชยฤกษ์ เจ้าพระโกษาธิบดีและท้าวพระยานายทัพนายกอง
ทั้งหลายก็กราบถวายบังคมลา ยกกองทัพบกทัพเรือไปจาก
กรุงเทพมหานคร โดยดำทับชดमारคส์ถดमारค ไปพร้อมทัพ
ณ เมืองเถน แลวกให้ตรวจจุดกองทัพแยกกันออกเป็นหมวด
เป็นกองตามพชยสังครามพร้อมเสร็จ ก็ยกพยหโยธาหาญ
ขึ้นไปโดยวิถ์ถดमारคตราบเท้าถึงเมืองนคร และให้หยุดทัพ
ยบยงตงคายนนในทโกถเมืองนน.

ฝ่ายแฉ่นท้าวพระยาดาวเจ้าเมืองนครกับออกหนังสือขึ้นไป
ยังเมืองเชียงใหม่ แลวกแต่งคายนคประศหอรบ แลวกตรวจจุด
พลทหาร ขนประจากรักษาหนาทเชิงเทนบองกนเมืองตามธรรมเนียม
ส่วนกองทัพไทยยกเขาแหกหักเอาเมือง ชาวเมืองรบ
พงคานทานอยู่สำนวน ครนเห็นเหตุอกาดงทจะตอด ก็เทคว
อพยพออกจากเมือง หนีไปยังเมืองเชียงใหม่บ้าง ๆ ก็ออกหา
กองทัพ ๆ ไทยได้เมืองนครและได้ช่างมาเครื่องคส์ตราวชและ
ดาวเซตยเป็นอนมาก ก็ยกคานนอยบ้านใหญ่ตามระยะราย
ทางขึ้นไป พลดาวคานทานมิใดกแตกคานพ่ายหนี และคตาบด
โคกโคตาบดนั้น ด้วยอำนาจอาญาสัทธเจ้าพระยาโกษาธิบดี

๑๔๘ แผ่นคนส้มเต็จพระนารายณ์มหาราช

แม่ทัพหลวงกรุงไปดองคักตาบดเพนียด และคนทงหลายเขต
ชามครามกถวแต่ครงนนมา จะว่าราชการอนไคในงานสังคราม
ทงปวง กัสทชชาติสำเรจไคด้วยคานสงนนทกประการ แดวก
ยกพยหโยธาหาญชนไปตเมืองถำพนและให้ตงคายด้อมเมืองไว
ฝ่ายทาวพระยาเส่นาดาวเจาเมืองถำพน กกะเกณทพตทหารชน
ประจารักษาหนาทเชิงเทนปราการบองกนเมือง กองทัพไทยก็
ยกเขายำยบหนปถนเอาเมือง พตดาวชาวเมืองรบพงตานทาน
อยไค ๗ วัน แดะตองคัสตราวชชาติกบาดเจ็บตมตายนหมมาก
เห็นเหตอกาดงทจะตอัส ก็แตกฉานพ่ายออกจกเมืองในเพต
กตางคน แดะหนไปยง เมืองเซียงใหม่บาง ๆ กหนเขายำแ
ออกหากองทัพไทยเบอนหมมาก ทพไทยไคเมืองถำพนและไค
ชางมาเครองสรรรพาวชคนเซตยกมาก แดวกยกชนไปตเมือง
เซียงใหม่ ในขณะที่เมอทพไทยไคเมืองถำพนนน พระยาเส่น
หลวงกเดยใจ จึงแตงกกองทัพให้ยกออกไปตงคายรบโดยระย
รายทางชนมาตราบเทาดงเมืองเซียงใหม่เบนหลายแห่ง แดะให้
ตกแตงคายคบกชวากหนามตามทานองคักพรอมเสร์จ ล้วน
กองทัพไทยยกยกเขาคายดาวทงหลายอนออกมตงรบนน แดะ

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๔๕

ได้รับฟังกษัตริย์โรมรันพันแห่งทุก ๆ ตำบล พลดาวต่อรบคาน
ทานมิได้ ก็แตกฉานไปจากค่ายและพ่ายหนักดับเขาเมืองเชียง
ใหม่ พระยาแสนหลวงเจ้าเมืองก็ให้แสนท้าวเสนาดาวทั้งปวง
ตรวจ จัด พดทหารชน ประจำรักษา หน้าที่เชิงเทิน ปราบการโดย
รอบ บังคับด้วยเครื่องสรรพาวุธปืนใหญ่บนน้อยทั้งปวง
กันเมืองไว้ และกองทัพไทยได้ค่ายรายทางทั้งหลายแล้ว ก็ยก
ติดตามเข้าไปตั้งค่ายตอมถึงชานเมือง จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดี
แม่ทัพหลวง ก็ให้พดทหารก่อกำแพงโอบเมืองเขาเวียงหนึ่ง
ในตำบลข้างทิศเหนือแห่งเมืองเชียงใหม่ นั้น แล้วก็ให้ตั้งค่าย
หลวงและค่ายหน้าทงหลายตอมอยู่ในที่นั้น ส่วนพระยาแสน
หลวงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ก็ให้ท้าวพระยาเสนาดาวยกกองทัพ
ออกไปตีทัพไทยอนมาตั้งตอมอยู่นนบนหลายครั้ง พดทหาร
ไทยเข้มแข็งในการสงครามยิงนกกมิได้ทอดอย และด้วยทศนา
กันเป็นลำดับ พลดาวของศัตรูราวขนาดเจ็บล้มตายมาก
มอญตามทานกำลังศึกพดทหารไทยได้ ก็แตกฉานพ่ายเขา
เมืองทุกครั้ง ๆ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาแม่ทัพครั้นเห็นการพอจะ
หักเอาเมืองได้แล้ว ก็แต่งหนังสือบอกโดยการอื่นได้รับฟังทง

๑๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ปวงเห็นพอจะเอาชัยชนะได้ และให้มาเร็ว ๓๓ มาถอดลงไป
กราบทูลพระกรุณาไปยังกรุงเทพมหานคร.

จึง พระบาท สมเด็จพระ บรมบพิตร พระ พุทธ เจ้าอยู่หัว ตรัส
ทราบเหตุตงหนักทรงพระปราโมทย์ยงหนัก และดำรัสให้ท้าว
พระยามขมมิตรทงหุดาย ตรวจจุดกองทัพพดฉกรรจ์ดาเครื่อง
หกหมื่น ช้างเครื่อง ๕๐๐ มาเครื่อง ๕๐๐ สรรพด้วยเครื่อง
ศัสตราวุธและเสบียงอาหารให้พร้อมเสร็จ จะเสด็จไปงาน
พระราชสงคราม ณ เมืองเชียงใหม่ และให้กองทัพยกแยก
ไปคอยรบเสด็จณเมืองเถิน ครั้นถึงศักราชมหัตมหันตอนันต
พิชัยฤกษ์ จึงพระบาทบรมนาถนารายณ์ราชบพิตรพระพุท
เจ้าอยู่หัว กัดอดทรงเครื่องสรรพอาวุธการสรรพากรณบวร
วิภลิตสำหรับขัตยราชรณยุทธ ทรงราชอาวุธสรรพเสร็จกเสด็จ
ลงสู่เรือพระที่นั่งขจรพมานกาญจนมณิศร์ดมรรถชัยอันอาไพ
ด้วยบวรเศวตฉัตร หนักอภิมขุมสายพรายพรรณ บังพระ
สุริยนบงแทรกลตอนันตสืบ สรรพไปด้วยกรรชงกตงกตค
งามรมาศดาษดา คุมเหาพารพนตก อชกด้วยกระบชชชง
ฉานธงชัยงามได้ว ไพโรจน์ด้วยเรือตงเรือกน และเรือท้าว

08/04/2563

TUCC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาอำมตราชเสนาบดีมนตรีมุข ชกชนทงหลายราย
 เรียงเบ็นระยะ โดยกระบวนพยุหยาตราทางหลวงพรองพรอม
 เสร็จ พอได้อุตมฤกษ์เวลา พระโหราธิบดีกถนของชย
 ราชครูบริโศคมพรหมพฤตมาจารย์ เป้ามหาสังฆทกษณาวัฏ
 เจ้าพนักงานประโคมเครื่องขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ย ของกถองนี้ต้น
 บนตอดนศัพทตำเนียงเสียงพลโยธาหาญ ให้สะท้านสะเทือน
 ท้องนท ให้เคตอนเรือพระที่นั่งศรีวรรณหงส์อันทรงพระ
 พุทูปฎิมาสัมญาพระชยนั้นไปก่อน แลวกชยายพยุหยาตรา
 คดาเคตอน เดือนตามกระบวนบรมราชพยุหสังครามไปตาม
 งามบชดมารคตราบเทาดงเมืองเถน กชนประทับแรมอยุทนน
 คนหนึ่ง จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งพวงกนรวิหคยกพยุหยาตรา
 โยธาหาญไปโดยสถิตมารคถดงเมืองถำพน และให้หยุดกอง
 ทพยบยงตงคาหนกทพพดบพดาอยู่ในทนน จึงสัมเด็จพระบรม
 บพตรพระพุทธรเจ้าอยุทกมพระราชดำรัสให้มตราตอบชไป ข
 ยงกองทพวา ทพหตวงเสด็จพระราชดำเนินยกชนมมาช่วย กอง ข
 ทพชงดอมเมืองเซียงใหม่หนให้ดอมมนไว อย่าเพอหักเอา
 เมืองก่อน และให้คอยท่าทพหตวงกว่าจะเสด็จชไปถง จึงจะ

08/04/2565

TUCC

๑๕๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

คอยหักเอาเมืองต่อภายหลัง.

ฝ่ายเจ้าพระยาโกษา และท้าวพระยานายทัพนายกองทั้ง
หลายได้แจ้งในท้องตราตั้งนั้นแล้ว ก็ให้ตั้งค่ายหลวงและที่
ประทับพลับพลาไว้คอยรับเสด็จในที่อันสมควร แลวงให้กราบ
ทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินขบวนมายังเมืองเชียงใหม่ จึงพระ
บาทบรมบพิตรพระบาทเจ้าข้างเผือก ก็เสด็จยกพลหยาดรา
โยชาทัพหลวงขึ้นไปถึงเมืองเชียงใหม่ และเสด็จประทับอยู่
ณค่ายนอกของทัพทำไว้รับเสด็จนั้น จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดี
และท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายก็มาเฝ้า ณ ค่ายหลวง
กราบทูลขอราชการทั้งปวงให้ทราบแล้ว ก็แหวัดดมรักษา
พระองค์โดยรอบ และเอาแรงช้างม้าพาดานกรเดินเท้าให้หาย
เหน็ดเหนื่อยเมื่อยตาตาบากกาย.

ฝ่ายดาวชาวเมือง เชียงใหม่ ทั้งหลายต่างก็คอยทัพไทยมิได้
ก็ให้ครนครามขามกตัญญูบดยอนไปส่งทั้งเมือง และพระ
ยวงแต่ในหลวงเจ้าเมืองนั้น ก็ตั้งตักใจกตัญญูไทยยิ่งนัก
จะรบก็เหตอกาตงที่จะตามทันได้ จะหนีก็เห็นไม่พ้น ครน
จะออกก่อนยอมยอมถวายเมืองเดากกตัญญูตาย ได้ทำความ

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๕๓

ชวกรดบกลดออกมาเบนนหลายครั้งแล้ว ให้จหนักตสันความคคตมรุ
ที่จะทำประการใด กนงรักษาเมืองไว้ตามบุญเผือกศตจะมา
ช่วยอดทนบ้าง ก็พอจะช่วยให้พ้นภัย จึงบอกหนังสือ
ขึ้นไปยังเมืององวะชอกกองทัพใหญ่กลงมาช่วย แล้วโดยนคัพท
ดำเนินเสด็จเข้ามา พลาพตเตนเทาแห่งซาศ์กกกกของโกตาหต
หนักชน ก็ให้ชนคบนพระเจดีย์ใหญ่อันประดิษฐานอยู่ ณ
กลางเมือง จึงเหนรพตชางมาซาศ์กเบนนมากยกหนนมา
ตั้งค่ายใหญ่อยู่ใหม่ในทิศอากาศเย็นยงตั้งตกใจกตวทัพไทย
ยงนิก จึงเร่งให้ตกแต่งการบองกนเมืองทงกตางคนกกตางวัน
เป็นสำมารถ และให้เอาไม้ซุงทงหลายมาผูกแขวนรายไว้ทบน
ใบเต้มากำแพงเมืองนนโดยรอบ และจะได้ตติให้ตกตงไปทบ
ซาศ์ก แล้วให้ตงกะทะควกรวดทรายป่นผงและเคียวนามนยาง
ไว้ให้รอนจทุก ๆ หนาท สำหรับจะหว่านซัดสำตราดเทตงไป
ให้ตกตองซาศ์กตมตาย ขณะเมอจะยกเข้ามาบายบกำแพง
ขตนเอาเมืองนนอย่าให้ตวการใดถนค และจคแจ้งการทงบวงไว้
พรอมเสร์จแล้ว ก็คอยกองทัพเมืององวะจะยกตงมาช่วยหรือ
ประการใด.

๑๕๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ฝ่ายพม่าเมืององวะโตแจ้งในหนังสือบอกเมืองเชียงใหม่
คิงหนแถว ก็ให้คิดเขตขามครามผมอศกไทยยงนถ และมิ
อาจจะยกดงมาช่วยเมืองเชียงใหม่ได้ ในขณะที่พหดวงมาตง
อยู่ได้ ๗ วัน พอรพตขางมาหายเหตเห็นอยเดอยตาแถว จึง
เจ้าพระยาโกษาธิบดีกราบทตพระภรรณาจะชอยกเข้าแหกหักเอา
เมืองเชียงใหม่ สมเด็จพระเจ้าอยหวกดารสให้พระโหราหา
ฤกษ์ แถวมพระราชกำหนดให้ท้าวพระยามชมนตรนายทัพ
นายกองทงปวง ตรวจจจตขางมาพตพตเคนเทาแถะทหารคน
คิมวซาทงหลายให้พร้อมไวแถใน ๕ วัน แถะกระทำบั้นไคน้อย
ใหญ่กว่าพนอินสำหรับจะบายบั้นปดนเอาเมือง แถะชงขางทง
หลายนถ ก็ให้ทาเกอกหนังสือหนึ่งหน้าว่าห์ หนังสือครบทก ๆ
คัว แถะพตโยชาหาญนถให้ตกแถงกายส้วมใส่หมวกเสื้อแถะ
รองเทาถวนทาด้วยหนังสือ และให้พนคนชนเบนบอมส่งเทยม
กาแพงเมืองในทมมเมืองทงสาม แถะหวางกตางทงสามนถเบน
หกแถงด้วยกัน แถะให้เอาบั้นใหญ่ชนตงจกกายงเข้าไปตาม
เซงเทนเมืองจกทกบอม อย่าให้ชาวเมืองอยรักษาหน้าทโต
ถนค เร่งจคแจ้งตกแถงเตรยมการทงปวงให้พร้อมไวจกท

08/04/2563

TODC

๑๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เพลงพดชนเบ็นสำคัญฤกษ์ ฝ่ายท้าวพระยานายทพนายกอง
ทงปวงเห็นดวงพดตงนน กชบพดคชาและโยธาหาญทงหลาย
ดองแต่งกายสวมได้เครื่องหนง มมอถอหอกและทวนสำหรับ
จะรบไม่ชง และถอเชนถอได้ห่าโพดฟ้าแพ้มสำหรับจะบ้อง
กนกรวดทรายป่นผงและนามนยางอนรอน ชงชาวเมืองจะชด
ราดเทตงมานนถอนตวงน แดวให้สนนบพดอศพทตำเนียง
เสียงฆองกตองศกสะทานสะเทอนเพียงแผ่นดินจะไหว ยกเข้าไป
จะแหกหักเอาเมืองทก ๆ หนาท จึงสมเด็จบรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยหวกเสด็จมาหยคยนพระคชาธาร มีพระราชโอง
การตรัสให้ ท้าวพระยานาย ทพนายกองทงหลายชบพดทหารเอา
บ่นไคน้อยใหญ่พาดกำแพงเมืองบายบ่นชนไป และให้วาง
บ่นใหญ่ระดมเข้าไป ตามเชิงเทน เมืองนน ทกบ่อมพร้อม ๆ กน
ฝ่ายพดดาวชาวเมืองชงรักษาหนาทเชิงเทนปราการทงหลายนน
กตองบ่นใหญ่ดมตายเบนอนมาก และตานทานอยมไคกถอย
ลงไปจากหนาทบาง ๆ ตานทานอยไคบาง และตคเชอกชงผก
ไม้ชงแขวนไว้ตามใบเสมกำแพงนนให้ตกตงไปทบชาศก บาง
กหวานชดกรวดทรายป่นผงอนรอน และรดสำตราดเทนมานน

08/04/2563

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๕๗

เคียดลงไปให้ถกตองพดชาศกอนบายบั้นชนมานัน และต่อรบ
บองกนเมืองอยุ่เป็นสำมารถ ฝ่ายพดทหารไทยกรับไม้ซึ่งด้วย
ปดายหอกปดายทวนและมากด้วยกนกทานไวได้ ผอนให้ถก
ตงมาแต่เบาและเอาเชนโตให้ฝ่าโพดฝ่าแพมทงหลายชนบองกน
รับกรวดทรายปนผองอรอนและนามนเคียด ซึ่งชาวเมืองชด
สำคราดเทตงมานัน ให้ถกตองแต่น้อยพอดทนได้ และพดไทย
แสนหนงมพงจะทอถอย เยยคยดหนนเอนกนเขาไปคจกณ
ในทองพระมหาสมุทร ชาวเมืองสัดที่จะตานทานได้ กชน
บั้นโตบายบั้นกำแพงเขาไปไดในเเมือง พรอมทก ๆ หนาทแถว
กได้พชมาตชวาพดดาวชาวเมืองทงหลายตมตายเบนอนมากและ
ไดเเมืองเซียงใหม่ในเพตารงชนวนหนน แถวกได้จับพระยาแสน
หดวงเจ้าเเมืองและบุตรภรรยาญาตวงศ์ไตสน และไตกรวดคว
แสนทาวพระยาตาวเส่นาชบดทงหลายและครอบครัวอพยพชาว
เเมืองทงปวงเบนอนมาก ไตชางมาเครื่องศัดตราวชนใหญ่
บ้นน้อยและตั้งชองต่าง ๆ กมาก แถวกคมครอบครัวตั้งออก
ไปยงคายหดวงสน จึงเจ้าพระยาโกษาชบดกจตศรรเอาบุตร
เจ้าเเมืองและบุตรทาวพระยาเส่นาตาวทงหลายทมศรรูปอนงาม

๑๕๘ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

นน เขามาถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แดงกทรงเดอกบตรเจ้า
เมืองไฉนนางพระสนม และชงบตรแสนท้าวพระยาเสนาดาว
ทงหลายนน กทรงแจกพระราชทานให้แก่ท้าวพระยานายทัพนาย
กองทงปวงทงกัน และเสด็จประทับยงอยทนนประมาณสิบ
ห้าวัน ทว่าท้าวเมืองจะส่งบกกตั้งไปบ้านเมือง และท้าวเมืองทง
หลายชงชนแก่เมืองเชียงใหม่เป็นปรกคแล้ว จึงเลิกทัพหลวง
กวาดเอาครอบครัวดาวเซตยทงหลายทตโคนน ก็เสด็จพระราช
ดำเนินกลับมาโดยทางสุวรรณโลก ก็เสด็จมาประทับแรมอยู่
ณเมืองสุโขทัยสิบห้าวัน และดำรัสให้กองทัพท้าวพระยาพระ
หัวเมืองปากไตทงหลายส่งหมื่นเคษ คมเอาช่างพลายพล
เดินเทอหนบวยเจ็บทพตภาพ และครอบครัวดาวเซตยทงหลาย
อนคโคนน แยกไปตงทางท่าเรือเมืองกาแพงเพชรแล้ว ก็เสด็จ
กรีธาพลาพตทพหหลวงจากเมืองสุโขทัยมาโดยดำคบบมารควถถ
เมืองพระพิษณุโลก แดงเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระอาราม
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ถวายนมัสการพระพุทธปฏิมากรพระ
ชินราชพระชนันต์หดยเบญจางคประดิษฐ์ แดงกระทำมหาบูชา
แดงถ่นการมหรสพสมโภช สามวัน และเสด็จประทับยง

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๕๕

อยู่เมืองพระพิษณุโลกเจ็ดเวณ จึงดำรัสให้กองทัพยกแยก
ลงไปแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินจากเมืองพระพิษณุโลกมา
โดยชลมารคด้วยพระชวลีมาน พร้อมด้วยเรือท้าวพระยา
เสนาบดีพริยโยธาหาญแห่แห่นเป็นขบวน โดยกระบวนพยุห
ยาตราหน้าหงตั้งเสร็จ ก็เสด็จถึงกรุงเทพมหานครบรรพตวราราว
ศักรียุชยา และเสด็จขึ้นสู่พระราชวังบรมรัตนมณฑล ทรง
พระกรุณาพระราชทานรางวัลแก่เจ้าพระยาโกษาและท้าวพระยา
นายทพนายกองทั้งหลายเป็นอันมาก ตามลำดับฐานาศักดิ์
จาเดิมแต่หน้าพระราชกฤษฎีกาเดชาภาพแห่งพระบาทบรม
บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ดို့ซาปรากฏไปทั่วทิศานุทิศประเทศ
ธานีใหญ่หน้อยทั่ว บรรดาชาติราชศษกรกัศยบสยอนครนคราม
ชามพระเดชพระคุณเป็นอันมาก มีอาจกระทำบายบชทาพระนคร
ศักรียุชยาได้ กรุงเทพมหานครกรงหนเกษมสัชต์มบรรณยงนค.
ในขณะนั้นพระเพทราชาจางวางกรมช่าง เป็นชาวบ้าน
พอหูแว่วเมืองสัพรรัตนบุรี มีบุญญาธิการมาก และ
กระทำราชการช้านชานาญในศัคตปศัศตวรรษ ช่างแกตวกรถายง
นค แดวกมมมอในสงครามกระทำความชอบมาเป็นหลายหน

๑๖๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

แด้วได้โดยเสด็จพระราชสงคราม ครองเมืองเชียงใหม่หนควย
 ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาแก่พระเพทราชาหนและ
 เมอเสด็จพระราชดำเนินมาจากเมืองเชียงใหม่ พระองค์
 เสด็จทรงส่งวาศด้วยราชธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ และนางหน
 กทรงครรภ์ขึ้นมา ทรงพระกรุณาถวายพระทัย จึงพระ
 ราชทานนางหนให้แก่พระเพทราชา แด้วดำรัสว่านางดาวคนน
 มครรภ์ขึ้นมา เราจะเอาไปเลี้ยงไว้ในพระราชวังกคตถวาย
 แก่พระสันทงปวง และท่านจงรับเอาไปเลี้ยงไว้ณบ้านเกิด
 และพระเพทราชากรบพระราชทานเอานางหน ไปเลี้ยงไว้ณบ้าน
 ครนถึงบิชาตจตุวาศก ส้มเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระชินราชพระชินสีห์ ณ
 เมืองพระพิษณุโลก พระเพทราชาทพาเอานางดาวมครรภ์น
 ไปตามเสด็จด้วย ถึงตำบลโพธิ์ประทับช้าง พอครรภ์นางหนแก่
 ถวนทศมาส์ได้ฤกษ์ดี นางประสูติบุตรชายกอบปรด้วยดีรพรรณ
 ลักษณะเป็นอนนต์ บิดาให้นามบุญญิตชอเจ้าเคอ ครน
 คอยรักษาความแหวกถ้าคณูเอาพระเพทราชาว่าเป็นบิดา และรัก
 ไคร่สนิทคคพจนนวยวณนาชน กมส์ตบญญาแกถวกถาอาจ

08/04/2563

TUDC

หาญยงหนัก จึงพระเพทราชาทูลหาเอานายเดอมบุตรเดียงเข้าไป
 ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก และให้กระทำราชการสนองพระเดช
 พระคุณ ส้มเต๋จบรมบพิตรพระบาทเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา
 ปรากฏแก่นายเดอมมหาดเล็กนั้นเป็นอันมาก มีพระราชดำริจะใคร่
 ให้เจ้าตอรวาเป็นพระเจ้าลูกเธอ และทรงพระกรุณาดำรัสให้
 เจ้าพนักงานเชิญเอาพระฉายมาตงกทรงต้องพระฉาย แล้ว
 กวักพระหัตถ์ตรัสเรียกนายเดอมมหาดเล็กเข้าไปให้ โทษพระองค์
 แล้วดำรัสว่าเองจงตงเงากระจกกเถิด นายเดอมมหาดเล็กนั้น
 คุกเข่าเข้าไปต้องพระฉายด้วยพระองค์ ก็เห็นเงาเหมือนตงน
 แล้วกรมพระราชโองการตรัสถามว่า เองเห็นรูปเรากับรูปของ
 เองนั้นเป็นอย่างใดกันบ้าง จึงนายเดอมมหาดเล็กกราบทูลพระ
 กรุณาว่า รูปทงต้องอันปรากฏอยู่ในพระฉายนั้น มีพรรณ
 สดชื่นคล้ายคลึงกัน ส้มเต๋จพระเจ้ายู่หัวตรัสได้ทรงฟังดัง
 นั้น ก็ทรงพระเมตตาภาวจะแก่นายเดอมมหาดเล็ก ซึ่งเป็นพระ
 ราชบุตรน้อยยงหนัก ทรงพระกรุณาดำรัสพระราชทานโอวาท
 นุ่คำสอนและใช้ในกิจราชการทั้งปวง แล้วพระราชทานเสื้อผ้า

๑๖๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ชาวของเงินทองเบื่อนอนมาก ส่วนนายเดอมหาดเดกรทว่า
 เบนพระเจ้าตกเชอโดยพระราชอบายในวันอัน ต่องพระฉายน
 แดะบังเกิดทฐูมานะชนเบื่อนอนมาก ก็บริ โภคโภชนาหารใน
 พระศัพพรรณภาชนะอันเหลือเสวยนิน แดะเอาพระภษาทรงซง
 เจ้าพนกงานตากไว้นนมานงหม ผู้ใดจะวากถาวกมไคพง แต่ทา
 มาคิงนเบนหลายครง จึงเจ้าพนกงานทงหลายกเอาเหตุนนชน
 กราบทตพระกรณา ส้มเดจพระเจ้าอยยหวตรดไคทรงพงคิงน
 กมไคถอ คารสวอายเดอนมนบาอยยอชากอมนเดย มนชอบ
 ใจสังของทงนจงบริ โภคนงหมตามทเถด จาเดมแตนนมานาย
 เดอจะปรารณาสังไคถอเอาสังนทกประการ แดะจะได้ม
 ผู้ใดวากถาวนนหามไค ในขณะนชางพตายชอมตวหนง เบน
 ชางเพชณฆาตสำหรับชากนโทษถึงตาย รાયกาจยงนก ถาแดะ
 ตกนามนแถว ถึงหมอชางผู้ใดทตชบชเขมแข่งกมอาจสำมารถ
 จะชไปลงนาคไค แดะผูกกรงไวณโรงนน ครนอยมวอนหนง
 นายเดอมหาดเดกรเหตคิงนน ก็ไปยงโรงชางพตายชอม แดะ
 จะชนชพตายชอมเอาไปลงนาคไคให้จิงไค หมอควาญทงหลาย
 หามกมพง แดะเขาแกออกจากคตลงแถวกชนชเอาไปลงนาคไค

08/04/2563

TU DC

โดยสะดวก ด้วยบุญญาเบญมาศจรย และอาณาภพสรรพ
 เวทมนต์คาถาวิชาคุณอนภาวนานนควยต จะได้เป็นอนตรายนน
 หามได้ ล้วนพระหัตถ์ของขุนหมื่นกรมช่างทงหลายกเอาเหตุนนชน
 กราบทูลพระกรุณา ส้มเคจพระเจ้าอยหัวตรัสทราบเหตดงนนัก
 ตกพระทัย จึงดำรัสให้กรมช่างทงหลายผูกช่างพงหลายเชือก
 พร้อมไปด้วยเชือกบาศ์เร่งรีบไปช่วยโดยเร็ว พอนายเคือเอา
 ช่าง พลายซ่อม ไป ลงนำแฉกกลับ ชนมา ถึงโรงได้ โดย บรกด
 แฉกผูกไว้ ณ โรงดงเก้ และกรมช่างทงหลายกกลับเอาเหตมา
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอย
 หัวตรัสทราบ ประพฤตเหตุอนนายเคือชช่างพลายซ่อมได้ปราศ
 จากภยอันตรายดงนน ก็ทรงพระบิตไธมันต์ จึงดำรัสให้หา
 นายเคือมหาตเดกเขามาเฝ้าแล้ว ก็มพระราชโองการตรัสว่าตัว
 เองชช่างแกลดวกถาเขมแขงนิก จึงเบนหัตถ์สรค์กตไปช้อย
 ราชการบิดาแห่งเองในกรมช่างเถด จำเต็มแต่นนมานายเคือก
 เป็นหัตถ์สรค์กต

08/04/2563

พระทำราชการสนองพระเดชพระคุณช่าง

กรมช่าง.

ทรงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยหัว

๑๖๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เสด็จพระราชดำเนินไปยังเมืองดพบุรีเหนือ ๆ และเสด็จไป
ประพาสตำบลสระแก้ว แล้วให้กระทำพระราชวง ณเมืองดพบุรี
และเสด็จดำราญพระทัยอยู่ในทนน แล้วกเสด็จพระราชดำเนิน
ไปประพาสชมพนักพนาวนพิศาลศัชรเขต วิเศษด้วยสรรพ
รุกชชาติรมรระหงรโหฐานแถวเถอนทรถยา สรรพด้วย
สักณบักษานานาสดักจตุบาทบาเทงละเลงदानพระทัย และทรง
พระกรณาดารัสให้ทาคดองปากจันออกจากรัระแก้วกรศ์ดายา
ปุนเบื่อนนต แล้วให้ชุดเบนคดองไชนำมาแต่ทะเลชบศัรตราบ
เทาดงคดองปากจันระแกวอน แล้วให้ตงพระราชนิเวศน์ไว้ใน
ทนนและเสด็จไปประพาสตำบลนนเหนือ ๆ แล้วกเสด็จกตบยง
พระราชวง และเมืองดพบุรีกสนกษัตราญเป็นพระบรมราช
นิวาศฐานชนในครงนน จึงสมเด็จบรมบาทพระนารายณ์ราช
บพตรพระพุทชเจ้าอยู่หว กมพระราชดารัสส่งช่างพนักงานจับ
การก่อพระมหาปราสาทองพระองค์ ครนเสร็จแล้วกพระราช
ทานนามบญเณตขอพระทงส์ชาศักรรยองค์หนึ่ง พระทง
ชญญมหาปราสาทองค์หนึ่ง แล้วทรงพระกรณาให้ปฏิสังขรณ์
พระอุโบสถวิหารมหาธาตุเจดีย์ และกุฎีศาลาในอารามทงหลาย

08/04/2563

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๖๕

ทวงจหวัด เมืองตพบริชารดปรกหกพงพน ให้ถาวรชนคงเกา
แถวเสร์จ แถพระองคเณัดจอยณเมืองตพบริในเหมนคฤค
แถคคหมนคฤค แถเส็ดจตงมาอย ณ กรงเทพมหานครแถเทค
กาตวสันคฤค ส้มเตจพระเจ้าอยหวเส็ดจเสถวโยคัวรยาชบศย
ถวตยราชย ณ เมืองตพบริแถพระนครศัรอยชยาเบนส์ชานส์ช
ยงนค พระบาทบรมบพตรพระพทชเจาอยหวมพระราช โอรส
องคหนงทรงพระนามเจापานอย ครนได้กนคแถวพระราชทาน
พระนามชอเจापอภยทศ แถทรงพระกรณาโปรดให้อย
ณพระคานกหวหง และพระองคัมพระราชบตรองคหนงทรง
พระกรณาโปรดใหเบนกรมหวงโยชาทพ แถชงส้มเตจพระ
บรมราชภคพนน ทรงพระกรณาโปรดใหเบนกรมหวงโยชาทพ
แถเส็ดจอยณ พระคานกคกในพระราชวง ครงนพระยา
วไซเยนทรฝรงกระทาราชการคคความชอบมากชน ทรงพระ
กรณาโปรดใหเตอนทเบนเจาพระยา แถใหบังคบราชการท
ส้มหนายก แถทรงพระกรณาโปรดใหพระยารามเดโชออกไป
ครองเมืองนครศัรธรรมราช แถใหพระยายมราชชนไปครอง
เมืองนครราชส์มาครากพนน.

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๖๗

กราบทูลพระกรุณา ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวครุฑทราบบเหตุดังนั้น
ก็มีใต้อาโทษแก่เจ้าพระยาวชิไชยนทร์ และมีใต้อัครเสนาบดี
ใต และหลวงสรศักดิ์จึงคิดว่าอายุฝรั่งคนนั้นไปรดปรานยัง
นัก จะกระทำผิดสักเท่าใดๆทรงพระกรณาก็มีใต้อาโทษ และ
ก็จะทำโทษมันเองสักครั้งหนึ่ง จึงเข้าไปคอยเจ้าพระยาวชิ-
ไชยนทร้อยทอนเคยนางวาราชการในพระราชวงนันท ครั้นเจ้าพระยา
ส้มหนายกฝรั่งเข้าไปในพระราชวงแตรวงนงวาราชการ และ
หลวงสรศักดิ์เห็นใตทกเขาชกเอาปากเจ้าพระยาวชิไชยนทร์พัน
หกสองช แตรวงหนออกไปยังบ้าน และตงเรือเรอรีบตงตงไป
ยังกรุงเทพมหานคร ส่วนเจ้าพระยาวชิไชยนทรเมือหลวงสรศักดิ์
ชกเอาหนตมตงอยู่ ครั้นใตตแตรวงตทชนและบวณพนออก
ตง แตรวงเขาไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมใตหกใตออกมา
จากปากพตางกราบทูลว่า พระราชอาชญาเบหนตงเกตง บคน
หลวงสรศักดิ์ชกเอาปากชาพระพทชเจาจนพนหกสองช ชาพระ
พทชเจาตงตมปฤตตตบตงอยบมประหนตงแกชวต ชาพระ
พทชเจาใตความเจบอายแกชวาราชการทงหตายเป็นอนมาก ขอ
ทรงพระกรุณาไปรดตงพระราชอาญากับหลวงสรศักดิ์แตร

๑๖๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ข้าพทชเจ้าจงจะต้นความเจ็บอาย ส้มเด็จพระบรมบพิตรพระพทช
 เจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงพงคองนกกทรงพระพิโรธแก่หลวงสรศักดิ์
 จึงดำรัสแก่เจ้าพระยาวชิไชยนทรว่า ท่านทะเดาะวาทกับมัน
 หรือประการใด จึงเจ้าพระยาวชิไชยนทรกราบทูลพระกรณา
 ว่า ข้าพทชเจ้าจะได้ทะเดาะวาทตงเถียงกับหลวงสรศักดิ์
 ดั่งใดดั่งหนึ่งนหนามได้ ส้มเด็จพระพทชเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรง
 พงคองนกกทรงพระพิโรธนกก จึงดำรัสสั่งตำรวจให้ไปเอาตัว
 หลวงสรศักดิ์เข้ามา ขุนหมื่นตำรวจรับพระราชโองการแล้ว
 กรบออกไปเอาตัวหลวงสรศักดิ์ณบ้าน ครั้นไม่ได้ตัวณบ้าน
 แล้วกกดบเขามากราบทูลพระกรณาให้ทราบ จึงมีพระราช
 ดำรัสให้ตำรวจทงหลายไปเที่ยวหาตัวหลวงสรศักดิ์มาให้จึงได้
 แล้วมีพระราชโองการตรัสแก่เจ้าพระยาวชิไชยนทรว่า ท่านจง
 ยบยงอยเราจะหาตัวมันให้ไดก่อน และเจ้าพระยาวชิไชยนทร
 เขามาเฝ้าขณะใด ก็กราบทูลกล่าวโทษหลวงสรศักดิ์เพิ่มเติม
 ขุนหมื่นทรง จึงส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระวิจารณ์ในคตนั้น
 และทรงพระราชดำรัสถึงถอยค่อนหลวงสรศักดิ์กราบทูล
 กล่าวโทษเจ้าพระยาวชิไชยนทรแต่ครั้งก่อนนนั้น ก็เห็นว่าเจ้า

08

พระยาวิไชเยนทร์กระทำผิดจริง จึงดำรัสว่าชายเดือมนั้นเห็นว่า
 โทษท่านทำผิดจึงชกให้ได้ทุกขเวทนา และเราจะมีโชนโรงใหญ่
 ทำขวัญให้แก่ท่าน ส่วนเจ้าพระยาวิไชเยนทร์ก็มิได้เต็มใจโดย
 พระราชดำรัสนั้น กราบทูลพระกรุณาขอแต่ให้ทำโทษหลวง
 สรรค์กตถายเดือว ฝ่ายหลวงสรค์กตกไปเฝ้าเจ้าแม่วัดดัดตซึ่ง
 เป็นมารดาเจ้าพระยาโกษาเหล็ก เจ้าพระยาโกษาปาน อันเป็น
 พระนมผู้ใหญ่ของสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวนั้น และกราบทูลถวาย
 บังคม แลวกราบทูลแถลงการอนเจ้าพระยาวิไชเยนทร์กระทำ
 ให้รอนในพระพุทธานุภาพเหมือนดังนั้น และได้กราบทูลพระ
 กรุณาแฉวงมิได้เอาโทษ ขาพระพุทธเจ้ามีความโทมนัสถึงพระ
 พุทธศาสน์ อนเจ้าพระยาวิไชเยนทร์จะกระทำพระพุทธานุภาพ
 ให้พินาศเดือมนั้นยไปดังนั้น จึงชกเอาปากเจ้าพระยาด้มหนายก
 แฉวงหนตงมา และบดินทร์สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 พิโรธจะตงพระราชอาชญาแก่ขาพระพุทธเจ้า ขอทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมอัญเชิญเสด็จขึ้นไปขอพระราชทาน
 โทษขาพระพุทธเจ้าทรงนเถด จึงเจ้าแม่ผู้เฒ่าได้ทรงพงดงน
 กเห็นโทษอนเจ้าพระยาวิไชเยนทรนนทามต จึงเสด็จด้วยเรือ

08/04/2565

TUBC

๑๓๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระทงชนไปยงเมืองดพบุรี และเสด็จถึงฉนวนประจำท่า
กพาหดวงส์รศกตชนไปยงพระราชวัง ให้ยบยงอยู่นอกดบแด
ก่อน แดวกเสด็จเข้าไปเฝ้าข้างใน และสมเด็จพระเจ้าอยหัว
ทอดพระเนตรเห็นแอดกกระทำบัจจคนนากการเชิญเสด็จให้สถิต
ร่วมราชาอาสน์ แดะยกพระหัตถ์อัญชต แดวดารด์ถามว่าพระ
มารดาชนมาด้วยระสังโค จึงเจ้าแม่ผู้เฒ่ากราบทอดโดยเหตุ
ทงปวงนนให้ทราบสนทกประการ สมเด็จบรมบพิตรพระพุทช
เจ้าอยหัวตรัสทราบเหตุดงนนแอด กัมพระราชโองการให้หดวง
ส์รศกตเข้ามาเฝ้าแอดกดารด์บริภาษเบนอนนมาก แดะเจ้าแม่ผู้
เฒ่ากราบทอดขอพระราชทานโทษ ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระ
ราชทานให้ แดวดรด์บอดกประพฤตเหตุทงปวง อน्हดวง
ส์รศกตทาแก่เจ้าพระยาวิไชเยนทรนน ให้แก่เจ้าแม่ผู้เฒ่าทราบ
สนทกประการ แดวดารด์ให้ยบยงอย ณ พระราชวังส์ยงสาม
วัน แดะทรงบัญญัติด้วยเคารพเบนอนนด แดวกอัญเชิญเสด็จ
กลับดงไปยงกรุงเทพมหานคร.

08/04/2563

TU DC

ในขณะนั้นท้าวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทงหลาย
จำเดิมแต่เจ้าพระยาวิไชเยนทรว่าราชการทสมุหนายกนกกมโค

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เต็มใจ จึงปรึกษาหน้ว่าราชการทั้งปวงทมิต์ตบญญา
 สัตยชอมนกง ควรที่จะเดยงเบเนอกรรมหาเส่นาชบค ได้นนท
 พอจะมอยบ่าง และทรงพระกรณามไคชบเดยงชน และมา
 ไปรดปรานพระราชทานที่สมหนายก ให้แก่อายฝรังตคค่าง
 ประเทศอนมไคชอัสตย คคประทษรายในเดอองชตพระ
 บาทอยคดงนกงมบงควรงนท และถอยคาวาดงนทปรากฏม
 เนอง ๆ จนทราบถึงพระกรรณ ส้มเศจบรมบพิตรพระพุทชเจ้า
 อยหวตรสทราบเหตดงนท กมพระราชดำริจะแกคความครหา
 แห่งราชการทงปวง ดวยทรงพระกรณาเห่นแทว เจ้าพระ
 ยาวไซเยนทรมลตบญญาขงกว่าราชการทงปวงสน และ
 ไคชองวเคษค่าง ๆ ในทมิพเศตประเทศมาถวายเป็นอนมมาก
 จึงไปรดเห่นอกกรรมหาเส่นาชบคค่างพระเนตรพระกรรณ และ
 ชงประทษรายนททรงพระกรณาเสยงเอาพระบารมี จะไคสะคอง
 พระทชนนหามไค.

ครนอยมาเพลาหน้ ส้มเศจพระพุทชเจ้าอยหวเศคจออก
 ณทองพระโรงหลวง พรอมคดวยหม่มชมาตยาเส่นาชบคกระว
 ราชปโรหิตาจารย์เมาอยเดยรดาช มพระราชดำริจะดำแดง

ได้จากเรือจึงให้ชนเอาอิฐหักและก้อนดีตามาซึ่งให้ได้น้ำหนัก
 เท่าใด ๆ แลวกทรงลงไปในเรื่อง ทรายเท่าจนเรือจมลงไปถึง
 ทอนหมายไว้นั้น กรูวามนพระพรณหนักเท่านั้น จึงเอาเหตุ
 นั้นเข้ามากราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงพระโสมนัสดำรัส
 สรรเสริญสุดตบญญาเจ้าพระยาวชิไชยนทรซึ่งเอาบนชนซึ่งได้นั้น
 เป็นอันมากแลดู กรมพระราชโองการตรัสแก่ท้าวพระยามขมมนตร
 ทงหลายว่า เมื่อเจ้าพระยาวชิไชยนทร มัดตบญญาอย่างกว่า
 ท่านทงปวงดังนั้น หรือจะมิให้เราเพียงเขาเป็นใหญ่กว่าท่าน
 ทงปวงเดา แลวกทรงพระกรุณาป็นบำเหน็จ พระราชทาน
 เสด็จงาให้เจ้าพระยาวชิไชยนทร ขเดวให้มบบโทนแห่หน้าสาม
 ร้อยสำหรับยศ แลวทรงพระกรุณาโปรดให้นางเบาะตั้งคอกหนึ่ง
 ขณะเมื่อเผานน และพระราชทานเครื่องอุปโภคเป็นอันมาก
 จาเดิมแต่นั้นมา เจ้าพระยาวชิไชยนทรว่าราชการอนใดก็ยง
 สรรเสริญ และคดีอันพดทุกตั้งใดก็ว่ากล่าวพอพระทัยทุก
 ประการ ท้าวพระยาชาทุกตะอองชุดพระบาททงหลายยกยาเกรง
 ยงนก.

๑๓๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ออกมาเพดาหนง เจ้าพระยาสัมหนายกกราบทตพระกรณา
ว่า เมืองพระพิษณ โดกเบนนทวเมืองใหญ่กว่าผ่ายเหนือแตะท
ทางซงจะรบราชศัตรเพื่อจะมมานนเหนมตมหนค และจะขอ
พระราชนทานให้ลอบบอมใหญ่ไว้สำหรับเมือง อนึ่ง ผ่ายซาง
ปากไตเด่าจะขอให้ลอบบอมใหญ่ไว้ ณ เมือง ชนบุรีทงตองฟาก
หน้า และจะทำสายโซ่อนใหญ่ ซงชวงนาคตลอดถึงกนทงตอง
ฟาก สำหรับจะบองกนอินราชไพรจะมีมาทางทะเล ส้มเต๋จ
พระพุทชเจ้าอยหวกตรดเห็นชอบด้วย โดยถ้อยคำเจ้าพระยา
วไชยเนทรกราบทนหน และทรงพระกรณาดำรัสให้เจ้าพระยา
วไชยเนทรเบนมแมกของลอบบอมแตะเมืองพระพิษณ โดกแตะเมือง
ชนบรนนแตะวเสร์จทงตองตาบด.

ทรงนพพระบาทบรมนาถบรมบพิตรพระพุทชเจ้าอยหวก
เสด็จทรงพระราชดำเนินชนไปนมัสการพระพุทชบาททุกบี่ ๆ มิ
ได้ขาด และเสด็จประทับอยู่ ณ พระราชนิเวศน์ธารเกษม ทรง
พระกรณาให้เต่นการมหรสพ ถวายเป็นพุทธสมโภชสามวันตาม
โบราณราชประเพณี เสร็จแตะวเสร์จกตบยงเมืองดพบุรี แตะว
ดำรัสให้ตกแต่งทูบปราบตถตมารค แต่พระพุทชบาทมาโดยทำช

08/04/2025

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๗๕

พนกยูงและทาศีดา เป็นทางหลวงตลอดตราบเทาดงเมืองดพบุรี
และให้ตักแต่งทางคันทะเลขบศรและทางสระแก้ว และทางท่าเรือ
ตำบลพระตำหนักท่าเจ้าต้นก แดวทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์
พระมณฑปพระพุทธบาททวารวดีปรกนพแสดวเดรัจ และพระ
องค์บำเพ็ญพระราชกศดเบศค้ำต้นนพกมภกโดยเอนกนพประการ.
อยู่มากนพพอง ส้มเตจพระเจ้าอยหิวเดัดจพระราชดำเนิน
ไปประพาส ณ พระตำหนักตำบลสระแก้ว พรอมคดวยมขมนตร
ทงหลายโดยเดัดจพระราชดำเนินทนนเบนอนมาก และเมื่อ
เดัดจกตบเขาในพระราชวง พระองค์เดัดจทรงมาพระทงบรม
ราชพาหนะมพวรรณอนแดงประดับคดวยเครื่องราชอุปโภคพรอม
เดรัจ และเดัดจขบมาพระทงเบนบาทยงสละเทนมถงหนาวด
พระศัรวรัตนมหาธาตุ จึงเดัดจตงจากมาพระทง มพระราชโอง
การตรัสเรียกพระเพทราชาเขามา แดวตรัสว่าท่านจงมาขมมา
แดงพยคตควนดองคจะชใดหรือมใด จึงพระเพทราชารับพระราช
โองการกราบถวายบังคมแสดว กเบตองผาด่านชงเกยวพงนพ
ออกปทบพระยภบหนอานมา เพือเคารพในละอองรดพระบาท
มโคนงรวมอาศนนพ จึงขมมาพระทงขบยงไป ฝ่าย

0870472363

TUBS

๑๓๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ตำรวจหน้าหน้าหลัง และเจ้าพนักงานซึ่งถือเครื่องสังและกลอง
ชนะแตรตั้งขึงทงหลาย ก็ดำคณิวาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนิน จึงประโคมแตรตั้งขึงเกรนต้นนนนฤนาท เค็ดอน
ขยายพยหยาตรา เบนมหามงคตนมครเหตอ้นพระเพทราชา
จะไคเสด็จราชสมบัติเป็นบรมกษัตริย์ผ่านชรัตนน และพระ
เพทราชาเห็นดังนนักตกใจ จึงดงเสด็จจากมาพระทง กราบ
ถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ ครัดทอดพระเนตรเห็นดังน
กทรงพระสรวด ว่าคนทงหลายนมนดำคณิวาเรา แดงเสด็จ
กตบชนทงมาพระทงไปยงพระราชวงน พระบาทสมเด็จพระ
บรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จด้วยศอรรยาชบตย
ถวดยราชย์ ณ เมืองถพบรและพระนครศรีอยุธยา เบนมหา
บรมลชต้นกกคบกง พรงพรอมตวยพดชางพดมาพดานกร
ทวยหาญถวณแกถวกด้าสามารถ ปราศจากอรินราชไพรมไค
มมายายบชทาเอาพระเศชเศชานภาพกฤษฏาธิการ และพระทงค
เสด็จมานพภพัสร์มไหศร์ยต้นตวงค์ดำรงราชอาณาจักรโดยยติ
ธรรมโบราณราชบรมกษัตริย์สืบกนมา ฟ่านักตกคองตาม
ฤคกาถ ธิญาหารกบรบูรณทวณคมชนบท พระเกียรติยศ

๑๗๘ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

และพระเพทราชาว่าราชการครั้งนั้นโดยสัจจิต จะได้คิดตั้งใ
ตั้งหนังสือห้ามใต้อยู่มาจนหนังสือถึงครั้นก็เข้าไปในพระราช
วัง มิได้ไปฟังราชการ ณ ตึกพระเจ้าเหา และไปนั่งอยู่ ณ
ทิมดาบ จึงเห็นสมเด็จพระคบะมเด็จพระคบะมเด็จพระคบะม
และต้นทนายเห็นด้วยกจอน ๆ เป็นอันมากแล้ว จึงถามสมเด็จพระ
คบะว่าอย่างธรรมเนียมข้างรามัญประเทศ ถ้าพระเจ้าแผ่นดิน
ทรงพระประชวรหนักจะถึงกาลตวงคต และพระราชบุตรพระ
ราชันตีดาบวงศ์ และเสนาบดีจะคิดเอาราชสมบัติคนไหน
อย่างไร จึงสมเด็จพระคบะกับบอกว่า อย่างธรรมเนียมข้างรามัญ
ประเทศ ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระประชวรหนักจะสวรรคต
และผู้ใดจะคิดเอาราชสมบัตินั้น ก็เร่งจัดแจงเตรียมผู้คน
เครื่องสัตว์ราชพาหนะให้พร้อมไว้แต่ยังมีทันสวรรคต ครั้นเห็นจวนจะ
สวรรคตแล้วก็ยกเจ้าไปปล้นราชสมบัติในเขตแดน อย่าให้
ทันคนอนุรจได้โดยสะดวก ถ้าแต่ละคนอนุรการนแล้ว ก็จะมี
ความปรารถนาในราชสมบัติบ้าง และจะเตรียมผู้คนรับฟัง
ชวง ชงฆ่าฟันกันตาย เป็นอันมากแล้วก็จะไม่ล้มคะเนตคิดไว้
และจะได้เป็นอันยากนัก หลวงสรศักดิ์ได้ฟังถ้อยคำสมเด็จพระ

08/04/2563

TUBC

ตบะบอกอบายชแฉงตงนหมกความยหนดนทก จงวามตนลัสมเตจ
 พระเจ้าอยหวทรวงพระประชวรหนก เห็นจะลัษพระชนมมาย
 ลัษวรรคาลัยในลัษองลัษามวณนเบนนแท และตวเราเบนนพระราชโอรส
 ลัษมีความปรารถนาในราชลัษมบค และจะคคอ่านเออราชลัษมบค
 ทานจะเขาดวยเราหรือหาไม จังลัษมิงพระตบะกคอบวาถาทาน
 จะทำการใหญ่จรงแตว ซาพเจาจะชวยคคอ่านดวยอยาวตคกเตย
 หลวงสรคกคเห็นลัษมิงพระตบะเขาดวยโดยลัษจรงจรงแตว จัง
 ถามวาคนของทานมอยมากนอยเทาใด ลัษมิงพระตบะบอกวา
 มอยลัษามรอยเคษหลวงสรคกคจงวาทานจงเตรยมใหพรอม
 ไวแตในลัษองลัษามวณ ลัษรพคดวยเครองศลัษตราวชทงปวง แตว
 จงชุมไวอยาใหใคร ๆ รู และลัษมิงพระตบะรับคาคแตว ก็ไป
 จคแฉงผคนและเครองศลัษตราวชไวพรอมแลจทุกประการ ครน
 คาคเพดาประมาณยามเคษ หลวงสรคกคกขนไปหาพระเพท
 ราชานจนวนยกมือไหวแฉงถามวามตนเจาคคณวาราชการอยาง
 ไร จังพระเพทราชากบอกลโดยกจอนวาราชการนน ใหแฉงลัษ
 ทกประการ หลวงสรคกคจงถามวาเจาคคณวาราชการบตน
 จะเออราชลัษมบคเองหรือจะใหแกผุใด พระเพทราชาจงบอกลวา

08/04/2563

TUDC

๑๘๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ถ้าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว บิดาก็จะถวายราชสมบัติ
แก่สมเด็จพระเจ้าตากเชอซังเสด็จอยู่น พระราชวังหลัง หลวง
สรค์กุดไต่พงตั้งหน่วงวาทาเจ้าคุณยอมไห้แกม่อนไซร ขาพเจ้าก
ไม่เขาควย พระเพทราชาไต่พงถอยค้ำหวดงสรค์กุดวาทิงหน
กเห็นว่าจะกระทำการใหญ่ จึงว่าเจ้าจะคิดอ่านกระทำเป็น
ประการใด ๆ บิดาก็จะกระทำตามถ้อยคำทุกประการ หลวง
สรค์กุดจึงว่า ผู้คนทแกล้วทหารพร้อมใจของเรามีมากน้อย
เท่าใดเจ้าคุณจงหาตัวมาให้สิ้น และให้เตรียมเครื่องศัสตรา
วุธให้พร้อมมอกัน ให้ชุมนุมยณวัดและบ้านทงหลายแยกย้าย
กันอยู่ อย่าให้การเอิกเกริกเพื่องฟังไป และเจ้าคุณจงจัด
แจงการให้พร้อมแต่ในสองสามวัน แล้วจึงส่งคนทงหลายไป
ยังสำนักขาพเจ้า ๆ จะคิดอ่านเอาราชสมบัติให้ได้ และพระ
เพทราชาไม่เห็นด้วยโดยความคิดทุกประการ แล้วหลวงสรค์กุด
ก็กราบลาไปยังบ้าน ล้วนพระเพทราชาจัดแจงเตรียมผู้คน
เครื่องศัสตราวุธทงปวงพร้อมเสร็จแล้วก็ส่งไปยังบ้านหลวงสร-
ค์กุด แล้วก็ไปว่าราชการอยู่น ตกพระเจ้าเหาพร้อมด้วยท้าว
พระยาธาตุดะอองชลพระบาททงหลาย ประชุมกันอยู่ทนนทุก

08/04/2563

TUCC

เพลาเช้าเย็นเบนหนักาตมิได้ขาด.

ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรอยู่ ณ
 พระที่นั่งสุทนต์วรวิชัย และพระโรคหนักกาเรบมากจน จะเสวย
 พระกระยาหารก็ไม่ได้ เกือบใกล้จะสวรรคตอยู่แล้ว และ
 หดดวงสรค์กตคตการ นนด้วยหดดวงทรงบาศ์ กรมช่าง ขวามหรง
 เบนกไวใจโต ครนเห็นพอจะทำการใดแล้ว จึงให้หาทแถม
 ทหารทงหลายแตรรามัญพวกส้มิงพระศบะ ประมาณสามร้อย
 เศษมาพร้อมกันแล้วจึงล้งว่า ท่านทงหลายจงชวนกันไปด้วย
 อารุชแล้วจงแยกย้ายกันไปซุ่มอยู่ทางหน ๆ พร้อมกันแต่เวลาดา
 ซายแล้วสามนาฬิกา แล้วจงทำอบายเอาอารุชซื่อนเข้าไปใน
 พระราชวงให้จงได้ จงทำอย่าให้นายประตเขาสังสัย ถ้าเรา
 เข้าไป ณตกพระเจ้าเหาสักครหนงแล้วท่านทงหลายจงรีบเข้าไป
 ในทนนให้พร้อมกัน แล้วจงเอาอารุชพาดเข้าไปตามช่องประต
 หนาดางตกนนและแวดตอมเราอยู่โดยรอบ คนทงหลายรีบคว
 กไปตกรรมถอยค้ำทกประตวร แล้วคตอ่านเอาอารุชซื่อนเข้า
 ไปได้ในพระราชวง แล้วกแยกกันคอยอยู่ในทอนส้มควรมให้
 สอนสังสัย ฝ่ายหดดวงสรค์กตคไซทนายให้เข้าไปตทาวพระยา

๑๘๒ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ชาติตตะของชดพระบาททงหลาย ซึ่งประชุมกันอยู่ณตักพระเจ้า
 เหน่นมาพร้อมแล้วหรือประการใด และทนายก็เข้าไปยังตัก
 พระเจ้าเห็นท้าวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทงหลายมาตั้ง
 แถว ยังไม่มาแต่เจ้าพระยาวิไชยชนทรคนเดียว ก็กลับเอาเหต
 นนมมาแจ้งแก่หุดวงสรค์กต หุดวงสรค์กตได้แจ้งเหตนั้นแล้วจึง
 ว่าทำไมแก่อายฝรั่งนั้นไม่มากแล้วไปเถิด เพศชายแล้ว
 ตามนาฬิกา หุดวงสรค์กตก็ตักตักแต่งกายที่จะให้มอานาจ เสร็จ
 แล้วก็เข้าไปในพระราชวัง แวดล้อมด้วยทหารร่วมใจสืบหกดคน
 และให้ทนายคนสนิทหนึ่งถือดาบตามเขาไปด้วย ครั้นเข้าไป
 ณ ตักพระเจ้าเห็นแล้ว ก็ทรงทักท้วงพระเพทราชายกมือไหว้บิดา
 แล้วจึงว่าชนทามกลางชนนางทงปวงว่า บดินทร์มเด็จพระเจ้า
 อยู่หุดวงพระประชวรหนักอยู่แล้ว ถ้าและพระองค์เสด็จ
 สวรรคตไซ้ เราเราเป็นพระราชโอรสจะเอาราชสมบัติ ท่าน
 ทงหลายจะเขาดวยเราหรือไม่ ให้เร่งบอกออกมา ถ้าผู้ใด
 ไม่เขาดวยเรากจะประหารชีวิตผู้นั้นเสีย ขณะเมื่อหุดวง
 สรค์กตว่าชนดงนั้น ฝ่ายทักแกดวทหารทงหลายก็มาพร้อมกัน
 และเอาอาวุธพาเขาไปตามช่องประตูหน้าต่างตักนั้น โดยรอบ

08/04/2563

TUDC

และอัญเชิญชนประดิษฐาน ณ ทมหาอุปราชในขณะนั้น จึง
 หลวงสรศักดิ์ผู้สำเร็จราชการ ณ ทมหาอุปราช ก็ให้ทนาย
 ไปอาราธนาพระพุทธรูปพระคัมภีร์ปริยตธรรมณเรณ และให้
 ไปนิมนต์พระสังฆคามวาสีและราชาคณะมาด้วยพร้อมกัน แล้ว
 ก็ถวายนมัสการพระรัตนตรัย ชกณ สันทรภาพด้วยเบญจางค-
 ประดิษฐ์แล้วให้ขุนนางทงนกกนหาพพตต์คยาถวายผ้าตาม
 โบราณราชประเพณีเสร็จทุกประการ จึงพระเพทราชาผู้สำเร็จ
 ราชการแผ่นดินก็ให้เจ้าพระยาสรสังครามเป็นมรรบตั้ง ให้ไปหา
 ตัวเจ้าพระยาวิไชยเษนทรเข้ามา ถาสำเร็จราชการแล้วเราจะเดียง
 ให้ถึงขนาด และเจ้าพระยาสรสังครามก็ตั้งให้ทนายออกไปหา
 ตัวเจ้าพระยาวิไชยเษนทรณบ้าน ความพระราชโองการให้หา ครั้น
 เจ้าพระยาวิไชยเษนทรได้แจ้งกเขาใจในเหตุทงนง และจึงถาม
 ว่าใครเป็นมรรบตั้ง ทนายก็บอกว่าเจ้าพระยาสรสังครามเป็นม
 รบตั้ง เจ้าพระยาวิไชยเษนทรจึงว่า เจ้าพระยาสรสังครามให้หา
 เราไปบคน ประคจเขยนดวยมอและจะมอดบดวยเทาเดา ดวย
 เจ้าพระยาสรสังครามมคณปการแก่เราเบนอนนมาก ได้ชบยอม
 มาแต่เคมนน และจะกตบมาทาดายคุณได้ยดงนกกมควรงนง

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๘๕

ถ้าเราจะเข้าไปบคนทรายจะมกยอนทรายเป็นมกย และหมาย
กเดือนว่า พระราชโองการให้หาเป็นการเร็ว เจ้าพระยา
วิไชยเษนทรมีอาจขัตพระราชโองการได้ ก็ตกแต่งกายแลดวงน
เสด็จ มิบโทนและทนายให้หน้ามาจนเข้าประเทศพระราชวงน
ส่วนหลวงสรศักดิ์ผู้สำเร็จราชการ ณ ทมหาอุปราช เมื่อให้ไป
หาตัวเจ้าพระยาวิไชยเษนทรนน ก็กะเกณฑ์ทแกล้วทหารให้ไป
อยู่ประจำรักษาทุกบ้อมทุกประเทศ รอบพระราชวังทองปวง และ
ให้ปิดประเทศเสียอย่าให้ผู้ใดเข้าออกแปดกปดอมได้ ให้ตรวจ
ตราระวังระไวเป็นกวดขันทุกตำบลแล้ว ก็จัดแจงทแกล้วทหาร
ให้ไปคอยเจ้าพระยาวิไชยเษนทรอยู่ทางประเทศจะเข้ามา ถ้าเข้ามา
แล้วจงฆ่าเสีย ครั้นเจ้าพระยาวิไชยเษนทรเข้ามาถึงในประเทศพระ
ราชวง คนซึ่งไปคอยอยู่สองข้างประเทศนั้น ก็เอาไม้พดองค
เอาเจ้าพระยาวิไชยเษนทรตกลงจากเสด็จ แล้วประหารจนสิ้น
ชีวิตนน และพวกเจ้าพระยาวิไชยเษนทรนนครั้นเห็นนายเป็นเหตุ
แฉกตอใจกลัว ต่างคนต่างวงหนกระจัดพดตพดายไปสิ้น จึง
พระเพทราชาผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ก็พาหลวงสรศักดิ์ขึ้นไป
เผ่าส้มเคจพระเจ้าอยหัวชงทรงพระประชวรอยู่ ณ พระที่นั่งสุธา

หน้าอายุกบฏของคนพอลกนให้จึงได้ ขณะนั้นพระเพทราชา
 และหลวงสรศักดิ์กตกกตบลงมาจากพระที่นั่งสุทไธสวรรย์แล้วเสด็จ
 ใจว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จสวรรคตในวันนั้นเป็นแท้
 อยแล้ว จึงแต่งคนสนิทให้เอาเรือเร็วลงไปยังกรุงเทพพระมหา
 นคร และให้ทูตเชิญเชิญเสด็จพระเจ้าตากเรือเจ้าฟ้าอภัยทัต ซึ่ง
 เสด็จเยือน พระราชวงษ์บรรณสถานพมชฝ่ายหลัง ว่าสมเด็จพระเจ้า
 เจ้าอยหัวทรงพระประชวรหนักอยแล้ว และบดินทรราชาโอง
 การให้เชิญเชิญเสด็จขึ้นไปเฝ้า ณ เมืองตพบุรีเป็นการเร็ว ผู้
 รับสั่งกเอาเรือเร็วรบลงไปยังกรุงเทพพระมหานครในวันนั้น.

ส่วนสมเด็จพระบรมบพิตรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยหัว เจ้าเดิมแต่
 เสด็จลงมาลงเพดานพระโรคกกาเรบมากจน จึงมีพระราชดำรัส
 ให้หาบรรดาชาวท้าววงษ์ซึ่งเป็นข้าหลวงเดิมประมาณสี่ห้าคน
 เขามาเฝ้า ในพระมหาปราสาท ทนงสุทไธสวรรย์ ทเสด็จ ทรงพระ
 ประชวรอยนั้นแล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสว่าบดินทรอายต้อง
 คนพอลกมนักคิดการเป็นกบฏ ฝ่ายเรากบฏทพตภาพหนัก
 อยแล้ว เห็นชีวิตจะไม่ตลอดไปจนสามวัน และซึ่งท่าน
 ทงหลายจะอยู่ในขรภาวสันหน เห็นว่าอายุกบฏพอลกมนจะ

08/04/2563

UDC

มาเสียดน อย่าย่อยเป็นคฤหัสถ์เลย จงบวชในพระบวร
พุทธศาสนา เอาจงชยพระอรหัตตเป็นทพงเถคจะไคพนภย
จึงดำรัสให้ ไปเบิกเอาไตรจวรพระคตง คัภรตมาพอครบควกัน
แตะมีพระราชโองการตรัสให้ไป อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะ
เข้ามาประมาณยี่สิบรูปในเพดานนั้นแล้ว ดำรัสว่านิมนต์พระ
ผู้เป็นเจ้าทงหลายจงนำเอาคนเหล่านั้นออกไปอุปสมบท บวช
เป็นพระภิกษุภาวะในพระพุทศศาสนาด้วยเถค จึงพระสงฆ์
ราชาคณะทงหลายถวายพระพรว่า ชงอาตมภาพทงปวงจะ
นำเอาอบาสกเหล่านั้นออกไปอุปสมบทณอารามนน เห็นว่าผู้
ชงประจากรักษาประตพระราชวงนจะห้ามมิให้ออกไป ส้มเศจ
พระเจ้าอยหวัตรัสไคทงพงตงนน กทงพระพิโรธแล้วโทมนัส
ในพระททยเป็นกาดงแตะมรทจะทาประการไค ด้วยทงพระ
ประชวรหนักเป็นอาต้นทวงคตอยแล้ว จำเป็นจำอยู่ในบงคับ
พระเพทราชา จึงมพระราชดำรัสว่าถากระนนมนตพระผู้เป็น
เจ้าทงปวงให้อุปสมบทบอชคนเหล่านั้นในปราสาทชงโยมนเถค
จะไคหรือมิไค แตะพระสงฆ์ราชาคณะทงหลายถวายพระพรว่า
ถาแตะพระราช ส้มภารเจ้าทงพระ ราช อุตคัพระมหาปราสาท

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๑๘๕

ถวายเป็นพระวิงคามตั้งมาแก่พระสังฆแก้ว อาคมภาพพระสังฆ
ทงปวงควรจะให้อุปสมบทกรรมได้ จึงทรงพระกรุณาโปรด
อนุญาตพระราชออกตั้งถวายที่พระมหาปราสาททั้งสอง และ
จังหวัดพระราชวังทงปวงเป็นวิงคามตั้งมาแก่สังฆเสด็จแก้ว
มพระราชดำรัสว่า นมนตพระณเป็นเจ้าทงหทัยกระทำซึ่งสังฆ-
กรรมทงปวงเกิด จึงพระสังฆราชาคณะทงหทัยก็ไปอุปสมบท
บวชบรรดาซาหดวงเดิมทงปวง เป็นพระภิกษุภาวะณพระทง
ชัญญมหาปราสาทเสด็จแก้ว ก็ให้โอวาทโดยสัมณกิจแล้วพระ
สังฆราชาคณะและพระภิกษุบวชใหม่ทงหทัยก็ถวายพระพรดา
กดับไปยังพระอาราม ขณะนั้นบรรดาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
ทงปวงก็ไปมั่วสมอยุณพระเพทราชา จะโตมณโดยผองนำพา
ในผ้าตะอองชุดพระบาทนันทามได้ ยิ่งแต่พระบิษณุเดยวปฏิบต
รักษาปกครองพระองค์คตทงอย และพระบิษณุคนนเป็นบุตรชน
ไกรสิทธิ์ศักดิ์กตชาวบ้านแก่ง ทรงพระกรุณาเอามาเดยงไว้ในพระ
ราชวงแต่ยงเยาว์ ให้มพางนมพเดยงประคองคตทง และพระ
บิษณุพนมพรรัตนฐานตาเคย ทรงพระกรุณาเรียกถวายเคย
และพระบิษณุกอบปรคด้วยสวามภักคตทงนอยุ่ปตายผ้าพระบาท คอย

๑๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ปฏิบัติพะยงพระองค์คดกนงอย ครนรงเพธาเข้าพระบิยดกออก
มาบวงปากตางหน้าณประทก้าแพงแกว จิงหวดวงสัตว์คักคณ
ดำเวจราชการณทมหาอุปราช ตั้งให้ชนพพรักษาชาวทผลก
พระบิยคกตงไปจากประทก้าแพงแกว และพระบิยรของชนไดค
เคยววา ทดกรห่มอมแกวชวยควย พอชาดค่างคนทงหวาย
กกรมเอาควพระบิยไปประหารชวตตายในขณะนน ส้มเด็จพระ
เจ้าอยหวตรัตไตทรงฟังเสียงพระบิยรของชนมาตงนนักคกพระ
ทย ความอาตยในพระบิย คารัสว่าใครทำอะไรกับอายเคย
เด้า และส้มเด็จพระเจ้าอยหวกสัตว์รรคตในเพธาอนนน เป็นวัน
พฤหัดบคเคอน ๕ แรม ๓ ค่ำ คักกราช ๓๐๔๔ บิจอจควาคัก
พระบาทบรมนาถนารายณ์ราชบพตรพระพทชเจ้าอยหว พระ
ชนชาวอกจควาคัก แรกเด็คจเด็ยวราชส้มบคนน พระชนม์
ได้ ๒๕ พระพรรษา เด็คจค่างราชอาณาจกรชยได้ ๒๖ พระ
พรรษา ขณะสัตว์รรคตณพระทงสัตว์คักวรรมหาปราช่าท สรร
พระชนม์ ๕๑ พระพรรษา.

08/04/2563

TUDC

๑. บสมเด็จพระนารายณ์สวรรคต ตามที่จดไว้ในหนังสือพงศาวดาร
นศิต ทจริงอก ๖ บจิงสวรรคตเมอณวันอาทิตย์เคอน ๘ ขน ๑๑ ค่ำ บมะโรง
จุลศักราช ๑๐๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๑ กรกฎาคม คริสตศักราช ๑๖๘๘ (ต. ร.)

แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา)

ส่วนผู้รอบรู้ซึ่งลงไปยังกรุงเทพพระมหานครนั้น ก็ไป
กราบทูลเจ้าฟ้าอภัยทศ ได้แจ้งทุกประการ และเจ้าฟ้าอภัย
ทศมีทันทราบในการอันเป็นคุณหรือหัดสำคัญพระทัยว่าจริง พ
เถียงกราบทูลว่า อยู่แต่พระเพทราชาหัดดวงสัตว์คิด และซึ่ง
ได้เคยเข้าไปทรงนิจระมัตระวงพระองค์จึงหนัก เจ้าฟ้าอภัยทศ
ทรงพะยักเอาแล้ว ก็ได้จดลงเรือพระที่นั่งเร่งขึ้นไปณเมือง
ทพบุรี ครั้นไปถึงวัดพระพรหมตำบลปากน้ำโพธิ์พ ก็ได้แจ้งแวะ

๑. เจ้าฟ้าอภัยทศ หนังสือพงศาวดารว่าเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระ
พระนารายณ์ แต่ตามจดหมายเหตุของฝรั่งที่ได้เข้ามาเมืองไทยในครั้งนั้น
ทุก ๆ ฉบับกล่าวความต้อนกันว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่มีพระราชโอรส
มีแต่พระราชธิดา เจ้าฟ้าอภัยทศที่อยู่กรุงเก่าในเวลาสมเด็จพระนารายณ์
สวรรคตนั้น ว่าเป็นพระราชอนุชา หนังสือที่เรียกว่าคำให้การขุนหลวง
หาว่ากล่าวกันว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่มีพระราชโอรส อ้างเหตุนี้ประ
กอบกับเรื่องอุปตของหลวงสรศักดิ์ อธิบายไว้ในหนังสือสั้นนี้ขุดยาว. (ด.ร.)

เรือขนหาพระพรหม ครครหนงแควนมดการดา ก็เด็ดจกตบดง
 เรือพระทงรบชนไปยงเมืองตพบร ก็ให้ประทบเรือพระทง
 เขาณณนวนประจำท่า พอดมเดจบรมราชบิดาด้วรกตเดย
 กอนแควหนอยหนง จึงหวดงสรค์กตมด้าเรจราชการณทมหา
 อปราช ก็ให้ซาหวดงไปกมเอาพระองคเจาพาอภยทศไปด้าเรจ
 โทษเสยด้วยทอนจนทณตาบดวตทรากเดรัจแคว จึงส่มเดจ
 พระเพทราชา ราชเจากเดัดจ ชนเสยด้วรยาชปตถวดยราชย
 คารงพภพดมาอาณาจกรดบไป จึงทรงพระกรณาจคแจงตงแตง
 ซาหวดงเดมทงหดยเบนชนนางผใหญ่ผนอยเบนอนมาก โดย
 ส่มควรแกคความชอบเดรัจแคว ก็พระราชทานเคเรืออุปโภคบริ
 โภคตามส่มควรแกถานาคกต แดวทรงพระกรณาโปรดให้
 บรรดาทาวพระยาซาทตละอองชุดพระบาททงปวงถอนาพระพ
 พดมดตยาถวายด้าเบาน ตามโบราณราชประเพณีเดรัจแคว ก็ให้
 กระทำพระราชพิธีปราบตาภิเชกเจดิมพระราชมนเทียร จึงพระ
 มาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรณาโปรดให้
 หวดงสรค์กต ซงเบนบรมโอรด้าราชชนประคษฐานณทกรม
 พระราชองบวรสถานมกคต ขณะนนทาวพระยาเสนาบคมนตรี

08/04/2563

UDC

มขทงหลายเฝ้าพร้อมมดอยสน ยังขาดอยู่แต่พระยาหะเซ่งชานผ
 เดียว และพระยาหะเซ่งชานคนน ขณะเมื่อสมเด็จพระนารายณ์
 เบนเจ้าทรงพระประศวรหนักอยู่นนหาอยู่ไม่ มกจระออกไป
 อยู่ณบ้านป่า ครนรว่าแต่จัดจรรคตแฉวและราชสมบัติโคแก
 พระเพทราชาตกใจกลัวรบเขามาณเมืองตพบุรี และเข้าไป
 เฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวมพระราชโองการตรัส
 ทามว่าพระยาหะเซ่งชานไปไหนเพงมา พระยาหะเซ่งชานกราบ
 ทศพระกรณาว่า ข้าพระพุทธเจ้ามกจระออกไปอยู่บ้าน
 ป่าหาอยู่ไม่ ครนทราบวาพระเจ้าแผ่นดินจัดจรรคต และพระ
 บาทบรมบพตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จชน ด้วยราชสมบัติแฉว
 ข้าพระพุทธเจ้า กรบกตบเขามา เบนข้าทตละออง ชดพระบาท
 กระทाराชการันของพระเศษพระคุณดับไป สมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวตรัสโคทรงพงคงนน กทรงพระกรณาโปรดพระราชทานโทษ
 ให้ชงมโคมาทนนน แฉวคารถให้พระยาหะเซ่งชานถอนาพระ
 พพมต์คยาตามธรรมเนียม จึงสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินกคารถ
 ให้เจ้าพนักงานจัดแจงการอนจะเชิญ พระบรมศพได้ในพระโกศ

เสด็จแล้ว กรมพระราชกำหนดแก้ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมช
 ทงหลาย ให้เตรียมการโดยตำแหน่งพนักงานทงปวงให้
 พร้อมไว้ อีก ๗ วันจะเสด็จพระราชดำเนินลงไปยังกรุงเทพ
 พระมหานคร แล้วทรงพระกรุณาให้พระโหราหาฤกษ์ ครั้น
 ถึงวันอนโตมหาพิชัยฤกษ์แล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวออกเยี่ยมเชษฐ
 พระบรมโกศลงสู่เรือพระที่นั่งศรีสมรรถชัย อันอำไพด้วยเศวต
 มยุรฉัตรบังวิจิตรบังแทรกได้ แห่แหนไปโดยลำดับชลมารค
 วิถี ลงไปยังกรุงเทพพระมหานครก่อน แล้วดำรัสให้เสนา
 ครวอพยพชาตตละของสดพระบาท และสมณพราหมณาจารย์
 ทงหลาย ตามเสด็จลงไปทงทางบกทางเรือ และสมเด็จพะ
 พทชเจ้าอยู่หัวเสด็จลงสู่เรือพระที่นั่งไกรสรสมุขพิมาน อันอดง
 การด้วยเครื่องสำราไชปโภคทงปวงพร้อมเสด็จ แวดล้อม
 ด้วยเรือพระราชวงศ์ เสด็จมาตามาตยราชครุปรโหทิศ
 บณชตชาตชาตตละของสดพระบาทรายเรียงเบเนชนด โดย
 08/04/2563 กระจับจนแห่หน้าหงคกงคบทองแฉวนทธาร และให้ชยายพยุห
 ยাত্রาคตาเคตอนเดอนจากเมืองดพบุรี ถองดงมายงพระมหา
 นครศรีอยุธยา ถงประทบบเรือพระที่นั่ง ณ นพวนประจำท่าพระ

ราชวงศ์หลวง ก่ตั้งขึ้นตั้งพระราชวัง ทรงพระกรุณาตั้งให้
 อัญเชิญพระบรมโกศขึ้นประดิษฐานไว้ณพระที่นั่งสุริยามรินทร์
 มหาปราสาทแล้ว ดำรัสให้เจ้าพนักงานกะเกณฑ์ทำพระเมรุ
 มาศ และการในพระราชวังในพระนครทั้งปวง แลยังมีพระราช
 โองการตรัสสั่งพระมหाराชครูโรหิตาจารย์ ให้จัดแจงการ
 พระราชพิธีปราบดาภิเษก ณ กรุงเทพพระนครออกครึ่งหนึ่งเถา
 ให้เป็นสองครึ่ง.

ครั้นถึงวันพฤหัสบดีเดือน ๓๐ ขึ้น ๗ ค่ำ บิโจจตุวาศก
 เพลาเช้าแล้วเสด็จเสวยภัตตาหาร ได้มีหามงคตส์วัดตอกมฤกษ์
 พรอมด้วยทางพระยาสามนตราชเสนาบดีมนตรีมหาดเล็กชนชาติ
 ละอองชุดพระบาทสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ประชุมกัน ณ พระ
 ท้องรั้วเพชฌัญญปราสาท กระทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก
 อัญเชิญสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นมาน
 พงษ์ศกัรราชบัลลังก์ด้วยราชยานกรุงเทพพระมหานครร้อยชยา
 ๐8 โดยโยธานราชประเพณี และการพระราชพิธีปราบดาภิเษก
 ทั้งปวงนั้น เหมือนครั้งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง แล้ว
 ถวายพระนามว่าสมเด็จพระมหาบรมยวดีทศเดโชดม บรมจักร

พรรค เจาพภพกรงเทพพระมหานครบรรพตวราราวคิรัยชยา
 มหาตลกภพพรตนครราชธานีบรมมัย อตมราชนเวศน์มหา
 ถาน ขณะเมื่อเสด็จชนเสด็จราชสมบัตินพระชนม์ได้ห้าสิบ
 หกพระพรรษา จึงมพระราชดำรัสให้กรมมหรัสพสมโกชพระ
 นครสำนวนแล้ว ๆ ทรงพระกรุณาให้ คกกแต่ง สดตมารควถ รอบ
 พระนคร บกราชวตตครเบญจรงค์ ชงชัยชงปฏากเบนระยะ
 กนไป แดวสมเด็จพระเจ้าอยหอทรวงเครียงดีรราชวภษนา
 ภรณแถวเสด็จ เสด็จทรงพระราชยาน อตงการควดยเครียงตั้ง
 ไล่ว ไพโรจน์ควดยบกถองชนะแตรสังข คบคองควดยพดแห่แหน
 แนนนเบนชนด โดยกระบวนพยหยาตราหน้าหงพรงพรอม
 เสด็จ กเสด็จประทกษณเดยบพระนครแถวเสด็จ กเสด็จกตบ
 คนยงพระราชวัง.

ขณะหน่นส่วนพระญาตวงค์และชาหตวงเคมทงหตาย ชง
 อย ณ บานพดหตวงแขวงเมืองสพรรณบร แจงวาศมเด็จพระ
 เจาแผ่นดินไถผานพภพแถว ตางคนตางกชนชมยนคยงนก จึง
 ชวนกันหา มัจฉมังสา และผลตาดแก้ออน สึงของตาง ๆ ตามมี
 ประสาชนบทประเทศบ้านนอก นำเข้ามาทูลเกล้าทูลกระหม่อม

0670142353 1850

ถวาย จึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้เกล้าพระญาติวงศ์และเจ้า
 หลวงเดิมทงหลายเข้ามาในพระราชวัง โดยทางประตูมหาโกศ
 ราชซ้ายซ้ายสระ และให้ขบขังอยู่ในพระราชวัง ใกล้พระราช
 นิเวศน์มหาสถาน แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้ามาเฝ้าถวาย
 ถังของทองปวง และพระญาติวงศ์านวงศ์และเจ้าหลวงเดิมทง
 หลายเป็นชาวชนบทประเทศ มิได้รู้จักผิดทลตามชนบธรรมเนียม
 นิยมประการใดไม่ เคยพดจาแต่ก่อนอย่างไรก็พดจาพดทล
 อย่างนพ และว่าตซาทงหลายรวานายท่านใดเป็นเจ้า กยนตาก
 ยนดียงนก ชวนกันเข้ามาเพื่อจะชมบุญนายท่าน และชงตา
 ยายแถมมาแถมคนนๆ พ่อแม่อนนอายนพวยเจบอยเข้ามาไม่
 ได้ ไต่ฝากแต่ตั้งของอนนเข้ามาให้กานตนายท่านด้วย ส่วน
 ซาทตละอองรดพระบาททงหลายได้พงตงนพ จงห้ามว่าท่าน
 ทงหลายอย่าเรียกวานาย พระองค์ได้เสวยราชสมบัติเป็นพระ
 เจ้าแผ่นดินแล้ว และท่านทงหลายอย่าพดจาพดทลตงนมส้มควร
 ยงนถ ส้มเตจพระเจ้าอยหอตรัสได้ทรงพงตงนพทงพระสรวด
 คารัสว่าคนเหตานมนเป็นชาวบานนอก เคยชำนาญพดจามา
 แต่กอนอย่างนพ เรามได้ถอ อย่าห้ามมนเดย แล้วทรงพระ

กรณาให้วเสษตกแต่งโภชนาหารมาเดียงคให้อมหน้า และพวก
 พระญาติวงศ์และข้าหลวงเดิมทั้งหลายได้รับพระราชทานโภชนา
 หารมรดกน้อยร่อยต่าง ๆ บางคนเป็นนักเดงส์รา ก็กราบท
 วนายท่านตชಾಯากกินส์รา ก็ทรงพระกรุณาให้เอาส์รามาพระ
 ราชทานให้บริโภค ครั้นได้รับพระราชทานแล้วกเมาส์รา บ้าง
 ร้องเพลงเก็บดอกไม้ร่อย และเพลงโกบายาต่าง ๆ ส้มเด็จพระ
 เจ้าแผ่นดินตรัสได้ทรงฟังตงหนักทรงพระสรวล แล้วมพระราช
 คำรัสให้เจ้าจอมเฒ่าแก่นาเอาพระญาติวงศ์ และข้าหลวงเดิม
 ทั้งหลายเข้าไปเที่ยวชมในพระราชวังข้างใน และพระราชมน
 เทयर และพระญาติวงศ์และข้าหลวงเดิมทั้งหลายเข้าไปเที่ยว
 ชมในพระราชวังข้างใน และบนพระราชมนเทยร และพระ
 ญาติวงศ์ข้าหลวงเดิมทั้งหลาย ได้เห็นเครื่องสำราชมการอัน
 งามวิเศษต่าง ๆ และนางพระสนมอันมส์รูปอนงาม กอปร
 ด้วยเครื่องอดงการนึ่งหม่างามต่าง ๆ ต่างคนต่างสรวลเริญเป็น
 08อนมรดก3 และชมพระราชมกฤษฏาธิการว่า นายเรามบุญยงนิก
 และเทยรชมบนพระราชมนเทยร และจังหวัดพระราชวังทองปวง
 ทวแล้วกกลับมาเฝ้า ถวายบังคมแล้วกราบทูลสรวลเริญ โดยได้

เห็นทงปวงนน แลวทตถถามวาคาวนนนายท่านจะให้ตซาทงหลาย
 นอนทไเหน จึงมพระราชดำรัสว่าเองทงหลายจงนอนอยบนพระ
 ราชมนเทยวเถด แลวทรงพระกรุณาให้เหต่าพระญาตวงค์แตะ
 ซาหตวงเคมทงหลายนอนอยบนพระราชมนเทยวเสถาน ครนรง
 เชาทรงพระกรุณาให้เจดแจงเดยงดให้อมหน้าสำราญแตะ ก
 พระราชทานเงินทองพรรณณผานงหมต่งของเครื่องศร์ตมรค์
 ค่าง ๆ เป็นอันมากโดยถำดับถานาทรปลัดวทกคน แลวให้
 พระราชทานเงินทองสิ่งของทงปวงฝากไปให้แก่มชงไม่ได้มานน
 แตะเหต่าพระญาตวงค์ ซาหตวงเคมทงหลายได้รับพระราชทาน
 สรรพวตถทงปวงแตะ ถวายพระพรต่าง ๆ แลวถวายบังคมถา
 ทรงพระกรุณาโปรดให้ถดับออกไปอยู่ตามภูมิตำเนาแห่งตนดจ
 กอน.

จึงพระบาทบรมบพตรพระพทชเจ้าอยหอกมพระราชดำรัส
 เหนอเกด่า ๆ โปรดให้พระอัครมเหตเดมนนเป็นพระอัครมเหต
 และตงเจ้าฟ้าคร์รัตนชงเรียกวาพระราชกตยาณชง
 เป็นกรมหตวงโยธาทพ เป็นพระบรมราชภคณของตมเด็จพระ
 นารายณเป็นเจานน เป็นพระอัครมเหตฝ่ายขวา ตงเจ้าฟ้ากรม

0810412563

จนตรึกตรอมจนเป็นพระราชวงบวร และพระบัญชาหนักทรงพระ
 กรุณาโปรดให้ไปอยู่ณวังหลัง และเจ้าพระยาสรสงครามนน
 ทรงพระกรุณาโปรดให้ยศคักส์เหลียมมบ้านเดิม และพระราช
 ทานเครื่องส่งตามชนให้แห่เข้ามาเฝ้า ทูลละอองธุติพระบาท
 เหมือนนกนทงตามแหง.

ออยมาวณหนงส้มเตจพระพทชเจ้าออยหว เด็ดจพระราช
 คำเนนจะไปเซาทพระบรมทม ณพระตำหนักตกกกรมหลวงโยธา
 ทพ ซงตงไวเบนพระอัครมเหสีฝ่ายขวา กรมหลวงโยธาทพ
 ให้ทตพระอาการว่าประชวรขย จึงเด็ดจพระราชคำเนนไปณตำ
 หนักตกกกรมหลวงโยธาเทพซงตงไวเบนพระอัครมเหสีฝ่ายซ้าย
 กรมหลวงโยธาเทพไมยอมตรัดตคพอดาง ๆ แลวทรงพระแั่ง
 คาบพาดพระเพดาออย ส้มเตจพระเจ้าออยหวกเด็ดจกตบมาพระ
 ราชมนเทयर ทรงพระกรุณาให้หาหมอทำเด้นห์ ครนโคหมอ
 มาแลวกให้กระทำตามวชเด้นห์ แลวกรมหลวงโยธาเทพกให้
 คตงโคตโหดหลง ทรงพระกรรแั่งถงส้มเตจพระเจ้าออยหว
 เบนกาดง ครนเด็ดจพระราชคำเนนไปครงหลังจงยอม แลว
 เด็ดจเขาไปทพระบรมทม ณ พระตำหนักตกกกรมหลวงโยธาทพ

ด้วย จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว กรมพระราช
 ดำรัสให้เจ้าพนักงานเร่งทำการพระเมรุมาศ ซึ่งจะถวายพระ
 เสด็จพระบรมศพ สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าโดยขนาดใหญ่
 ขอบ ๗ วา ๒ คอก โดยสูง ๒ เส้น ๓๓ วา คอกคืบ มียอด ๕ ยอด
 ภายในพระเมรุทองหนักประกอบด้วยเครื่องสรรพได้ณพิศตร
 ต่าง ๆ สรรพด้วยพระเมรุทิศพระเมรุแทรกและตำมสร้างเสร็จ
 และการพระเมรุมาศนั้นประมาณ ๘ เดือนจึงสำเร็จ.

ครั้นถึงวันเพ็ญเดือนหกปีกนเบญจศก ได้มีหาคู่ภักซ์
 ฤกษ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เชิญเชิญพระบรมโกศลงจาก
 พระมหาปราสาททนต์รยามรินทร์ ประดิษฐานเห็นอบบชบก
 พระมหาพิชัยราชรถ อนุชดงการด้วยสุวรรณรัตนวงจักรต่าง ๆ
 สรรพด้วยเครื่องบรรณาการ ชนิดพระอภิธรรมชุดายพราัยพรรณ
 บังพระสรียนบังแทรกสถอน พดตรงอนแต่รฟรังอโฆษสังข
 น์สนน บนดอดนด้วยคัพทดำเนียงเสียงดริยาคคนตร บกตอง
 ชนะประ โคมครนครนกกอองกาหนดนฤนาท และรถสมเด็จพระ
 สังฆราชสำแดงพระอภิธรรมกถา และรถไปรษชาวดอกดอก
 ไม้ รถโยง รถท่อนจันทน์ และรูปนानาสต์ควดจคบาททวบาททง

แล้วเก็บพระอรุโสภาไว้พระโกศน้อย อัญเชิญพระยานมาศ แห่ง
 กระบวนเข้ามายังพระราชวัง จึงอัญเชิญพระโกศพระอรุโสภา
 บรรจบไว้ณท้ายจรน้าพระมหาวหารวัดพระศรีรัตนเพชญ์ดาราม.

ขณะนั้น ส้มแดงพระเจ้าตากเชอกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคล ทรงพระราชดำริแค้นกรมพระราชวังหลัง และเจ้า
 พระยาสรสงครามด้วยมอสรยัคบริวารยัคก็มาก เกรงจะเป็น
 ศัตรูแก่ราชสมบัติ จึงเอาคดีอันเป็นคดียุทธหัตถ์นั้นมากกราบทูล
 แด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง และอธิบายให้เอาภาค
 ท้องในพระราชวังลงไปชุ่มชอนไว้ณวังหลัง แล้วให้ตักขน
 พิจารณาว่าภาคท้องในพระราชวังมณรายตักเอาไป ครั้นสืบ
 สืบได้ภาคท้องณวังหลัง จึงให้ข้าหลวงไปกุมเอากรมพระราชวัง
 หลังแล้วให้ท้าวพระยาเด่นาบคิมนครมขตักขนทงหลาย ประชุม
 กนพพากษาว่ากรมพระราชวังหลังเป็นกบฏ ให้สำเร็จโทษเสีย
 ท้าวพระยาทงหลายลงเป็นคาเดยวกันตจพระเจ้าราชอัยยาคัย แต่
 เจ้าพระยาสรสงครามผู้เคยมตงด้วยท้าวพระยาทงปวง แล้ว
 ถวายมเหสน์ม ขอพระราชทานให้คิดไว่ก่อน ส้มแดงพระเจ้า
 อยุ่หวทงสองพระองค์ตรัสทราบดังนงกทงพระพิโรธ ดำรัสว่า

เจ้าพระยาสุรสงคราม เป็นสมัครพรรคพวกเขาด้วยสมัครมีชอบ
 ให้เจ้าเจ้าพระยาสุรสงครามเข้าหาประการ แดงให้เอากรม
 พระราชวังหลังไปสำเร็จโทษเสียตามคำพปากษา แดงคาร์ด
 ปรีกษาคอยท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมหาดไทยว่า ธรรมเนียม
 คนทมิฬทศาตร์ร่างพระเจดีย์ฐานไว้ในพระพุทธรูปค้ำคานานน ต้อง
 มรางรานก่อนจึงจะก่อชนได้ ครนเสร็จการแล้วควรจะเอาร่าง
 รานไว้ในหรือ ๆ จะรอร่างรานเสียประการใด และท้าวพระยามช
 มนตรีมหาดไทยกราบทูลพระกรุณาว่าควรจจะรอร่างรานเสีย และ
 ชงจะเอาไว้นนหาต้องการไม่ จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ท้าว
 พระยาผู้ใหญ่ไปบอกแก่เจ้าพระยาสุรสงครามว่า ชงจะอยุ่ย
 กกคขวางหาประโยชน์ตั้งหนึ่งตั้งใดไม่ อย่ายุ่ยเดยจกมหน้า
 ไปหาความชอบในปรโลกเกิด บุตรภรรยาหน้าทรงพระกรุณา
 จะชบเดยงอย่าอวดก และให้เอาเจ้าพระยาสุรสงครามไปประหาร
 ชวตเสียในเตอนลับเข็ดบักนเบญจคักนน แดงทรงพระกรุณา
 ให้เอาบุตรชายอายุสิบเดือนเขามาเดยงไว้ในพระราชวัง พระ
 ราชทานพเดยงนางนมให้อภิปาดรักษา แดงทรงพระกรุณาตั้ง

ขุนองค์มีความชอบ ให้เป็นเจ้าพระยาสร้างสงครามแทนที่ พระ
ราชทานเครื่องยศให้ตามตำแหน่งถาบันศักดิ์ศักดิ์.

ตศักราช ๓๐๕๖ ปีชวด ฤกษ์ก ชณะนั้นเกิดกบฏอายุ
ธรรมเถยรชาหลวงเดิมเจ้าพ้อภยทศ เป็นจตุจตุในจังหวัด
แขวงหัวเมืองนครนายก และอายุธรรมเถยรกระทำการโกหก
คิดใส่ทหน้าให้เหมือนเจ้าพ้อภยทศ ดำแดงแก่ชาวชนบทประ-
เทศทั้งปวงว่าตนเป็นเจ้าพ้อภยทศ ซึ่งเอาไปดำเรจโทษเดียน
วัดทราวแขวงเมืองตพบรนนหาตายไม่ และชาวชนบทประเทศ
ทั้งหลายทไมรุจกนหน้คคณูวาจรง กเชอถอ เขาเป็นล้มครพรรค
พวกกบฏธรรมเถยรเบื่อนหมาก และกบฏธรรมเถยรชนชชาง
พลายกางศวหน้งสั่งห้าค้อกมเค้ช กบอายคดาทาด้ล้หน้งเบ
ควณู พาด้ล้มครพรรคพวกยกเขามาชองล้มคนถงแขวงเมือง
ล้ระบรและแขวงชุนตะคร ได้ล้มครพรรคพวกเบื่อนหมาก ครน
ถงเดอนล้ามกยกมาตงอยุณพระค้าหน้กพระนครหลวงประมาณ
ล้ามอน แล้วให้คนล้หน้ทตอบดงไปนิมนต์พระพรหมณวัดปาก
คคของชาง ว่าเจ้าพ้อภยทศล้คจมาอยู่ ณ พระค้าหน้กพระนคร
หลวงได้ล้ามอนแล้ว บคนรบสั่งให้มานมนต์พระณเบื่อนเจ้าชนไป

ครั้นพระพรหมได้อัจฉริยะมาแจ้งความแก่ผู้ซึ่งมานมิตว่า ถ้าแต่ลูก
 กยงอยู่จริงไหนเลยจะอยู่แต่ที่พระนครหลวงเดา ก็จะต้องมาถน
 การทงนหากโกหกหาจริงไม่ สักเจ้าย่าเชอถอ ถ้าแต่ผู้ใด
 เชอถอมน ผู้นั้นก็จะพตอยตายเสียเปล่าเป็นมคัง ผู้ซึ่งมา
 นมิตโดยนตงนกกกลับไปบอกกัน ต่างคนต่างแตกหนออก
 เสียเป็นอนมาก ทเชอถออยงอยนหมาก ครนรงเชากบฏ
 ธรรมเถยรทชนชางแวดตอมไปควยพวกพตทงหลาย ยกจาก
 พระนครหลวงจะตงมาตกรงเทพมหานคร และประกาศแก่คน
 ทงหลายว่าตวก คือเจ้าพาทภยทศ จะยกตงไปตเชาราชสมบัติ
 คนให้จงได้ และชางคามนคทงหลายโดยนตงนกกเชอพงถอ
 แทวาเจ้าพาทภยทศ ต่างคนกถอเครื่องศัสตราวุธต่าง ๆ ตามม
 ทไมมออาวุธสังโคกถอพรามาง ๆ ก็ไปฏุกและเคยว แห้หอม
 ตอมชางกบฏธรรมเถยรมาเป็นอนมาก และให้รียงยกมาทาง
 คตองบ่อโพงจะเชามาขงเพนยค.

08/04/2565
 ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากเชอกรมพระราชวังบวร เสด็จ
 ทรงชางพระทงงอยณ เพนยค ทอดพระเนตรให้จบชางอยณ
 กตางแปดง มณมชอมมากราบทตวาพวกชายคตมชอบคคตอาน

ก็นเป็นอันมาก บดินยกเขามาจะตกรง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 กรมพระราชวังบวรศรีไคทรงพงคองหนักตักพระทัย มีพระราช
 บณัทรตรีให้ตำรวจเอามาเรอรับออกไปสืบคอายเหตารายยก
 มาถึงไหน แตะตำรวจรับสั่งแฉวกชนมาเรอควบชบรบไป เห็น
 พอกอ้ายกบฏยกมาถึงตำบลบ่อโพงจะเขามาคลองข้าง แฉวก
 เห็นพนชยชชอนธรรมเถยตงไวให้ตอชง ชกระบอหน้าหน้าพล
 มากอน ตำรวจจกจับเอาตัวได้ พามาถวายกรมพระราชวัง มี
 พระบณัทรถามว่าใครยกมา พนชยชชกราบทตวาเจ้าพาทอภย
 ทศยกมา จึงตรัสว่ายกมากล็กนเราจะกตวอะไร จึงส้มเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวกทอศพระเนตรไปแต่เพนยต เห็นอ้ายกบฏชชาง
 ยกรพตเขามาตามทองทงนง จึงมพระบณัทรตรีไซ้ชนอนทร
 ชบาตให้เขาไปกราบทตพระกรณาให้ทราบ จึงพระบาทส้มเด็จพระ
 บรมบพตร พระพทชเจ้าหลวง ศรีไคทรงทราบเหต คองนงแฉวก
 ตกพระทัย คารัสใหม่กชางตนพตายมกคตจกรพาพมาเทียบ
 เกย แฉวกเสด็จทรงพระคชาธารแฉวกตอมควยชาทตตะของชต
 พระบาททงหนาย รบเสด็จชนไปวงหน้า แฉวกคารัสใหม่หาด
 เดกมชอไปเชิญพระแสงขอพตพาย อนเป็นของพระนเรศวร

08/04/2563

TU DC

ทรงชนช้างกับมหาอุปราชอันเก็บไว้นั้นมาว่าจะทรง มหา
 เลกรับพระราชโองการแฉวงมาโรงแสงณพระคตงแสงสรพ
 ยทศ พระเจ้าแผ่นดินกรบเสด็จไป ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรม
 พระราชวงบวรคาร์ตสั่งให้เตรียมการจะรบทัพเพญศ ขณะ
 นนเจ้าพระยาธรรมมาอายนนด้วยจงกราบทูลว่า ชงจะตงรบท
 เพญศเห็นไม่ชอบกต ขอเชิญเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปรบ
 ในกรงเห็นจะดีกว่า ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเห็นชอบด้วย จึง
 เสด็จเข้ามาในกรง มีได้เสด็จไปพระราชวง เสด็จทรงชนไป
 บบอบมมหาชัย คาร์ตให้ตรวจจตรพตชนประจำรักษาหน้าท
 เชงเทพตรงพระราชวงบวรสถานมกต ฝ่ายกบฏธรรมเถยร
 ชบชางยกพรตมาถึงเพญศมีได้เห็นผู้ใดตงรบ แฉวกยกเข้ามา
 ยนชางอยู่ปากวัดมรฎบตรงรอกทานบหน้าพระราชวงบวร จึง
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาอุปราช กรมพระบดินทรคาร์ตให้เจ้า
 พนกงานบรรจบนใหญ่ ณ บอมมหาชัยจะยิงเอาศวกบฏ ครั้น
 บรรจบแฉวกทรงตงศตยาศษฐานว่า ข้าแต่เทพยดาสุรารักษ์ อิน
 ดังสุรกายบนใหญ่ ณ ถาณะข้าพเจ้าบุญน้อยมีอาจดำมารถจะ

ดำรงราชสมบัติไว้ได้ และจะถึงปราชัยแก่บ้จจามิตรแล้ว และ
 จะจุดบนบดิน ขอไห้บ่จงแตกออกตองซาพเจ้าให้ถึงแกชวต
 อนตรายเถด ถ้าแต่ซาพเจ้ามบุญญาภสงขารบารมมาก อาจ
 ต่ามารถจะดำรงราชสมบัติในเค้วตฉัตรเฉลิมแผ่นดินด่ยามประ-
 เทศได้ไซ้ ขอไห้กระสุนปืนใหญ่ไปตกตองคัษกรให้พินาศ
 หนีหายเถด ครนทรงอชษฐานแถวกล่ตจทรงราชุดจุดชนวน
 ปืนใหญ่ และเพลิงชนวนหนมโตตคคินดากทรงพระปรวิตก
 ด่งด่ยนัก จึงไห้ไซ้กระสุนคินดาสงประจู่ไว้นนออกมมา จึงรวา
 ประจู่ผิด เหากระสุนประจู่เขากอนเหาคินดาบรจทหด ก
 ทรงพระพิโรชยงนถ จึงดาร์ด่ความนเบ้นพวกอัยกบฏ จึงไห้
 ประหารชวตณบรจบนนหนเด่ย แถวไห้บรจบนใหม่ ทรงร่า
 ชุดจุดชนวนอกครงหด กระสุนปืนใหญ่นนออกไปตองซา
 ชงกบฏชรรมเถยรชมานน กบฏชรรมเถยรคคกตงจากซา
 เจบบวยเบ้นส่าหัด กหนีไปเร้นอยู่ ณ วัดทะน่านป่าชาวด่สาร
 และสมัครพรรคพวกอัยกบฏทงหถายนน แถกฉานหนีไปทก
 ตาบถ จึงมีพระบณทรสงไห้ชาหัดวงออกไปคิตตามเหาค้ว
 อัยกบฏ และพวกชาหัดวงคิตวอัยกบฏชรรมเถยรและอัย

08/04/2025

๒๑๒ แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

จนบ้านแขวงเมืองสระบุรี เมืองดพบุรี และแขวงขุนตะคร ว่าง
ได้หลายตำบล.

ในขณะที่เมื่อ คักราช ๓๐๔๕ บัคน เบญจศก ถ่วงไป แล้ว
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แรกได้ตั้งขุนราชาภิเชกด้วยราชสมบัติ
และมีพระราชโองการให้หาบรรดาทางพระยาพระหัวเมือง ทง
ปากไตฝ่ายเหนือทงหลายเข้ามาถวายบังคม ถอนาพระพิพัฒ
ต์คัยาทกหัวเมือง แต่พระยายมราชส่งขั้งไปครองเมืองนคร
ราชต์มา และพระยารามเดโชซึ่งไปครองเมืองนครศรีธรรมราช
ครังสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้านน แจงว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ด้วยราชสมบัติแล้ว และพระยาทงต้องกบงเกิดทฐูมานะ
กระดางกระเดองชครบตั้ง แขวงเมืองอยมไตเข้ามาถวายบังคม
ครนเมื่อเสร็จการฆ่าพวกอ้ายกบฏธรรมเถยรแล้ว สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว กรมพระราชคาร์ดปรกษาควยพระบรมโอรสาธิราช
กรมพระราชวังบวร วาซงหัวเมืองทงต้องเป็นกบฏแขวงเมือง
อยุธยาจะไวชามไต ใจจะเกณทกกองทัพยกไปตได้ยจจะชอบ
แต่ทว่าเมืองนครราชต์มาอยู่ใกล้ ควรจะให้ไปตได้ยกอน ครน
ได้แล้วจึงให้ไปตเอาเมืองนครศรีธรรมราชค่อภายหลัง สมเด็จพระ

พระบรมโอรสาธิราช ก็เห็นชอบด้วยโดยพระราชบริหารทุก
 ประการ จึงมีพระราชดำรัสตั้งสมุหนายกให้เตรียมมรดก
 เครื่องสังฆาวุธไว้ให้สรรพ ขณะนั้นพระยาสุรเสนาเดโชศรี
 สมเด็จพระนารายณ์ถึงอนิจกรรมเสียแล้ว และทรงพระกรุณา
 ตั้งข้าหลวงเดิมคนหนึ่ง เป็นพระยาสุรเสนาเดโชแทนที่ แล้ว
 ดำรัสให้เป็นแม่ทัพไปตีเมืองนครราชสีมา แล้วตั้งข้าหลวงเดิม
 คนหนึ่งเป็นพระยานครราชสีมา ให้เป็นกองหน้า ทัพตีเมือง
 นครราชสีมาแล้วให้อยู่รณเมือง แล้วดำรัสให้ท้าวพระยาอาสา
 ทัพเหตาทงหลายเป็นยกกระบัตรยกกายกองหลัง และพล
 ฤทธิจักรเครื่องหมันหนึ่ง ช้างเครื่อง ๒๐๐ ม้า ๓๐๐ และ
 เครื่องศาสตราวุธปืนใหญ่น้อยกระสุนดินประสิว และเสบียง
 อาหารสำหรับทัพทั้งปวงพร้อมเสร็จ ครั้นถึงวันอันได้มหาพิชัย
 ฤกษ์ในเดือนดับชวดฉกกันนี้ จึงมีพระยาสุรเสนาเดโช และท้าว
 พระยานายทพนายกองทั้งหลาย ก็กราบบังคมทูลทูลทูล
 มารพไปโดยทางเมืองสระบุรี ฝ่ายพระยานครราชสีมาแจ้ง
 ว่ากองทัพกรุงยกขบวนมาตั้งหน้า ก็ตรวจตรวจพลเครื่องสังฆาวุธ

๒๑๔ แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

ทงปวงพร้อมสรรพ แลวแต่งทัพยกตงมาตงคายนรายรับตาม
ระยะทางนบนเหนหลายตำบล.

ฝ่ายกองทัพพระยาสหัสราชเดโช ก็ยกขึ้นไปตคายชาวเมือง
อนมาตงรบนน แลวก็รบพงกันเบนนสามารถ กองทัพชาวนคร
ราชสัมาตันทานมิได้ ก็แตกฉานไปทุก ๆ ค่าย แลวพ่ายแพ
กตบเขาเมือง กองทัพกรุงตคายรายทางทงหลายแตกฉานแลว
ก็ยกติดตามไปตงเมือง แลวพระยานครราชสัมากตรวจจุดพล
ทหารชนประจำหนาทเชิงเทนปรากฏเมืองโดยรอบ กอปร
ด้วยเครื่องสรรพยุทธขบหนีใหญ่หนอยทงปวงพร้อมสรรพ แลวบอง
กันเมืองเบนนสามารถ ฝ่ายทัพกรุงยกเขาตงคายนรายตอมเมือง
นครราชสัมาโดยรอบ แลวแต่งพลอาสาสำนพนยกเขาบายบน
ปลตนเขาเมือง ชาวเมืองรบพงบองกันเบนนสามารถ แลว
พงศ์ศัตราวุธขบหนีใหญ่หนอยระดมออกมาตองพลอาสาทัพกรุงตม
คายนบาดเจ็บเบนนอนมาก เห็นจะบายบนเขามได้กถอยออกมา
แตกเขาปลตนตงนบนเหนหลายครั้ง ชาวเมืองรบพงตันทาน
เบนนสามารถ รพลตมคายนจะปลตนเขามได้ กถอมแต่มนไว
แตตงตอมอยเบนนหลายเดือนจนเสบียงอาหารกษาดตง รพลอด

ดินอันผืนดินไหนหนอ ก็เป็นประกายเพลิงกระเด็นลงในดินดำ ๆ
 นนกวบชนเบนอนหงอนเดียว และเทือกดินนหมากมากกาดง
 มาก ก็ไซ้ชนทาดายทัพสัมภาระแห่งตถนนพงดง แลวหอบ
 หมชนบนอากาศ แดกไปโดยทิศน้อยและทิศใหญ่ เตียงกักกอง
 สนนหวนไหวกมปนาทพระธรณิ ดจเสียงมหาอดันบาด ต้อง
 ชาวพระนครตมตายเจ็บป่วยได้ทุกขเวทนานนเบนอนหมาก และ
 ไตตกและคินนกกน้อยจงเกณทุกกองทัพแต่หาพน ด้รพด้วย
 ชางมาเครื่องศ้ศตราวชและเสียบยงอาหารทงปวง แลวยกกชนไป
 ครนถงเมืองนครราชด้มาแลว ก็ให้ตงคายนอมเมืองไว้ดจครง
 กอน และพระยานครราชด้มากตรวจจจตแฉงรพต ชนอยุ่ประจำ
 รัชษาหนาทเซ่งเทนบองกนเมืองเบนด้มาารถ ทพกรงยกเขา
 แหกหักเบนหลายครง ชาวเมืองรบพงบองกนทงกถางวน
 กถางคินไม่ยอหย่อน ทพกรงแหกหักเอาไม่ไดกตงตอมมน
 ไว้ แต่ทพกรงยกไปเคยวชนทำตงครามคยชางนครราชด้มา
 ทงตองครง ประมาณตองบีเคษ ชาวเมืองไม่ไต่ทำนาคันตอง
 เทศกาดมาแลว เสียบยงอาหารกกันดารตง ไพร์พตเมืองอด
 อยากชบผอมตมตายเบนอนหมากนถ บ้างยกครวหนออกจาก

เมืองนนทกมาก แต่ทว่าพระยายมราชเจ้าเมืองนมผมอเข้มแข็ง
ตั้งเคียวขบตานทานอยมได้แตกฉาน.

อนงทาวทรงกนดาตอ ชงเบนโทษถอดเดียนน หนชนไป
อยู่ในเมืองนครราชส์มาด้วย และทาวพระยานายทพนายกองชง

ตั้งดอมอยนน ก็ปรกษากนเห็นว่าจะแหกหักเอามได้ ด้วยชาว
เมืองรบพงตานทานแข่งเมืองอย จึงคิดกตอบายเบนหลายอย่าง

และให้ทาลกบนกตยงไปตกตงแตรกตงบอย คือเพดงตตตาม
เขาไปถงคนเรวจงแตกออกถกผู้คนตมตาย อบายอนหงน

ให้ผู้กว่วจพพาใหญ่ชกชนแตร เอามอดคนผูกแขวนสำบ้าน
อันใหญ่หยอนเขาไปในเมือง และจุดเพดงชนวนถำมไว้ ครน

เพดงชนวนตตถงคนแตรให้ตกตงใหม่ในเมือง และอบายอน
หงน ให้เขาเพดงองแพดมผูกถกชนยงระตมเขาไปเผาเมือง

ครนจตจแ่งแตรการทงปวงนพรอมแตร เพดากถางคนตก
ประมาณถำมยาม ก็หยิงบนกตชกกว่วจพ และยังชนวนระตม

เขาไปพรอมกน แตรแตรพดอถำมเขาไปปถนเขาเมือง
ฝ่ายชาวเมืองตองบนกตนนทกมาก ด้วยประมาทอยมได้เคยพบ

เคยเห็นมาแต่ก่อน และหมอดคนชงผู้กว่วจพและตกชนผูกเพดง

ทำการปล้นเอาเมืองนนให้ทราบต้นทุกประการ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ก็พระราชทานรางวัลแก่ท้าวพระยานายทัพนายกองที่ปลงเป็นอันมากโดยลำดับนานาคัด.

ดศักราช ๑๐๔๗ ปีฉดัดปีศก ขณะนั้นสมเด็จพระอัครมเหสีฝ่ายขวากรมหลวงโยธาเทพ ทรงพระครรภ์กำหนดถ้วนหกเดือน ก็ประสูติพระราชโอรสก่อปรดด้วยสรูปเป็นอนันต์ พระราชวงศ์นางวงศ์ทองหลายถวายพระนามชื่อเจ้าพระขวัญ และเมื่อวันประสูติเพดากต่างคนนั้นแผ่นดินไหวเป็นอศักรรย์ ครั้นทรงวฒนนาชนมากคนทองหลายนับถอมมาก ด้วยเป็นพระราชนัดดาของสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า เป็นวงศ์กษัตริย์อันประเสริฐ และคนทองหลายเขาสักความภักดีเป็นชาติมาพระบาทเป็นอันมาก แต่มีกนเบญจศักดิ์แถมให้ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระราชดำริว่าทนายหลวงตาบดบาตองนน เป็นทมกคดส์รราชฐานอันประเสริฐ ส้มควรจะสร้างเป็นพระอาราม มีพระอโศกวิหารถาวรเปรียญพระเจดีย์ฐานกำแพงแก้ว และกุฎสงฆ์ศาลาโต๊ะพานเวจกุฎพร้อม แดวทรงพระกรุณาให้หมนจนทราชางเคดอบทำกระเบองเคดอบบดเหลือง มุงพระอโศกวิหารทั้งปวง และ

08/04/2563

UJBC

การสร้างพระอารามนั้นดำริแต่ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ
 แล้วพระราชทานนามบุญญศพระอาราม ชื่อวัดพระบรมพุทธา
 ราม ตั้งเจ้าอชการขอพระญาณสัมโพธิราชาคณะคามวาสี
 ครองพระอาราม และทรงพระกรุณาให้มีการฉลองและมีการ
 มหกรรมสักการบูชา และทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก
 และพระราชทานเทศาภิบาลพระโอรสอุปฐากพระอารามมาก แล้ว
 ถวายพระกตปนาชนแก่พระอารามตามธรรมเนียม.

ดศักราช ๑๐๔๘ ปีชวดอัฐศกนั้น กรมการเมืองไชยา
 บอกขอราชการเข้ามาถึงกรมพระกตปนา ในลักษณะนั้นว่า
 เจ้าพระยานครศรีธรรมราชเป็นกบฏแข็งเมือง และช่องสี่มุม
 คนเครื่องศัสตราวุธเป็นอันมาก จะยกเข้ามาตีหัวเมืองฝ่าย
 ตะวันตกทั้งปวง ไต่หัวเมืองทั้งปวงแล้วจะยกเข้าไปทำร้ายกรุง
 อนึ่งนายสังขยราชเจ้าเมืองนครราชสีมาซึ่งหนีไปได้นั้น พา
 สัมภรพรรคพวกออกไปตั้งอยู่ณพรมแดนเมืองนครศรีธรรมราช
 และแขวงไชยาต่อกัน และคิดการกบฏเข้าด้วยเจ้าพระยานคร
 ศรีธรรมราชออก ตงช่องสี่มุมชาวนอกทั้งปวง และผู้คนเขาเกิดย
 กัดอมนายสังขยราชหนักมาก จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีนำเอา

ขอราชการนชนกรบาทพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงตั้ง พระองค์ ครัดทราบเหตุถึงหนัก
 ทรงพระพิโรธ ดำรัสว่าอายสองคนของอาจนกจะไว้มันมิได้
 ควรจะแต่งทัพใหญ่ยกไปทั้งทางบกทางเรือ ปราบปรามมันเสีย
 จึงจะชอบ อนอ้ายกบฏสองคนมันไม่พนง่อมมือเรา มันได้
 ตัวแล้วจะสู้บมิให้กากถนแค่น แลวมพระราชดำรัสตั้งสัมหกดา
 โหมให้ตรวจเตรียมขางมาเครื่องสรรพยทททงปวง แดะเรือ
 รบเรือใดเรือตาเดยงเสบายงอาหารให้พร้อมไวทงทางบกทางเรือ
 แลวม พระราชโองการ มาณพระบิณฑทร ตั้งหันาท ดำรัสเห็นอ
 เกดาก ตั้งให้พระยาตั้งกรมเบนแม่ทพหดวง พระตั้งเดนาเบน
 ยกกระบัตร พระยาเพชรบรเบนเกยกกาย พระยาตั้งหราชเดโช
 เบนกองหน้า พระยาราชบรเบนทพหดวง ถอพตณกรรจดาเครื่อง
 ๓๐๐๐๐ ขางเครื่อง ๓๐๐ สรรพด้วยเครื่องสรรพาวุธทงปวงยก
 ไปทางบก ฝ่ายทัพเรือให้พระยาราชบงตั้งเบนนายกอง เรือ
 ๓๐๐๐๐ ลำ เรือทะเล ๑๐๐๐ ลำ พดรบพดแจว ๕๐๐๐ ยกไป
 ทางทะเลทพหนง แดะให้ทพบกทัพเรือยกไประดมตเอาเมือง
 นครศรีธรรมราช ครนถงถนอณโตมหาพชยฤกษ์ จึงพระ

08/0472563

TODC

ยาส์รังคราม พระยาราชนัดดี และท้าวพระยานายทัพ
 นายกองทงหลาย กกราบถวายบังคมถวายทัพไปตีเมืองนครศรี
 ธรรมราช โดยดำดบัสถถมารคชดมารค ไปพร้อมทัพกัน ณ
 เมืองไชยาบุรี และแม่ทัพบกเกณฑ์เอากรมการเมืองชุม
 พร เมืองไชยา ถอพดหัวเมืองทงปวงเขามาบรรจบทัพ
 ยกไปด้วย แล้วกำหนดไปแก้กองทัพเรือให้ยกทัพออกจาก
 เมืองไชยาพร้อมกัน และกองทัพบกยกไปถึงพรมแดนเมือง
 ไชยาและเมืองนครศรีธรรมราชต่อกัน ซึ่งนายสังขยมราชตั้ง
 อยนหน กเขาดอมไว้ในเพดากดางคน และนายสังขยมราช
 มรุตว ไมทหนทจะจัดแจงต่านทานไวใหม่หนคง ตองจาเบน
 จารบพงผคนทแกดวทหารมทหนพรตมเพรียงกัน ระล่ำระล่ายไป
 เบนอดหมาน และนายสังขยมราชมมมอเขมแขง ถอพด
 ทหารออกแหกหักจะออกมา ทพกรงตอรบต่านทานไวเบน
 ต่ามารถแถวเขารมตชนาบเบนหลายกอง พวกนายสังขยมราช
 นอยตวเหตอกาดงแหกออกมได้ กแตกฉานตมตายเป็นอนมาก
 และตวนายสังขยมราชหนไปมพน กับทหารร่วมใจ ๗ คน ๗
 คนด้วยกัน กยหนประจันรบพงอยู่จนตายในทรบต้น ทัพ

08/04/2563

TUDS

กรุงโตชยชนะและโตเชตยพจนายสังขยมราชหนักมาก ก็ยก
ดวงแดนเมืองนครศรีธรรมราชเข้าไป.

ส่วนเจ้าพระยานครศรีธรรมราช แจ้งว่าทัพกรุงยกออก
มาทางทัพบกทัพเรือ และเสียดนายสังขยมราชแก่ทัพบกตั้งหนัก
เสียใจ จึงแต่งทัพบกทัพเรือยกไปรบพุ่งต้านทานไว้ให้หย่อน
กำลังศึกตั้งก่อน แดวกกวาดเอาครอบครัวอพยพบ้านนอก
ทิ้งปวง และเสียบึงอาหารเขาไว้ในเมืองเป็นอันมาก แล้ว
ศึกแต่งปรากฏรบอมต้ายค่ายคปรุระศุหอรบ บักรจากหนามตาม
ท่านองค์กพรอมเสร็จ และจัดแจงบ้านเมืองบำรุงทแกล้วทหาร
ไว้คอยต้านทานรบพุ่งทัพกรุงเป็นลำดับมา.

ฝ่ายทัพเรือพระยาราชบังสันยกไปทางทะเล ดวงเข้าแดน
เมืองนครศรีธรรมราชก่อนทัพบก ได้ยกชนากการด้วยทัพเรือ
เมืองนครศรีธรรมราชในกตางทะเล และทัพเมืองนครศรี
ธรรมราชต่อสู้รบต้านทานเป็นลำดับมา ทัพเรือฝ่ายกรุงจะหัก
เขามิได้ ก็ทอดล้อมรอยงกนอยุเป็นหลายวัน เสียงปืนใหญ่
สนนครนกรกกกกกอง สะเทือนทองมหรณพนทศุเสียดมหา
วาตะพายใหญ่ ถอยทัพโตชยชนะแก่กัน ส่วนทัพบกนั้น

08/04/2563

TUUC

๒๒๔ แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

กียกไปปะทะทัพ เมืองนครศรีธรรมราชคงกายรบ อยู่เป็นหลาย
ค่าย กียกเข้าโจมตี โดยทชนากการด้วยชาวนครศรีธรรม
ราช ๗ รบพองคานคอบเนด้ามารถจนถึงอาวุธสั้น ทัพกรุงหก
เอามิได้ กคงกายรายด้อมอ้อมโอบค่ายชาวนครศรีธรรมราช
เข้าไว้ และโตคอยทชนากันหลายวันหลายเพลา และกอง
ทัพเมืองนครเห็นทัพกรุงมมมอแซมแซงจะรบไว้มอยู่ ก็แหก
หนีออกจากค่ายแต่ในกลางคืน ทัพกรุงได้ติดตามไปในทันที่
ทัพเมืองนครมิใคร่รบ ว่างกระเจดพลัดพรายพ่ายหนีไปเป็น
อดหม่าน ไม่เป็นคาบถต้นชยา เตี้ยพลช่างมาครอง
ศีลตราวชแก่ทัพกรุงเบนอนมาก ทตองอาวุธบาดเจ็บตมตาย
ทงนายและไพร่นอกมาก กรุดทัพหนีไปยังเมืองนครศรีธรรม
ราช ฝ่ายทัพกรุงโคชยชานะจับโคชช่างมา คนเซตยอาวุธ
ต่าง ๆ เบนอนมากกียกติดตามไป ครนแจงวาทพเรือชาว
เมืองนครคานคานอยู่เบเนด้ามารถเขายงมิได้ กียกกองทัพลง
ไปช่วยศกระหนาบสกัดคหลังทางชายทะเล และทัพเรือเมืองนคร
ถูกทัพกระหนาบหนากระหนาบหลังเดี่ยวพลตมตายมาก ทาน
มิได้กแตกฉานพ่ายหนี และชักใบถ่นกลับไปด้วยทิศานุทิศ

08/04/2563

TUCC

ทงปวง กองทัพกรุงโตชยชานะยกยกเขาดอมเมืองนครศรี
 ธรรมราชพร้อมกันทงทพบกทพบเรือ และตงกายรายล้อมไป
 รอบเมือง ฝ่ายพระยารามเดโชเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช
 ครั้นเสียดพบกทพบเรือแก่ข้าศึกตงหนักเสียดใจ จึงจัดทหารชน
 ประจักษ์รักษาหนาทเชิงเทน โดยรอบกอบปรด้วยเครื่องสรรพยุทธ
 ของกนเมืองเป็นสำมารถ แดวแต่งทัพออกไปตงข้าศึกและได้
 รบกันทุกวัน ๆ มิได้ขาดจนรามอกนตง แดวนัดกันแต่งทหาร
 ชำนาญดาบได้ห์ ดาบตง ดาบสองมือ ให้ออกกล้าสู้กันตาม
 กระบวนเพลงศอกตอตาเป็นหลายครั้ง แต่ทัพกรุงกับชาวนคร
 ศรีธรรมราช ตงเคียดชบทำตงครามกันมาชำนานประมาณ ถึง
 สำนบ ถอยทมผสมอเขมตงมโตมชยและปราชัยแก่กัน และ
 พดรักษาหนาทและพดกาย ตอมรองเพลง ถอกันไปมาตง ๆ
 ฝ่ายทัพกรุงมเรือตาเตยงชาวเสียดยงอาหารตงกันอยู่ มิได้ขาด
 เตยงรพตมได้อดอยากชบผสม และบริบูรณ์อยู่ตง กาดตง
 ศักตงมออยู่ ฝ่ายในเมืองตงเสียดยงอาหารตคนอดอยาก
 ชบผสมตมตายมาก กาดตงศักกถอยตง และมออาจจะยก

08/04/2563

TUDC

ออกมาต่อคนนอกเมืองได้ ก็รักษาแต่มั่นไว้ และกองทัพ
 กรุงเห็นชาวเมืองกำลังคึกคักอยู่ดัง ก็แต่งพลอาสา ๒๐๐๐ ยก
 เขาถอนขวากหนามเข้ามาเข้าไป เขาบันไดพาดบายบันปัด
 เขาเมือง และพระยารามเดโชเจ้าเมืองมายน ให้พดทหารรบ
 พงของกันเป็นสามารภ และพงศ์สัตว์ราชแหตุนหตา ยิงบน
 ใหญ่จ่างคมณฑกนกดั้ระตมออกไปตั้งห้าฝน ต้องพลอาสา
 ทพกรงถ่มตายบาดเจ็บมาก และจะปัดนเขามิได้ก็พ่ายออก
 ไป จึงแม่ทัพใหญ่ให้ทำทบทบึงตวกนบาวชยกเขามาปัดน
 ออกเต่า และชดอโมงครุงเขามาโกตเซงกาแพงเมือง ชาว
 เมืองพงศ์สัตว์ราชมิได้กตอง จึงพระยารามเดโชเจ้าเมือง
 ก็แต่งพดทหารออกทะตวงพนชาคักชงชดอโมงคเขามานน และ
 ได้ตอยทชนาดง อาวชสนประจันจโจอม พนพลอาสา ทพกรงถ่ม
 ตายมาก เห็นจะทำการมิได้กตบไป และบรรดาขุนนางกรม
 การทงหลายในเมืองนครเอาใจตงด้วยพระยารามเดโชเป็นกบฏ
 แชงเมืองถ่นทงนน ชวยกนตรวจตรารักษาหนาทเซงเทนบอง
 กนเมืองเบนกวดชน มิได้คคอ่านเอาใจออกหาก และประน
 ประนอมกนอยู่ถ่น จึงพระยารามเดโชก็ปรัรักษาด้วยขุนนาง

กรมการทงปวงว่า ชงทพกรงยกออกมาตเมืองเราบดิน ได
 ยกเข้ามาปลนหลายครงทามไค กระจอามอเราอยู่ และคัก
 เราไคทจะไวชามไค ควรจะยกเขาไปคให้แตกฉานพ่ายไปเดี่ย
 จงจะชอบ และชุนนางกรมการทงปวงกเห็นดวย จงให้จค
 แจงพลทหารทมผ มอเซมแซงประมาณ ๓๐๐๐ ดวณถอออาวุธสัน
 และพระยารามเดโช กยกพลทหาร ออกจากเมืองแต่ในกตางคน
 และชบพลทหารเขาไปปลนคายชาคัก และพลทพกรงชงรักษา
 หนาทดอมกรตว กัดาคบนไฟใหญ่หอยยงระดมออกมา แดว
 ยกออกมาจากคาย ได้ทะดวงพนพลทหารชาวเมืองนคร ๗กยน
 ยันประจันบานคอยทชให้องอตมเอาชย รวพลตมคายทงต้องผ่าย
 แต่ทว่าพวกชาวเมืองคายมากกวาประมาณสองเท่า และพระยา
 รามเดโชเห็นจะเอาชยชานะมไคกพ่ายกตบเขาเมือง แต่ยกออก
 ปลนคายคงนเบนหลายครง เดี่ยรวพลทแกดวงทหารกมาก จะค
 ให้แตกฉานมไค กรักษามนไว บรรดาไฟรวพลเมืองทงหลายอด
 อยาคอชชอรวชบผอมมาก และดมคายเป็ดองไปทกวัน ๗ และ
 เดี่ยยงอาหารเบียดแวงเตยงกนไปกสันมอดง เจาพระยานคร
 ศักรรรมราชกเศร่าใจ เห็นจะรักษาเมืองไวมไค ดวยชคเดี่ยยง

อาหาร จะแต่งออกตลาดหากนนอกเมืองก็ไม่ได้ ด้วยข้าศึกตั้ง
 ต้อมไว้โดยรอบ มรทจะคิดอธิบายถ่ายเทเดย จึงคิดว่าซังกจะ
 อยู่ในเมืองให้พวกประทุษร้ายแผ่นดินจับได้อย่าสงสัย ก็
 หนีไปให้รอด แต่อธิบายซังกจะหนีไปนั้น เห็นจะเอาชระกแต่
 พระยาราชบังสันซึ่งเปนแม่ทัพเรือออกมานน ด้วยเบ็นส์หาย
 เพื่อนรักกันมาแต่ก่อน เห็นจะเดี่ยกันมิได้ จะช่วยแก้ไขให้ไป
 รอด จึงแต่งหนังสือตบให้คนสนิทไว้ใจ ถอดออกมาไปถึงพระ
 ยาราชบังสันเป็นใจความว่า หนังสือเราพระยารามเดโช มา
 ถึงสหายเราพระยาราชบังสัน ด้วยเราทั้งสองเป็นชาติตตะออง
 ชดพระบาท ส้มเดจบรมนาถบรมบพตรพระพทชเจ้าอยู่หัว
 แห่งเรามาด้วยกัน และเบ็นส์หายรักคชวตจิตใจ ได้ชทุกช
 ทำราชการตตะอองพระเศษพระคณมาแต่ก่อนเป็นอนนมาก และ
 คริงเมอทรงพระกรุณาดำรัสไซให้ไปตเมืองดาวเมืองตะวา และ
 ตพมาซงยกตามมอญเขามาตงนเมืองไซโยคนน และเราทง
 ตองกเบ็นคทกชคยากUDCได้ทำราชการงานตงครามเอาชยชานะ
 มาตตะเกดธา ถวายตงยกนภหตายคริง และส้มเดจพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระกรุณาโปรดปรานพระราชทานยศศักดิ์ ชบเดยงเรา

08040403

ทงต้องถงขนาด และเมื่อพระองค์ทรงพระประชวรนั้น มีทาส
 ปรบักษกถาวยคอพระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ สองคนพอดก
 ณะหาพพตมส์จจาเดี่ยว คัดอ่านทำการกบฏช่วงชิงเอาราชสมบัติ
 และเด่นาบตวงปวงในกรุง มิได้มีผู้ใดช่วยคัดอ่านทำการกำจัด
 ศัทรราชสมบัติเดี่ยวได้ และพระองค์ทรงพระโทมน์สัจจนเสด็จ
 สวรรคต และราชสมบัติก็ได้อุบัติแก่พระเพทราชา แล้วให้หา
 ทาวพระยาพระหวเมืองทงหลายเข้าไปถวายบังคม ฝ่ายเราคิด
 แขงอยมได้เข้าไปนั้น ใ้ว่าตัวเราจะเบ้นกบฏต่อแผ่นดินนั้นหา
 มิได้ เหตุว่าเราคิดกตัญญูในพระผู้เป็นเจ้าของเราซึ่งเสด็จ
 สวรรคตนั้น จึงมิได้เข้าไปอ่อนน้อมยอมตัวเป็นข้าณประทษฐู
 ราชแผ่นดิน ประการหนึ่งก็เกิดมาเบ้นชายชาติทหารคนหนึ่ง ก็
 มทฐูมานะอยู่บางทไม่เคยกตวเกรงนบนอบใ้ไร ก็ไม่นบนอบ
 ถอดวคยตามประเพณีคิดโตกวิสัย จึงมคกยกมาตดเมืองเรา
 และทพกรุงกับเราได้ทายทชนาการสงครามกันมาช้านาน ใ้ว่า
 ทแถดอทหารแห่งเราจะเข็ดขามครามผมอศกพตทหารกรงน
 หามิได้ ก็พอดสู้รบกันได้อยู่ และบัดนี้ฝ่ายเราหย่อนกำลังถง
 ทวยชดเสบียงอาหาร จำเบ้นจำแพด้วย ออกถาดหากนมิได้

เห็นจะรักษาเมืองไว้เป็นอย่างดี เราไม่สู้รบแต่จะหนีไปจาก
เมือง และซึ่งจะแหกออกนอกนอภาคคิดว่ากายด้อมทพกรงจะ
ทานฝีมือเราได้ คงเราจะแหกออกไปได้ไม่คิดสัน แต่ที่จะไป
มิตลอดด้วยไม่มีความกลัวที่จะไป และซึ่งเราจะไปได้ออกจากชีวิต
อันตรายครองน ก็เพราะสหายเราจะเอาธรรมา และสหายเรา
จงคิดถึงความทุกข์ความยากด้วยกษมาแต่หลัง ครองเบนชา
ทอดระอองชดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งเรามาด้วยกษน
และจงได้เมตตาการุณภาพอนเคราะห์แก่เราครองนเถิด ช่วยจัด
แจงเรอรบไว้รอบหน้าทาสักถาหนง ในสามวันเราจะแหกออกโดย
กายด้อมด้านสหายเรา และลงเรือได้แล้วก็จะดำสหายหนีไปตาม
ยถากรรมของเรา ครนพระยาราชบังสันแจ้งในหนังสืออันนั้นแล้ว
ก็คิดถึงความหลัง ซึ่งได้เป็นสหายรักและเป็นเพื่อนทุกข์ยาก
มากมาแต่ก่อนน ก็มจตคิดเมตตาแก่พระยารามเดโชซึ่งนัก
ด้วยเบนชาตแซกด้วยกน แล้วกเขาใจว่าการนตบอยมโตมณ
ใครเห็น ก็จัดแจงเรอรบไว้รอบหน้าทาสักถาหนง แล้วเขียน
หนังสือฉบับเป็นใจความว่า ซึ่งพระของสหายเราประสงค์คน
เรากจัดแจงไว้พร้อมแล้ว จึงรบออกมาโดยเร็วเถิดอย่าให้

08/04/2563

เนนชา การจะเอิกเกริกไปเราจะได้อความผิด แล้วตั้งหนังสือ
 ให้ผลออออกมาหน กัดบเข้าไปแจ้งแก่พระยารามเดโช ๓ ได้
 แจ้งแถมความขยคนก จึงสั่งทหารร่วมใจทงหลายห้าสิบ
 เศษ ให้เตรียมตัวให้พร้อมไว้ ครั้นค่างพระยารามเดโช
 กับทหารร่วมใจทงหลายก็ได้เข้าพบบุตรภรรยาญาติและชนนาง
 กรมการทงหลายตายสิ้น ตามประเพณีวสัยแขกไม่สู้จะหนักแถม
 กยอมฆ่ากันเสียสิ้น มิให้ซำคกได้ไปเป็นเชลย และพระยาราม
 เดโชคนนมหาการคณมออกแถมแถม และคชยคฤกษ์ ครั้นได้
 ฤกษ์คแล้ว และตัวพระยารามเดโชกถอตาบส่องมอหน้าหน้าพด
 ทหารทงหลายห้าสิบเศษดวนถอตาบส่องมอดวยกนสน เบ็ด
 ประศกรกนออกจากเมืองไปโนเพดากดางคน แดววงเขาจโจม
 โรมรกบกบน พบกกากายดอมตารมแมนาหน้าทพระยา
 ราชบงสน แดะพดอ่าจามชงรักษาตายดอมทงหลายหน ก
 ระคณบไฟใหญ่้อยยงแยงออกมาเป็นโกตาหต และพระยา
 รามเดโชกับพดทงหลายเป็นคณค มวชาอาวธมได้ถกคอง แดะ
 มโดยนยอทอดอย กแหกคากายบกกากางงดงได้ ก็ได้ทะดวง
 จวงพอนพบพดอ่าจามทงหลายคณคตายแเดะด่าบาคเป็นอน

มาก พอคายตอมทงหลายทานผมอมโคกแยกออกให้ พระยา
 รามเดโชกับพดทหารทงหลายก็ได้ฟาดฟันฆ่าพดทพกรงแหวก
 เป็นช่องออกได้ มิได้มีผู้ใดต้านทาน ก็พาพดทหารกรกนกลง
 คุกในเรือนรบ ซึ่งพระยาราชบงส์นิจัดแจจจอดไว้รับณหน้าท่า
 นั้น แล้วออกเรือไปถึงทะเล ชักใบแฉ่นออกไปยังมหาสมุทร
 แฉ่นหนีไปยังเมืองแขก ทพกรงกเขาเมืองโค ได้จับผู้คนเก็บ
 ด้งของทั้งปวง และนายทพนายกองทงหลาย แจจจวาควกบฏ
 แหกหักออกไปได้หน้าทพระยาราชบงส์นแล้วโคเรือนแฉ่นหนี
 ไป และพระยาราชบงส์นมิได้แจจจวาทพเรือไปติดตามให้ทท
 ณะให้ควกบฏหนีไปพนเห็นผดอยจงเอาคตนไปแจจจแก่พระยาสุร
 ด้งครามแม่ทพหดวง ๆ โคแจจจตงนน ก็พจจรณาดับด้วโคด้งวน
 โคด้งยง และการนนมมคโคโคเนอความว่า พระยารามเดโชเจ้า
 เมืองนครสอคหนงสอด้งออกไปถึงพระยาราชบงส์น ๆ รุกนกับ
 ผุคคมิชอบ จัดแจจจเรือนรบไว้ให้ นคคหมายให้ออกมา แด้ง
 ด้งคคภฏให้หนีไปพน ครนโคด้งยงเป็นด้งคคยแทแด้ง ก็ให้จ
 พระยาราชบงส์นเขาหาประการ แด้งบออกหนงสอเขาไปณกรง
 เทพมหานคร สุ่มพระกตาโหมกราบทุดพระกรุณาโดยเหตุทง

ปวงให้ทราบต้นทุกประการ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ศรีธรรมาธิราชประพฤตเหตุตั้งหน ก
 ทรงพระพิโรธพระยาราชบงส์น้อยนัก ดำรัสว่ามนเป็นพวกย้าย
 กบฏแล้วให้มิตราตอออกไปยังกองทัพว่า ให้สืบสาวเอาพวก
 ผู้เห็นทงปวงใดแล้ว ก็ให้เอาตัวพระยาราชบงส์และพรรค
 พวกกรเห็นทงหลายตระเวนล่ามวัน แล้วให้ประหารชีวิตและ
 ตัดศีรษะเสียบไว้ประตูเมืองนครศรีธรรมราช อโยธยาให้ผู้น
 ดยียงอย่างสืบไปภายหน้า แล้วให้จัดแจงตั้งแต่งนายทัพนาย
 กองผู้ใดซึ่งมฝีมือเข้มแข็งมีความชอบมาก ให้อยู่ครองเมือง
 และจัดแจงบ้านเมืองอาณาประชาราษฎร์ทงหลาย ให้ราบคาบ
 เป็นปรกคต แล้วก็ให้เลิกทัพกลับมายังกรุงเทพมหานครเถิด
 ครนท้าวพระยานายทัพนายกองทงหลายใดแจ้งในท้องตราตั้งหน
 แล้ว ก็กระทำตจพระราชกำหนดออกไปนั้นทุกประการ แล้ว
 ตั้งแต่งกรมการอยู่รักษาเมือง และไว้อาณาประชาราษฎร์
 ช่างมาครองศัสดราวุธตั้งของทงหลาย สำหรับเมืองพอสมควร
 แล้วเลิกกองทัพยกกองทัพเรือ กวาดคนเซตยช่างมาครอง
 สรรพาวุธตั้งของทงหลายกลับเขามายังกรุงเทพมหานคร แล้ว

ชนเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวกราบทูลโดยเหตุทั้งปวง แล้วถวายช้าง
มาคนเสดย และตั้งของทงหลายชั่งตโคนนเบนนหมาก โดย
สมควรแก่ความชอบน.

ดศักราช ๓๐๔๕ ปีเถาะนพศก สมเด็จพระบรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสให้ช่างพนักงานจัดการสร้างพระ
มหาปราสาททองคหนึ่งใพระราชวงช้างใน ครนเสร็จแล้วพระ
ราชทานนามบุญญคมหาปราสาท ชื่อพระทงบรียงกรตนาสน
เบนนปราสาทคด้วยกนทงเกาศาม คอพระทงวหารสมเด็จพระ
ทง พระทงสรเพชญปราสาททองคหนึ่ง พระทงสรยา
มรทรวงคหนึ่ง แล้วให้ชคสรเบนนค้อยชวยชวาพระทงบร
ียงกรตนาสน แล้วให้กออางแกวแตะภูเขามทอออกทกรวไร
ดงในอางแกวพน ทรมสรคพระมหาปราสาทน แล้วให้ท
ระหคณาณอางแกวรมนาผงทอใหนาเคนเขาไปผคชนนอางแกว
รรมสรน และให้ททพระทงทงบน ณ ทายสรเบนนทเศดจ
ออก อุดบเอาททายสรหมเบนนทชางหน้า และให้ทคาคาดกชน
ในชวยชวา และโปรดให้ชุนนางเขาเฝ้าทตละอองรคพระบาท
ณ พระทงทงบนและเขาทงประคมหาโกคราช.

08/04/2568

๑๐๕๐ ปีมะโรงสัมฤทธิศก ขณะนั้นสมเด็จพระ
 พระอัครมเหสี ฝ่ายซ้ายกรมหลวงโยธาเทพ ทรงพระครรภ์
 กำหนดถวญทศมาส ประสูติพระราชโอรสกอปรด้วยดีวรรณ
 ลักษณะเป็นอนนต์ พระญาติวงศ์ทางหลายกถวายพระนาม
 ว่าตรีศน้อย แต่สมเด็จพระบรมราชบิดาตรีศเรียกว่าสามยง ในปี
 มะโรงสัมฤทธิศกนั้น ทรงพระกรุณาให้ตอกำปั่นใหญ่ตำหนึ่ง
 และให้ทตาคมนครองราชบรรณาการออกไปจำเรญทาง
 พระราชไมตรี ณ กรุงฝรั่งเศส เหมือนเมื่อพระยาโกษาปาน
 ออกไป ครองแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าก่อนนั้น ถึง
 ปีมะเมียโทศก ทตาคมนครกลับเข้ามาแต่เมืองฝรั่งเศส คมนเอา
 สิ่งของเครื่องราชบรรณาการต่าง ๆ เป็นอนมมาก ซึ่งพระเจ้า
 กรุงทมิฬเสด็จประเทศทรงตอบแทนมานั้น ขนทุกเกตุ ๆ ถวาย
 จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งราชทตเป็นเจ้าพระยาพระคลังตาม
 โบราณประเพณีเยงอย่างมาแต่ก่อน.

08/04/25 ๑๐๕๒ นน มีหนังสือ
 บอกกรมการเมืองสุวรรณโคตกลงมาถึงสมุหนายกว่า นาย
 บุญเกิดคตองนางข้างเผือกไต่ฉบับาแขวงเมืองสุวรรณโคตลงตั้ง

ค้อมนหวัดรพด้วยคชตักษณะงามบริบูรณ์ จึงเจ้าพระยาจักร
 ให้นำเอาชอราชการสารเค็ดกรณนน ขนกราบทอดพระกรุณาให้
 ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพทชเจ้าอยู่หัวตรัดทราบเหตุคัง
 นน ก็ทรงพระปราโมทย์ยงนถ จึงดำรัสให้พระหอดวงขนหมน
 กรมช่างทงหลายขนไปรับเค็ดกรณตงแพขนาน มเรือแหแหน
 ตามบรพประเพณี ตองตงมายังพระมหานครศรีอยุธยา ทรง
 พระกรุณาให้เทียบแพขนานเข้าณ เพนียด ให้นำนางช่างเผอก
 ขนประทับอยู่ณ โรงส้มโกชคาบตเพนียด และให้มการมหรัดพ
 ส้มโกชสามวัน แดวดนตงเรือขนาน มเรือคชกแหแหนเป็น
 กระบวนเขามายังพระนคร และให้นำนางเค็ดคเชนทวชนไวณ
 โรงยอดในพระราชวัง แดวทรงพระกรุณาพระราชทานขนาน
 นามกรชอพระอินทไอยราพคชบดินทร วรนทรเด็คฟ้า และ
 นายบุญเกิดชงคตองคองนน ก็พระราชทานชอเป็นขนอินทคช
 ประเด็รัฐ และพระราชทานขนทองหนัก ๓ ตาดง เงินตราหนึ่ง
 ชง เด็ดผาสามสารบ และพระราชทานตราภุมคมห้ามล่ดวยลัด
 พกคอากรขนอนตลาตทงปวงล่น และทรงพระกรุณาโปรดให้
 ไปทำกนอยู่ตามภูมิตาเนาคจแต่กอน.

08/04/2563

TUDC

ในปีมะเด็งก่อนนั้น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระราช
 ดำรง ถึงคุณพระอาจารย์อชการวัดพระยาแมน ซึ่งได้ถวาย
 พยากรณ์ไว้ว่าจะได้เสวยราชสมบัติ แต่ยังทรงผนวชเป็นภิกษุ
 ภาวระอยู่ณวัดพระยาแมนนั้น และพระผู้เป็นเจาท่านายแมนนัก
 แล้วยังได้ให้โอวาทานสาส์นให้สมณิกจทงปวง มีพระคุณมาก
 ควรจะทำดีของพระคุณให้ถึงขนาด ครั้นทรงพระราชดำริ
 เพศาเซากได้ตจด้วยเรือพระนางไปยังวัดพระยาแมน ครั้นถึง
 ปะทิมเรือพระทงงณะสะพาน แลดูได้ตจขนยงพระอาราม ถวาย
 นมัสการพระอาจารย์ด้วยสักกกจจเคารพแล้ว ก็ดำริสั่งการ
 จะสร้างพระอารามให้ถาวรชนกว่าเก่า และพระผู้เป็นเจ้าให้
 อนุญาตแล้วก็ได้ตจกตบยงพระราชวง มีพระราชดำริสั่งอคร
 มหาเสนาบดีให้กะเกณฑ์กันไปสร้างวัดพระยาแมน และการ
 สร้างพระอารามนั้นต้องบิเศษจิงดำเร็จในปีมะแมตรีศก แลดู
 ทรงพระกรุณาให้หมการฉลอง และมการมหรสพส้มโภชต่าง ๆ
 และมีใจนรมด้วย คำรบด้ามวันแล้วทรงถวายไทยทานแก่พระ
 สังฆเป็นอนมาก และไว้ชาพระสำหรับอุปฐากพระอารามหนัก
 มาก และถวายพระกตปณาชนพระอารามตามธรรมเนียม แลดู

ทรงพระกรุณา ทรงพระอาจารย์ อธิการวัดพระยาแมน ขอพระศรี
 ธรรมญาณมุนี ราชาคณะคามวาสี ถวายเครื่องสัมณบริวาร
 พร้อมตามคําคัดพระราชคณะทุกประการ.

ในศักราช ๓๐๕๓ ปีมะแมตรนศัคนน ณ วันจันทร์แรม ๖
 ค่ำ เดือน ๗ นักเล็ดจ้ดเฒ่าซึ่งครองกรุงกัมพูชาประเทศ ให้
 ทตานทตลอคค์ภอกษรเขามาถึงนครมหาเด่นาชบติ ณ กรุงเทพ ฯ
 มหานครศรีอยุธยา ในดกษณะนั้นว่ากงช่าง ณ กรุงกัมพูชา
 ชบติ ไปโพนช่างคตองตองนางช่างเผอกตั้งด้ามคอกคบบนท
 ลรรพคด้วยคชดกษณะงามบริบูรณ์ และพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
 นครอินทปรตกรรัฐราชธานี ขอถวายนางศรีเควตคเชนทร
 ชาติตทททตตวประเดร์รัฐมาเป็นพระบรมอัครราชพาหนะ แห่ง
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า กรุงเทพ ฯ มหานคร บวรทวารวดี
 ศรีอยุธยา ขอเอาพระราชกฤษฎาเดชานภาพสมเด็จพระนั่ง
 เกดดาเบณฑพวงพานกดับไป และจะขอพระราชทานเชญซาหตวง
 กรมช่างออกไปรับเข้ามา จึงสมุหนายกนำเอาตกษณอกษร
 พระเจ้ากรุงกัมพูชาชบคินน ขนกราบทูลพระกรุณาให้ทราบถน
 ทุกประการ สมเด็จพระบาทบรมบพตรพระพทชเจ้าอยู่หัวตรัด

ทราบเหตุจึงหนักทรงพระไต้มนต์ ค้ำไว้ให้พระราชทานเสื้อผ้า
 แก่ทตนาทตคนละตัวไว้ แล้วค้ำไว้ให้ข้าหลวงตามนายแฉะกรม
 ช้างออกไปด้วยทตนาทต และให้รับนางช่างเผือกเข้ามาณกรุง
 โดยระยะสถิตมารควถ หยคยงประทบร้อนแรมมาอย่าให้อุด
 โรยเป็นเหตุการณใด และข้าหลวงตามนายกบกรมช่างทง
 หลาย ก็กราบถวายบังคมลาออกไปยังกรุงกัมพูชาชบดด้วย
 ทตนาทตอนมานน ครนถงกรุงกัมพูชาประเทศเด้นาบตกนษา
 หลวงเขาเผ่าพระเจ้ากรุงกัมพูชาชบด ๆ ก็ตรัสพระราชปฏิสัน
 ทการเบื่อนนค และให้เดยงคเหตงข้าหลวงมิให้อุดอยากได้ แล้ว
 ให้พระยาพระเชมรตามนายคมเอานางช่างเผือกไปด้วยข้าหลวง
 ชงออกมารบนน และข้าหลวงตามนายกราบถวายบังคมลา
 พระเจ้ากรุงกัมพูชาชบด แล้วกวพานางเค่วตกญชรออกจาก
 กรุงกัมพูชาประเทศ กบดด้วยพระยาพระเชมรตามนายนน และ
 เดินทางประทบร้อนแรม รอรยงหยคมาโดยสถิตมารควถ
 กำหนดเดือนหงกบยต์บวณ จึงมาถงกรุงเทพมหานคร จึง
 ทรงพระกรุณาให้ปลูกโรงสมโภชตำบลเพนียด และให้นาง
 ช่างเผือกประทบอยู่ ณ โรงสมโภชนน แล้วกมการมหรสพ

สมโภชการบศคยวาร แด้วให้ยาตราพระบรมหัตถ์ลงสู่เรือ
 ขนาน มเรือคชกแห่แห่นเซาียงพระนคร แด้วให้นางเค้วด
 คเชนทรชนไว ณ โรงยอดในพระราชวัง ทรงพระกรุณาพระ
 ราชทานขานนามบุญญตชอพระบรมรัตนากาศ ชาตคเชนทร
 วเรนทรมหันต์ อนันตคุณวิบตยเด็คฟ้า แด้วสมเด็จพระเจ้า
 ยยหวกเสด็จออก ณ มชเด็จพระทนต์รเพชญปราสาท พรอม
 ดวย เจ้าพระยา เสนาบดี มนตรมช ทงหลาย ฝ่าย ทหาร พลเรือน
 เพียมเผา ณ ทมตบคคตามตาแห่งชายขวา จึงให้เบิกพระยา
 พระเชมรสามนายเขาเผ่าถวายบังคมณชาลาหว่างทมตบ และ
 คารัตพระราชปฏิสันถารสามกันตามอย่างพระราชประเพณีแด้ว
 พระราชทานเสอผารางวดแก่พระยาพระเชมรทงสามนั้น โดยสม
 ควร และพระราชทานเครื่องราชบริภคอุปภคต่าง ๆ คอบ
 แทนออกไปแก่พระเจ้ากรุงกัมพูชาชบคินนเบอนันมาก และ
 พระยาพระเชมรสามนาย ก็กราบถวายบังคมลากลับออกไปยัง
 กรุงกัมพูชาชบค.

08/04/2563

TUDC

ฤคักราช ๓๐๕๕ บวออกจตวาศก ขณะนั้นเกิดกบฏดาว
 คนหนึ่ง ชอบญูกวางอยู่ ณ แขวงหวเมืองดาวตะวันออก มี

ความรูดชาการต และมดัมครพรรคพวก ๒๘ คน คัดอ่านทำ
 การกบฏตั้งตัวว่าเป็นสมบุญ และพาพรรคพวกเข้ามาอยู่ ณ
 ศาลาแห่งหนึ่ง นอกประตูเมืองนครราชสีมา และกนมาน้อยมค
 ชิต แดงให้คนเข้าไปหาตัวพระยานครราชสีมา และกรมการ
 ทงปวงออกมา จึงพระยานครราชสีมาชชางพงศวหง ม
 บ่าวไพร่ทนายตามออกมา ๒๐ เศษ ครนออกมานอกเมืองเกือบ
 จะถึงศาลา และบุญกวังกบฏกตอกออกมาขอยนออกมาน
 แดงชนเวตวาดครยเดียงเบอนดง ดวยอานาจคณวิชาบัณฑิต
 ให้พระยานครราชสีมาตั้งตกใจกตวยงนท แดงชบชางหน
 หวนแดนหนเขาประตูเมืองทงบ่าวไพร่ดวยกัน และอายคตม
 ชอบกบดัมครพรรคพวกได้ตามเข้าในเมือง ไพร่พตเมืองแตะ
 กรมการทงหตายกเกรงกตมณ ดวยอานภาพคณวิชากรมไค
 มผไคจะอจหาญเขาจับกมมนี้ไค ตองอัยในอานาจอายกบฏ
 ดน และกบฏบุญกวังกบดัมครพรรคพวกกเขาตงในศาลากตาง
 ดงไหบารงชางมารพตไหพรอมไว จึงพระยานครราชสีมาแตะ
 กรมการทงหตายปรกษาททวา ชงอายกบฏกตชนในเมืองเรา

แด่ก่าตงเราทงปวงนจะเซาจบกมมนไม้ได้ ด้วยมันเป็นคนคิม
 วิทยาการอยุ่ ครนจะนงเดี่ยวเดากเหมอนหนงเบนนพรคพวกด้วย
 อายกบฏ จะพากันตายเสียส่น จ่าจะอธิบายถ่ายเทอดดวงมัน
 ไหยกลงไปตงอยุ่ ณ เมืองดพบุรี พอเห่เกิดพระเศษพระคุณ
 แดะจะ ขอเอา พระเศษานภาพ ส่มเศษ พระเจ้าย่หัว มาปกเกล้า
 ด้วยจจะทามันโคถนค ครนพร้อมด้วยกันแล้ว ก็ชวนกัน
 ออกไปหาอายคคิมชอบ ณ ค้าตากตางแล้วจจะว่า ข้าพเจาทง
 ปวงขอเบนนชาทานส่น แดะจะขออาด่างไปตกรงเทพมหานคร
 ถวาย แดะชงจะตงอยุ่ณเมืองนครราชส่มาหาเบนนประโยชน์
 ไม้ ถ้าได้ยกกองทัพตงไปตงอยุ่ ณ เมืองดพบุรี ก็วาดเอาผู้
 คนหัวเมืองให้โตมากแล้วยกเขาโจมตีเอากรงเทพมหานครเห็น
 จะได้โดยง่าย แดะชงข้าพเจาทงหุดายว่าคิงนครวมควรขอทาน
 ได้กรณาอย่าถือโทษเศษ ครนบุญกว้างกบฏได้พงคิงนห มี
 ไคแจงวากอธิบายส่าคญวาจรง ก็เชอถอแเดะเห็นชอบด้วยทก
 ประการ จึงไห้เจาเมืองกรมการเกณทพตเมืองนครราชส่มา
 ได้ ๕๐๐๐ เศษ ชางเครื่อง ๘๕ มา ๓๐๐ เศษ สรรพด้วย
 เครื่องสรรพยทชพร้อมเสร์จ ก็ยกจากเมืองนครราชส่มาเดินทัพ

08/04/2563

สุวิภา

แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

๒๔๓

คดลงทางเมืองบวชม เมืองไชยบาดาด กวาดได้ผู้คนเป็นอัน
 มาก กยกกองทัพผ่านไปเมืองดพบุรี และตั้งช่องล้อมผู้คนอยู่
 ในที่นั้น จึงพระยานครราชสีมาและกรมการทั้งหลาย ก็คิด
 อานแต่งหนังสือฉบับให้ขุนหมื่นมชอกอดลงไปถึงสมุหนายก ให้
 กราบทูลพระกรุณาโดยเหตุที่ปรองให้ทราบถึงทุกประการ ฝ่าย
 กรมการเมืองสระบุรี เมืองบวชม เมืองไชยบาดาด ก็บอก
 หนังสือส่งมาถึงสมุหนายก ว่าเมืองนครราชสีมาเป็นกบฏ บคน
 ยกกองทัพลงมากวาดเอาผู้คน ณ แขวงเมืองบวชม เมืองไชย
 บาดาดได้เป็นอันมาก แล้วยกทัพผ่านไปโดยตะวันตก มิวว่าจะ
 ไปแห่งใด และหนังสือฝ่ายหัวเมืองแนวหน้าแคว้นบ้างก็มาถึงก่อน
 หนังสือบอกฝ่ายดพบุรีส่งวัน เจ้าพระยาจักรีก็เอาหนังสือบอก
 ทงส่งฉบับขกราบทูลพระกรุณา พระบาทบรมบพิตรพระ
 พททเจ้าอยู่หัวทงส่งพระองค์ ครัดได้ทราบประพฤตเหตุดังน
 กทรงพระพิโรธ ดำรัสว่าอายุกบฏ ๒๘ คนเท่านั้น ชาวนคร
 ราชสีมาหลายพัน ถึงไม่สู้รบด้วยอาวุธเลยจะทงด้วยมตคน
 แต่คนตะกอนก็ไม่พอผมออก โฉมนั้นจึงว่ากลัวความอยู่ใน
 อำนาจอายุกบฏสั้นทงนนเป็นอัครัยใจนัก ไม่เคยได้ยินมา

08/04/2563

THDC

ก่อน จึงดำรัสตั้งอัครมหาเสนาธิบดี ให้เตรียมช้างมาร
 พดไว้ให้สรรพ จึงมีพระราชดำรัสให้พระยาสรเสนาเป็นแม่ทัพ
 หดวง และท้าวพระยาอาสาหูกเหड़ाทางปวงเป็นยกกระบัตร
 เกยกกายกองหน้ากองหลัง ถือพลฉกรรจ์ตาเครื่อง ๕๐๐๐
 สรรพด้วยเครื่องศัสตราวุธทางปวง ให้ยกไปเอาตัวอายุกบฏ
 แลวให้มตราตอไปแก่พระยานครราชสีมาและกรมการทางปวง
 ว่า ถ้ากลัวมน้อยจะจับมหนีได้ไซ้ ก็ให้ดมมนไวก่อนอย่า
 ให้มันตั้งตั้งย ต่อกทพกรงยกชนไปถึงจึงให้จับดมมนตั้งออกมา
 ให้แก่กองทัพกรงทเดียว แลวพระราชทานตั้งของต่าง ๆ ไป
 แก่กองทัพชาวนครราชสีมาให้ ๆ แก่อายุคตมิชอบ และให้
 เจรจาเดาโตมมนจงติ อย่าให้มนรตดแลยจะทำการไม่ถนัด
 ครนถงวนโตพชยฤกษ์ จึงพระยาสรเสนาและท้าวพระยา
 นายทัพนายกองทางหลายกกราบถววยบงคมตา แลวยกทัพ
 บกทัพเรือชนไปยังเมืองดพบริ ครนโกถถงจึงให้หนงตั้งตบ
 ๐8 ไปแก่กองทัพชาวนครราชสีมา นิตหมายวันคนเพดาตั้งัญญา
 อาณตให้ยกเอาดอมพรอมกน ฝ่ายพระยานครราชสีมา
 และกรมการทางปวง ก็เอาตั้งของชงพระราชทานชนไป

กอนหนึ่ ให้แก่ชายเหตาราย พดจามให้ตั้งดี ครนถ
 วนนตหมายกยกพดทหารเขาดอมชนใน ฝ่ายทพกรงด้อมไว้
 ชนนอกเบนมทนง และกบฏบุญกว้างกับสมัครพรรคพวกทง
 ปวงมทนรตวสะตงตกใจกตวยงนท จะหนกเหนไม่พน จะตอ
 รมเดากเหตอกาดงมรทจะทำประการใดใดกนงอยด้น พดชาว
 นครราชด้มากเขากดมรมจบอายุคตมชอบและสมัครพรรคพวก
 ๒๘ คนได้ด้น แลวพนชนาด้งดงไปยงกองทพกรง ๆ กบอก
 หนงด้อดงไปให้กราบทดพระกรณา เดกทพกตบดงมายงกรง
 เทพมหานคร จงด้มเตจบรมบพตรพระพทชเจ้าอยหว กม
 พระราชดำรัสให้ตงพระราชอาญาแก่ชายคตมชอบ และพรรค
 พวกทงปวงถงด้นชวต แลวมพระราชโองการตรด้ด้มห
 นายกให้ตรวจเตรียมพดข่างมา พดราชรถบทจรเดินเท่า และ
 พดนาวาพยหพร้อมไว้ กำหนดพด ๓๐๐๐๐ ทงทางบกทางเรือ
 และถวพระพทชด้มโกชทงปวงนทให้จตแฉงไว้ให้ด้รรพ จะ
 ด้ด้จพระราชดำเนนชนนหมด้การพระพทชบาท อนัประคิษฐาน
 หนอกเขาด้วรณบรรพต โดยโบราณราชประเพณด้กอน.

ครนถงวณอนไดศุภมกคตหนักชตฤกษ์ในเพลา ๑๑ ทม จิง
 พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือก กัดอดทรงเครื่องสร
 ราช อตงการสรรพาทรรณ บวรวิภลิตสำหรับพชยราชรณ ยทช
 ทรงราชาวุธสรรพเสร์จกเสร์จจเสร์เรอพระทงเศร์สรมรรตชย อน
 อ้าไฟควยเค่วคตมยรรตตร ชนค พระ อภกรมชมส่าย พราย พรณ
 กตงกตค บคบังพระสรริยบังแทรกเสร์ดอนเสร์ดบจามรสต่าง
 เสร์วางเสร์วไฟโรจนควยชนคชงเทยวชวชเบททวแถวคแพรวพราย
 ะยาระยบ จบเสร์งเสร์ยวโรภาสผองพนอมพรพถเถอกถอง
 เสร์งเสร์งจนทรแจมพา คาชคาควยเรอดงกนแถะเรอพระประ
 เทยบเรยบราย เรอพระราชวงค่านวงเศร์เสร์นาพฤตมาคัยราช
 ะวมนทรมชตคชนทงหตาย รายเรยงจบนดากเบนคคพนคก
 กกคองกำหตควยคัพทเสร์เนยงเสร์ยงพตประ โคมบคคองชนะ
 แตรเสร์งช ชองชย ชองใหญ่ชองกระแศเสร์ยงเสร์นนฤนท
 กชยายยกพยหยายตราคตาเคตอนเดอนกระบวนหน้าหตงคคค
 ทองแถวท เบนดาคบวารมารคกำหนดระยะทางโยชน หนง
 กบรรดองพระราชนเวค่น พระนครหลวง กเสร์จจพกพตพาย
 ประทบรอน เสร์วพระกระยาหารเสร์ราญพระอารมณ เสร์จจ

เขาทพระบรมมโหนน ครนเพธาชายแถวตั้งนาพกา จึง
 เด็ดจตงตั้งเรือพระทง ให้ยาตราหาพาหุไปโดยดำดบ กำหนด
 ทางโยชน หนงกตงตาหนกทาเจ้าถนง กจึงเด็ดจชนประทบอยท
 หนตั้งวงแฉ และมพระราชดำรัสตั้งอกรรมหาเสนาชบดให้ตรวจ
 เทรยมพดแหแหนทงปวงโดยกระบวนพยหยาตราตั้งถดมารคตาม
 อย่างโบราณราชประเพณีทงปวงให้พร้อมไว้ ครนเพธาปัจจุ
 ติมยไคพิชยฤกษ์ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยหวกทรงเครื่องราชวชิษนาภรณ์ แถวเสด็จ เด็ดจทงช้าง
 คณพงส์รยาอษฏงค ทงรองพงอนงคคีร์สัตว์ค ผูกเครื่อง
 สวรรณปฤษฎาหงคาทอง พร้อมด้วยหม่มหมวดคชนทรเส
 นางคณกรตงกนแทรกแซงตั้งบคายคางคก และหม่มพดฮาสำถน
 ชพพตากรกรกรงวรราย โดยกระบวนชายชวาหน้าหงคบคก
 เบนชนค ถคณนชางพระทงพระราชบทรนคดาวงค่านวงศ์ทง
 หตาย และรถประเทยบเรยบรายตามเด็ดจเป็นทองแถวงาม
 ใต้ว อำไฟดวยเครื่องตั้งเควคณคทรชงฉานชงชัยเบนคู้ ๆ ค
 มให้พาราตเรกตวยพดบทจรเกณทแห และพดอโฆษแตรตั้งช
 พาทยฆอง กตองชนะประโคมครนครนกกกของนฤนาท ให้

08/04/2563

TUDC

ขยาย พยพยาตราไป โดย รัตยาภิรมย์ ใหญ่ฐานแถวเถื่อนพนัก
 อชกด้วยนาพาพรรณพฤกษาชาติบางเผ็ดคอกอกอกผล กัดน
 กตาคคระการตา กัดเจตยาตราพลากรทวยหาญไปโดยลำดับ
 [สถิตมารควอดันทาง ๕๕๐ เส้น กับบรรดถึงเชิงเขาสุวรรณ
 บรรพต จึงให้หยุดกระบวนแห่แหนทงปวงแดง ส้มเด็จพระ
 เจาอยหวกทรงรำพระแสงของ้าวเหนือตระพองข้างคนต้นดาว
 สยามนัค บูชาพระพุทธรูปโดยพระราชประเพณีเสร็จแล้ว
 ก็บายพระคชาธารโดยมารควอดิกกำหนด ๕๐ เส้น ถึงพระราช
 นิเวศน์ธารเกษม เสด็จลงสู่เกยแดงเสด็จเข้าประทับแรมณพระ
 ตาหนักนนิ ครนรงจึงส้มเด็จพระเจ้าอยหวกเสด็จพระราชดำ
 เนนพร้อมด้วยเสนาบดีมนตรีมุขมุตตากกร บวรราชบุตรราช
 นัตตากกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน เสด็จไปพระสนมทงหลาย ชนไป
 นมัสการพระพุทธรูปอันโอฬาร ทุกเพดาเข้าเยนเบนหนักทกวัน
 มิได้ขาด และทรงถวายสักการบูชาด้วยสักกัจจเคารพเบนอนค
 แดงเสด็จพระราชดำเนินไปเหนือไหล่เขา เสด็จนั่งเหนือแท่น
 ศิลาใกล้ต้นพระศรีมหาโพธิ ทรงไปรยสุวรรณรัฐภูพระราชทาน
 แก่พดณกายทงหลายเบนอนมาก ตามอย่างพระราชประเพณี

มาแต่ก่อน แล้วทรงพระกรุณาให้มีการมหรสพสมโภชมีนา
 นุประการ ครั้นค่ำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ ระทวยใหญ่แปด
 ระทวย บุษบาพระพุทธรูปเป็นมโหฬารารยงนัก แล้วทรง
 ถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 กทรง พระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชวงศ์านุวงศ์เสด็จมา
 มาตย์พระสงฆ์นารทงหลาย ไปประพาสณพระตำหนักธาร
 โศกปถายธารทองแดง และเสด็จเที่ยวประพาสชมพนมพินดี
 แนวเนินเทินเขา ทุกถ้านาถาธาระห่านเหว เป็ดวปล่องช่อง
 ชวากเวงหวางสี่ขรเขต วิเศษด้วยสรรพกรชชาตินานา ทรง
 ผดผกาทุกกกานกถนกดาด ชมหมัจดบททวบาทต่าง ๆ ชาติ
 คุตระการ ตำราญพระราชหฤทัยแล้วเสด็จกลับยังพระ
 ราชนเวศน์ธารเกษม การบเจ็ดเวนแล้วถวายนมัสการตาพระ
 พุทธบาท ยกพยุหยาตราโดยกระบวนสถมมารคชตมารค
 กถบยงพระนครศรีอยุธยา.

08/04/25๖๖ ๑๐๕๗ ปุณดีปตศก ขณะนั้นพระเจ้ากรุงศรี
 สัตนาคนหตให้แสนต์พจนานไมตรี เป็นราชทูตจาทอดพระราช
 สัตัน คุมเครื่องมงคตราชบรรณาการ ลงมายังกรุงเทพมหานคร

นคร ในลักษณะพระราชดำรินั้นว่า พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 เสด็จเป็นมหิดลราชูปไทยในเสวกมะดาวประเทศปราจีนทศ ขอ
 ถวายวอนทนพระนามมาแทบพระบวรบาทบงกชเรณูมาศ แห่ง
 พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้เสวยศักรรยาธิปไตย
 ถวดยราชย์ณกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหา
 คติภพพรตพระราชธานีบรมมย์ อุดมพระราชนิเวศน์มหา
 สถานมโหฬารด้วยเศวตฉัตรราชชาติพาหะเป็นศรีเมือง เพื่อ
 พระเกียรติยศปรากฏแผ่ไพศาลไปในนานาประเทศราชธานี
 ใหญ่น้อยทั้งปวง ดุจฉัตรท้าวมหาพรหมกางกั้นร่มเย็นเป็นร่ม
 นวลช ปรากฏจากทุกขระงบภัยแห่งสรรพสัตว์ทั้งหทัย อำนวย
 รนทสวัสดิ์โลกชาติ ในกาลเมฆมัจฉณนิตกมลย์ ข้าพระองค์ขอ
 ถวายพระราชธิดา ทรงพระนามพระแก้วฟ้า พระชนนีชาโคตบ
 หารพระพรษา มาเป็นศรีสวัสดิ์ราชบริวารกรองระอองบาทยศ
 ขอพระเดชาภาพส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเบเนทพงทพานก ดวยม
 อรราชปรบกษกดาวคอเจ้าพามาเมืองหลวงพระบาง กอบปรดวย
 โดภห่าหริ โอดัปปะมิได้ ให้เสนาโยธาหาญยกมากระทำอหิงษา
 การย้ายกรุงศรีสัตนาคนหุตให้ไต่ความเดือดร้อน และบัดนี้จะ

ขอพระราชทานกองทัพไปช่วยป้องกันกรุงศรีสัตนาคณหุตให้พ้น
 เงามมอขบจามิตร และจะขอเบนชาขอบชณ๓เต้มาพระมหา
 นครศรีอยุธยา ไปทราบเท่ากตปาวสาน จึงเจ้าพระยา
 จักรนาเอาตักษณพระราชสาส์นพระเจากรุงศรีสัตนาคณหุตชน
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบต้นทุกประการ ส้มเค็จพระเจ้า
 อยหวกทรงเครื่องสรราชดงการาภรณวภูตเต้รัง เต้คจ
 ออกณมุขเค็จพระทงสรเพชญปราสาท พร้อมควยทาว
 พระยาเต้เนาบคมนตรีทงหลายฝ่ายทหารพลเรือน เพียม
 เผาทต ดะอองธต พระบาท ณ ทมดาบ คตตามตำแหน่งชาย ขวา
 จิงให้แบก เต้หล่พจนาไมตรีเซามาถววย บังคมนตรีชาดาหวางทม
 ดาบ และค่างรตพระราชปฏิสันถารสำมนัดตามราชประเพณี
 แดงพระราชทานเต้เนาแก่เต้หล่พจนาไมตรีโดยสมควร จึงม
 พระราชค่างรตสั่งสมหนายก ให้เกณ๓ทกองทัพสรพควยข้าง
 มาเครื่องคตตราวชทงปวงให้พร้อมไว้ และค่างรตให้พระยา
 นครราชเต้มาเบนแม่ทพหตวง พระสรบวรเบนยกกระบตริ พระ
 ๐๘/๐๔/๒๕๖๓๗ TUDC
 นครนายกเบนเกยกกาย พระรามค่างแห่งเบนคองหน้า พระยา
 ดพบวรเบนทพหตง ถยพตณกรรจดาเครื่อง ๑๐๐๐๐ ข่างเครื่อง

๓๐๐ มา ๔๐๐ สรรพด้วยนานาสัตว์ราวขบใหญ่บนน้อยกระสุน
ดินประสีวพร้อมเสร็จ ไหยกไประงับศึกเมืองหลวงพระบาง
ซึ่งยกมาตกรุงศรีสัตนาคนหุตนั้น.

ครนถงวนอนโตมหาพชยฤกษ์ จึงท้าวพระยานายทพ
นายกองทงหลายกกราบถวายบังคมลา ยกขางมารพตจาก
กรุงเทพมหานคร กับด้วยแสนสัพพณาไมตรีซึ่งเป็นราชทศน
และเดินทัพไปโดยทางเมืองนครราชสีมา ครนโกตกรุงศรี
สัตนาคนหุต จึงให้ตงกายยบยงกองทัพอยทนน จึงปรกษา
กันว่า ครนจะยกเข้าโจมตีกองทัพชาวเมืองหลวงพระบางบดิน
ก็จะเสียไมตรีไปคิมควร และเราจะแต่งหนังสือให้ไปว่ากล่าว
แก่ชาวเมืองหลวงพระบาง ให้เลิกทัพกลับไปโดยดัก่อน ถ้า
และมพยงองอาจจะต่อรบไซร์ จึงให้พลทหารเข้าโจมตีแหก
หักเอาต่อภายหลัง ครนเดยวก็จะเบนนภคัมขดีไป อนทัพ
ถาวมทานมมอเราไต่แต่ในเพตาเดยว ครนนายทพนายกอง
ปรกษาเห็นพร้อมกันแดง ก็ให้แต่งหนังสือให้ชนหมมมขอ
ถือไปถึงแม่ทัพถาวชาวเมืองหลวงพระบางเป็นใจความกล่าว
โดยไมตรี เพื่อจะให้ประนีประนอมเป็นมิตรสันถวะกับกรุง

ศรัทธาคนหนัดตั้งกาลก่อน   มิให้เป็นเวรไพร่อาฆาตกันสืบ
 ไป   ครั้นแล้วท้าวเสนาดาวแม่ทัพเมืองหลวงพระบางได้แจ้งใน
 หนังสือ   และทราบข่าวกองทัพกรุงเทพนครยกมาช่วยกรุง
 ศรัทธาคนหนัดตั้งนบนแล้ว   ก็เซ็ดขามครามเตชานภาพยงนิก
 จงแต่งหนังสือให้เพยกวานมชอลอมาแจ้งแก่แม่ทัพไทย   รัยนิ
 ยอมประนอมประนอมเพื่อจะเป็นมิตรสนิทไมตรี   มิได้มีเวร
 อาฆาตกับกรุงศรัทธาคนหนัดสืบไป   ก็เลิกทัพกลับคืนไปเมือง.
 จึงพระยานครราชสีมา   และท้าวพระยานายทพนายกองทัพ
 หลาย   ก็แต่งหนังสือบอกให้ชุมนุมมชอลอดลงไปกราบทูลพระ
 กรุณาณกรุงเทพนคร   โดยประพฤติเหตุทั้งปวงก่อน   แล้ว
 บอกเข้าไปให้เสนาดาวนำเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงศรัทธาคนหนัด   ทูล
 พระทัย   ดำรัสพระราชปฏิสันถารเป็นอันดี   และให้เดียง
 คเหตอกองทัพให้อมหน้าสำราญ   พระราชทานรางวัลแก่ท้าวพระ
 ยานายทพนายกองทัพปวงเป็นอันมาก   ฝ่ายมชอลหนังสือบอก
 นนทมาถงกรุงเทพนคร   ให้อัครมหาเสนาธิบดีกราบทูล
 พระกรุณาให้ทราบ   จึงทรงพระกรุณาโปรดให้มิตรหากอง
 ทัพกลับตั้งมากรุง   ท้าวพระยานายทพนายกองทัพหลวงได้แจ้ง

ในท้องตราหน้แล้ว ก็กราบถวายบังคมตาพระเจ้ากรุงศรีสัตต

นาคนหุต แล้วเลิกทัพถอยมายังกรุงเทพพระมหานคร.

ส่วนพระเจ้ากรุงศรีสัตตนาคนหุต ก็จัดแจงตกแต่งพระราช

ธคา พร้อมด้วยพระพลเพียงนางกำนดและทาดักรรุมกรชายหญิง

ตั้งละ ๓๐๐ เบนบริวารสรรพด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคนั่งปวง

พร้อมเสร็จ และให้แล่นท้าวพระยาตามนายถือพล ๓๐๐๐

ช้างมาโดยสมควร ให้อัญเชิญเสด็จราชบุตรชนลู่สวกา

กาญจนยาน วิจิตรลงไปยังกรุงเทพมหานครโดยลำดับมารควถ

ถึงพระราชนิเวศน์พระนครหลวง จึงบอกหนังสือลงไป ณ กรุง

เทพมหานคร ให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาท

บรมบพิตรพระพุทธเจ้าชางเผือกศรีสัตตนาคนหุตทรงพระ

โสมนัสดำรัสตั้งอัครมหาเสนาบดี ให้ผูกเรือพระที่นั่งบรรดงก

ม่านทองและเรืออื่น ๆ หลายตา ชนไปรับนางกษัตริย์กรุงศรี

สัตตนาคนหุตณพระนครหลวง แล้วต้องลงมายังพระมหานครโดย

08/04/2563

TUDC

ทางคตองโพธิ์เรียง ครนมาถึงวัดกระโจิมจะเดยวชนไปทาง

รอกำหนบ พอสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรมพระ

บดินทรให้มารับพระราชบุตรกรุงศรีสัตตนาคนหุตชนไว้ ณ พระ

ราชวงษ์บวร แด้วแต่ตั้งพระราชาดำเนินลงมายังพระราชวังหลวง
ชนเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง กราบทูลพระกรุณาขอพระราช
ทานนางไว ธิ พระราชวงษ์บวร จึงทรงพระกรุณาโปรดพระ
ราชทานให้แก่มเด็จพระเจ้าลูกเธอโดยพระราชอัชฌาศัยนิพนธ์.

ดศักราช ๑๐๕๙ บินตุนพศก ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอเจ้าพระขวัญ พระชนม์มายุ ๑๓ พรรษา จึงทรง
พระกรุณา คารัดเห็นอกเกตา ๆ สั่งอัครมหาเสนาธิบดีให้จัดแจง
การพระราชพิธีโสกันต์ ธิ พระทนต์รรเพชญปราสาท และ
ให้ตั้งโรงพระกระยาสำหนาน และพระเบญจาณ ท้องสำหนาน
ใน และให้ตั้งราชวตฉัตรเบญจรงค์ชยชงประฎากวาง
เป็นระยะไป โดยทางอนจะเห็นนกวางกระตาดเป็นชน ๆ
ครนถง มคัสร์ มาส คักตบักช คติ ธิ วันอน ได้มหา มงคตฤกษ์
เพทราชายแถ้วสำหนานพกา จึงพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าหลวง กทรงเครื่องสรราชอถงการสรพารณภษา
๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC
ถายทอง สนับเพทาชางอนสอตทรวงนถองพระองค้อย่างเทค
ทรวงเจียรบาตรัตพตแถ้วทรวงมหากฐินน้อย ทรวงเห็นบพระ
แถ้วกนหยน และมหาดเตกเชญพระแถ้วดาบใจเพชร แถ้ว

ได้ตั้งพระราชดำเนิรมาชนเกยทรงพระราชยาน เจ้าพนักงาน
 ประโคมเครื่องสังข์ มหาคเด็กแห่ชายชวาหน้าหลังเบนกระบวน
 มาถึงพระที่นั่งสุวรรณเพชฌุปราสาท ได้ตั้งชนประทับอยู่ ณ
 พระที่นั่งเกาฮ ณ ชานพัก ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าตากเรือทรง
 เครื่องแตรได้ตั้งชนพระยานมาศ เจ้าจอมเฒ่าแก่เบนเพื่อน
 คนหนึ่ง และมหาคเด็กคั้นนุ่งห่มส้มบักทองชาวชายกรวย
 ได้เลือกขยลอมพอกเกยพณเภาขาว แห่หน้า ๒๐ ค ถัดหน้าจิด
 เอาบตรชนนางทไวค์ระชะจกนหน ใหญิงเภาตายพนขาว ได้
 เลือกขยขาว ๒๐ ค แห่กระบวนหน้า แดวถงนางเชญุพระ
 แล้อยหน้าพระยานมาศ และกระบวนหลังนหมนางเชญุเครื่อง
 หกคน นางถอพชนคนหนง ถัดหน้าจิดเอาภรรยาชนนางเดิน
 พนมมอตามนางเชญุเครื่องเบน ๕ แดวๆ ละ ๒๐ คน เบน ๘๐
 คน ถวบนงเภาทองชาวชายกรวยห่มเภาขาวชดบทองต้น ครน
 แห่ได้ตั้งมาถึงที่ประทับชานพักแตร จึงให้ทรงเหยียบหน้าของ
 ชย มนางพนักงานเอนาชำระพระบาทสองคน แดวส้มเตจ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระกรส้มเตจพระเจ้าตากเรือได้จ้เข้าใน
 พระมหาปราสาท ทรงฟังสดุดพระพุททมนตคารบสามวันแตร

ถึงวันเป็นคาร์บตีได้ฤกษ์ เพดาร์จึงแห่เสด็จไปโศกนัยบนพระ
 ทนงสรพรเพชฌุปราสาท ครั้นโศกนัยแล้วเสด็จมาณ โรงพระ
 กระจาดน่าน เสด็จขึ้นบนพระเบญจา แล้วถวายเครื่องมูรธา
 ภิเชก สรงน้ำพระพุทธรูป และนำตั้งชกษณาวงศ์ทิวชาจารย์
 ถวายอาเศียรพาท ประโคมฆ้องกตองแตรสังฆครุฑคณิศร
 แล้วทรงเครื่องแห่เสด็จกลับเข้าพระราชวัง ครั้นเพดราชายแล้ว
 สำนานพกาจึงแห่เสด็จไปสมโภชเวียงพระเทยง เกณฑ์แห่ง
 สัมภกตยาได้เสด็จครยดอมพอกชมพ และนางเชิญพระแต่ นาง
 ยกเครื่องนางตามเสด็จทั้งปวงนน ถอนผ้าทองเขยวชายกรวย
 ห่มผ้าชมพูชดบทอง สันคาร์บสามวัน เป็นหกวันด้วยกันทั้งแห
 ไปทรงฟังสวดสามวันนน ครั้นโศกนัยแล้วเจ้าพระขวัญเสด็จ
 ออกหัดทรงมาณ ท้องสนามหลวงหน้าพระที่นั่งจักรวรรดิทุก
 วันๆ ครั้นถึงเดือนสาม สัมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระประ
 ชวรลงได้ประมาณ ๓๕ วัน และพระโรคหนักกำเรบหนักตง จะ
 เสวยพระกระยาหารก็ไม่ได้ เกือบใกล้สวรรคตอยู่แล้ว และ

0870472568

พระราชวงศ์ และท้าวพระยาชาติตระกูลของชาติพระบาทม
ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลายก็เข้าไปนอนอยู่ในพระราชวังพร้อมกัน

ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร ทรง
พระราชดำริแค้นใจพระเจ้าชวญ ด้วยเห็นว่าไท่มาก คนทั้งปวง

นิยมคนบอดมาก นานไปภายหน้าเกรงจะเป็นศัตรูราชสมบัติ
จึงทรงคิดการอนเบนคยหรือหัดแตกบเจ้าฟ้าเพชร เจ้าฟ้าพระ

ราชวังบวรส่งพระองค์มโหมอนรุเห็น ครั้นเห็นจวนจะสวรรคต
ในวันต้องวันเป็นแท้อยู่แล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินมายังพระ

ราชวังหลวงกับด้วยพระราชบุตรทั้งสอง และชาติตระกูลของชาติ
พระบาททั้งปวงเป็นอันมาก และเสด็จเข้าอยู่ณพระตำหนัก

หนองหวาย จึงอุบายให้มหาดเล็กไปเชิญเสด็จเจ้าพระเจ้าชวญ
ความพระบิณฑูรให้เชิญเสด็จไปเฝ้า ทรงพระกรุณาจะให้ทรง

ม้าเทศให้ทอดพระเนตรสักหน่อยหนึ่ง แล้วเจ้าพระเจ้าชวญเสด็จ
ยุดตหวนค้างอยู่ ครั้นทราบความพระบิณฑูรให้หากมีไค้ด้วย

ค้อไป และชักขงยังมีไค้ด้วยนั้นเอาไค้ไว้ในเครื่อง แล้วทูล
ถามสมเด็จพระมารดา เสด็จมาเฝ้ากรมพระราชวังบวรณพระ

คำหนักหนองหวายกับตวยนักรพระศฎฐาฐาธิราชพระเพเดียง และ
 ชาไททองปวงตามเดจมาเบนนอนมาก ครนเจ้าพระชวญูมาถึง
 เด็จเขาไปเผ่าถวายบงคมเดวมพระบณทรให้ห้ามพระเพเดียง
 และชาไททองปวงมิให้คัมเด็จเขามา และให้บดประตูก้าแพง
 แกวนนเสย จึงให้จับเจ้าพระชวญูดำเรจโทษเสยด้วยทอน
 จนน ในพระคำหนักหนองหวายเด็จเดว ก็ให้เอาพระศัพได้
 ถงเดวได้ตงในแม่ชน ให้ชาหดวงเขาออกไปฝั่งเสยณวัดโคก
 พระยาเดวเด็จกตบยงพระราชวงบวรสถานมกคด.

ฝ่ายนักรพระศฎฐาฐาธิราชพระเพเดียงและชาไททองปวง แจง
 ว่าเจ้าของคดเบนนเหตุเดว กชอนกนรองให้กตบมาทตแก่เจ้าพา
 กรมหดวงโยชาทพ ซึ่งเบนนพระมารดา และเจ้าพากรมหดวง
 โยชาทพ ขณะเมื่อพระราชบุตรทตตาไปเผ่ากรมพระราชวงบวร
 นน เขาทพระบรรมมอย แต่ทวายังมิได้บรรมมหดบสนท
 พอเดนมหดบตงกโดยนเสยงพระราชบุตรมาทตว่า ชาพเจ้าจะ
 ขอพระราชทานผลยตตทหวานชกซึ่งเหลอออยุนนเสยด้วยค่อไป
 กตทพระทยบรรมมคตทนมาในทนนไคนน พอนักรพระศฎฐา

ราชมาถึง ร้องให้กราบทุกโดยมตเหตุทงปวง และเจ้าฟ้า
 กรมหลวงโยชาทพได้ทรงฟังตงหนักตกพระทัย ค่อนพระทรวง
 ทรงพระกรรแดงถึงพระราชบุตรเบนกาดัง แดงเสด็จขึ้นไปเฝ้า
 สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ซึ่งทรงพระประสูติหนกอยู่นน และ
 ทรงพระไถ่การ่าโรกราบทุกโดยมตคตทงปวง แดงทูลว่าถูก
 ขาพระพุทชเจ้าหากความผิดมิได้ กรมพระราชวังบวรมาฆ่าถูก
 ขาพระพุทชเจ้าเลยโดยหาเหตุบมิได้ สมเด็จพระพุทชเจ้าหลวง
 ตรัสได้ทรงฟังตงหนักตกพระทัย อาตย์ในพระราชโอรส ทรง
 พระไถ่กาอาตรภาพเบนกาดัง และทรงพระพิโรธแก่กรมพระ
 ราชวังบวรยงนง คารัสว่ากไม่ไห้ราชสมบตแก่อายด้ามคนพ้อ
 ลูกนแดง ๆ มีพระราชดำรัสไห้เจ้าพระพิไชยสุนทรราชันดคา
 ชนมาเฝ้าบนพระทงบวรยงกรตนาตงชงเสด็จทรงพระประสูติ
 อยู่นน แดงทรงพระกรณามอบเวนราชสมบตไห้แก่เจ้าพระ
 พิไชยสุนทรแดง สมเด็จพระเจ้าอยู่หวกเสด็จจรวรรคตในเพลา
 ราตรวนนน พระบาทบรมนาถบรมบพิตรพระพุทชเจ้าอยู่หวก
 พระชนษาเถาะนพศก แรกเสด็จชงด้วยราชสมบตนนพระชนม

ได้ ๕๖ พระพรรษา เด็ดจตุรงราชอาณาจักรอยู่ได้ ๑๕ (๑)
 พระพรรษา ขณะนั้นสวรรคตณพระที่นั่งบรมยงกรัตนาคันนมหา
 ปราสาท ในเดือน ๕ ปีฉดนพศก ศักราชได้ ๑๐๕๙ นั้น ด้
 พระชนม์ได้ ๗๓ พระพรรษา.

๑ หนังสือพงสาวดารฉบับนี้ ว่าสมเด็จพระเพทราชาได้เสวยราชย์
 เมื่อบจจุลศักราช ๑๐๔๔ อยู่ในราชสมบัติ ๑๕ พรรษา สวรรคตปี
 ฉดจุลศักราช ๑๐๕๘ ความจริงที่สอบได้แน่นอนนั้น สมเด็จพระเพทราชา
 ได้ราชสมบัติ ดยเมื่อบมะโรงจุลศักราช ๑๐๕๐ ถ้าสวรรคตปีฉดจุลศักราช
 ๑๐๕๘ ดังว่าในพงสาวดารนรัชกาลสมเด็จพระเพทราชามีเพียง ๘ ปี แต่
 มีเหตุซึ่งน่าสงสัยว่าราชสมบัติจะกว่า ๘ ปี ที่ความปรากฏในพงสาวดารว่า
 โสกันต์พระขวัญพระราชโอรสแล้ว สมเด็จพระเพทราชาได้สวรรคตในปี
 นั้น พระขวัญอย่างเร็วจะประสูติในรัชกาลที่ ๒ ถ้าโสกันต์พระชันษา ๑๓
 รัชกาลของสมเด็จพระเพทราชาต้องเป็น ๑๕ ปี ถ้าโสกันต์เมื่อชันษา ๑๑
 ต้องเป็น ๑๓ ปี ถ้าหากเป็นพระราชพิธีลงทรง ทำเมื่อพระชันษาพระ
 ขวัญ ๘ ขวบ รัชกาลต้องเป็น ๑๑ อย่างไรก็ตาม ถ้ามีความจริงในเรื่องโสกันต์
 หรือลงทรงพระขวัญแล้ว รัชกาลของสมเด็จพระเพทราชาต้องกว่า ๘ ปี ได้
 สอบดในปมก็ไม่ได้จกไว้ว่าสมเด็จพระเพทราชาสวรรคตปีใด มีแต่บพระ
 เจ้าท้ายสระเสวยราชย์ตรงกับหัวไว้ในพงสาวดาร ว่าโดยย่อมีบอยู่ ๗ ปี
 ก็ในรัชกาลตั้งแต่บมะโรงจุลศักราช ๑๐๕๐ จนบจจุลศักราช ๑๐๖๘ จะ
 ต้องแบ่งในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชากับสมเด็จพระเจ้าเสือ ว่ารัชกาล
 โทนกับ และต่อกันเมื่อปีใด นี้จะต้องเป็นธุระของผู้ชำระหนังสือพง
 สาวดารกรุงเก่า ยังจะต้องหาหลักฐานกำหนดให้แน่นอนต่อไป. (ด.ร.)

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘

(พระเจ้าเสือ)

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
ตรัสทราบเหตุความพระราชโองการโปรดมอบเวนราชสมบัติให้
แก่เจ้าพระพิไชยสุนทรราชันคดีาดังนั้นแล้ว ก็มิได้เสด็จพระ
ราชดำเนินลงมายังพระราชวังหลวง ส่วนเจ้าพระพิไชย
สุนทรยกมาจรบราชสมบัติได้ เกรงพระเดชานภาพสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร จึงนำเอาเครื่องเบญจ
ราชกกุธภัณฑ์ทั้ง ๕ ประการ สำหรับพระมหากษัตริราช
เจ้านั้น ขึ้นไปยังพระราชวังบวรกับด้วยท้าวพระยาเด็นามับ
มนตรีมหาดไทยพร้อมกันเป็นอันมาก ขึ้นเฝ้าสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวมหาอุปราช กราบบังคมทูลถวายราชสมบัติและเครื่อง
เบญจราชกกุธภัณฑ์ทั้งปวง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมเด็รบ
จึงมีพระบรมพุทธรูปแก่เจ้าพระพิไชยสุนทรว่า พระโองการ

โปรดมอบเวนราชสมบัติให้เป็นที่ทศกัณฐ์ท่านแล้ว ท่านจงครอง
 ราชสมบัติเถิด และซึ่งท่านจะมายกราชสมบัติให้แก่เรา และ
 เราจะรับราชสมบัตินั้น ก็จะเป็นตะเมตพระโองการไปตมิบัง
 ควณัก และเจ้าพระพิไชยสรินทร์ได้ฟังดังนั้น ก็ยงสะตุงตก
 พระทัยกลัวพระเดชานภาพยงนถ จึงกราบทูลอ่อนวอนไปเป็น
 หหลายครั้ง ส้มเด็จพระมหาอุปราชกรมไกรภพ เจ้าพระพิไชย
 สรินทร์กรซบพระเศียรเกดาดงกตงเกดอกกกับฝ่าพระบาท แล้ว
 กราบทูลวงวอนไปว่า ข้าพระพุทธเจ้าว่าัดนาบารมกนอยบบุญ
 นอยกาดงนอย มีอาจดำมารถจะดำรงราชสมบัติไว้ได้ ถ้า
 และข้าพระพุทธเจ้าจะครองแผ่นดินสืบไปบดิน เห็นจะมภยน
 ตรายแก่ราชสมบัติและบ้านเมือง ส้มณพราหมณาจารย์อาณา
 ประชาราษฎรจะได้ความเคอดรอนเป็นมั่นคง อันเคัดคนครน
 เป็นมหาธรอนประเดร์ฐู ถ้าบุคคลผู้ใดมีได้มบุญญาภิสังฆาร
 ด้ดำมมาแต่ก่อน ก็หาดำรงรักษาไว้ได้ไม่ อปมาดงมันเหตงแห่ง
 พระยาราชด้ห มชรรมาตอนด้ชมละเออยดยงนถ ถ้าจะเอา
 ภาชนะอันใด ๆ กตมารองรับไว้นน ก็หารองรับไว้ได้ไม่ ก็จะ
 ไหลรวไปเสียด้น และซึ่งจะรองรับไว้ได้นน ก็แต่ด้วรรณ

08/04/2563

TUDC

ภาชนะตั้งเดี่ยว และพระองค์ก็โปรดด้วยพระกฤษฎาเทศาธิการ
 ภัณฑารบารมมาก ส้มควรวจะดำรงราชอาณาจักรในแผ่นดิน
 สยามประเทศได้ อุปมาดังภาชนะทองอันรองรับไวซึ่งมันเหนียว
 แห่งพระยาราชส์หเหมือนนคณน ขอพระองค์จงทรงพระกรุณา
 โปรดรับครองราชสมบัติโดยสภาวส์จริตธรรมเถิด เหมือน
 พระองค์ทรงพระมหาการุญภาพแก่แผ่นดิน อย่าให้เป็นจลาจล
 เดย ส้มณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์จะได้ฟังพระ
 บารมรมเย็นเป็นสขานส์ช และซึ่งพระองค์จะมีทรงพระกรุณา
 โปรดรับครองราชสมบัติไซร์ ก็เหมือนหนงมีทรงพระกรุณาแก่
 แผ่นดินและไพร่ฟ้าข้าขอบชนศเส้มาทงปวง เห็นวามานเมือง
 จะเกิดอันตราย ส้มณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์จะ
 ได้ความเดือดร้อนเป็นแท ข้าพระพุทธเจาก็จะหาทพงทพานกม
 ได้ ก็จะทำบถวายบังคมดาพระองค์ บุกบ่าฝ้าตงไปชกช่อน
 นอนตายเส้ยตามยถากกรรมของข้าพระพุทธเจ้า และเมื่อเจ้า
 พระไชยส์รัตนกราบทูลอวอนอยุณน พอท้าวพระยาข้าทต
 ณะองชดพระบาททงหลายฝ่ายพระราชวังหลวง ตามชนไป
 ถงพรอมกน และเขาเผากกราบถวายบังคมส้มเด็จพระเจ้าอยู่หว

และช่วยออกหนนพดกตอหนอนชน เพื่อจะให้ทรงพระกรุณา
 ไปตรียมครองราชสมบัตินั้น จึงเจ้าพระพิไชยสุนทรกราบ
 พระราชโองการแต่พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว แล้ว
 รับพระบัญชาแต่สมเด็จพระเจ้าเอกเชษฐาธิราชพระองค์ และ
 ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมหาดไทย กราบพระโองการและ
 พระบัญชาตามเจ้าพระพิไชยสุนทรนั้น พระบาทบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัสทอดพระเนตรเห็นท้าวพระยาเสนาบดี
 มนตรีมหาดไทย ราบคาบเป็นปรกตพร้อมมุดกนอยด์น
 แล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสเหนือเกล้าฯ โปรดให้ท้าว
 พระยาชาติพลเสด็จสดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยมหาดไทย ถอน
 นาทพระพพิตต์ตยาถวายเป็นตามโบราณราชประเพณี เสร็จ
 สิ้นทุกประการ และเจ้าพระพิไชยสุนทร และท้าวพระยาเสนา
 บัณฑิตมนตรีมหาดไทยกราบทูลอาราธนาจรรยมหาดไทย ถอน
 พระราชดำเนียงมายังพระราชวังหลวง จึงมีพระราชดำรัส
 ให้เจ้าพนักงานจัดแจงการจะอัญเชิญพระบรมศพได้ในพระโกศ
 เสร็จแล้ว ประคิษฐานไว้ในพระที่นั่งบรรยงกรัตนาศน์นทเศด็จ
 สวรรคตนั้น แล้วมีพระราชโองการตรัสตั้งพระมหाराชครู

พระราชปโรหิตโหราจารย์ ให้จัดแจงการพระราชพิธีราชา
ภิเษกเฉลิมพระราชมนเทียร.

ครนถงวณอินโตศัภวารมหลามงคณนคชคฤกษ จิงท้าว
พระยาเสนาบดีกระทรวงราช ขาทตตะอองรตพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย
ทงหลายฝ่ายทหารพลเรือน และพระสงฆ์ราชาคณะคามวาสี
อริยวาตีชพราหมณาจารย์ทงปวง ประชุมพร้อมกันณพระ
ที่นั่งสรรเพชญปราสาท อัญเชิญเสด็จพระบาทบรมนาถบรม
บพิตรพระพิทักษ์เจ้าอยู่หัวเสด็จขจรราชภิเษก เป็นเอกอัครบรม
ชคยาศบคณทรบันพภพจบบลักราชธัมา เสดวยมไหสัรยศวร
ยาชบคยถวถยราชประเพณี สับศัรยศวังศ์ คารงราชอาณา
จักรตรงเทพมหานคร บวรทวาราวดีศรีอยุธยา มหาคตถภพ
นพรคณราชธานีบรมมย อุดมราชนเวคัณมหาสถาน แถวถวาย
เคร อองเบญจราชกกุธภัณฑ์สำหรับพระมหากษัตริราชเจ้า
และการพระราชพิธีทงปวงนน พร้อมตามอย่างโบราณราช
ประเพณีเสด็จสันตทกประการ.

08/04/2563

TUDC

จึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จประเวศพระราชมนเทียร
และเสด็จอยู่พระที่นั่งสยามรัตนมहाปราสาท และขณะเมื่อ

พระองค์เสด็จเสวยราชสมบัติบน พระชนม์ได้ ๓๖ พระพรรษา
 จึงมีพระราชโองการตรัสเหนือเกล้าฯ โปรดให้สมเด็จพระเจ้า
 ลูกเชอพระองค์ใหญ่ ประดิษฐาน ณ ทศกรมพระราชวังบวร
 สถานมงคล และสมเด็จพระเจ้าลูกเชอพระองค์น้อยนั้น ทรง
 พระกรุณาโปรดให้เรียกว่า พระบเนทรน้อย แต่บรรดาข้า
 หาดวงเดิมทนมบาเห็นจากความชอบน กพระราชทานยศศักดิ์
 ให้ตามสมควรแก่ถานา รูปถนทุกคน แล้วทรงพระกรุณา
 ให้ช่างพนักงานจับทำการเมรุมาศขนาดใหญ่ขอ ๗ วา ๒ คอก
 กอปรด้วยเมรุทิศแทรกและสามสร้างพร้อม และการพระเมรุ
 มาศนั้นกำหนด ๓๓ เดือนจึงจะสำเร็จ.

ลศักราช ๓๐๖๐ บขาดสมเด็จพระศรี ๔ ได้ศักราช
 คติพชยฤกษ์ จึงให้อัญเชิญพระบรมโกศขึ้นประดิษฐานเหนือ
 พระมหาพิชัยราชรถ แห่แห่นเป็นกระบวนไปเข้าพระเมรุมาศตาม
 อย่างแต่ก่อน และให้ทงทานตนักตปพฤกษ์ และมีการมหรสพ
 ต่างๆ ทุกประการ ครนค่าให้จุดดอกไม้เพลิงต่างๆ ระทาใหญ่
 ๓๖ ระทา บขาพระบรมศพเบนมให้พาราชาการยงนถ และทรง
 สดับปกรณ์พระสงฆ์ ๓๐๐๐๐ ค่ำรบ ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง

08/04/2563

TUDC

ครั้นตบพระเพลิงแล้วแจ้งพระรูป ทรงตั้งปลกณพระสังฆอีก
 ๕๐๐ รูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกศน้อย อัญเชิญขึ้นพระราช
 ยานแห่เป็นกระบวนเข้ามายังพระราชวัง จึงให้อัญเชิญพระ
 บรมโกศพระอัฐิบรรจุไว้ณท้าย จรนำพระมหาวิหาร วัดพระ
 ศรัทธารพชคาราม.

ดศักราชได้ ๓๐๖๓ ปีเถาะเอกศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ทรงพระราชดำริถึงภมชาติแห่งพระองค์ ซึ่งสมเด็จพระพนับ
 หลวงศรีบอกลไว้แต่ยังทรงพระเยาว์อยนนวนา เมื่อศักราช ๓๐๒๔
 ปีชวดอัฐิศก แต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมบพิตรพระนารายณ์เป็น
 เจ้าเล็ดจพระราช ดำเนิน ขนไปนมัสการพระพุทธชปฏิมากรพระ
 ชนราชพระชนส์หณ เมืองพระพิษณุโลก ทรงพระกรุณาให้
 การมหรสพถวายพุทธสมโภชคาร์บ ๓ วัน ครองนสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศพาเอาสมเด็จพระพนับหลวงตาม
 เล็ดจขนไปด้วย ขณะนั้นสมเด็จพระพนับหลวงทรงพระกรรมแก
 จึงประสูตพระองค์ตามตบ้าน โષชประทับข้างแฉวงเมืองพจคร
 ในเดือนอ้ายปีชวดอัฐิศกนน แล้วจงเอารกทศหชาตินนได้ลงใน
 ฝอบเงิน เอาไปฝังไว้หว่างต้นโષชประทับข้างแฉวงต้นอทมพรต้อ

08/04/2563

TUDC

ก็นนน เหตุตงนนจไดนามกรชอมะเดอ และส้มเด็จพระเจ้า
 ขยหัว ทรงพระราชดำริระดกตงทภมชาติ อนพระองค์ประสค
 ณ แขวงหัวเมืองฝ่ายเหนือ เบนทมห้ามงคตสถานอนประเสร์ฐ
 ส้มควรรจะสร้างชนเปนพระอาราม จึงมพระราชดำริสั่งสมห
 นายกให้กะเกณทกนชนไปสร้างพระอารามตำบลบ้านโพธิประ
 ทบชาง มีพระอโปลถวหารมหาชาติเจดย ค้าตากการเบรยญ
 และกฐณสงฆพรอมเสร์จ และการสร้างพระอารามนนต้องบเคษ
 จึงดำเรจ ในปีมะเส่งตรศก จึงส้มเด็จพระพทชเจ้าอยหัวก
 เสร์จควยพระชตวมาโดยกระบวนนาวาพยห ชนไปณพระ
 อารามตำบลโพธิประทับชางนน และท้าวพระยาชาติตดระของ
 ชุตพระบาท ชงชนไปคอยรบเสร์จโดยสถตมารคณนบกเบนน
 มาก แลวทรงพระกรุณาให้มการตดองแะมการมหรสพค้ารบ
 ดำมวัน ทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆเบนนอนมาก และทรง
 พระราชอุทิศถวายเตชชาพีระไว้สำหรับอุปฐากพระอาราม ๒๐๐
 ครัว และถวายพระกตปนาชนแก่พระอารามตามธรรมเนียม แลว
 ทรงพระกรุณาตงเจ้าอชการชอพระคร ชนมจรราชมนอยคกรอง
 พระอาราม ถวายเครื่องส้มณบริขารตามค้กตพระราชาคณะ

08/04/2563

TUBC

๒๗๐ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเสือ

เสด็จแคว้นเสด็จกตบยงกรุงเทพมหานคร เจ้าเดิมแต่นั้นมา พระ
อารามนวกเรียกว่าวัดโศปราชญ์ข้างมาศราษเทาทกถนน.

เมื่อศักราช ๑๐๖๒ ปีมะโรงโทศกนั้น อดสูนบาดคกตง
คองยอดพระมณฑปพระอารามวัดส้มกตบพตร คคเบนเพตง
โพตงชน ใหม่เครื่องบนโทรมตงมาตองพระเคียรพระพุทธรูป
หักตะบนตงมาจนพระค้อ และพระเคียรนตคกตงอย ญนพนพระ
มณฑป จงทรงพระกรณาโปรดให้ช่างพนกงานจบการรอรพระ
มณฑปก่อสร้างชนใหม่ แปลงเป็นพระมหากวิหารสูงใหญ่โดย
ยาวเส้นเคษ ดำเวจใหม่มะเมยจตวาคค และทรงพระกรณา
ใหม่การตองแตะมการมหรสพสำมวน แตะทรงถวายไทยทาน
แก่พระสงฆเบนอนมากเหมอนอยางทกครง.

ในขณะนั้น สมเด็จพระอัครมเหสีเดิมแห่งสมเด็จพระพุทธ
เจ้าหลวงในพระบรมโกศ ซึ่งเป็นพระราชมารดาเดยงของสม
เด็จพระเจ้าแผ่นดิน ได้อภบาตบารงรักษาพระองค์แต่ยงทรง
พระเยางวนน ครนสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคตแตะ
จกตตถาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกเปตงพระตำหนักอยใน
ทโกตพระอารามวัดคตต และทพระตำหนักวัดคตตคนเบนทพระ

คำหนักมาแต่ก่อน ครองแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า และ
 เจ้าแม่ผไทมาซึ่งเป็นพระธิดาเอกของสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า
 และเป็นมารดาเจ้าพระยาโกษาเหล็ก เจ้าพระยาโกษาปาน ซึ่ง
 ได้ขึ้นไปช่วยกราบทูลขอพระราชทานโทษสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ขณะเป็นทาสหลวงสรศักดิ์ และชักเอาปากเจ้าพระยาวิชาเยนทร์
 ครองหน และเจ้าแม่ผไทมานักได้ตั้งพระตำหนักอยู่ในทณ ครน
 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ และสมเด็จพระราช
 มารดาเดียงกเสด็จตั้งพระตำหนักอยู่ในทณลับตอกันมา แล้ว
 จึงทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้เป็นกรมพระเทพามาตย์.

ส่วนสมเด็จพระอัครมเหสีฝ่ายชายฝ่ายขวาแห่งสมเด็จพระ
 พททเจ้าหลวงในพระบรมโกศ ซึ่งทรงพระนามกรมหลวงโยธา
 ทพกรมหลวงโยธาเทพนน ก็ทอดตาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แล้ว
 เอาพระราชบุตรซึ่งทรงพระนามตรีสร้อยนน ออกไปตั้งพระ
 ตำหนักอยู่ในทณโกศพระอารามวัดพุทธไสยาศวรรย์ ครนเมอบมะโรง
 ๐๘ โทศกณน ตรีสร้อยพระราชบุตรพระชนม์ได้ครบ ๑๓ พระ
 พรรษา จึงเจ้ากรมหลวงโยธาเทพพระราชมารดานน ก็ให้
 กระทำม้ามงคลพิชโสกันต์พระราชบุตร ครนโสกันต์แล้วจึงให้

ไปทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่ในสำนักพระพุทโฆษาจารย์ราชา
 คณะ และตรัสสอนนทรองพระสดับญญาเป็นอันมาก ประพฤติ
 พรหมจรรยาเป็นอันดี และทรงเรียนพระปริยัติไตรปิฎกธรรม
 และคัมภีร์เดชยนต์มนตควาถาจารย์วิทยาคณต่าง ๆ ในสำนัก
 พระพุทโฆษาจารย์นบนอนมาก และทรงผนวชอยู่ได้ ๕ พระ
 วัสส์ ๑๘ พรรษา จึงลาผนวช ออกเที่ยว
 ทรงเรียนคัมภีร์ศาสตร์ช่างมาตร์รพยทชชงชยทงปวงได้เป็นอัน
 มาก แลวทรงเรียนชงอักษรแขกฝรั่ง และอักษรเขมรดาว
 ญวนพม่ารามเยและจนทุกภาษาต่าง ๆ แลวทรงเรียนชงคัมภีร์
 ราชศาสตร์ โหราศาสตร์และคัมภีร์แพทย์ กอปรด้วยอาจารย์
 เป็นอันมาก สรรพทรงทราบชำนาญในสรรพวิชาคุณทง
 ปวงต่าง ๆ ดุจหนึ่งจะทรงทราบในคัมภีร์ไตรเพททางคศาสตร์
 ครนพระชนม์ครบได้อุปถัมภ์แล้ว กทรงผนวชเป็นภิกษุภาวะ
 จำเวญต์มณ ธรรมอยู่ในพระพุทศาตนา.

08/04/2563

ขณะนั้นสมเด็จพระพุทเจ้าอยู่หัว มพระราชบุตรเกิด
 ด้วยพระสนมอกส์องพระองค์ ทรงพระนามพระองค์เจ้าแก้ว
 อดิศัย พระองค์เจ้าทบทมอดิศัย เป็นหาพระองค์ด้วย

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเสือ

๒๗๓

ก็น ทงสมเด็จพระเจ้าตากเชอกรมพระราชวังบวร และพระ
 บดินทรน้อย และเจ้าฟ้าหญิง แดเจ้าฟ้าหญิงกับสมเด็จพระเจ้า
 ตากเชอทองส่องพระองค์ รววมพระราชมารดาเคียงกัน อนึ่ง
 สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศ มีพระราชบุตรเกิด
 ด้วยสนม & พระองค์ คือพระองค์เจ้าจุนของคหนึ่ง พระองค์
 เจ้าดาของคหนึ่ง พระองค์เจ้าแก้วของคหนึ่ง พระองค์เจ้าบนนาก
 ของคหนึ่ง แดพระองค์เจ้าบนนากองคหนึ่ง ที่เรียกว่าเจ้าพระองค์
 เถรนน แดพระองค์เจ้าदानนไคพระองค์เจ้าแก้วพระราชบุตร
 สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเป็นบาทบริจาริก แดสมเด็จพระเจ้าตาก
 เชอกรมพระราชวังบวรนน ไคพระองค์เจ้าทบทมลกพระสนม
 ชงเป็นพระราชภคินต่างพระมารดากนนนเป็นพระอัครมเหสี.

ลุคักราช ๑๐๖๕ ปีมะเมียจัตวาศึก ขณะนั้นโสดงชาว
 บ้านแก่งน้ำโสดงเข้ามาแต่ทองปากคน แดกันเอาช่างพดายงาสน
 คัดโสดงเข้ามาไคทองหนึ่ง ส่งประมาณ ๖ คอก & นว สรรพ
 ด้วยคชตักษณะงามบริบริณ แดชกโสดงนนเข้ามาณเพนยต
 ึ่งพระราชวังเมือง นำเอาช่างช่างสำคัญนนชกราบทุกพระ

กรณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินไปณเพนียดทอดพระเนตรให้ชกช่างโสดงเข้า
 เพนียด แล้วทรงพระกรุณาให้กษัตริย์ช่างสำนักนั้นเข้าไว้ในวงพาด
 ให้บรรดามอญกษัตริย์ให้คอยชานชานาญ แล้วจึงนำเขาไว้ใน
 โรงทเพนียด ทรงพระกรุณาให้กรมมหาดพิดมโกษาตามวัน
 แต่ให้หน้าตงตั้งเรือนานมเรอชกให้เบนกระบวนเข้ามายังพระ
 นคร จึงให้นำชนไว้ในโรงยอดในพระราชวัง ทรงพระกรุณา
 พระราชทานนามบัญญัติชื่อพระบรมไตรจักร แล้วพระราช
 ทานรางวัลแก่ กายโสดงนั้นโดยสมควร.

ในสมัยเมื่อยังดำรงยศกษัตริย์ ทรงพระกรุณาให้ช่างต่ออย่าง
 พระมณฑปพระพุทธบาท ให้มียอดห้ายอด ให้ยอเกษม
 บันถาดงและยอดแทรกด้วย นายช่างต่ออย่างแดงเอาเขาทอด
 ถวาย จึงมีพระราชดำรัสให้ปรุงเครื่องบนพระมณฑปตาม
 อย่างนั้นเสร็จ จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตรา
 ชดमारคสถิตमारค ขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท ตามอย่าง
 พระราชประเพณีมาแต่ก่อน แล้วทรงพระกรุณาให้ช่างหนัก
 งานจัดการยกเครื่องบนพระมณฑปพระพุทธบาท ขณะนั้น

สมเด็จพระสังฆราชตามเสด็จขึ้นไปช่วยเป็นแม่การด้วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมพระทัยปราโมทย์ยงนิก จงทรงพระกรณามอบการทั้งปวงถวายให้สมเด็จพระสังฆราชเป็นแม่การ แลวกเสด็จกลับยังกรุงเทพมหานคร.

ทรงหน้สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมิได้เสด็จอยู่ในพระนครนานเสด็จอยู่เดือนหนึ่งบางสัปดาห์บาง แลวกเสด็จด้วยเรือพระที่นั่งแวกล่อมไปด้วยเรือชาทลตะของชดพระบาททั้งปวง เทยวประพาสไปในท้องแควนทศราบเทากลางเมืองสมุทรปราการ และทรงเบ็ดคณานามจนาชาติทงปวงต่าง ๆ ทรงสร้างแต่อกค้ดทจรีต ผิดพระราชประเพณีมาแต่ก่อน และพระองค์ฆ่าเสยซึ่งหมมจนาชาติทงหลาย ด้วยเบ็ดและชายดมตายเบสชนมาก บางทเสด็จด้วยช่างพระที่นั่ง แลวกล่อมไปด้วยช่างทาวพระยาชาราชการเบนอนมาก เทยวประพาสไปในอรัญประเทศ และให้ช่างตงช่างกนและช่างเชือกบาค้ได้ล่อมหมุ่ช่างเถอนไ้บ้ำและชดเชือกบาค้คลองช่างเถอนไ้เบนอนมาก และเสด็จไปตงล่อมช่างเถอนไ้บ้ำแขวงเมืองท่าโรงครงหนง ฐบ้ำเพชรบุรีครงหนง บางทเสด็จเทยวประพาสไปในท้องทง ทรงพระ

08/04/2563

TUDC

แต่งบหนักตั้งบยงตองนาหน้าสัตว์ มฤคคณาทวิชาชาติทงหตายตม
 ตายเบนนอนมาก บางทได้จยกพยหยาศราชนไปนมัสการพระ
 พุทธบาท บำเพ็ญพระราชกศดตามอย่างพระราชประเพณีมา
 แด่ก่อน แดงได้จกตบยงพระนคร.

ฝ่ายนายช่างกระทำกรรมณฑปพระพุทธบาท ยกเครื่อง
 บนแตรวงจับการป่นและรักต่อไป แดงการทองแแดงการกระจก
 นนยงมได้สำเร็จ.

อยูมาวณหนงส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้จออก ณ ท้องพระ
 โรง จึงมีพระราชโองการตรัสถามข้าทตละอองชุดพระบาททง
 ปวงว่า ช่างประจันตชนบทประเทศบ้านนอก เขามการมหร
 ส์พงานใหญ่ทไหนบ้าง ขณะนพระราชการมชอกคนหนงกราบ
 ทตพระกรณาวา ข้าพระพักชเจ้าได้ทราบเกตาวา ณ บ้านประ
 จันตชนบทแขวงเมืองวเคศชยชาญ เพตาทรงนชาวบ้านทการ
 นตองพระอาราม มีการมหรส์พงานใหญ่ จึงมีพระราชดำรัส
 ว่า แต่เราเบนเจ้ามาชานาน มีไคเดนมวยปตาบางเดย และ
 มอ กหนักเหนอยเดอยตา ชาออนไป เพตาทรงนเราจะไป
 เดนสนุกชกมวยตองฝีมือให้ดูบายใจสักหนอยหนงเกด ครน.

รวงหงส์เสด็จด้วยพระชดพาทนะ แวดล้อมไปด้วยชาทตละของ
 ชุดพระบาททั้งปวงไปโดยลำดับชดมารค ถึงตำบลบ้านตลาด
 กรวด จึงให้หยุดประทับเรือพระที่นั่งเสด็จชนบกในที่นั้น และ
 คารตห้ามมิให้ข้าราชการทั้งปวงไปโดยเสด็จพระราชดำเนิน
 และพระองค์มดัดพระภษาแปลงเพศเป็นคณยาก เสด็จปลอมไป
 แดงกับตำรวจมหาดเล็กชาหดวงเดิมส์หาคณ ซึ่งเป็นคนสนิทไว
 พระทัย มิให้ผู้ใดสงสัย ครั้นไปถึงตำบลบ้านซึ่งมงานใหญ่
 นุดองพระอาราม จึงเสด็จพระราชดำเนินด้วยชาหดวงปลอม
 ไปกับคนชาวบ้านทั้งปวงซึ่งเที่ยวคงานนห ขณะนั้นพอเจางาน
 ให้เปรียบมวย จึงมพระราชดำรัสไซชาหดวงไปว่าแกมเป็นนาย
 ส่นาม ว่าบคณมวยในกรงออกมาคนหนึ่ง จะเข้ามาเปรียบค
 ชกมวยในส่นามท่าน และนายส่นามโดยนตงนหกคใจ จึงว่า
 ให้เข้ามาเปรียบคเถด จึงเสด็จเข้าไปในส่นาม และนายส่นาม
 กจคหาคณมวยมมมจะมาให้เปรียบค เหลดาชาหดวงจึงห้าม
 ว่าอย่าเอาเข้ามาเปรียบคเถด เราเห็นคแล้วจะเอาแล้ว จึงให้
 แต่งคเถด นายส่นามจึงให้แต่งคเขาทงส่องฝ่าย แล้วให้ชก
 กนในกตางส่นาม พระเจ้าแผ่นดินและคณมวยมมมกเขาชกชง

กันและกัน และเมื่อทั้งสองฝ่ายนั้นตกกันพอแตกดำกันได้ มิ
 ได้เพียงพวากกัน และกำลังนวกพอกากงน้อย และคนทง
 หตายชงคนนกดร์รเด็รณมมอทงสองฝ่าย และให้เดี่ยวฮาคัดกัน
 ไปทุกนค และคนมวณนทนบญน้ยวาคันนอย และเซาคอด้
 ควณสมเดจพระมหากษศรราชเจ้า อนกอปรดวณบญญา
 กตงชารบารมมาก และกำลังบญวาคันนชมชกนอย ครน
 สักนไปไดประมาณกนยกกหยอนกกำลังดง และเดี่ยวทเพดยงพด
 ถูกทลาคญณคเจบบวณดงลาคัดเบนหตายนค กแพดวณบญญา
 นภาพในยกนนั้น จงนายลนามกคกรางวดแกณชนะนบบาทหนง
 ใหม่แพนนลองลตงตามวถึยบานนอก และเหตาชาหตวงนรบ
 เขาเงนรางวด จงคารลให้ชาหตวงว่าแก่นายลนามให้จคหาค
 มาเปรยบอก และนายลนามกจคหาคมาไดอกแถวให้ชกกัน
 และคนมวณนทนบญนคได้ กแพในกนยก คนทงหตายลร-
 เด็รณมมพระหคตมไป แถวความวณกรงคนนมมมอยงนค และ
 นายลนามกคกรางวดเหมอนนหนนตงนน แถवलสมเดจพระเจ้าคย
 หวณพาชาหตวงคนมาล้เรอพระทนง คอยล้ารานูพระราชหฤทย
 แถว เด็คกตบยงกรงเทพมหานคร.

08/04/2563

TUUC

ในบั้นเมื่อยจิตวาคักนหน ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรง
 สรยามรณทร มพระราชหฤทัยปรารถนาจะใคร่เสด็จไปประพาส
 ถอมชางเถอนในป่า จึงมพระราชดำรัสตั้งสมุหนายกให้ตรวจ
 เทรยมชางมารพดแต่นาวาพยหรงปวงให้พร้อมไว้ ครนถงวน
 อนกาหนด จึงเสด็จตั้งเรือพระที่นั่งพรงพร้อมด้วยเรือพระบรม
 ไอรสำราชเจ้า และเรือทวงพระยาเส่นาบดพริยโยชาพตากร
 ทวยหาญทั้งหลาย แวดล้อมโดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นอัน
 มาก จึงให้เคลื่อนขยาัยกระบวนนาวาพยหไปโดยลำดับสด
 มารค ครนถงทาเรือแขวงเมืองนครสวรรค์ จึงเสด็จขนตง
 ดำหนักประทับพลับพลาอยู่ตำบลบ้านหกวาง แล้วทรงพระ
 กรุณาให้ตั้งค้ายบกกา ถอมฝั่งชางเถอน ณ ป่ายางกองทอง
 และให้ทำค้ายมนสำหรับจะกินชางเถอนเขาจบนน และให้เหต่า
 ชางเชอกไปได้ถอมกินชางเถอนมาเขาคายมน ครงนพเบน
 เทศกาดวสันตฤด ฝนตกน่านองท่วมไปทงป่า คนทงหลาย
 ชงทาคายนน ดยนาทวการเรงรดกนตงคายถอมทงกตางวนและ
 กตางคน จนเทานนเบอยทนทกชดาบากเวทนา บัวยเจ็บ
 ทพตภาพมาก อดอาหารชบผอมถมตายกมาก อนงในท

08/04/2563

TUDC

ว่าง (๑) ค่ายหลวงที่ประทับ และที่ค้ายดอมข้างตอกถนน มี
 บึงหนึ่งใหญ่หลวงขวางอยู่หว่างกลาง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะ
 เสด็จไปทอดพระเนตรให้คนฝังข้างเถอนเขาจับในค้ายมน์ และ
 ทางซึ่งจะเดินดัดตรงไปค้ายดอมนั้น ต้องผ่าข้ามบึงใหญ่นั้น
 ไปจึงใกล้ ถ้าจะเดินหักไปให้พบบึงนั้น ระยะเวลาออกม
 ว่างไปไกลนัก จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งสมเด็จพระเจ้าถูก
 เชอทรงต้องพระองค์ ให้เป็นแม่กองกะเกณฑ์คนถมถนนหลวง
 เป็นทางสถลมารคข้ามบึงใหญ่นั้นไป ให้สำเร็จแต่ในเพล
 ากลางคณวณ รุ่งสว่างนั้นจะเสด็จพระราชดำเนินข้ามข้างพระท
 หนึ่งไป และให้เร่งรัดกระทำการให้แล้วทันตามพระราชกำหนด
 จึงสมเด็จพระเจ้าถูกเชอทรงต้องพระองค์รับสั่งแล้ว ก็ออกไป
 กะเกณฑ์ผู้คนในกองหลวงใต้ห่มนเศษ แบ่งปันหน้าทกนทา
 การถมถนนข้ามบึงใหญ่แต่ในกลางคน บางขุดมดินและตัด
 ไม่น้อยใหญ่ถมลงไป แล้วเอาช่างตงเหยียบให้ทแน่น และ

08/04/2563 TUBC
 ๑๔๔๕ ๑๔๕๕
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแก้

๑. เดิมว่า ระหว่าง

เร่งรักนถมถนทบปราบปราบรณแควตตอดตถึงผิงฟากข้างโน้น
 เสร็จแต่ในกลางคน แควเสด็จกตบเขามากกราบทูลพระกรุณาว่า
 ทางสถมมารคนนแควเสด็จจตุพระราชกำหนด ครนเพธาบัจจ
 สัมย จงพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จชน
 เกยทรงช้างตนพลายสังหารคชสีห์เป็นพระคชาธาร พรังพร้อม
 ควยช้างพระที่นั่งพระราชบุตรและช้างท้าวพระยาเด่นนามาตยราช
 พยหโยธาพลากรเดินเทาทงหลาย แควต้อมโดยเสด็จพระราช
 คาเนนเบนอนมาก จึงเสด็จยาตราพระคชาธารไปโดยวิถีสถิต
 มารคชามบงนน ครนไปถึงกลางบง และทนนเป็นหัตมตถนถ
 ถมทบปราบไม้สั่น และเทาทนาชางคณนนเหยยบถดาจมตง
 ไปแควกตบชนไต จึงคอยจองจดยกย่างต่อไป สัมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ก็ทรงพระพิโรธแก่สมเด็จพระเจ้าตากเชอทงสองพระองค์
 นนยงนถ คารสว่าอายสังคนนมนเห็นวากแกชราแคว จึง
 ชวนกนคตเบนกบฏและทำถนนให้เป็นพลหัตมไว หวงจะให้
 ชางชงกชนเหยยบถดาหัตมตมตง แควมนจะชวนกนชากเสย
 หมายจะเอาราชสมบัติ และพระองค์ตรัสเทาทงนนแคว ก็ชบ
 พระคชาธารไปตามแควถนนชามพนบงชนตงผิง จึงแปรพระ

08/04/2533

TUDC

พกครเหตอบพระเนตรมาข้างเบองพระปฤษฏางค์ ทอทพระ
 เนตรเห็นชางพระทงส์มเด็จพระเจ้าดกเชอทงส์องพระองค์ตาม
 เด็ดจคคทายชางพระคชาธารมา กยงทรงพระพิโรชนก จึง
 เยองพระองค์ทรงพระแ่ง ของาวเงอจะพนเอาพระเคียร ส้มเคจ
 พระเจ้าดกเชอกรมพระราชวงบวร จึงส้มเด็จพระเจ้าดกเชอ
 พระบณทรนอย กเอาตามพระแ่งขอชงทรงอยนหน ยกชน
 กนรบพระแ่งของาวไวไคด้วยนบไว มีไคตองพระเชษฐา
 ธิราชเจ้า ควยพระองค์ทรงชานชานาญในการกระบิกระบอง
 มวยปลาวองไวสันทคอย แดวจงเอาชางทรงเชากนชางพระ
 เชษฐาธิราชเจ้า แดะพากนชบชางพระทงส์มเด็จพระ
 พระบรมราชบตรงคกยงทรงพระพิโรชเบนกาตั้ง แดะจะได้พระ
 คชาธารไคคคตามชางส้มเด็จพระเจ้าดกเชอทงส์องพระองค์ไป
 ในทนไคนหน ฝ่ายความญชงอยทายชางพระทงส์มเด็จพระ
 ส้มเด็จพระเจ้าดกเชอทงส์องจะหนไปมทน จึงเอาขอทายชาง
 08 กยวททยชางพระทงส์มเด็จพระไวไคคอยรอสาดง แดะส้มเด็จพระ
 เจ้าดกเชอทงส์องพระองค์ความกถวพระราชอาญาเบนกาตั้ง
 กเรงรบชบชางพระทงส์มเด็จพระนบไป พระคชาธารจะได้

ติดตามไปมีทนต์ จึงมีพระราชโองการตรัสร้องประกาศไปแก่ข้า
 ทูลละอองชลพระบาททงปวงว่า ท่านทงหลายจงช่วยกันคิด
 ตามจับเอาตัวอายุกบฏตั้งของคณาให้เราจงได้ แล้วบายพระ
 คชาธารกตบมายังพลบพลาทประทบนัน ส่วนตำรวจและข้า
 ราชการทงหลาย ก็ติดตามไปพบสมเด็จพระเจ้าตากเชอทงตั้ง
 พระองค์แฉวงกนาเอามาถวายณค้ายหลวง จึงมีพระราชดำรัสตั้ง
 ให้ตั้งพระราชอาญาเขียนสมเด็จพระเจ้าตากเชอทงตั้งพระองค์
 นนโดยกหนังสือ ๓๐ ทแฉวง ให้พินชนาเขาไว้ด้วยตั้งชดกพินช
 แฉวงดำรัสตั้งว่าให้ตั้งพระราชอาญาเขียนรบเล็ดจ เพลาเขา
 ยกหนังสือ เยนยกหนังสือ เบนนจทุกวัน ๆ ไปอย่าได้ขาด กว่าจะ
 เล็ดจพระราชดำเนนกตบดงไปพระนคร.

ขณะนั้นนายผลชาหลวงเดิมคณหนังสือ เขาไปเฝ้าเขียน
 สมเด็จพระเจ้าตากเชอทงตั้งพระองค์ในเรือนโทษ จึงมีพระ
 บณทรตรัสว่า อายุผลบคณสมเด็จพระราชบิดาทรงพระพิโรช
 ดำรัสตั้งให้ตั้งพระราชอาญาแก่กทงตั้งทุกเพลาเขาเยนเบนนจ
 ทุกวัน ๆ กว่าจะเล็ดจกตบดงไปณกรุงเทพมหานคร และกทง
 ตั้งจะทนพระราชอาญาได้หรือ จะมตายเล็ดหรือ เองจะคิด

ประการใด นายผลได้ฟังดังนั้นเห็นว่าพะพนภัย จึงกราบทูล
 ว่า ขอพระราชทานจงดำรัสสั่งให้ตำรวจเอาเรือรบลงไปทูล
 เชิญสมเด็จพระอัยกกรมพระเทพามาตย์ ซึ่งเสด็จอยู่ ณ พระ
 ตำหนักกรมวัดตลิ่งต้นขนมาช่วยกราบทูลขอโทษ เห็นว่าจะทรง
 พระกรุณาโปรดพระราชทานให้เบนิมนคง ด้วยเหตุว่ากรมพระ
 เทพามาตย์เมคณูปการเบนิอนมาก ได้อุปถัมภ์บำรุงเลี้ยง
 รักษาสมเด็จพระราชบิดามาแต่ทรงพระเยาว์นั้น จะว่าไรกว่า
 กันได้ เห็นจะชดกนหมได้ และซึ่งจะอธิบายคิดอ่านไปอย่างอน
 นน เห็นว่าจะมีพินโทษ สมเด็จพระเจ้าตากเชอทองส่องพระองค์
 ครัดได้ทรงพงดงนงกเห็นชอบด้วย ทรงพระบิตได้มนัสยงนง
 จงมพระบนิทรครัดไซ้หัดวงเกษตรรักษา ให้เอาเรือเรือรบ
 ดงไปเฝ้าสมเด็จพระอัยกกรมพระเทพามาตย์ และให้ทูลโดย
 มตเหตุทงปวงให้ทราบต้นทุกประการ แลวจทูลว่าเราทงส่อง
 พนอง ขอถวายบังคมมาแทบฝ่าพระบาทสมเด็จพระอัยกเจ้า
 ขอจงทรงพระกรุณาโปรด เชิญเสด็จขนมาช่วยทูลขอพระราช
 ทานโทษข้าพเจ้าทงส่องโดยเร็วเถิด ข้าพเจ้าทงส่องจึงจะรอด
 จากความตาย และซึ่งบุคคลผู้ใดจะมาเบนิทพงทพานก ช่วย

08/04/2563

TUDC

ชวตชาพเจ้าทงต้องในครานเห็นไม่มคดแล้ว และหลวงเกษตร
 รักษาธิบดีงแตรกมาลงเรือเรอรีบดงไปณกรง สำนวนกกง จง
 เข้าไปเฝ้ากรมพระเทพามาตย์ ณ พระตำหนักกรมวัดคดัดคณห์ แล้ว
 กราบทตโดยมีพระบรมชทรสั่งมานนทุกบระการ ด่มเด็จพระ
 ยอกไตทรงพงดงนกกตกพระททย จงตรัสเรียกขาทหลวงสาวใช้
 ดั่งเหผพายผกเรือพระทงมาประเทยบทาเบนการเรอ แดงเดัดจ
 โดยคือนมาลงเรือพระทงให้รีบเร่งพายชนไป หลวงเกษตร
 รักษาเบนเรอนาเดัดจ รีบเร่งไปทงกตางวนกตางคณ สำนวนก
 ดงทาเรอประทบ จงเดัดจชนไปเฝ้าด่มเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ณ
 พระตำหนักพลบพตานน จงพระบาทด่มเด็จพระบรมบพตรพระ
 พทชเจ้าอยหว ทอดพระเนตรเห็นกรมพระเทพามาตย์พระราช
 มารดาเดยงเดัดจชนมา กกระทาบจจคมนาการคอรบเซญ
 เดัดจให้ชนนงรวมราชาอาัดน ทรงถวยอภิวาทแตรดาร์ธถาม
 ว่า ชงเจ้าคณชนมานควยกจชระเบนประการไต จงกรมพระ
 เทพามาตย์กราบทตว่า ดยีนชาวดงไปว่าพระราชบตรทงต้อง
 เบนโทษ จงอดสำหะชนมาหาทงนเพื่อจะทตขอพระราชทานโทษ
 จงมพระราช โองการตรัสเดาให้กรมพระเทพามาตย์ทงพง ว่า

08/04/2563 TUDC

ผิดพระราชประเพณี มิได้มีหรือตักป๊ะ และพระทัยหาไป
 ด้วยอกศตตามก มีวตกในโทษะโมหะมดเจือไปในพระสันดาน
 นรนครมิได้ขาด และพระองค์ทรงเสวยนาจณทชาวยอยเบนนจ
 แลวมกยนต์ในการอนตั้งวาลด้วยนางกุมารอนยงมิได้มฤต ถ้า
 และนางได้อุตสาหะอดทนได้ ก็พระราชทานรางวัลเงินทองผ้า
 แพรพรรณต่าง ๆ แก่นางนนเบนนมาก ถ้านางได้อุตทนมิได้
 ไชร์ ก็ทรงพระพิโรธและทรงประหารลงทมชณมราประเทศให้
 ถึงแก่ความตาย แล้วให้เอาโลงขวามาใส่ศพนางนนออกไปทาง
 ประตูพระราชวังทางท้ายต้นมนนเอง ๆ และประตูนั้นก็เรียก
 ว่าประตูออก มมาตราบเทาทกอนน.

อยมาครงหนง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จด้วยพระชด
 พาหนะออกไปประพาส ณ เมืองเพชรบุรี และเสด็จไปประทับ
 แรมอยู่ ณ พระราชนิเวศน์ ตำบลโคกคุดหวงใกล้ฝั่งพระมหา
 สัมพร และทพระตำหนักนเบนนทพระตำหนักเคยประพาสมหา
 สัมพรมาแต่ก่อน ครังแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรบรมราชาธิ
 ราชบพตรเบนนจอนน และสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินกเสด็จด้วย

พระที่นั่งมหานาวาทายรถ แล่นไปประพาสไปในพระมหาสมุทร
 ทรายเทาดงตำบลเขาส่ามร้อยยอด และทรงเบ็ดตกปลาตาม
 และปลาอันเบื่อนอนมาก แลดูแต่จกถับมาณ พระตำหนักโศก
 หลวง แลดูแต่จกเทยวประพาสอยู่ดงนั้นประมาณ ๑๕ วัน จึง
 เสด็จจกถับยังกรุงเทพมหานคร.

ตศักราชได้ ๑๐๖๖ บั้วอกนศก ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดินเสด็จด้วยเรือพระที่นั่งเอกไชย จะไปประพาสทรงเบ็ด
 ณปากน้ำเมื่องสาครบุรี ครั้นเรือพระที่นั่งไปถึงตำบลโคกขาม
 และคตองทนนคคเคยวนก และพนทายนรสังหซึ่งถอทายเรือ
 พระที่นั่ง คคแกไขมทนท และศัรชะเรือพระที่นั่งนนโศกกระทบ
 กิ่งไม้อันใหญ่เซา กหกคกตงในน้ำ พนทายนรสังหเห็นตงนกก
 ตกใจ จึงโศคชนเสี่ยจากเรือพระที่นั่ง และชนอยบนผงแถวรอง
 กราบทศพระกรรณาว่า ขอเคชะผาดะอองชุตพระบาทปกเกล้าฯ
 พระอาญาเบนนถนเกล้าฯ ขอจงทรงพระกรรณาโปรดให้ทำคาค
 ชนทนตงประมาณเพยงตา แลดูจกคคเคอาศัรชะชาพระพทชเจ้า
 กบศัรชะเรือพระที่นั่งซึ่งกคคตงนาไปนชนบวงสรวงไว้ด้วย
 กนทน ตามพระราชกำหนดในบทพระอยการเถด จึงมีพระ

08/04/2568

TUJDC

ราชโองการตรัสว่าอายุพันทาย ชึ่งโทษเองหนักตายก็ชอบ
 อย่แล้ว แต่ทว่าบัดนี้จักยกโทษเสียไม่เอาโทษเองแล้ว เอง
 จงคนลงมาเรือไปด้วยกเถด ชึ่งศัษะเรือทหนักจะทำต่อ
 เอาใหม่แล้ว เองอย่าอวดกเถด พันทายนรสังหจึงกราบทูลว่า
 ชึ่งทรงพระกรุณาโปรดมิได้เอาโทษซาพระพทชเจ้านน พระเดช
 พระคุณหาที่สุดมิได้ แต่ทว่าจะเสียชนบธรรมเนียมในพระราช
 กำหนดกฎหมายไป และชึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมาละพระ
 ราชกำหนดสำหรับแผ่นดินเสียดังน คมควรงนงน นานไป
 ภายหน้าเห็นวาคนทงปวงจะดวงครหาตเถยนดหมนได้ และ
 พระเจ้าอยู่หัว อย่าทรงพระอาตยแก่ซาพระพทชเจ้านนแกมรณ
 โทษนเถด จงทรงพระอาตยถงพระราชประเพณี อย่าให้เสีย
 ชนบธรรมเนียมไปนนคกว่า อนพระราชกำหนดมมาแต่โบราณ
 นนวา ถาเถดพันทายมได้ ถอทายเรือพระทงให้ศัษะเรือ
 พระทงนนทก ทานวาพันทายนนถมรณโทษให้ตตศัษะเสีย
 และพระเจ้าอยู่หัวจงทรงพระกรุณาโปรดให้ตตศัษะซาพระพทช
 เจาเสียตามโบราณราชกำหนดนนเถด จงมพระราชดำรัสสั่งให้
 ฝพายทงปวงบหมตดินเบนรูปพันทายนรสังหชนแล้ว ก็ให้ตต

08/04/2563

TUDC

ศรัทธาบริบทนหนนเดีย แลวดารส้วาอายุพนทาย ซึ่งโทษเองถึง
 ตายนกกกประหารชีวิตเองเสียพอเป็นเหตุแทนตัวแล้ว เองอย่า
 ตายเลย จงกตบมาตงเรือไปด้วยกเถด พนทายนรสังหเห็น
 ดงนกกมความละเอียดนกก ด้วยกตวว่าจะเสียพระราชกำหนด
 โดยชนบธรรมเนียมโบราณไป เกรงคนทงปวงจะครหาตเคยน
 ดหมันในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งตนได้ สู้เสียสละชีวิตของ
 ความได้อาตย จึงกราบทูลไปว่า ขอพระราชทาน ซึ่งทรง
 พระกรุณาโปรดฯ พระพุทชเจ้าทงน พระเดชพระคุณหาทสัด
 มิได้ แต่ทว่าชงตตศรัทธาบริบทนแทนตัวฯ พระพุทชเจ้าตงนตเป็น
 ทำเล่นไป คนทงหลายจะตวงครหาตเคยนได้ ขอพระองค์จง
 ทรงพระกรุณาโปรดฯ ตตศรัทธาบริบทนฯ พระพุทชเจ้าเสียโดยนจริงเถด
 อย่าให้เสียชนบธรรมเนียมในพระราชกำหนดไปเลย ข้าพระ
 พุทชเจ้า จะขอกราบทูลฝากบตรภรรยา แลวกจะกราบทวยบัง
 คมตาตายไปโดยลกษณะยถาโทษอนกราททวไนนน สมเด็จพระ
 พระเจ้าแผ่นดินตรัสได้ทรงพงดงน กดารส้ววอนไปเป็นหลาย
 ครง พนทายนรสังหกมยอมอย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระมหากรุณาภาพแก่พนทายนรสังหเป็นอนมาก จนกกตพนา

พระเนตรโวมไต่ จำเนจจำทำตามพระราชกำหนด จึงดำรัสสั่ง
 ให้นำยแพชฌมาตให้ประหารชีวิตพันทายนรสังหิเดย แล้วให้
 ทำศาลขนสังเพยงตา และให้เอาศีรษะพันทายนรสังหิกับศีรษะ
 เรอพระทองซงหิกันน ขนพดกรรมไวตวยกนบนศาลกันน แล้ว
 ให้ออกเรอพระทองไปประพาสทรงเบคณปากนาเมืองสาครบุรี
 แล้วเล็ดจกตบยงพระมหานคร และศาลเทพารักษทตาบดโคก
 ซามนน กมปรากฎมาตราบเทาทุกวณน.

จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราช
 ดำริว่าคลองโคกซามนนคตเคยวณก คนทงปวงจะเดินเรอเขา
 ออกกยาก ต้องอ้อมวงไปไกลกนดารนก ควรเราจะให้ซัด
 ตัดตดเดยให้ตรงจจะชอบ อนงพันทายนรสังหิซงตายเดยนน
 เบนคนสังตยชอมนคกนกลัดเดยสังตยชวตมโตอาดย กถวว่าจะ
 เดยพระราชประเพณไป เรามความเดยตายนก ดวยเบนซา
 หลวงเคมมาแต่กอน อนจะหาผู้ซงรักใครชอตรงต่อเจ้าเหมอน
 พันทายนรสังหิยากนก แล้วดำรัสให้เอาศัพ (๑) พันทายนรสังหิ

๑. เดิมว่า กเพชร

สมเด็จพระเจ้าเสือ ครองแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมนั้น ก็ให้ชด
 คดองตกรมวัดโกเตย ณ ท้ายบ้านสามโคกนั้นตำบลหนึ่ง ครั้น
 กว่งมาศักราช ๙๙๘ ปีชวดอัฐศก ครองแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวปราสาททองนั้น ก็ให้ชดคดองเมืองนนทบุรีตำบลหนึ่ง
 คดมาออกตลาดแกว่นน และครั้นนเรวากจะชดคดองโคกขาม
 ให้เป็นเกียรติยศไว้ตราบเทากดป่าวด่าน จึงเจ้าพระยาจักรเกษ
 เขาเดชหวเมืองนนทบุรี เมืองธนบุรี เมืองนครไชยศรี เมือง
 ตำครบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรีและ
 เมืองสมุทรปราการ ได้พัดหัวเมืองทงปวงนน ๓๐๐๐๐ เคษ
 มอบให้พระราชสงครามณเบนนายกอง และพระราชสงครามก็
 กราบถวายบังคมลา ถอพัดหัวเมืองทงปวงไปทำการชดคดอง
 โคกขาม และชงทจะชดไปทะตออกแม่น้ำเมืองตำครบุรีนั้น ให้
 ระวังวัดไคทางไกล ๓๕๐ เส้น และให้ฝรั่งสองกตองคดทางให้ตรง
 แดว จึงให้บกกรยแบ่งบพหนาทกนชดตามหมวดตามกอง และ
 บพหนาทให้ชด คนหนึ่งโดยยาวคบหนึ่ง กวางตกนนโดย
 ขนาดคดอง และการชดคดองนนไคจบทำในศักราช ๓๐๖๗ ปี
 ระกาดปีตศก และการนนี้ยังมีไคสำเรจก่อน.

08/04/2563

TU DC

ครนถึงมาฆมาสค์กตบกชคต จิงพระบาทบรมบพิตรพระ
 พทชเจ้าอยุธยา กมพระราชดำรัสตั้งสมุหนายก ให้ตรวจ
 เตรียมพลพยุหยาตรา โดยกระบวนชุดमारकसुत्तमारकทงปวง
 ให้พร้อมเสร็จ จะเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธ
 บาท โดยพระราชประเพณีมาแต่ก่อน ครนถึงศักราชมหา
 พิชยฤกษ์ จิงสมเด็จพระบาทบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยุธยา ก็ทรงเครื่องเสด็จราชวชิษนาตงการาภรณ์บวรรัตน
 มาตมณมาศมังกฎ สอดทรงวิสุทธสังวาทย์ กาญจนอลงกต
 รางนา ทรงวิไชยมหาราชาวุธสำหรับราชรถยทชัรพเสร็จ
 ก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่งไกรสรสมุขพิมาน อุดงการด้วยเศวต
 มยุรฉัตร ชนัตพระอภิรมชมด้ายพรายพรรณ บังริ้วพรรณบัง
 แทรกสอดอนต์ดับ สรรพด้วยกรรชงกตงกตจามรมาศดาษดา
 คุมโหฬารคเรกพนตก อชกด้วยกระบชทวนเทยวชวชเบนทว
 แถว คแพรวพรายปลายระยาบระยบจบพนทชมพรจโรภาค
 เติยรดาษด้วยเรือทาวพระยาตำมนคราชาษลักตชนหวอง คณ
 เชอกปลายเชอกทงหลายรายเรียงจับฉดากเบนคู้ๆ คเบนชนัด
 โดยกระบวนพยุหยาตราหน้าหง คบคองเนองนองกกกของกาหต

08/04/2563

TUDC

ด้วยศัพทสำเนียงเสียงพลอโหมษแตรสังข์ดุริยางคดนตรี บัณฑิตของ
 ชนะประโคนนครนพเพิงพนพัสชาธารจะกัมปนาท ให้ขยาย
 พยหยาดรากตาเคตตอนเตอนไปโดยชลมารค แด่หยุดประทับ
 รอนนราชนิเวศน์พระนครหลวง แล้วพระกระยาหารสำราญ
 พระราชฤทัย^(๑) แล้วเจ้าพระบรมมโหนน ครนชายแตร
 สำเนาพิกา จึงให้ออกเรือพระที่นั่งไปโดยลำดับตราบเทาดงท
 ประทับพระตำหนักเจ้าสนุก แด่เสด็จทรงช้างพระที่นั่งพังัดกต
 เกษทรงรองพงบวรประทุม ชมนมราชพริยโยชาพลากรพญ์ที่
 พรังพร้อม ตงตามกระบวนพยุหยาตราสถถมารคส์รรพเสด็จ
 กเสด็จยกพยุหเส่นยากรทวยหาญไปโดยลำดับสถถมารควิถ
 ถึงเขาสวรรณบรรพต จึงหยุดพระคชาธารทรงรำพระแสงขอ
 เหนอตระพองช้างคน ส่นวารสำนัค บุษาพระพทชบาทตาม
 อย่างพระราชประเพณีเสด็จแล้ว ก็บายพระคชาธารไปเขาทประ
 ทบณพระราชนิเวศน์ธารเกษม แด่เสด็จมานมัสการพระพุทช
 บาททุกเพธาเข้าเียน ให้เณการมหรส์พลวายเป็นการบูชา^(๒)

๑. เดิมว่า พระอารมณ

๒. เดิมไม่มี

พุทธศักราช ถ้วน (๑) ค่ำรบสามวัน ครั้นทำให้จุดดอกไม้
 เพลิงต่าง ๆ ระทาใหญ่ ระทา บุษบาพระพุทธรูป เป็น
 มโหฬารยิ่งนัก แล้วทรงพระกรุณาให้ถอยเรือพระที่นั่งและ
 เรือแห่งปวงกตบังไป ณ กรุง แล้วถวายนมัสการถวายกพยห
 โยชวคชานิกรทวยหาญผ่านไปโดยทิศตะวันออก ช้ามแม่น้ำ
 แคว้นป่าสักไปณเขาบดว เสด็จขึ้นถวายนมัสการพระพุทธรูป
 แล้วประทับอยู่ที่ถนนสามแวง จึงเสด็จยกพลนิกายบายหน้าไป
 โดยบรรพทิศ และเสด็จประพาสไปถึงเขาพนมยง จึงเสด็จ
 นมัสการพระเจดีย์ฐานบนยอดเขาพนม และเสด็จประทับ
 นอนที่สามแวง จึงเสด็จยกพลขึ้นเขากรรอนแรมประพาสไป
 ในอาณาประเทศทั้งปวงสิ้นสองสามแวง มีพระราชหฤทัย
 ประารถนาจะไปประพาสด้อมช้างเถื่อนในป่า ก็พอทรงพระประ
 ชวรดวง จึงเสด็จยกพยหโยชวคชานิกรทวยหาญเข้าพระนคร และพระ
 โภคนนกกยงกาเรบมากชนทรงพระประชวรหนักถึง และบรรดา
 ขาทตตะอองชดพระบาทใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็เข้าไปนอนประ
 ๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC
 ๑. คำของ (๒) ในพระราชพงศาวดาร

๑. เดิมไม่มี
 ๒. .. ..

ฝ่ายพระราชสงครามและนายหมวดนายกองเจ้าหน้าททาง
 ทนาย ซึ่งคุมพดทำการขุดคดองนั้น และขุดไต่ตรงหนงยังมีได้
 ตำเเรจ ครนแจ่งไปว่าทรงพระ(๑) ประชวรหนัก ก็เลิกการ
 นนเศย ชวนกนกตบเขามาพระนคร และการนนยงคางอย
 ล้วน ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินก ทรงพระประชวร อยู่ ณ พระที่นั่ง
 สรียามรินทร์ พระโรคหนักเป็นอาลันทวงคตอยแล้ว จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดมอบเวนราชสมบัติให้แก่สมเด็จพระเจ้าตาก
 เือกกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แล้วสมเด็จพระเจ้าอยหัว
 กเสด็จสวรรคตในเดือนหกปีจอชูกันน พระบาทบรมบพตร
 พระพุทธเจ้าอยหัวพระชนษากาเนตชาติจตวาศก ศักราช ๓๐๒๕
 ปี แรกเสด็จชนราชากเชกเสวยราชสมบัตินพระชนม์ได้ ๓๖
 พระพรรษา เสด็จดำรงราชอาณาจกรอยู่ได้ ๙ ปีเศษ ขณะ
 สวรรคต ณ พระที่นั่งสรียามรินทร์ในเดือนหกปีจอชูกัน ศัก
 ราช ๓๐๖๘ นนรวม(๒) พระชนม์ได้ ๕๕ พระพรรษา.

๑. เดิมไม่มี

๒. เดิมว่า สิริ

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙

(พระเจ้าท้ายสระ)

จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพทชเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
พระองค์และพระราชวงศ์านุวงศ์ทั้งหลาย กิกระทาศาระพระสรร
ภักดิ์ได้สร้างด้วยน้ำศคนธมาดาอันหอมขจรตลบอบอบองค์ แล้ว
ทรงเครื่องราชาภรณ์พร้อมเสร็จ กอญเชิญพระบรมศพไว้ใน
พระโกศกาญจนอลงกต รัชนาดวยมหาเนารัตนเรืองอร่าม
ประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งสุริยามรินทร์ แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวเกล้าเจอลูก ๓ ท้องพระโรง พร้อมด้วยพระราชวงศ์
เสนาพฤตมาตยชาพระบาทมฤคากรทงหลาย กราบถวาย
บังคมและรับพระราชโองการแต่ (๑) พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร
พระพทชเจ้าอยู่หัวแล้วจึงมีพระราชดำรัสให้ชาทตตะของธต
พระบาททงหลาย มีพระราชวงศ์านุวงศ์และเสนาบดีเป็นประ-

ฐาน ถอนาพระพิพัฒน์ศยา ถวายสำบานตามโบราณราช
ประเพณีเสร็จสิ้นทุกประการ และม้พระราชโองการตรัสตั้ง
พระมหाराชคร พระครบุรีได้คมพรหมพฤตมาจารย์ ให้จัด
แจ้งการพระราชพิธีราชาภิเศกเฉลิมพระราชมนเทียร.

ครนถึง ศัภวาร คติสัตว์สัตว์ค พพตม มงคต มหานัก ขคฤกษ์
จึงท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขอา^(๑) มาตยชาบาทมุดถากกรบวร
ราชวงศ์แห่งวงศ์ และตั้งมณพราหมณาจารย์ทั้งหลาย ประชุม
พร้อมกนณพระทนต์รเพชฌุปราด้าท กระทำการพระราช
พิธีราชาภิเศก อัญเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรม
บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นผ่านพิภพเสด็จมไหศวรรยา
ธิบตยถวดยราชประเพณี สืบศรีสวัสดิ์วงศ์ดำรงราชมนต
สถิตส์มาอาณาจักร ณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา แลถวาย
เครื่องเบญจราชกกษภัณฑ์ และเครื่องราชูปโภคสำหรับพระ
มหากษัตราธิราชเจ้าทุกประการ จึงสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
เสด็จพระราชดำเนินเชกพระราชวัง และเสด็จไปอยู่ณพระที่นั่ง

๑. เดิมว่า มุขมาตย์
๒. เดิมไม่มี

บรรยงกัรตนาถ์นข้างท้ายสระ และขณะเมื่อพระองค์เสด็จเสวย
 ราชสมบัตินั้น พระชนม์ได้ ๒๘ พระพรรษา จึงทรงพระกรุณา
 โปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช ประดิษฐานณทกรมพระ
 ราชวงษ์บวรสถานมงคล และบรรดาข้าหลวงเดิมทั้งหลายทมิ
 ความชอบนั้น ก็พระราชทานยศศักดิ์ให้ โดยสมควรแก่
 ถานานุรูปถ้วนทุกคน ครองหนสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงประ
 พฤติในอโนตปัทพรรม และเสด็จประพาสทรงเบ็ดเหมือน
 สมเด็จพระราชบิดา แล้วพระองค์พอพระทัยเสวยปลาตะเพียน
 ครองหนตงพระราชกำหนด ห้ามมิให้คนทั้งปวงรับพระราชทาน
 ปลาตะเพียนเบื่อนอนขาด ถ้าผู้ใดเอาปลาตะเพียนมาบริโภคน
 ก็ให้มส่นใหม่แก่ณนเบอนเงนตราหากาดง ขณะนั้นพระองค์
 เจาคากอปรตด้วยทฐูมานะ กระทบการหยาบช่ากระต้างกระ
 เคอง ดดมดถ้าว (*) เข้าไปในพระราชฐานตำแหน่งทห้ามเบอน
 หลายครั้ง มิได้เกรงกลัวพระราชอาญา จึงสมเด็จพระ
 เจาอยหว กัมพระราชดำรัสปรกษาคด้วยสมเด็จพระอนุชาธิราช
 กรมพระราชวงษ์บวร ตรัสเห็นว่าโทษพระองค์เจาคานนผด

เป็นมหันตโทษ จึงให้จับพระองค์เจ้าคำพันทนาไว้ แล้วให้เอา
ไปตำเร้จโทษเสียด้วยท่อนจันทน์ เอาพระศพไปฝังเสียณวัด
โคกพระยา และพระองค์เจ้าแก้วซึ่งเป็นบาท^(๑) บริจาพระองค์
เจ้านานเบนหมายอยู่ จึงเสด็จไปทรงผนวชเป็นพระรูปช
อยู่ณพระตำหนักวัดคฤศกกับด้วยสมเด็จพระอัยยิกา^(๒) กรม
พระเทพามาตยพน.

ดศักราช ๓๐๖๕ ปีกุนนพศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินม
พระราช ดำรัส สั่ง ให้ ข้างพนักงาน จดการ ทำพระเมรุมาศขนาด
ใหญ่ ขอบ ๗ วา ๒ ศอก สูง ๒ เส้น ๓๓ วา ศอกคืบ และการ
เมรุทองนพ ๓๓ เดือนจึงตำเร้จ ครั้นถึงณคณมาศศกดับกษ
ดิถนนวนอนโตมหัพชยฤกษ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระ พททเจ้าอัยยิกาทองพระองค์ ก็ให้อัญเชิญพระบรม
โกศขนประคิษฐานเหนือพระมหาพิชัยราชรถ แล้วแห่เป็น
กระบวนไปโดยรัถยาราชวัด เสด็จพระเมรุมาศตามอย่างแต่
ก่อน แล้วให้ทางทามตมกตปฤกษ และมงานมหรตพและ

๑. เดิมไม่มี

๒. เดิมว่า พระอัยยิก

คอกไม้เพลิงต่าง ๆ และทรงสดับปกรณ์พระสงฆ์ ๓๐๐๐๐ ค่ำรบ
 ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง ครั้นดับเพลิงแล้วแจ้งพระรูป ทรง
 สดับปกรณ์พระสงฆ์ ๕๐๐ รูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกศน้อย
 อัญเชิญขึ้นพระราชยาน ให้เป็นกระบวนเข้ามายังพระราชวัง
 จึงให้อัญเชิญพระบรมโกศพระอัฐิเข้าบรรจุไว้ ณ ท้ายจรนำพระ
 มหาวหารวัดพระศรีรัตนเพศจิตคาราม.

ตุลศักราช ๓๐๗๐ ปีชวดศักราช ๓๐๗๐ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 มีพระราชโองการสั่ง (๑) ให้ช่างกระจกประดับกระจกแผ่นใหญ่
 ในผนังพระ (๒) มณฑปพระพุทธบาท แล้วบดทองปะทาสีใน
 มลาย (๓) แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปพระพุทธบาทด้วยขบวน
 การในกระบวนโดยเสด็จพระราชดำเนิน (๔) เป็นอันมาก ทงทาง
 บกทางเรือเหมือนในหนหลัง ให้มีการ (๕) ถวายพระมณฑปทรง
 สักการบูชาบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นอันมาก แล้วเสด็จพระ

๑. เดิมไม่มี

๒. เดิมว่า ฝา

๓. เดิมไม่มี

๔. เดิมว่า ราชบริวาร

๕. เดิมไม่มี

เจ้าอัยหวัททรงถวายนมัสการ ตาพระพุทธรบาทกตบคณยงพระ
มหา^(๑) นคร.^(๒)

ตุศักราช ๑๐๗๓ ปีเถาะตรีศก สมเด็จพระอัยยิกา^(๓)
กรมพระเทพามาตย์ชงอยู่วงโกลดวดคตตนนตวรคต สมเด็จ
พระเจ้าแผ่นดินให้แต่งการบูชาพระศัพทถวายพระเพลิง^(๔) ตาม
พระราชพระเวณแตกอนใหม่มะโรงจตุวาศกเบณดำคัมมา^(๕) นน
แตะเมื่อ^(๖) ปีชวดโทศกก่อนปีเถาะตรีศก^(๗) นักเสด็จเจ้ากัม
พูชาขบตขอพระธรรมราชาวงกะตาน วิวาทกนกับนักแก้วพา
จอก จกทำสงครามแกกน นักแก้วพาจอกไปเมืองญวน ดอบ
ขอพดญวนได้มากแตะกตบมาตเอาเมืองกัมพูชา^(๘) ได้ นัก

๑. เดิมไม่มี

๒. เดิมมี แห่งพระองค์ (ทรงตัดออก)

๓. เดิมว่า อัยกั

๔. เดิมว่า ณาปนกิจต่าง ๆ

๕. เดิมไม่มี

๐๘/๐๔/๒๕๖๐ เดิมว่า แต่ TUDC

๖. เดิมไม่มี

๗. เดิมว่า ธิบตีนั้น (ทรงตัดออก)

พร้อมด้วยช่าง ๓๐๐ มา ๕๐๐ เศษพร้อมทั้ง (๑) เครื่องคัสตรา (๒)
 วัสดุต่างๆ ให้พระพิชัยรัตนฤทธขบวนนายพลทหารทัพหน้า ให้พระ
 วิชาตณรงคเบญยกกระบตรทัพ ให้พระพิชัยสงครามเบญยกอง
 เกยกาย ให้พระรามคำแหงเบญยกองทัพหลัง แดวจึงให้
 พระยาโกษาธิบดีจนเบญแม่ทัพเรือ ถอพดทหารหมนหนงเรือรบ
 ๓๐๐ เศษ พร้อมด้วยพลแจวและเครื่องสรรพาวุธต่างๆ ครั้น
 จิตแจ้งทัพบกทัพเรือเสร็จแล้ว จึงสั่งให้ไปตเมืองกัมพูชา (๓)
 คนให้จึงได้ แม่ทัพนายกองทั้งปวงทั้งทัพบกทัพเรือกราบถวาย
 มงคมตาแล้ว ครั้นได้เพลาศัภวารคฤพชยมงคลฤกษ์ดี กยก (๔)
 ยাত্রายกทั้งทัพบกทัพเรือออกไปโดยลำดับทาง (๕) ฝ่ายพล
 ทหารทัพบกไปโดยเสียมราฐ ฝ่ายกองทัพเรือไปทางพุทไธมาศ
 ตามลำดับทางทะเล ฝ่ายพลทหารญวนยกกองทัพเรือมา พบ
 กองทัพทหารไทยที่ปากน้ำพุทไธมาศ ตชองกลองยิงปืนใหญ่

๑. เดิมไม่มี

08/04/2563

๒. เดิมว่า สรรพาท
 ๓. เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงตัดออก)
 ๔. เดิมว่า ภิรธาพลทวยหาญพยุหบาตรา
 ๕. เดิมว่า มรคา

TUDC

ยกเขาคอกองทัพเรือพระยาโกษาธิบดีจน ฝ่ายกองทัพเรือทหาร
 ไทยจัดแจงแต่งตัวพร้อมแล้ว ทพหน้ากแยกเรือรบออกเป็นสาม
 แห่ง ให้ยิงปืนใหญ่สามนัดให้สามตาเอาชัยแล้ว ให้พลทหาร
 แจวเรือรบเข้าไป คอตานทานกำลังกับพลทหารญวน เข้า
 ปะทะลงเรือกัน ยิงแทงพนักเป็นสามารตฆ่าญวนตายเป็นอัน
 มาก เรือรบทหารญวนเขาช่วยอดหนุ่กันมากพระยาโกษาธิบดี
 จึงแม่ทัพไม่ชำนาญในการพิชัยสงคราม ขาดไม้กล้าแข็ง
 ย่อท้อแก่สงคราม ไม่ช่วยอดหนุ่เพิ่มเติมแก้ไขถอยเรือหนีไป
 ทงทหารเสีย ฝ่ายทหารญวนไตทกหักเอาทหารไทยฆ่าพนัก
 เป็นสามารต ฝ่ายทหารไทยเห็นคักหนุ่หนักเห็ดอมอเห็ดอกาดง
 แม่ทัพหนีไปแล้ว และเห็นคนทหารกเสียมากถอยเรือดำแตก
 หนีมา เสียเรือรบและผู้คนปืนใหญ่น้อยเป็นอันมากแก่กองทัพ
 ญวน ฝ่ายพระยาจักรีโรงฆ้อง ยกกองทัพบกไปถึงเมืองกัม
 พงา ให้ตั้งค่ายหลวงตั้งใกล้เมืองประมาณ ๘๐ เส้น ๙๐ เส้น
 รักษาอยู่ในทันท พระพชยรัตนฤทธเป็นแม่กองทัพหน้าถอพด

08/04/256๑

ทหาร ๓๐๐ เคษไปก่อน ได้รับกับเขมรญวน^(๑) ช่าเขมรญวน
 ตายเบนอนมากมชยโตทตทพเขมรญวนแตกพ่าย เบนอนหลายแห่ง
 ให้ทหารเร่งรบได้ติดตามเข้าไป ได้หัวเมืองน้อยใหญ่เบนอน
 มาก ทพหุดวงกให้เร่งรบยกพลทหารทุกทัพทุกกองไปช่วยออก
 หนุนเพิ่มเติมตตตตตทาง ให้ช่าคกอกตคตชววงคบแคบละดง
 ตกใจกลัว มิได้รบต้านทานได้รบครั้งใดกมชยชนะทุกครั้ง
 ทุกแห่ง โดยคนชางมาครองคี่ตราวรชต่าง ๆ เบนอนมาก เขมร
 แตะญวนจะต้านทานมิได้ ก็แตกพ่ายพงหนีไป กองทัพทั้งปวง
 ได้ติดตามเข้าไป ตงคายดอมเมืองกัมพูชา^(๒) ไวมั่นคง แต่ฝ่าย
 เขมรถือว่าญวนจะให้กาตงกยงตงแข่งอยู่^(๓) เจ้าพระยาจักร
 จึงคดอบายจะให้ไคราชการเบนอนพระเกยรตยคี่โดย^(๔) ต่ะตวก
 จึงให้แต่งศุภอกษรณบบหนึ่ง^(๕) แดวดั่งให้ทตถอกศุภอกษรนนไป

๑. เดิมว่า แตกพ่ายเป็นหลายตำบล (ทรงตัดออก)

๒. เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงตัดออก)

๓. เดิมไม่มี

๔. เดิมไม่มี

๕. เดิมไม่มี

บอกความเมืองแก่นกแก้วฟ้าโดยทางชวณให้ออนน้อมด้วยดี (๑)
 นกแก้วฟ้าครนโตแจ้งในศัภอักษร จึงเห็นเป็นคิดด้วยจะได้ (๒) พัน
 ภัยอันตรายเป็นความส่ำบาย (๓) ในอนาคต จึงรับว่าจะถวายดอก
 ไม้ทองเงินเป็นเมือง (๔) ขนแก่กรุงเทพมหานคร เจ้าพระยาจักรี
 ได้ความดงนมหนักแฉวงส่งให้นกแก้วฟ้าจตดอกไม้ทองเงิน
 ส่งเข้ามาทอดเกล้า (๕) ถวายความคำปฏิญาณน่นแล้ว จึงเด็กทพ
 กตบคนมายังกรุงเทพมหานคร ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ทราบ
 ความดงนม ทรงพระโสมนัส (๖) จึงพระราชทานบำเหน็จรางวัล
 แก่พระยาจักรีและนายทพนายกองเป็นอันมากตามสมควร และ
 ทรงพระพิโรธพระยาโกษาธิบดีจัน (๗) ให้ไซบ่นน้อยใหญ่และ
 ดินประต้วถูกกระสุนเรอรบซงเดี่ยวไปแก่ญวนน่น (๘) ให้ด้นเชิง.

๑. เดิมว่า พระราชไมตรี
๒. เดิมว่า พิจารณาเห็นซึ่งจะ
๓. เดิมว่า อันดี
๔. เดิมไม่มี
๕. เดิมไม่มี TUDC
๖. เดิมว่า ต่พระทัย
๗. เดิมไม่มี
๘. เดิมไม่มี

สมเด็จพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา มีพระราชบทรดด้วยพระ
 อัครมเหสีกรมหลวงประชา (๑) นรภษนน & พระองค์ คอ เจ้าพา
 นเรนทร ๑ หญิงเจ้าพาเทพ ๑ หญิงเจ้าพาปทม เจ้าพาอภย
 ๑ เจ้าพาบรมเศียร ๑ พระมารดาขอเจ้าท้าวซงเป็นกรมหลวง
 ประชา (๒) นรภษนน ในบั้นดเอกศกนหมพระราชบริหารให้ช่าง
 ปฏิสังขรณ์วัดมเหยงค์ เสด็จพระราชดำเนินไปให้ช่างกระทำ
 การวัดถนนเหนือ ๆ บางทกเสด็จอยทพระตำหนักกรมวัดมเหยงค์
 เดือนหนึ่งบางสงเดือนบาง ว่าราชการอยู่ในทนน ๓ ปีเศษ
 วัดถนนจึงสำเร็จบริบูรณ์ สมเด็จพระอนชาราชกรมพระราช
 วงบวรสถานมงคล ให้ช่างปฏิสังขรณ์วัดกุฎีดาวอันใหญ่ในปี
 เกษตรนคก เสด็จไปทอดพระเนตรการทวัดถนนเดือนหนึ่งบาง
 สองเดือนบาง เหมือนพระเชษฐาธิราช ๓ปีเศษวัดถนนจึงสำเร็จ
 แดวบริบูรณ์ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินนพอพระทัยทำปาณาติ
 ฆาต ข้ามจนาชาติปลาน้อยใหญ่ต่าง ๆ เป็นอันมาก ด้วยตก
 เบ็ดทอดแหแทงฉมวกกนเผือกคกตอบคกไซ กระทำการฆ่าสัตว์

08/04/2563

TUDC

๑. เดิมว่า ราชา
 ๒. - เดิมว่า ราชา

ต่าง ๆ ประพาศบำช้าเนอหนักเด่นส่นกด้วยคักแถวบ่วง ไถ่ซ้าง
 ถ้อมซ้างไถ่ซ้างเถอนเบนอนหมาก เบนหดายวงแถวถบคณมา
 ยงพระนคร.

ในปีมะเด็งเบญจศกนนั้นให้ถดองวัดมเหยงค้ ทรงพระ
 ราชศรัทธาบำเพญพระราชกุศถเบนอนหมาก ทรงพระราชทาน
 เครื่องบริขารแถวถถถานต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ ๓๐๐๐ ตามพระ
 ราชประเพณแถกอน มีกรรมทรสพสมโภช ๗ วันเด็งจบริบูรณ
 การถดองน.

ในปีมะเมยฉก ส่มเด็งพระเจ้าแผ่นดินให้ซ้างไมคอกำบน
 ใหญ่ ไถรมชยาว ๑๘ วา ๒ คอก ปากกว้าง ๖ วา ๒ คอก ให้
 คัสมอใหญ่ทววัดมเหยงค้ ๕ เดือนกำบนใหญ่เนนแถว ให้เอา
 ออกไปยงเมืองมฤต บรรทกซ้างไถ่ ๓๐ ซ้างเคษให้ไปชาย
 เมืองเทคโนคนทงหดายถงกำบนไซ โบไปถงเมืองเทคแถว ชาย
 ซ้างนนไถ่เงนแถวเผาเบนอนหมาก แถวถบคณมายงเมืองมฤต
 ส่นบเคษ.

08/04/2563

ในปีมะแมสัปตศกนนั้น พระมหาอุปราชให้ถดองวัดกุฎ

ถาวบำเพญพระราชกุศถให้ทานถักการบูชาแก่พระรัตนตรยเบน

อันมากให้แต่งงานมหรสพสมโภช ๗ วัน การฉลองนั้นสำเร็จ
บริบูรณ์ ในบั้นเจ้าพระอัยยิกา^(๑) กรมหลวงโยธาเทพทวงคต
ณพระตำหนักวัดพุทธไสยาสน์นั้น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้
ช่างไม้กระทำการเมรุ ชอยยาว ๕ วา ๒ ศอก โดยสูง ๒๐ วา
๒ ศอก และพระเมรุทองก่ต่างและการพระเมรุทองปวงนั้น ๖
เดือนเศษจึงแล้ว เชิญพระโกศทองขนราชรถพร้อมเครื่อง
อวดกตแห่แห่นับอันมาก นำมาสู่พระเมรุทอง และการท
บูชาให้ทานทองปวงตามอย่างราชประเพณีมาแต่ก่อนสมโภช ๗
วันการพระศพนั้นสำเร็จบริบูรณ์.

ดศักราช ๓๐๘๓ บัณฑิตรณรงค์ พระเจ้าอยู่หัว^(๒) เสด็จพระ
ราชดำเนินไปประพาส^(๓) ที่ปากน้ำท่าจีน เมื่อเสด็จ^(๔) ไปถึง
คลองมหาไชย ทอดพระเนตร^(๕) เห็นคลองนั้นชดียงไม่แฉวคาง
อยู่ ครั้นเมื่อเสด็จ^(๖) กذبคนมาถึงพระนคร จึงทรงพระราช

๑. เดิมว่า อัยกี

๒. เดิมว่า กรุงเทพมหานคร

๓. เดิมว่า ทรงเบ็ด

๔. เดิมไม่มี

๕. เดิมไม่มี

๖. เดิมว่า ทรงเบ็ดแล้ว

ดำริแล้ว (๑) ครั้นตั้งให้พระราชสงครามเป็นนายกอง ให้เกณฑ์
 คนหัวเมืองปากใต้ ๘ หัวเมือง ให้ได้คน ๓ หมื่นเศษ ๕ หมื่น
 ไปชดคดองมหาไชย พระราชสงครามให้กะเกณฑ์จัดแจงได้
 ไพรวัด (๒) ๓ หมื่นเศษเสร็จแล้วถวายบังคมดาไป ครั้นถึงคดอง
 มหาไชย จึงให้ฝรั่งเค็ดต้องกตองแก้ว ดให้ตรงปากคดอง
 บั๊กกรยเป็นสำคัญ ทางไกล ๓๔๐ เส้น ชดทกอนหนนโคทแดง
 ๖ เส้นเศษ ยังไม่แล้วหนนมากถึง ๓๔๐ เส้น ให้ชดคดองถัก ๖
 ค้อก กวาง ๗ ค้อกเทาเกา เกณฑ์ทกนเบนหนนาค คน ๓ หมื่นเศษ
 ชด ๒ เดือนเศษจึงแล้ว พระราชสงครามกลับมาเผากราบทอด
 พระกรุณาให้ทราบทุกประการ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ทราบ
 ความทรงพระบิตปราโมทย์ จึงตรัสว่าพระราชสงครามให้เป็น
 พระยาราชสงคราม แล้วพระราชทานเจียดทองเสื่อผืนเงินตรา
 เป็นอันมาก คดองหนนชอคคดองมหาไชยทราบเท่าทกวนหน.
 ในปีขาดจตุวาศกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้พระชนมบริ
 เป็นแม่กอง เกณฑ์ไพรวัด (๓) คนหัวเมืองปากใต้ให้ได้คนหมื่น

๑. เดิมว่า กรุณา
๒. เดิมว่า พลนิกาย
๓. เดิมว่า พลนิกาย

เค็ช ให้ชดคดองเกรตคนอยตคกงบางบวทของนหนอมนก ชด
 ตคตคให้ตรง พระชนบรรับตั้งแถวถววยบงคมาทำให้เกณท
 คนไฟรด (๑) ในบรรดาหัวเมืองปากใต้ได้คนหมนเค็ช ให้
 ชดคดองเกรตคนอยนหนก ๒ คอก กวาง ๒ วา ยาวทางไกลได้
 ๒๙ เส้นเค็ช ชดเคอนเค็ชจแถว พระชนบรนหนกถบมากกราบ
 ทุดพระกรณาให้ทราบทุกประการ.

ในปีเถาะเบญจศกนนั้น พระเจ้าอยู่หัว (๒) ทรงส่งพระองค์
 เด็ดจพระราชดำเนินไปประพาสโพนช้างป่า หัวเมืองนครนายก
 ฝ่ายตะวันออก ในเพดาราครนหนเดือนหงาย เด็ดจไปได้ช้าง
 เดือน พระจันทรเขาเมฆ ช้างพระอนชาธิราชขับแถนตามไป
 ทนช้างพระทงทรงไม้ทนจระอรัง (๓) ช้างพระทงกรมพระราช
 วงโถมแทงเอาช้างพระทง ความญทายช้างนหนกระเด็นตกจาก
 ช้างหนถง ช้างทรงเจ็บบ่วยมาก ก็ชวนเซแถนไปในป่า
 ดมเดจพระเจ้าแผ่นดินจขบชางนหนกถบมายังพดบพดาชย พระ

๑. เดิมว่า พลนิกาย
๒. เดิมว่า บรมกษัตริย์
๓. เดิมว่า เกี้ยว

มหาอุปราชไม่แกดงจะให้ช่างแทง แต่หากกรอริง (๑) ช่างนนหมท
 ท ตกพระทัยกตอพระราชอาญา เสด็จตามไปเผือกพตบพตชย
 จงกราบทอดพระกรรณาว่า (๒) ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้แกดง แดง
 พระจนทรเขาเมชมตมควเบนเงาไม่เห็นไม่ถนด จะรอรัง (๓) ช่าง
 ไวมทท ได้ทรงพระกรรณาโปรดอดโทษข้าพระพุทธเจ้าเถดพระ
 เจ้าอยุ่หอนนไม่สงสัย ไม่ทรงพระพิโรชชนเคองแก่พระอนช
 ราชเตย (๔) ดั่งหมอให้รักษาช่างนนแวดกตบมาพระนคร.

ในปีเถาะเดือน ๕ ชางชนนน ส้มเตจพระเจ้าอยุ่หองตอง
 พระองค (๕) เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพญพระราชกศด
 ณพระพุทธบาท ดวยบวรารศกคเบนอนมากทงทางบกทางเรือ
 เบนพยหบาตรยาตราตามอยางแตกอน ครนถงพระพุทธบาท
 เสด็จอยุ่ทาเกษม ชนนมดีการบช่าพระพุทธบาทกบดวยพระ
 อนช่าราช ๆ จงกราบทอดพระกรรณาว่า ขอพระราชทานชวด

- ๑. เดิมว่า เกี้ยว
- ๒. เดิมว่า ข้าแต่พระองค์ทรงพระคุณอันประเสริฐ (ทรงตัดออก)
- ๓. เดิมว่า เกี้ยว
- ๔. เดิมว่า นันทามิได้
- ๕. เดิมว่า มหากษัตริย์

เมื่อข้าพระพุทธเจ้าชนช้างตามเสด็จไป และช้างนั้นแทงช้างทรง
 พระที่นั่งนบน ข้าพระพุทธเจ้าจะได้มีเจตนาแกตงจะให้ช้างแทง
 นนห้ามได้ เป็นความสัตย์ความจริง ข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
 กระทำสัตย์สาบานถวายเฉพาะหน้า^(๑) พระพุทธบาท ถวายแต่
 ดนเถดาดนกระหม่อมบดิน ส้มเค็้พระเชษฐาธิราชทรงพระ
 กรณาโปรดดำรัสว่า นนห้ามความแกล้งแก่เจ้าฟ้า^(๒) ไม่ เจ้า
 ฟ้า^(๓) อย่ากระทำสัตย์สาบานเดย เคะระหนนวายเอง ตรัสแต้ว
 บชานมัสการพระพุทธบาท บ้าเพญูพระราชกุศตให้ทานเป็น
 อนมาก เเด็นงานมหรสพสมโภช ๗ วัน บชานพระพุทธบาท^(๔)
 แแต้ว ถวายนมัสการดาพระพุทธบาท กตบคนมายังพระ
 มหานคร.

ตุศักราชได้ ๓๐๘๗ ปีมะเส็งต้ปตศก เจ้าอชการวัด
 บ้าโมกเขามาหาพระยาราชสงคราม แจงความว่าพระพุทธ
 ใต้ยาสันหวัดบ้าโมกนน นากตเซาะตตงพงเขามาถงพระวิหารแต้ว

08/04/2563

UDC

- ๑. เดิมว่า ในสำนักแห่ง
- ๒. เดิมว่า ข้หาแกล้งแก่เจ้า
- ๓. เดิมว่า เจ้า
- ๔. เดิมว่า เจ้า

ยงอกประมาณสักกับหนึ่ง พระพุทธได้ยาสันเห็นจะพังตงนำเสีย
 แล้ว พระยาราชสงครามได้ฟังดังนั้น จึงเข้าไปเฝ้ากราบทูล
 พระกรุณาให้ทราบเหตุแห่งพระพุทธได้ยาสันนั้น ทกประการ
 พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบดังนั้น จึงปรึกษาดูด้วยข้าราชการทั้ง
 ปวง มีเสนาบดีเบนฮาท ว่าเราจะขอพระพุทธได้ยาสันไปก่อ
 เสาใหม่จะดีหรือ ๗ จะชดอไปไว้ในที่สมควรดี พระยาราช
 สงครามจึงกราบทูลพระกรุณา ว่าข้าพระพุทธเจ้าจะขอออกไป
 ดูก่อน แล้วถวายบังคมลาออกไปพิจารณาตเห็นจะชดอตา
 ได้ จึงกลับมากกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
 อาสาชดอตาพระพุทธได้ยาสันให้ถึงท่อนควรให้จึงได้ ส้มเค็ญ
 พระมหาอุปราชเฝ้าอยู่ทนนด้วย ได้ทรงฟังดังนั้นไม่เห็นด้วย
 จึงตรัสว่าพระพุทธได้ยาสันนั้นพระองค์โตใหญ่หนัก เห็นจะชดอ
 ตาไม่ได้ กัดจะแตกจะพัง เป็นการใหญ่มิใช่ของห่อ ถ้า
 ไม่มอหนทรายก็จะคอยู่ ถ้ามอหนทรายแตกพังหกทดาจะอาย
 อับยศแก่ไพร่ฟ้าประชาอดชฎีอำมาตย์เสนาข้าราชการ เสีย
 พระเกียรติยศ จะตอซาปรากฏไปในอนาคตเป็นอนันมาก ถ้า
 เราไปรอกก่อใหม่ให้ตงามกว่าเก่าเห็นจะง่ายดอก พระยาราช

ยาน ๕ วา ๕ วาหน้าใหญ่คอกหนึ่งบ้างให้โตมาก ทำตะเข้แม่
 คอกใหญ่เตอยเบ็นตวไม หน้าใหญ่คอกหนึ่ง หน้าน้อยคอกหนึ่ง
 เบ็นอนมาก ให้เอาเต้าไมยาง ๓ กำ ๓ วาถึงเบ็นกง เตอย
 กระจานหน้า ๒ นวจะปพน ทางจะตากตะเข้ไปนให้ปราบท
 ให้เต็มอ ทบคตวคตมพกให้ราบเต็มอ ให้พนเชอกน้อย
 ใหญ่เบ็นอนมาก แดวให้เจาะฐานแทนพระเจ้านนชองกวง
 คอกหนึ่ง เว้นไวคอกหนึ่ง ชองสังคอบหนึ่ง เว้นไวเบ็นพนปลา
 เอาตะเข้แอบเขาทางสองข้าง รอยไมขวางทางทแม่คอก แดว
 คอกกระจานหน้าคอบหนึ่งนบนนหดตะเข้คอกชอง แดวเจาะ
 ขุดรอยรูหวางชองกระจานทเว้นไวเบ็นพนปลานนออกเดี่ยว เอา
 กระจานหน้านนคอกให้เต็มทกชอง แดวการผูกครอยรงกระจ-
 านทงปวงมคกงบริบรณ หาเดือนสำเรจแดวทกประการ ครน
 ได้ศกวารคตเพดาพชยมงคตฤกษคแดว ให้ชดอชกตากตะเข้
 ททรงพระพทชได้ยาศัน ไปเขาทอนจะกระทำพระวิหารนนได้
 ๐๐๑ สำเรจบริบรณ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาราชสงคราม
 เดือนทเบ็นคัมหนายก ส้มเตจพระมหากษัตริย์ให้ทำพระวิหาร
 การเปรียญ โรงพระอุโบสถพระเจดยกุกฎศาลากำแพงแฉะหอ

ไทรฉนวน ๔๐ ห้องหลังคามงกระเบื้อง และตั้งมู่ฐานสะพาน
 บนใต้ ๕ ปีเศษจึงแล้ว ยังไม่ได้ฉลอง ทรงพระประชวรหนัก
 ถึง จึงพระราชทานราชสมบัติให้นายเจ้าพาดอกย พระมหา
 อปราชไม่เต็มพระทัย ไม่ยอมอนุญาตให้ราชสมบัติแก่เจ้าพา
 ดอกย ถ้าให้ราชสมบัติแก่เจ้าพาดอกยจะยอมให้ เจ้าพา
 ดอกยซึ่งเป็นกรมขุนัดเรนทรพทกษเป็นภักษภาวะ เมื่อมิได้
 รับซึ่งราชสมบัติ จึงมิได้ตามนอชออก.

ฝ่ายเจ้าพาดอกย พระบิดาให้อนุญาตแล้วจึงรับราชสมบัติ
 ประารถนาจะทำสงครามกับด้วยพระมหาอปราช จึงตั้ง
 ราชการวงแหวงจัดแจงผู้คนกะเกณฑ์กระทำการตั้งค่ายคู
 ตรวจสอบค่ายรายเรียงตั้งไปตามคดอง แต่ประตูขาวเปิดออกจน
 ถึงประตูเงิน จึงให้ขุนศรีคงยศไปตั้งค่ายริมสะพานข้างคดอง
 ประตูขาวเปิดออกฟากข้างตะวันตก ให้รักษาค่ายอยู่ที่นั่น.

ในกาลนั้นพระมหาอปราชได้ทราบเหตุทั้งปวงนั้น ให้
 ราชการตั้งค่ายฟากตะวันออก ให้รักษาค่ายในที่นั้น ฝ่าย
 พระราชบุตรพระมหาอปราชเสด็จตรวจค่ายมาตรงค่ายขุนศรีคง

ยศตรีธำมวาคายนของใคร เขากราบทูลวาคายนของชนครคอง
 ยศ ทรงพระโกรธจึงสั่งให้ชนรามเกณฑ์หัดชนบนเรือนชาว
 บ้านริมคลอง ต้องบ้นตานชองหน้าตางยงชนครคองยศถกตาย
 กตบมาทตแถตงพระบิดา ๆ ตรัสว่าตวณยงเขากอนโย จึงกราบ
 ทูลวาคจะเอาฤกษ์เอาชัยไวกออน.

ลศักราชได้ ๓๐๕๕ ปีชวดจตุวาศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ทรงพระประชวรหนักตง กตงแกทวงคตในเดือนยชางแรมไป
 โดยยถากกรรมแห่งพระองค์น พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาบงเกิดใน
 ปีมะแม พระชนมายุได้ ๒๘ ปี ได้เสวยราชสมบัติอยู่ ๒๖ ปีเศษ
 พระชนมายุได้ ๕๔ ปีเศษกระทำกาตกรียา ผู้โตมเมตตาไม่วา
 สัตวอายุยง ไม่มเมตตาฆ่าสัตวอายุยง.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓

(พระบรมโกศ)

กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ ให้ทหารรบสู้กันหลายวันหลาย
เพดาแล้ว วันหนึ่งจึงเจ้าพาดภัยให้หกดวงไชยบรรณปลัดเมือง
พระพิษณุโลก คมพดทหารร้อยเศษพร้อมด้วยเครื่องสรรพาวุธ
ต่าง ๆ ให้ยกทัพไปทางชุกนอ้อมโอบไปให้ตวงหน้า จิตแจ้ง
แล้วตั้งไป ฝ่ายพดทหารวงหนารเหตุตงหนักยกมา ๒๐๐ เศษ
พดทหารสองฝ่ายเข้าปะทะซึ่งชยรุกได้คานทานยิงแทงพนกันเป็น
สามารถ พดทหารวงหน้าได้ชตกระโจนโถมแทงทะลวงได้ต้อม
เข้ามาพนทหารวงหกดวงตายเบื่อนมาก จะคานทานมิได้ ก็
แตกฉานทงนายทัพเสี้ยกพายหนีไป ฝ่ายทหารวงหนากต้อม
พร้อมกันเข้ารบจับหกดวงไชยบรรณได้ เอาตัวไปถวายแก่พระ
มหาอุปราช ๆ ให้เขียนหกดวงไชยบรรณเสีย ๕๐ ที่ ให้ถามได้
เชือกความสนแล้วให้จามนไว้ วันหนึ่งพดทหารวงหน้าประมาณ

๓๒๔ แผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ

๕๐๐ ยกมาทางถนนบ้านมาเขยว เขาพังคกทะตายเข้าไปแก้ไข
เอาคนโทษประมาณ ๓๐๐ ปล่อยออกมาได้พ้นจากคุก.

ครั้นนั้นพระชนบรมมาอาสาเจ้าพาดภัย ยกพลทหาร ๕๐๐
ข้ามคดองสะพานข้างเขาคายวงหน้าแตกได้ ๒ ค่าย ๓ ค่าย รบ
พวงกนเบนนามารถ พระมหาอุปราชรู้เหตุนนตกพระทัยปรารภ
จะหนีไป จึงปรึกษาดว้ยขาราชการว่า ทหารเราฝีมือ
อ่อนกว่าเขารักษาค่ายไม่ได้ เห็นจะรบเขามิหยัด เราจะคิด
ประการใด ขุนชำนาญจึงกราบทูลพระกรุณาว่า พระองค์อย่า
กลัวอย่าเพอหนกอน ขาพระพทชเจ้าจะขออาสาถว้ยชีวิต จะ
ขอตายก่อนพระองค์ ขาพระพทชเจ้าจะถว้ยบังคมลาออกไป
รบกนกับข้าศึกกับคน ทรงพระกรุณาโปรดให้มาเร็วตามออก
ไปคอยดขาพระพทชเจ้ารบกับข้าศึก ถ้าเห็นขาพระพทชเจ้า
ตายในทรบแล้ว ให้มาไซกดบมาจงเร็ว กราบทูลพระกรุณา
ให้ทราบ พระองค์ทรงทราบวาขาพระพทชเจ้านตายแล้วจึงหนี
ถ้าขาพระพทชเจ้ายังไม่ตายอย่าเพอหนกอน ว่าแล้วถว้ยบังคม
ตามาจัดพลทหาร ๓๐๐ เคษ ออกไปถึงทัพพระชนบุรี ก็ขับ
ไล่พลทหารเขาจู่กระโจนตหักหาญตอตามชงชัย ทะดวงได้ดุย

ประหารทะยานพัน^๔ แทงค้อแยงค้อยทช^๑ โห่องอตุ่มเอาชัย^๑ ชน^๑
 ชำนาญทหารใหญ่^๑ บกรุกได้ไม้ท้อถอย^๑ ระวงค้อยบ้องกัณฑ์^๑ รุก^๑
 ไตครนพันฟาด^๑ ทหารพระชนบรแตกหนาดักกันไป^๑ พระชนบร^๑
 หาหน้ไม้^๑ ชนมาผูกเครื่องใหม่^๑ ใจหาญรบคานทาน^๑ ชนชำนาญ^๑
 ทหารใหญ่^๑ บกรุกได้เข้าฟาดพันพระชนบร^๑ ๗^๑ แทงค้อยหอกผิด^๑
 ผรบปลักนเบนตำมารถ^๑ ชนชำนาญถอดาบฟาดส่องมอมน^๑ จ^๑
 ใจมโถมเข้าจวงพัน^๑ ถกพระชนบรนค้อชาดบนหลังม้าตายใน^๑
 ทรบ^๑ ชนชำนาญคนชยนคดคัษะมาถวาย^๑ ฝ่ายทหารทงหลาย^๑
 ไตคดตามเช่นฆ่าพดโยธา^๑ วงหวดวงไปจับได้บ้าง^๑ ตายกเบนอน^๑
 มากในทรบนน^๑ ส้มเด็จพระมหาอุปราชทอดพระเนตรเห็นคัษะ^๑
 พระชนบร^๑ มพระทยยนดยงน^๑ ครดสั่งให้จตพดทหารชนเบน^๑
 อนมาก^๑ จะให้ไปตพระราชวงหวดวง^๑ ฝ่ายพระราชบตรทงส่อง^๑
 พระองค^๑ ค้อเจ้าพ้อภยแตะเจ้าพ้อบรมเมศ^๑ เห็นพดทหารปธา^๑
 ชยเบนหลายครنگดะตงตกพระทยกถว^๑ ให้เอาพระราชทรพย^๑
 คว^๑ ๗^๑ เอนอนมาก^๑ ดงเรือพระทงดาเดยวกนกหนีไปในราคร^๑
 กาดโดยทางบ้ำโมก^๑ ฝ่ายทงหลายนนไม่เต็มใจจะไปด้วย^๑ โคค^๑
 ๗^๑ ๗^๑ ๗^๑ ครนถงบานถนจงเดัดจชนจากเรือพระ^๑

08/04/2565

ทนงหนไปทางบก จนวนรงชนเขาเรนอยในบ้ำอชบ้ำางแซมอน
 รกโกตบ้านเอกราช นายดวงมหาดเล็กคนเดียวตามเจ้าไป ได้
 เทยวไปขอชาวชาวบ้านมาเดยงเจ้าทงต้องพระองค์อย ๖ วัน ๗
 วันนายดวงตาเจาพนมมาเยยมมารดาทบ้านหมอ วันหนึ่งเจาพนม
 ให้พระชำรงควงหนงแก่นายดวงให้ขอชาวชาวบ้าน ๆ จึงรู้ว่า
 พระชำรงคของเจ้า กตวความนนั้นจะไม่ดับ จึงบอกเหตุนนแก่
 ชาหดวง ๆ จึงบอกคตุนนแก่ชนชำนานญ ๆ ให้จับเอาตวนายดวง
 มาจึงกราบทุดพระกรุณาให้ทราบคตุนนแตว จึงคมเอาพลทหาร
 เบอนหมากดงเรือไป ให้นายดวงนำไปถึงบ้านเอกราช ให้ได้
 กวาดเอาชาวบ้านทงหลายไปด้อมบ้ำางแซมทเจ้าทงต้องพระ
 องค์อยใหม่คกง แตวชนชำนานญทหารใหญ่แตงคตวกับทหารรวม
 ใจเจ็ดคตุนน ได้ครองกะตดลกประก่า แตวถอดบต้องมอ
 กับตวยทหารรวมใจเจ็ดคตุนนให้นายดวง ขทางค้อยยองเขาไป
 เห็นพระราชบุตร เจ้าทงต้องเอาคตุนมา บนคตวหมาก รกเดินกนอย
 ชนชำนานญ ทหารใหญ่ แอบเขาไป นงโกต เห็นพระแตงคตวต้อง
 เดม ครนจะเขาจับกเกรงอย เจ้าพำอภยเห็นชนชำนานญ
 ทหารใหญ่ถอดบต้องมอ กบบำวเจ็ดคตุนแตงคตวคตงพรอม

มอกน กตทพระทยกถว บอเจ้าพาบรเมศร์ว่าพระยา
 มัจจุราชมายังเราแล้ว ชนชำนาญทหารใหญ่ร้องทูลเข้าไป
 ว่าพระองค์อย่ากลัวเลย เด็ดใจไปกับข้าพเจ้าเถิด จะช่วย
 แก้ไขให้รอดชวตพระองค์ส่งพระแสงทงสองนนมาให้แก่ข้าพเจ้า
 ก่อนเถิด เจ้าพาทงสองพระองค์กถวชนชำนาญยงนักร ร้อง
 บอกว่าชาติมัสต์ไป จึงส่งพระแสงทงสองเต็มนนให้แก่ชนชำ
 นาญ ๆ กเกิดยกถอมตด้วยสุนทรวาจาต่าง ๆ ให้อ่อนพระทยแล้ว
 พาเจ้าพาทงสองพระองค์ออกมาจากป่าพงดงเรือโฆมคยา ทหาร
 อยเรอกแห่ห้อมถอมมา ครนถงพระนครแล้ว ชนชำนาญ
 ชาญณรงค์ กพาเจ้าพาทงสองชนไปถวายสมเด็จพระมหา
 อุปราช ๆ ไต่ทราบความทงปวงนนแล้ว ส่งให้เจ้าพาทง
 สองนนไว้ ๒ วัน ๓ วัน ให้ไต่ถามไต่เนื้อความแล้วให้ประหาร
 ชวตเสียดทงสองพระองค์ด้วยไม้คอนทอนจนทนมตามราชประเพณี
 แดกก่อน เจ้าพระองค์แกวพเชยนนไปด้วยเจ้าพาทงสองนน
 ครนหมมพายโตคณาไปตั้งนนกตทพระทยกถวคตจะกตบคน
 เมอจะชนจากเรือจงถอเอาเครื่องยศไปตามหลัง เจ้าพาทงสอง
 นนไปก่อนหน้า แกล้งเดินให้ชาไม้ทนม คตาท่างดับคว

08/04/2563

แดวกกตบหนคนไปดูเมือง ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}
 เอาเครื่องยศเข้าไปถวายแก่พระ
 มหาอุปราช กราบทูลพระกรุณาด้วยกตอบายต่าง ๆ ส้มเต๋อ
 พระมหาอุปราชได้ทราบต้นแล้ว ครั้นส่งให้เจ้าเงาะพระองค์แก้ว
 ไขวจนคตการตบด้วยชนชำนานู ๆ จึงให้เอาพระชำมรงค์ท
 เจ้าพาศภยให้มายดองไปชอชานนมา แล้วให้เอาพระชำ
 มรงค์นดอบไปฝังไว้ริมคณยาง ริมบ้านเรือนเจ้าพระองค์
 แก้วในเวดากตางคน แล้วให้หาออกทาวทไวใจได้นนมา ชน
 ชำนานูให้กระชบบอกความตบหนนแก่อทาวไพรแล้ว ให้
 ออกทาวนตงตตพระชำมรงค์ทหายไปในน จะตกเรยอยท
 ไหนในหน้าในบกประการโค จะไดคนหรือมไดคนใหออกทาว
 คนทรงบอกให้จ้งแจจ้ง ส่วนออกทาวคนทรงรเหตอยแล้วแกตง
 กระทามายาเบนทเทวดามาตั้งตั้ง ทำทาวเรอพตผยาเมยอแล้ว
 ทายว่าจะไดพระชำมรงค์นคน แต่ทวามคนเอาไปชอนไว้
 ทคนไม่ใหญ่ ผถามจ้งถามว่าจะนำไปได้หรือมได้ จ้ง
 บอกว่าจะไปให้ถงทนนได ว่าแล้วจ้งนำชาทดวงนนไป
 ชุดเอาพระชำมรงค์นไดทรมคณยาง ชาทดวงกนาเอาพระ
 ชำมรงค์นมาถวาย จ้งทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ตกชนพจาร

08/04/2563

TU DC

ณาพิพากษาโทษเจ้าพระองค์แก้ว   ตกขนเห็นว่าพระธำมรงค์
 อยู่ในบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้ว   จึงพิพากษาว่าเจ้าพระ
 องค์แก้วคบบัญโทษถึงตาย   จึงกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ
 แลวให้ประหารชีวิตเจ้าพระองค์แก้วนั้นเสีย   ส่วนนายดวง
 มหาตเด็กไปด้วยเจ้าทงต้องนทวงพระกรุณาโปรดว่า   อ้าย
 ดวงหม่นกตัญญูจงรักภักดีในเจ้า   อย่าขามนเสียเลย   เลย
 ใจให้เบนชาราชการสืบไปเถิด   ส่วนนายเล่มพระยาพิชัย
 ราชา   และนายพนพระยาอมราช   คนทงต้องนครนเจ้าหนีไป
 แลว   ก็พากันหนีไปบวชเป็นภิกษุอยู่ในแขวงเมืองสุวรรณ
 บุรี   ซ้ำหลวงทงหลายติดตามไปได้ตวงภิกษุทงต้องนมา   ให้
 รักษาคุมตัวไว้ในวัดฝาง   นายตั้งราชาบริบาล   หนีไปบวช
 เป็นภิกษุอยู่แขวงเมืองบวชม   ซ้ำหลวงติดตามไปได้ตัวมา
 ด้กออกแลวให้ประหารชีวิตเสียทหัวแดงแกง   พระมหาอุป
 ราชให้แขกจาม   มาแทงภิกษุต้องรูปอน้อยทวดฝางนั้นตาย
 08/04/2569   หม่นราชด้กชกรกรรมกรมช่างแบบตบระชาว
 จันเพชร   เอาบันใหญ่ขนบนโรงช่างยิงไปในพระราชวังหน้าเมอ
 รบกันอยู่นน   ถูกกงตงด้นหัก   พระมหาอุปราชรุ้จกตวงทงพระ

พิโรธ ให้จับหม่นราชสีห์ทศกรรมได้ตัวมาให้เขียนชื่อที่ แล้วให้
 ถามได้ความว่าเป็นบุตรประชาชนเพชร ให้หาประชาชนเพชร
 มา พระองค์ทรงจกอยแต่ก่อน จึงตรัสถามว่าประชาชนเพชร
 อายหม่นราชสีห์ทศกรรมบุตรของท่านกระทำการดังนี้ โทษคว
 มนจะเป็นประการใด ประชาชนเพชรจึงกราบทูลพระกรุณาว่า
 บุตรข้าพระพุทธเจ้ากระทำการเป็นกบฏดังนี้ โทษถึงตาย ๗
 ชั่วโคตรตามบทพระอัยการ ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา
 โปรด ตรัสได้ทรงทราบดังนั้น จึงตรัสชมว่าประชาชน
 เพชรเป็นผู้ใหญ่สัตย์ซื่อตรงว่ากล่าวคานนจริง ประชาชนเพชร
 จะขออายหม่นราชสีห์ทศกรรมหรือ ประชาชนเพชรจึงกราบ
 ทูลพระกรุณาว่าผู้กระทำความผิดคิดมิชอบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าไม่
 รับพระราชทานขอโทษเลย ควรมิควรตามแต่จะทรงพระกรุณา
 โปรด จึงทรงพระกรุณาโปรดตรัสว่า เออประชาชนเพชร
 ไม่เสียทีเป็นผู้อยู่ใหญ่ ว่ากล่าวนบนชอบเราเห็นด้วย เรา
 ให้ชวตอายหม่นราชสีห์ทศกรรมแก่ประชาชนเพชรเถิด แต่ทว่า
 โทษตมม่นมาก ให้อายหม่นราชสีห์ทศกรรมไปกระทำการ

08/04/2563

TUDC

คือถ้าหากว่าจะสิ้นโทษ ประชาวจนเพชร ได้ฟังครัดตั้งหนัก
โสมนัสยหนัก ยิงถวายเป็นมงคลไป.

ดศักราชได้ ๓๐๕๕ บิดเบญจศก ณเดือน ๕ นน ชาต
ระอองชดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทงปวง มีเสนาบดีเป็นประธาน
กบตงสมเด็จพระสังฆราชราชาคณะประชุมพร้อมกัน ถึงวัน
ศัภวารตฤพชยมงคลมหามหัตฤกษ์ จึงกระทำการพิธีปราบ
ดาภิเศก อัญเชิญสมเด็จพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร
เสด็จขานพิกพมให้ศัวรรษยาชบัตยถวดยราชสมบัติณพระที่นั่ง
วิมานรศยา ในพระราชวังบวรสถานฝ่ายหน้านั้นสืบต่อไป
ชาตระอองชดพระบาททงปวงพร้อมกันกราบ ถวายบังคมถอ
นาพระพิพัฒน์ศยา ถวายสัตย์สาบานตามโบราณราชประเพณี
พระมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้
ชนชานาญชาญณรงค์ เป็นเจ้าพระยาชานาญบวรรักษ ภาท
โกษาธิบดี โปรดให้หุดวงจำแค้นยากร เป็นเจ้าพระยาอภัย
มนตรีวาทสมหนายก โปรดให้พระยาราชสงครามฉวาทสมห
นายกเดิมหนวาทสมหฤตาโหม แต่ทรงพระกรุณาโปรดตั้งชา
หุดวงเดิมทงหุดายแต่บรรดาทมความชอบน เป็นเจ้าพระยา

08/04/2563

TUDC

และพระยา พระหลวงเมืองขุนหมื่นพนทนายเป็นอันมาก ตาม
 ถาดบถานานต์กตชงมความชอบมากและน้อย พระราชทาน
 บำเหน็จและรางวัลเครื่องยศ และเลื่อนตำแหน่งตราเป็นอันมาก
 ตามสมควรแก่คุณานุรูปทั่วทุกคน แล้วโปรดให้พระพนัสดำ
 ใหญ่ เป็นกรมหลวงอภัยนุชิต ให้พระพนัสดำน้อยเป็นกรม
 หลวงพพชนนตรี และพระพนัสดำทั้งสองพระองค์ เป็นบุตร
 นายทรงบาศ์ ชงเป็นเจ้าพระบำเรอภครกริ่งแผ่นดินสมเด็จพระ
 บรมอัยกาหน พระมารดาเป็นเชอตระกูลพรหมณชาวเมือง
 เพชรบุรี^(๑) แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งสมเด็จพระเจ้าตากเชอ
 พระองค์ใหญ่ ซึ่งทรงพระนามเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ไชยเชษฐ
 ตรีวงศ์ พระราชบุตรพระพนัสดำใหญ่หน เป็นเจ้าฟ้ากรม
 ขุนเดนาพิทักษ์ โปรดให้สมเด็จพระเจ้าตากเชอเจ้าฟ้าเอกทัศ
 พระราชบุตรพระพนัสดำน้อย เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนอนรักษมนตร
 ให้พระเจ้าตากเชอ พระองค์เจ้าเชกเป็นกรมหมื่นเทพพิช
 พระองค์เจามงคุด^(๒) เป็นกรมหมื่นจตรสุนทรพระองค์เจ้ารณเป็น

๑. (พระราชกระแสในรัชกาลที่ ๔ ว่า) ทราบที่เพชรบุรีว่าชาวบ้าน
สมอปรือ
๒. เดิมว่า มงกุฏ

แผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ

กรมหมื่นสุนทรเทพ พระองค์เจ้าปานเป็นกรมหมื่นเสด็จ
 ให้เจ้าปานเรณูทรวงพระผนวชอยู่นั้นเป็นเจ้าพากรมชนัดเรณ
 ทรพิทักษ์ ให้สมเด็จพระเจ้าตากเชอ เจ้าพาดอกเคอเป็นเจ้าพา
 กรมขุนพรพนต์ ตงครวหงครวกรมหมื่นเสด็จ และกรม
 หดวงอภยนุชิต พระมเหสีใหญ่ มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง
 พระราชชดา ๖ พระองค์ และพระเชษฐบุตร ทรงพระนามเจ้า
 พาบรม ๑ เจ้าพาธรรมชเบศร์คอกกรมชนัดเนาพิทักษ์ ๑ เจ้าพา
 ชดา ๑ เจ้าพารศมี ๑ เจ้าพาดรยวงศ์ ๑ เจ้าพาดรยา ๑ เจ้าพา
 ยนต์ดาวดี ๑ เป็น ๗ พระองค์ด้วยกัน และกรมหลวงพพชมนตร
 พระอัครมเหสีนอกรมพระราชบุตร ๒ พระองค์ พระราชบุตร ๖
 พระองค์ ทรงพระนามเจ้าพาประภาวดี ๑ เจ้าพาประชาวดี ๑
 เจ้าพาพนทวดี ๑ (๑) เจ้าพาเอกทศกรมชนอนรักษมนตรนน ๑ เจ้า
 พาจนทวดี ๑ เจ้าพากระษัตริ ๑ เจ้าพากัดมาวดี ๑ เจ้าพาดอก
 เคอคอกกรมขุนพรพนต์นน ๑ เป็น ๘ พระองค์ด้วยกัน และ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระพิโรธพระบรมศพพระเชษฐา
 ธิราช ดำรัสว่าเห็นแก่ฝนยอดกวางใหญ่ให้ราชสมบัติแก่บุตร

๑ (พระราชกระแสในรัชกาลที่ ๔) ชื่อเดิมชื่อเอม อยู่มาจน
 บรรดาตรศก ๑๑๖๓

แผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ

มิได้ให้แก่เราเป็นเพื่อนทุกข์เพื่อนยาก คิดจะใคร่เอาศัพทหน้า
เสียไม่เฝ้า แดงกายแก่คนทงปวง.

จึงเจ้าพระยาราชนาถกษัตริย์มหาดเล็กพระกตัญญู กราบทูล
วิงวอนขอให้ถวายพระเพลิงเป็นหลายครั้ง จึงทรงพระกรุณา
โปรดดำรัสสั่งให้กระทำพระเมรุมาศขนาดน้อยขอหาว่าต้องศอก
และการพระเมรุบนเกาะเดือนจึงดำเร็จ ครั้นถึงศักราชฤกษ์
ฤกษ์ จึงให้เชิญพระบรมโกศไปขนมหาพิชัยราชรถ พร้อมไป
ด้วยรูปสัตว์และเครื่องแห่ทงปวงตามอย่างโบราณราชประเพณี
ให้ไปเข้าพระเมรุมาศ ให้นิมนต์พระสังฆมาศดับปกรณ์หกพัน
ถวายไตรจักรบริหารเครื่องไทยทานต่างๆ มิ่งามหรัสพัสตมโกศ
ตามวันแดงถวายพระเพลิงดำเร็จการทงปวงในเดือนสี่ฤดูเบญจ
ศกน.

ฤกษ์กราช ๓๐๕๖ ปีชวดฉก พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีราชดำรัสสั่งท้าวพระยามชนครทง
หลายวรา อดบาโมกษนอกรทงปวงดำเร็จบริบูรณ์แล้ว ให้จัด
แจ้งการฉลองและเครื่องสักการบูชาไว้ให้พร้อมสรรพ ครั้นถึง
วันมาศศกดับกษัตริย์ฤกษ์ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว

ก่ได้ทรงเรือพระที่นั่งไกรสรสมขีพมาน อนุอติงการด้วยเครื่อง
 อภิรมรัตนนครชมสายบังแทรกสถอนส์ดับ ประดับด้วยเรือ
 ศักระสถิตวคกงกนส์รรพอเนกนาวาท้าวพระยาชาทุกดะอองชุด
 พระบาทโดยเสด็จพระราชำเนนแหแหนตามกระบวนพยุหยาตรา
 หนาหงเบเนชนดเนน เคยรดาษแดนอรรัตนพนทธาร บรรด
 พดบพดาชยณวดชะปะชาว เสด็จชนประทับในทนนแถวเสด็จ
 ทรงพระราชยานดำเนินโดยสถิตมารคถึงวัดป่าโมก ให้มิงาน
 ฉลอง พระสังข์สำมร่อยรูปเสด็จพระพุททมนต์แดะรับพระราช
 ทานฉันตามวัน แถวทรงถวษาไทยทาน ให้เดินการมหรสพต่างๆ
 ถวษาพทชส์มโกชครบตคยวาร ณท่งนางพารมพระอาราม
 ในวงเบเนทส์คณมชางบารกน เพดาเยนเกิดพายใหญ่พดโรง
 รานแดะระทาหกถมทาตายเบเนมหส์จรรย ครนเสร์จการส์มโกช
 แถว ก่ได้เสด็จโดยกระบวนนาวาพยหคนเขาพระมหานคร.

ครนถงเคอน ๙ ชางชน ส่มเศจพระพุทชเจาอยหวม

พระราชกรมดประสงค์จะให้พระราชบุตรชิตาทอดพระเนตรค
 ดอมชางเถอน จงมพระราชโองการตรัสให้เจ้ากรมหมน
 อินทรภักดี กับเจ้าพระยาราชนายกผู้ว่าทกดาใหม่เป็นแม่กอง

08/04/2563

แผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ

เกณฑ์คนสามหมื่นขึ้นไปด้อมข้างเถอนอนบ้านแขวงเมืองดพบริ
 ให้ตั้งค้ายมนนทเกิดคนทะเลชบครข้างบรรพทิศใต้สมเด็จพระ
 นารายณ์เบนเคยตงแตกอนนนและตงพดบพดาชยรมคนไม่ใหญ่
 ครนถเดือน ๙ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงเสด็จโดยทางชล
 มารคพร้อมด้วยเรือชาตุดระของชุดพระบาท และพระราช
 บตริศาพระราชวงค์นางวงศ์ และเรือพระประเทียบทั้งปวงโดย
 เสด็จพระราชดำเนินเป็นอนมาก ขึ้นไปยังเมืองดพบริ ฝ่าย
 พวกพนักงานกรมช่างก็ได้ด้อมกนฝั่งข้างเถอนเขาตั้งค้ายมน
 แล้วให้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ สมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปตั้งด้อม เสด็จขึ้นด้อมพดบพดา
 ชยทอดพระเนตรคข้าง พดางดารตั้งให้กรมช่างเอาข้างเชือก
 วงด้อมเขา คลองจับข้างเถอนซึ่งอยู่ในคายนน และเสด็จไป
 ทอดพระเนตรสองเวตา จับไคข้างเถอนพดายพงรอยแปดสิบ
 ข้าง แล้วโปรดให้เบ็ดปลอยข้างเถอนที่ยงเหตออยู่ประมาณ
 สามร้อยเศษไปบ้านแล้ว เสด็จเขาประทับยงเมืองดพบริ.

08/04/2563

TUDC

ครนถ ๓๐ ข้างแรม จนนายกาย ณ กรุงเทพ
 มหานคร พรรคพวกประมาณสามร้อยเศษ คบคคกนเบน

กบฏยกเข้ามาในเพดราตร จะเข้าปล้นชิงเอาพระราชวังหลวง
 พระยาเพชรพชัยและข้าราชการท่งปวงซึ่งอยู่รักษาพระนครนั้น
 ชวนกันออกต่อรบฆ่าฟันจนกบฏบวญเจบตมตายเบื่อนหมาก
 พวกจนกบฏจะเข้าพระราชวังมิได้กแตกพ่ายหนีไป ขณะนั้น
 เจ้าพระศรีสุนทรซึ่งเบื่อนพระราชาบุตร พระอัยกาทรงผนวช
 อยู่ ณ วัดพุทไธศวรรยนั้น ก็เสด็จเข้ามาอยู่ช่วยบองกนรักษา
 พระราชวงศด้วย จึงพระยาเพชรพชัยและข้าราชการท่งหลาย
 ซึ่งอยู่รักษาพระนครนั้น ก็แต่งหนังสือบอกให้เร็วเร็วถอชนไป
 ณ เมืองดพบุรี กราบทูลพระกรุณาให้ทราบเหตุนนทุกประการ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบกตกพระทัย พระ
 ราชดำรัสสั่งยเจ้าพระศรีสุนทร ดำรัสพระสั่งมดำมยงนนจะเอา
 ราชสั่งมบดเองหรือประการใด ฝ่ายเจ้าพระวัดพุทไธศวรรยก
 เสด็จลงเรือเร็วรบชนไป ณ เมืองดพบุรี เข้าไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน
 ดนถวายพระพรแถตงเหตุนนให้ทราบ สั่งมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ก็ทรงพระโสมนัสยนคหายทชอทรงพระวศก ครนเพดาสบเขค
 ทุ่ม วันแรมสิบเขคค้ำในเดือน ๓๐ นั้น ก็เสด็จโดยทางชลมารค

จากเมืองตพบุรี กذبมายังพระมหานครศรีอยุธยา ดำรัสสั่ง
 ให้พิจารณาตบต้าวเอาตวจนกบฏ จับตัวได้ส่งร้อยแปดสิบ
 เคษา ทเบนต์นเหตุนนส์ตบคน ให้ประหารชีวิตเสีย เหตุอ
 นนให้ตงพระราชอาญาเขียนแล้วปลดปล่อยไปให้พ้นโทษ.

ตุศักราช ๓๐๕๗ ปีเถาะ ทรงพระกรุณาดำรัสสั่งเจ้า
 พระยาราชนายกฉวาทกตาโหม ให้เป็นแม่กองทำการปฏิ
 สังสรณพระทนต์รเพชฌัญบรธาตชงคราคราอยนน ให้รอ
 เกรองบندوقปรังใหม่ และสัสมเศจพระเจ้าอยุ่หวทรงพระ
 ปร.ชวรตงในบีนน.

ฝ่ายเจ้าพากรมชนต์เรนทรพทกษ ชงทรงผนวชอยู่ ณ
 วัดยอดเกาะนน เสด็จเข้ามาอยู่ ณ วัดโคกแดงภายในพระนคร
 เขาไปเยี่ยมเยอนสัสมเศจพระเจ้าแผ่นดินอนททรงพระประชวรอยู่
 ในพระราชวงหนานนเนื่อง ๆ อยู่มาวนหนนงสัสมเศจพระเจ้า
 ลกเชอเจ้าพากรมชนต์เนาพทกษตรัสไซให้พระองค์เจ้าชน พระ
 องค์เจ้าเกด ชงเป็นพระเจ้าดกเชอทงตองพระองค์ ออกไป
 ทอดวงเจ้าพระกรมชนต์เรนทรพทกษ ว่ามพระราชโองการให้
 นมหนักเข้าไปในพระราชวงหนานในเพตาราตรี เจ้าพระกรมช

08/04/2353

ชน พระองค์เจ้าเกิด ซึ่งร่วมคิดกันนั้น คารั้ดสั่งให้เอาใบ
ตำเร็วโทษเสียด้วยทอนจนทนต์บค่นัยทั้งสองพระองค์.

ในบ่เกาะนั้น นักพระแก้วพาศุครองกมพูชาชบติ ให้ทศ
ถอศรอกษรเขามากราบทอดพระกรรณาว่า กอนข้างไปโพนข้าง
คตองคองข้างพงเผอกข้างหนง ส่งตามศอกเจตนา จะส่งเข้า
มาทตเถตาทตกระหม่อมถวาย ส้มเด็จพระพุทเจ้าอยู่หัวทรง
พระโล่มนต์ คารั้ดสั่งให้ซาหตวงกรมข้างออกปรีบ้านางพระยา
เควคกรณนนเขามา และนักพระแก้วพาศุครองกมพูชาชบติ
ส่งตามนายให้คมเอานางพระยาข้างเผอกนนเขามากด้วยซาหตวง
มากงคียบตบ่อโพง จึงทรงพระกรรณาโปรดให้จัดแจงออกไป
รับเข้ามาประทับอยู่ณ โรงริมวัดนางเตงใหม่งานมหรสพสมโภช
สามวัน แล้วพระราชทานขนานนามพระวเซยรหัดตนวรินทร์
เตศฟ้า แล้วให้รับมาด้วยเรือขนานแห่ชนพระราชวงหตวงให้อย
ในโรงยอดโกศพระที่นั่งวหารส้มเด็จ แล้วพระราชทานเสื่อผา
เงินกรากแก่พระยาพระเชมรทั้งสามนนโดยควรรแก่ถานาคศกคิ และ
พระราชทานเคว องยศและบรรณาการตบแทนไปแก่นักพระแก้ว

08/04/2563

TU DC

๓๐๕๕ บมะเส็งนพศก ส้มเด็จพระอัครมเหสี
 ใหญ่กรมหลวงอภัยนุชิตทรงพระประชวรหนัก จึงกราบทูลขอ
 พระราชทานโทษพระราชบุตรซึ่งเบนเจ้าพากรมชนเด่นาพทกษ
 และหนีไปทรงผนวชอยู่นน ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็โปรด
 พระราชทานโทษให้ดำรัสว่าไม่เป็นกบฏแล้วไม่ฆ่า กรมหลวง
 อภัยนุชิตหายทขอทรงพระวตกแล้วกตบค่นยสันพระชนม์ ฝ่าย
 เจ้าพากรมชนเด่นาพทกษทราบวาพนโทษแล้วกตามนวช เข้า
 มาเฝ้าทูลละอองธุพระบาทเหมือนอย่างแต่ก่อน ส้มเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว จึงมพระราชดำรัสสั่งให้ทาพระเมรุมาศ ณ ทพระ
 เมรุเก่า จดแจ้งการทงปวงตามอย่างบูรพประเพณีเสร็จแล้ว
 กพระราชทานเพลิง.

๓๓๐๐ บมะเมยสัมฤทธิศก ถึง ณ เดือน ๖
 ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชาดำเนินโดย กระจบวนนาวา
 พยห์ไปฉลองวัดหารตรา ให้ม้งานมหรสพส้มโทษพระอาราม
 ส้มวัน ทรงถวายไทยทานแก่พระภิกษุสงฆ์เป็นอนันมาก ใน
 วันเป็นที่สุดนให้เอาร่างออกบารกน บังเกิดพายใหญ่ฝนตก
 หนัก เสร็จการแล้วเสด็จกลับเข้าพระนคร และส้มเด็จพระ

พุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระ
 พุทธบาทนพ ไปเป็นกระบวนพยุหยาตราบ้าง กระบวนราบ
 บ้าง ทุก ๆ บัณฑิตชาติ ตามขัตติยราชประเพณีมาแต่ก่อน
 จะขาดบ้างแต่ทรงพระประสงคร.

ครั้นถึงศักราช ๓๓๐๒ ปีวอกโทศก ถึง ณ เดือน ๓๒
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนพยุห
 ยาตราใหญ่ทางบกทางเรือ พร้อมด้วยจตุรงคโยธาหาญกล้า
 สิ้นชพอเนกนานาและนาวาเบื่อนอนมาก เสด็จขึ้นไปเมืองพระ
 พิษณุ โดกนมัสการพระพุทธชินราชและพระชินสีห์ แล้วเสด็จ
 พระราชดำเนินไปเมืองศรีพนมมาศทั้งยัง นมัสการพระ
 แทน ศีตาอาสน์ และพระ มหา ชาติ ณ เมือง ล่วงคบุรี ให้มีงาน
 มหรสพสมโภชแห่งละสามวัน ๆ แล้วเสด็จกลับยังพระมหา
 นครศรีอยุธยา.

ศักราช ๓๓๐๓ ปีระกาตรีศก จึงพระราชโองษาไปนบ้าน
 วัดระฆังกราบทูลพระกรุณาว่า จะขอพระราชทานให้สมเด็จพระ
 พระเจ้าตากเชอเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ ขุนประดิษฐ์าณ
 ทพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร ตามโบราณจารัตราษ

08/04/2563 TUDC

ประเพณี จึงทรงพระกรุณาโปรดดํารัสสั่งให้ประชมเสนาบดี
 ปรีกษา ครั้นเห็นสมควรพร้อมกันแล้ว จึงให้ตั้งพระราชพิธี
 อปราชาภิเษกอัญเชิญเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ ขึ้นเถลิง
 ถวดยราชย์สถิตที่พระมหาอปราช เบนกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคล สืบชดยราชตระกูลตามคำปรีksamขมนครทงปวง แล้ว
 ทรงพระกรุณาโปรดให้เจ้าฟ้าอินทสุธาดาวดี เบนกรมขุนยี่สารเสด็จ
 พระราชทานให้เป็นพระอัครมเหสีกรมพระราชวังบวร ฯ นั้น.

ดศักราช ๑๑๐๕ ปีจอจตุวาศก พระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสสั่งกรมพระราช
 วังบวร ฯ ให้เป็นแม่การกระทำปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนวงษ
 ์ขึ้นใหม่ อนึ่งพระเศียรพระพุทธรูปมากกรพระองค์ใหญ่ในพระ
 มณฑปวัดสมุทคตบพิตรซึ่งหักตกอยู่นั้น ให้ยกขนคอกกับพระ
 องค์ใหญ่บรรณคตงเกา และพระมณฑปนั้นให้รอก่อใหม่แปดง
 เบนพระมหาวิหาร สองบีเศษจึงแล้วและวัดพระรามหนักษารด
 ทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ บีเศษจึงสำเร็จ แล้วให้
 มงานอดองทงสำมพระอารามเืองๆกันไป ทรงถวายไทยทาน
 แก่พระสงฆเป็นอนันมาก มงานมหรสพสมโภชวัดละสำมวันๆ

อนึ่งพระทนต์หารสัมเด็จพระบรมโกศ ทรงพระกรุณาดำรัส
สั่งกรมพระราชวังบวรฯ ให้รื้อเครื่องบนลงทำใหม่สืบเดชนิจ
สำรับ.

ในปีจอชน เจ้าพระยาอภัยมนตรีภูวาทต์มหานายกถง

แก้กรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาราชภักดีเดอนท

เป็นเจ้าพระยา ให้วาทต์มหานายกด้วย และเจ้าพระยาราชภักดี

จึงกราบทูลพระกรุณาว่า เสด็จจุดพลุดทไม้มมุดนายหุดบหุดก

อยุณหวเมืองทงหุดายมเบนอนหมาก จะขอพระราชทานให้

ไปเกลดยกถอมเขามาให้คงหม่มหุด จะได้รับราชการแผ่นดิน

ผคนจะโตมกงชน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้กระทำตามคำ

ชงกราบทูลนน เจ้าพระยาราชภักดีกจกแจงแตงชาหุดวงให้ถอ

ตราพระราชสัหออกไปเกลดยกถอมเสด็จจุดพลุดณหวเมืองวเค็ช

ไชยธานี เมืองสัพรณบร เมืองนครชัยศรี เมืองพรหมบร

เมืองอนทบร เมืองสังคบร เมืองสัรรคบร เมืองชยนาทบร

เมืองมโนรมย์ เมืองอทยธานี เมืองนครสัวรรค ได้คนเป็น

อนหมาก ทมมุดนายกเขาหาเจ้าหม่มมุดนายเดิม ทหาเจ้าหม่มมุด

นายมิโตกเขาหาเจ้าหม่มมุดนายใหม่ สั่งสำรับญชชนกรมพระ

08/04/2563

UDC

ด้สด ได้เดชไพร่หลวงและตั้งกตพรรคและเดชหัวเมืองชนกรง
 นนมากเป็นหลายหมื่น รัฐบาลการแผ่นดินสืบไป.

ในปีนั้นกรมการเมืองนครศรีธรรมราชตั้งคนถือหนังสือ
 บอกเข้ามาว่า บ่าวพระปลัดไปโพนข้าง คดองโตข้างพลาย
 งามันข้างหนึ่งสูงห้าศอกเศษ งามยาวพันไพรปากหามง ตั้งเข้า
 มาทุดเกล้า ๆ ถวาย โภษาธิบติกราบบังคมทูลพระกรุณา ส้ม
 เ็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวจงมพระราชโองการดำรัสตั้งกรมช่างให้
 ออกไปรับเข้ามา ตั้งเดือนถึงพระนคร ให้ปลูกโรงส้มโภช
 ณวัดกุเซาทอง มิงานส้มโภชเสร็จแล้วพระราชทานชานนาม
 พระบรมราชนาเคนทรวิเรนทรเลิศฟ้า แล้วให้ตั้งแพรับเข้ามา
 ไว้ ณ โรงยอดในพระราชวังหลวง.

ในปีนั้นได้ช่างพลายงามันมา แต่เมืองไชยา ออกข้างหนึ่ง
 พระราชทานนามพระบรมวิชัยคเชนทร และได้ช่างพลายงามัน
 มาแต่เมืองเพชรบุรีออกข้างหนึ่ง พระราชทานนามพระบรม

ขรรณราชตั้งข้างพายางาต์นเขามาถวายเป็นอภินิหารข้าง พระราช
ทานนามพระบรมจักรวาฬหัตถ.

ในปีกนั้น ฝ่ายพุกามประเทศ เนมโยรแห่ง แปดภาษา
ไทยว่าพระเจ้าอาทิตย์ ได้เสวยสมบัติ ณ กรุงรัตนบวรอังวะ
จึงตั้งมั่งง่าอองตงมาเป็นเจ้าเมืองหงสาวดี ให้ตั้งเมือง
รามัญเป็นปดิดเจ้าเมือง และตั้งเมืองนนทบุรีนครพรวก
มาก ชาวเมืองทงปวงรักใคร่นบถอความบุญ จึงคิดพร้อมกัน
จับมั่งง่าอองเจ้าเมืองนนทบุรีเสีย ยกตั้งเมืองนนทบุรีเป็นเจ้าเมือง
หงสาวดี คิดการกบฏเมืองไม่ไปชนกรุงรัตนบวรอังวะ
เหมือนแต่ก่อน จึงตั้งของชายคนหนึ่งเป็นพระยาอปราชยา น้อง
อกคนหนึ่งเป็นพระยาทตะ หลานคนหนึ่งเป็นตตะบันกองหาญ
และกวยคนหนึ่งมีความรู้อาการดี ตั้งให้เป็นที่ตั้งเมืองทอโตเป็น
บุตรเขยเจ้าเมืองหงสาวดี ช่วยกันเกิดยกด้อมล้อมของรามัญ
รามัญหัวเมืองอื่น ๆ มาเข้าช่วยเป็นอันมาก.

ฝ่ายนักวารตองพม่าเจ้าเมืองเมาระตะมะ และมั่งรายจอด
ปลัดเมืองโตแจ้งเหตุวรามัญเมืองหงสาเป็นกบฏ เกรงจะยก
มาตีเมืองเมาระตะมะ ครั้นจะขึ้นไปเมืองอังวะก็ไม่ได้ ด้วยเมือง

08/04/2563

TJDC

ฝ่ายพระเจ้ากรุงรัตนบระองวะทราบข่าวไปว่า นักรบของ
 มังรายจ่อสู้พากรอบครวอพยพหนรามญกบฏ เขามาพึ่งพระ
 บรมโพธิ์สมภาร ณ กรุงเทพมหานครคร้อยชยา ทรงพระกรุณา
 โปรดชบเตยงให้โดยย เย็นเบ็นต์ชกทรงพระโถมนต์ จึงแต่งทูต
 ทูตให้จากทตพระราชดำสัน คมเครื่องมงคตราชบรรณา
 การมาจาเรญทางพระราชไมตรีด้วยชยบพระทย ครนทคานทต
 มาถึงกรุงเทพมหานครแล้ว ส้มเค็จพระพุทชเจ้าอยหวดาร์ตตั้ง
 ให้ปลูกโรงเรือนรับทตอยู่ด้านักโกถวดคนางแดงให้เชญพระราช
 ดำสันเข้ามาแปด ณ หอราชดำสัน

ฝ่ายทตคานทตไมใหวอกรรมหาเส่นาบต เสนาบตจึงให้ตาม
 ตามทตว่า ตวเบ็นชกเมืองมา และกระทำบังอาจถอควมได้
 ไหวทานอกรรมหาเส่นาบตในพระนครนด้วยเหตุอันใด ราช
 ทตตอบว่าอย่างชรมเนยมชางกรุงรัตนบระองวะนน ถ้าแต่ละราช
 ทตจำทตพระราชดำสัน ไปจาเรญทาง พระราชไมตรี ณราชชาน
 ธิณ ยงมได้เขาเผอกราบถวายบังคมพระมหากษัตริย และยงม
 ได้ถวายพระราชดำสันก่อน ซึ่งจะให้วอกรรมหาเส่นาบตก่อนนน
 ไม่ได้ เจาพนกงานจึงเอาคาคทคณนชนกราบทตพระกรุณา จึง

มพระราชดำรัสว่าราชทูตวานนชอบ แม่งงชนบธรรมเนียม
 กรุงเทพมหานครแต่ก่อนน น ถ้ามพระราชโองการตรัสสั่งมหา
 เดกด้วยขอราชการใด ๆ ให้ออกไปส่งอัครมหาเสนาบดี ณ
 ศาลาดอกขานและทใด ๆ ก็ตามหาเดกผู้รับสั่งนชนชคอตำรวจ
 ออกไปถึงทแล้ว ตั้งจากคอยนประนมมอบอกขอรับสั่ง และ
 อัครมหาเสนาบดีนงคกเข้าประนมทวงพจน์สั่งนขอรับสั่ง จึงบาย
 หน้าเข้ามาต่อพระ ราชนิเวศน์กราบถวายบังคมแล้ว มหาเดกผู้
 รับสั่งจึงนั่งตงไหวนบเสนาบดีใด ตงแต่นลบไปภายหน้าให้ท
 ตามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อนดงน แล้วโปรดให้ทตานทตชนเฝ้า
 บนทเสด็จออก พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน กราบ
 ถวายบังคมเฝ้าตามตำแหน่งชายขวา จึงเสด็จออกแขกเมือง ณ
 มขกระต้น ดำรัสพระราชปฏิสันถารสำนัดตามชตยประเพณ
 แล้วเสด็จชน ทตจิ่งไหวอัครมหาเสนาบดีทงน แล้วทรงพระ
 กรณาโปรดให้แต่งพระราชดำรัสตอบ และเครื่องราชบรรณา
 การ ให้ทตานทตจำทตไปจำเรญทางพระราชไมตรี ณ กรุงรัตน
 บรองวะ ไปกับทตานทตพม่าอนมานน.

ในปีนั้น ฝ่ายพระยาหงส์าคัดแต่งให้พระยาอปราชยาเป็นแม่ทัพเรือให้พระยาทละเบนแม่ทัพบก ยกกองทัพรามัญขึ้นไปตีกรุงรัตนบุรีของวะเซาตอมเมืองไว้.

ฝ่ายทตนาทตพม่าพาทศไทยอ้อมไปทางเมืองบ้ำสักบ้ำโถงให้ชาวไปตงกองทัพรามัญ วากกองทัพพระมหานครศรีอยุธยาออกไปช่วยกรุงองวะ พอกกองทัพรามัญชาติสเบียงตงกเดกกองทัพกตบไปเมืองหงส์าคัด ประมาณยี่สิบวันทตกไปถึงองวะ นำทศไทยชนเผากบหงพระราชดำนั้น เกรองราชบรรณาการชนถวายพระเจ้าองวะ และทตนาทตได้เข้าเผ่าด้ามกรง แดวกราบถวายบังคมตากตบมา มาตงกตางทาง ราชทตอปทตบ้วยตงตงแกกรรรม ยงแต่ตรทตกบพาโตชาตองนายมาตงพระนครได้ชนเผาทตตะอองชตพระบาท แจงชอราชการทงปวงนน.

ในปีนั้นทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์พระมหาเจดีย์ และพระอารามวัดกุเซาทองตบเดือนจงสำเรจ.

08/04/2563 ๓๓๐๘ ปีฉลูชูกก ถึง ณ เดือนสิบสอง คมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคขึ้นไปประพาส ณ เมืองตพบุรี ขณะนั้นเขมรคนหนงชอนกได้ม

ตั้งเกิดยกด้อมชองด้อมผู้ คนอยู่ในแขวงเมืองดพบรรณ ครน
 ไต่ทรงทราบ จึงให้จดซาหดวงด้ามนายคุมไพร่สามร้อยออกไป
 จับได้ตวนักโล่มจำตั้งตงมา ณ กรุงเทพมหานคร ให้ใส่คุกไว้
 แดงเด็ดจกตบยงพระมหานคร.

ในปีนั้น มีหนังสือบอกเมืองนครศรีธรรมราชตั้งเข้ามาว่า
 กองช่างไปโพนช่างคตองตองช่างพตายดีประหตาดช่างหนึ่ง ตั้ง
 ด้ามศอกดัดบง จักขแตะเดบชนและหางชาวทงต้น โภษาชบค
 กราบทตพระภรรณา จึงมีพระราชดำรัสให้หดวงราชวงเมือง
 ออกไปฝึกชานแตงให้หาเข้ามา

ฝ่ายเจ้าพระยาชานาญบวรภษณวาทโภษาชบค เจ้าพระ
 ยาราชภกคณวาทสนมหนายก ให้หมัตราพระราชดีหและตรา
 บงแกวออกไปให้กรมการหวเมืองทำโรงรายทาง ให้เป็นมณ
 ฑปมยอตและหางหงส์กระจึงเป็นโรงพักตามระยะทาง เจ้าเมือง
 กรมการทงปวงปรกษากนว่าไม่เคยทำ จึงบอกเข้ามาขอนาย
 ช่างอันรยการออกไปบอกการเมืองตะคน ครนเอาหนังสือ
 บอกชนกราบทต จึงมีพระราชโองการให้ถามเจ้าพระยาทั้งสอง
 ว่า แต่โรงรายทางจะหยุดพักแห่งละวันสองวันก็จะมาถ้าจะให้

ทำเป็นโรมันตบแล้ว และเมื่อมาถึงกรุงเทพมหานครนั้นจะทำ
 โรงรับไว้อย่างไรเดา นหรือจะช่วยท่านบำรุงอาณาประชา
 ราชฐรให้อยู่เป็นสุข จึงโปรดให้ภาคโทษเจ้าพระยาชำนาญ
 บวรเกษไวครวงหนงแต่เจ้าพระยาราชภักดินนให้ตงพระราชอาญา
 โบายหตงยศบต ครนหตวงราชวงเมืองออกไปนำช่างเข้ามาตง
 กรุงเทพมหานครแล้ว จึงพระราชทานชานานนามพระบรม
 คชตักษณยครคเสนทรวเรนทรสุปติฐฐิตฐิตศนทยา มหามงคต
 วมตเตศฟ้า ให้อยู่โรงยอดในพระราชวัง.

ฝ่ายช่างกรุงรัตนบรองวะ พระเจ้าอาทิตย์นนต์บศนัย
 ทวงคตพระราชบุตรโคครองราชสมบัติสืบไป ในพุกามประเทศ
 พระยาหงส์วาดไตทราบข่าวว่าเมืององวะผลคแผ่นดินใหม่ จึง
 ให้พระยาอุปราชาพระยาทตะ ตตะบณ ยกทัพบกทัพเรือชนไป
 คเมืององวะ เขาตอมเมืองไวตงสามปี จึงให้พดทหารเขา
 บันปตนเขาเมืองไต จับได้พระเจ้าองวะและบุตรภรรยาเส่นว
 08/04/2563 TUDC
 อามาตยญาตวงศ์ส่งตงมาเมืองหงส์วาด พระยาอุปราชาจึงให้

พระยาทศกัณฐ์กับคตตะบัน อัยรักษาเมืององวะ แดงกวาดครอบครัว
อพยพพม่าชาวเมืองทงปวงกลับไปเมืองหงสาวดี.

ทรงนพพม่าคนหนึ่งชื่อนมดอง รามัญเรียกว่าอ่องไจยะ
เป็นนายบ้านมุกโซโป อัยเหนือเมืององวะทางหลายคน มีบุตร
ชายหกคน บุตรห้าคน มีพรรคพวกท้าวท้าวหารแซมแซมเป็น
อันมากตงเกลี้ยกล่อมชองส้มคนสี่บดสี่ห้าบ้าน ได้ไพร่พล
ประมาณสี่พันห้าพัน.

ฝ่ายพระยาทศกัณฐ์กับคตตะบันซึ่งอัยรักษาเมืององวะ วิชา
มดองตงชองส้มพลอยณบ้านมุกโซโป จึงแต่งกองทัพให้ยกไป
สองหมื่นไปตบ้านมุกโซโป มดองจึงให้ตงกายด้วยไม้ตาตให้
พลทหารออกสู้รบเป็นสามารต รบกันอยู่ประมาณสี่ห้าวัน
ทัพรามัญแตกหนีมาเมืององวะ แดะพม่าหัวเมืองทงปวงเข้า
ด้วยมดองเป็นอันมาก มดองกับมงระมุบุตรจึงยกพลพม่า
สี่หมื่นมาตเมืององวะ รบกันอยู่ประมาณสี่ห้าวันได้เมือง
องวะ แดะพระยาทศกัณฐ์กับคตตะบันแตกหนีกลับไปเมืองหงสาวดี
มดองจึงให้มงระมุบุตรคุมพลหมื่นหนึ่งอัยรักษาเมืององวะแดว
กลับไปสร้างเมืองณบ้านมุกโซโป ก่อกำแพงแะปราสาทราชวง

การทงปวงหาเดือนกฐาเรจ ให้นำมาว่าเมืองรัตนสังคแต่พม่า
 ทงหลายนบถอมงดองความบุญญาธิการมาก จึงพร้อมกันยก
 มงดองชนเบนกษัตริย์ ถวายพระนามพระเจ้าออดองพราญเส่วย
 ราชสมบัติในพุกามประเทศสืบต่อไป มีไพร่พลมากจนถึงสาม
 หมนตหมน.

ฝ่ายพระยาหงส์าวต จึงปรึกษาดวดยพระยาอปราชาและ
 ท้าวพระยาตมิงรามเยทงปวงว่า มงดองมกาดงทแกถวทหาร
 กตาแขงมาก ตโตเมืององวะแถวเห็นจะมีใจกำเรบยกมาตเมือง
 เราเบนแท้ จะละไวชามีได้ ควรเราจะยกทัพใหญ่ไปตเสยก่อน
 ออย่าให้ทพมามกาดงมากชน จึงให้กองทัพพตฉกรรจตาเครื่อง
 ส่องหมนเคษ ชางเครื่องสรอย มาหกรอย สรรพไปด้วยเครื่อง
 ศัตตราวุธ ให้พระยาอปราชาเบนแม่ทัพ ตละเบนเบนทพหน้า
 กตทหวนเบนยกกระบัตร์ ตอถอหวนเบนเกยกกาย ตละโบ
 เบนทพหลัง ยกไปทางบกทพหนงให้พระยาตละเบนแม่ทัพเรือ
 ตมิงพตเบเบนกงหน้า ตมิงพตเบตเบนยกกระบัตร์ ตมิงอบะ
 กองเบนเกยกกาย ตมิงพะปะเตตเบนกงหลัง เรอกระจิงเตาคา

สร้อยดำพดรบพดกระเซียงต้องหมื่นเค็ช สรรพไปด้วยเครื่อง
คัดตราวชยกไปทัพหนึ่ง.

ครนถงศ์ภคฤทธชยฤกษ์ นายทัพนายกองทงปวงกยก
จากเมืองหงสาวดีพร้อมกันทงทางบกทางเรือ ขึ้นไปถึงเมือง
องวะแตกเขาตงค้ายตอมเมือง ใ้รบกับพดพม่าเป็นสำมารถ
และยกเขาปดนเบนหลายครั้งจะหักเอาเมืองมิได้.

ฝ่ายม่งพระราชบุตรกับบอกหนงส์อไปถึงพระราชบิดาของ
ทัพมาช่วย พระเจ้าอดองพราญจรงค์กองทัพ ให้สะโคมหา
สร้อยอจนาณเบนอนชชา ถอพดหมนหนงเบนแม่ทัพเรือให้แมง
ตะแงเบนยกกระบตร แชงแงโบเบนเกยกกาย เส้นดหวนเบน
กองหน้า ยกทัพเรือตั้งมาช่วยเมืององวะทัพหนึ่ง และทัพบก
หนให้แมงตะราชาเบนแม่ทัพถอพดต้องหมน ให้แมงตะแงของ
เบนกองหน้า ตงจาแมงของเบนยกกระบตร มหานครทาเบน
เกยกกาย ฌบกรงโบเบนกองหลังพร้อมด้วยช่างมาเครื่อง
คัดตราวชอกทพหนึ่ง และกองทัพบกทัพเรือยกมาถงเมืององวะ
กเขาตงค้ายกระหนาบตอมค้ายรามญะชาไว้ แดวยกเขาตค้าย
รามญะ ใ้รบกันเป็นสำมารถ และค้ายกองทัพรามญะตั้งอยู่หวาง

08/04/2568

TUJDC

แผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ

กลาง ถกทัพกระหนาบทางหน้าทางหลัง รพดตองค์ด้ศร้าวรช
 ษใหญ่ นอยบ้วยเจ็บตมตายเบนอนมาก ทงชดเดบียงจะตั้ง
 กนมไค อตอยากถอยกาดงลง และตอรบกับกองทัพพม่าอยู่
 ประมาณเดือนหงกแตกฉวนพ่ายหนีไปใเพดาราตรี และกอง
 ทพรามญเดกถอยจากเมืององวะทงทางบกทางเรือตงมาพรอม
 ทพกนอย ณ เมืองย่างกุ้ง.

ฝ่ายพระยาราม พระยากดางเมือง พระยานอยหวนดี ซึ่ง
 อยู่ในกกลางทัพพระยาทละ ปรัชษากนเห็นว่าพมามกาดงนก
 ฝ่ายรามญจะตั้งรบมไค คงจะเตยเมืองหงส์วาดแกพมาเบนแท
 จงพาพรรคพวกของ ตัวเบนคนส์รอยเคษ หนีออกจากกองทัพ
 เขามาพงพระบรมโพธิ์สมภารณพระมหานครศรีอยุธยาทางค่าน
 เมืองตาก กรมการเมืองตากตั้งหนังสือบอกตงมา ณ กรุงเทพ
 มหานคร สุ่มหนายกกราบบังคมทูล จึงทรงพระกรุณาโปรด
 ให้ชาหลวงออกไปรับรามญพวกนหมายังพระมหานคร แล้ว
 พระราชทานเงินตราแล้วมาและเครื่องเรือน ให้ตงบ้านเรือนอยู่
 ค่ำบดโพธิ์สามต้น.

ดศักราช ๓๓๐๘ ปีเถาะนพศก พระกษบรบอกหนังสือเขา

08/04/2563 TUBG

มาว่า พชทองคางบังเกิดชนตามตบบางสระพานแขวงเมืองกยบุรี
 ได้ตั้งทองหนักตามตาตั้งเขามาทอดเกล้า ๆ ถวาย เป็นทองขาว
 โภษาธมตกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ ครั้นถึงเดือนดับ
 สองจึงมีพระราชดำรัสให้ข้าหลวงกรมไพร่สองพัน ออกไปตั้ง
 ร่อนทองตบตบบางสระพาน ครั้นถึงเดือนห้ามีมะโรงส้มฤทธิชคัก
 ศักราช ๓๓๓๐ ปี ได้เนื้อทองเขามาทอดเกล้า ๆ ถวายเกล้าสมซึ่ง
 เค็ช จึงโปรดตั้งพระกยบุรีเป็นพระยาวังเค็ชสัมบัตต์สมควรแก่
 ความชอบ แล้วทรงพระราชศรัทธาให้แม่ทองร่อนเป็นประทา
 กดองขนไปปิดพระมณฑปพระพุทธบาท แต่ยอดและเหมกับ
 นาคนนแห่มทงต้น.

ดุศักราช ๓๓๓๒ ปีมีเมยโทศกเดือนห้า ส้มเด็จพระพุทธเจ้า
 อัยหวทรวงแจกทานแกยาจกวรรณพกทงหลายเป็นอนมากได้มอ
 คนละบาท ต้นพระราชทรพยถึงพนด้ามรอยชงเค็ช.

ครั้นถึงเดือนแปดแรมดับคำ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอัยหว
 ทรงพระประชวรหนักจนถึงสระอกสามชน คอถงกตางเดือนดับ

จึงคตาย ครั้นถึงเดือนดับสอง จึงเสด็จพระราชดำเนินไป

นมัสการพระพุทธบาทเป็นพระบรมนราวม เสด็จประทับณพระ

08/04/2563

TUDC

ฝ่ายข้างกรมพระราชประเทศ นักพระสัณหาองค์ออกไปชอกกองทัพ
 ญวนมาตกรวมประชาชบด และนักพระรามาชบดกับนักพระศรี
 ไชยเชษฐสูรับญวนมิได้ จึงพาสัณหาพรรคพวกแตกหนีเข้ามา
 พงพระบรมโพธิ์สมภารทางเมืองปราจีนบุรีกรมการเมืองปราจีน
 ตั้งหนังสือบอกเข้ามา สมุหนายกกราบบังคมทูล จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดให้ข้าหลวงออกไปรับเจ้าเขมรทางสอง กับสัณหา
 พรรคพวกเข้ามายังพระมหานคร แล้วมีราชโองการตรัสสั่งให้
 เกณฑ์พดหมันหนึ่ง ให้พระยาราชสัณหาออกไปตั้งชุมพลอยู่
 ณวัดพระเจดีย์แดง.

ขณะนั้นพระยารามรามญาคิดกตอบายเขาเรียนแก่ท่านอัคร
 มหาเสนาบดีว่าจะอาสาไปทัพด้วยกำลังคน แต่ไม่มีอาวุธ
 ครนกราบทูลทรงพระกรุณาโปรดให้จ่ายอาวุธให้ครบมือคนแล้ว
 พระยารามกตอบายไปเพลาค่ายไปโพธิ์สามต้นพาครอบครัว
 หนีไป แต่พระยากองเมืองและพระยานอภัยนคินหนีไป
 ด้วยพระยาราม สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบจึงดำรัส
 สั่งให้ข้าหลวงไปจับพวกมอญกบฏไปทนต์ตามตทุ่งบ้านบาง
 แก้ว จับได้ทั้งสิ้น มีพระราชโองการตรัสสั่งให้ตั้งพระราช

อาญาเขียนพระอาราม และพรรคพวกบรรดาชายทั้งปวงนั้น
ให้ประหารชีวิตเสียทั้งสิ้น เว้นไว้แต่ครอบครัวให้ไปอยู่ณบ้าน
โพธิ์ตามต้นตามเดิม.

ครั้นถึงศักราชฤกษ์ฤกษ์ จึ่งพระยาราชดำริว่าดีและ
นายทพนายกองทั้งปวงก็กราบถวายบังคมลา ยกกองทัพไป
กรงกัมพูชารบตีได้เจรีจากความเมืองกัน และนักพระธำมรงค์
องกอนนอมยอมชนแก่กรุงเทพมหานครขอเป็นชาชนที่ดีมา
พระยาราชภักดีก็ยกทัพยงพระมหานคร กราบทูลขอราชการ
นั้นให้ทราบ.

อยู่มาประมาณปีหนึ่ง นักพระธำมรงค์ก็ยกไพร่มา
มหนังสือบอกเข้ามา จึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้นักพระราม
รบตีกลับออกไปครองกรุงกัมพูชา กับทั้งนักพระศรีไชยเชษฐ
และพรรคพวกบรุษที่ซึ่งเข้ามาด้วยกันนั้น.

ในปีนั้นสมเด็จพระราชดำริให้เอาตัวสมเด็จพระเจ้า
องค์เจ้าแก้วทรงไปปลัดอยู่ณเมืองกวางตุ้ง.

ครั้นถึงปีระกาเบญจศก ฝ่ายพระเจ้ากตศักร
ราชสหัสเดชะด้วยสมบัตินในเมืองสังขนคร เป็นอดีตราชบิดาใน

ดงกาทวป และทรงพนพระพุทศคาศนาในเกาะดงกาหาพระภิกษุ
 สงฆมโต จึงแต่งให้ศรีวฒนอำมาตย์เป็นราชทูต กับอุปทตตราช
 จำทตพระราชสำน คมครองมงคตราชบรรณาการมพระ
 บรมสารรททตเป็นอาทมากบกำบนโอดนชาพานชวณคต เขา
 มาจำเรญทางพระราชไมตรีณกรุงเทวมมหานคร จะขอพระภิกษุ
 สงฆออกปให้อุปสมบทบวชกตบตรสืบพระพุทศคาศนาในดงกา
 ทวป ทรงพระกรณาตารัสสั่งให้จตแจรงบทุกานทต ดงกาทม
 ธรรมเนยม แดวให้เบกทตเขาเผากราบถววยมงคม เต็ดจออก
 แชกเมืองณม้ชเคจพระทงสรพรเพชญปราสาท ตรัสพระ
 ราชปฏิสันถารสำนคตตามชตยประเพณ แดวพระราชทาน
 รางวัดแกททุกานทตโดยสมควร จึงทรงพระกรณาโปรดให้แต่งช
 ทดวงเป็นททุกานทตจำทตพระราชสำน คมครองราชบรรณา
 การตอบออกปถึงพระเจ้าดงกา แดวโปรดให้อาราชนาพระ
 อบาด พระอรยมณ พระราชาคณะสองพระองค์ กับพระสงฆ
 อนุคบสืบสองรูป ออกปตงพระพุทศคาศนาบวชกตบตรไว้ใน
 ดงกาทวป และให้สมเตจพระสงฆราชแต่งสมณสำนออกป
 ทวยกอนบบหนง แดวให้แต่งกำบนถาหนงให้ททุกานทตไทยกับทง

08/04/2563

TUDC

พระตั้งขันธ์รูป และพระราชดำริห์เครื่องราชบรรณาการตง
กายนน ไปกับดวยกายนทตานทตอหนาแต่ดงกานัน.

ครนถงถนเคอนต์ใหม่นน เจาพระยาชำนาญบริรักษ์มว
ทโกษาธิบดี บัวยเบนถมอมพาศต์เคอนถงแกกรรม ทรงพระ
กรณาพระราชทานโกศ ให้แต่งศัพได้เครื่องชฎาอย่างเจ้า
ตางกรม ให้เรียกว่าพระศัพ ให้ทำเมรุณวัดชยวัฒนาราม
แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิง แล้วโปรดตั้ง
พระยาพิพัฒน์โกษาบทรเชยเจ้าพระยาชำนาญเป็นพระยาพระคลัง
ว่าทโกษาธิบดีสืบไป.

ตศักราช ๑๑๓๖ บัจจอนต์ก ถงถนเคอนเกา ส้มเด็จพระ
พุทธเจ้าอยหว มพระราชดำริห์ให้พระเจ้าลกเชอกกรมหมน
จตรสันทร และกรมหมนสันทวเทพ เกณท์ไพร่พลชนไปถอม
ชางเกอนถน บ้าชวงเมืองถพบร ตงคายนทคนทะเดชบศัรมม
ชางเหนือหนาพถบพถาเกา ครนถงถนเคอนต์บชางชน จงเสด็จ
พระราชดำเนินไป ถน เมืองถพบรให้ เกณท์คนออกไป ช่วยทำ
คายนกกา ครนถงถน เคอนต์บแรมหกค่าเพถาเซา เสด็จทรง
ชางพระทงไปช่วยคนชางเกอนถงเขาเซิงนาทง แล้วให้ชาง

08/04/2563

TUDC

ตั้งเขาช่วยช่างเชือก ได้ด้อมกันฝังช่างเถื่อนเขามาถึงค้ำยมน
 แลวให้มัดค้ำย ครนรุ่งชนเพดาเขาได้จจนพระตำหนักห่างทชค
 พระเนตรให้กนช่างออกมา จับได้พตายพงด้ามร้อยช่าง ยังไม่
 ได้จับด้ามร้อยเค็ช ค้ำยส่งให้เบ็ดค้ำยปล่อยไปถัน.

ครนถง ณวนแรมเกาคา ได้จจพระราชดำเนนไปนมัสการ
 พระพุทธไสยาสน์ ณวัดจกรสังห์ ประทับแรมอยู่เวณหนึ่ง จึง
 ถองมาทางแม่หนานอย ได้จจจนนมัสการพระพุทธไสยาสน์ณวัด
 ชนอินทรประมุคแลวได้จจกตบยงพระมหานครศรีอยุธยา.

ตุศักราช ๓๓๓๗ บั๊กนส์ปตศัก ถงณเดธนหก ส้มเด็จ
 พระพุทธเจ้าอยหัวได้จจพระราชดำเนนไปณถองวัดนางค้ำ ครง
 นนฝนตกชกหนัก จึงมพระราชดำรัสให้ส่งขการ ธรรมการ
 นมหนตพระอาจารย์วัดพนทาบแขวงเมืองวเค็ชชยชาญตงมา ให้
 เขาหงส์มาชช่วยห้ามฝน แลพระอาจารย์นนให้กราบทูลความ
 ทรอย จะถวายพระพรตาคลับไปปลุกการเปรียญ จะขอพระ
 ฌเบนเจ้าองค้หนง ชงชานาญในทางพระกรรมฐานมาบออกอช
 ให้เขาหงส์มาชห้ามฝนแทนอาตมา ; จึงทรงพระกรุณาให้
 นมหนตพระญาณรกชต พระราชาคณะฝ่ายวัดบดินทร์ระอย ณ วัด

08/04/2563

TUDC

สั่งกทานัน มาเรียนวิชาทางพระกรรมฐานในสำนักพระอาจารย์
 วัดพันทาบ ๆ บอกวิชาให้แตกถวายพระพรตากดับไปอาราม
 และการฉลองวัดหาคานนฆานมหรสพสามวัน ทงมใจนรม
 ดวย เพดาเย็นฝนตงมา พระญาณรกชตเชาหงส์มาชบน
 เตยงมเพดานและมานผ้าขาววงรอบตงอยูกตางแจจ และพระ
 ฌเบเนเจ้าเจริญวาโยกสถณภาวนา บงเกิดพายใหญพัดฝนเด็กไป
 ทงสามวันหาคกไม้ เห็นประจักษเบนมหคัจจรรย ตอถงวัน
 คารบสเดกงานแลวฝนห่าใหญ่จิงตก นานองทวมททงนหดน.

ในปีนั้นพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร ทรงพระ
 ประชวรพระโรคสำหรับบุรุษกตายเป็นพระโรคคชราช แต่
 ไม้โตเสด็จเขามาเผอถงสามบเคษ วนหนงมพระบณทรให้
 คารวจมาเอาคอกเจากรมปลัดกรมนายเวรปลัดเวร กรมหมน
 จิตสุนทร กรมหมนสุนทรเทพ กรมหมนเส้พภกค มาถามว่า
 เจากรมเบนแตหมน ตงกนในกรมชนเบนชน ทำตงกวาคักกค
 ให้ตงพระราชอาญาโทษตงคนละ ๑๕ ทบาง ๒๐ ทบาง เพดา
 กตางคนให้คนเขามาตอมมองอยประคตระแกก กรมหมน
 สุนทรเทพเกรงจะทาราย เพดาคาเสด็จไปประทมอยุนทมขาง

08/04/2565

ภวังกราบทูลว่า ขอพระราชทานเชิญเสด็จเข้าไปเฝ้าจึงจะชอบ
ก็เสด็จเข้าไปอยู่ณทิมดาบ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งมหาด
เล็ก ให้ออกมาเชิญเสด็จไป ณ ตำหนักสองห้องข้างทิม ดั่งซึ่ง
แสดวคาร์ตสั่ง พระมหาเทพให้ตงพระราชอาญาจำห้าประการแล้ว
ให้มหักระทชกถามตามคำฟ้อง กรมพระราชวังวรมเบนส์ตย.

ครนถง ณ วันแรมค่ำหนึ่งเดือนเกาในปีกนลัษตศกนพ มี
พระราชดำรัสให้ผูกกรมพระราชวัง ให้ตงพระราชอาญาเขียน
โดยสับทเกิดตมจก กรมหมื่นนทรเทพชนไปกราบทูล
ว่าจกหนัก จะขอพระราชทานให้แก้เสีย จึงมีพระราช
โองการสั่งให้รบ ถึง ณ วันแรมสองค่ำ ให้ตงพระ
ราชอาญาเขียนออกต้องยกเบ็นหกสับทแล้ว ให้นำบพระบาท
ด้วย และให้ตอว่ากรมพระราชวังว่า อ้ายบีนกตาใหม่คบหา
ทำชกับมารดาเจ้ามตร เบ็นแต่ทำสภรรยา ให้เขียนถึง๗๐๐
ตายกับคานมาคบหาทำช กับส่ามภรรยาทงต้ององค แสดวกรมพระ
08 รดชบตรด้วยถงส่ามพธองคตพระองค และเจตริยพนน
โปรดให้แบ่งออกเบ็นส่ามส่วนยกเสี่ยส่องส่วน จะให้เขียน
ส่วนหน่งแต่ต้องร้อยส่ามสับทจะว่าประการใด กรมพระ

ราชวงศ์ให้การว่า จะขอรับพระราชอาญา ตามแต่จะทรง
 พระกรุณาโปรด กรมหมื่นเทพพิชเชอาคำให้การชนกราบ
 ทศพระกรุณา จึงดำรัสถามว่าเขียนได้เท่าไรแล้ว กรม
 หมื่นเทพพิชชกรกราบทูลว่า ทรงพระราชอาญาได้ ๒๐ ท่แล้ว
 จึงดำรัสสั่งว่าให้เขียนยกสำมดัดบทไปกว่าจนครบ สองร้อยสำ
 มดัดบท แล้วให้เสนาบดีและดุกขุนพิพากษาโทษว่าโทษจะเป็น
 ประการใด ท้าวพระยามุขมนตรีและดุกขุนพร้อมกันปรึกษา
 โทษ ต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายมหยรบาด จึงกราบ
 ทศพระกรุณาว่า โทษกรมพระราชวังบวรเป็นมหันตโทษ
 ถึงประหารชีวิตเบนหลายข้อ จะขอพระราชทานให้สำเร็จโทษ
 ด้วยท่อนจันทน์ตามขัตตยประเพณี จึงทรงพระกรุณาตรัสขอ
 ชีวิตไว้ แต่ให้หน้าบพระนาคา ถอดเดี่ยวจากเจ้าเบนไพร
 และเจ้าพานมเจ้าพาดังวาดยนน ให้ถึงพระราชอาญาเขียน
 อกคดะยกสำมดัดบท ให้ถอดเบนไพรจำไวกว่าจะตาย และ
 เจ้าพาดังวาดยนนอยู่สำมวงกัสนพระชนม์ แต่กรมพระราชวัง
 นน ต้องรบพระราชอาญาเขียนอกคดะยกเบนร้อยแปดดัดบท

08/04/2563

TUDC

กตบศันยัตนพระชนม์ จึ่งตารัสตั้งให้เขาศพทงต้องไปฝัง
ณ วัดชยวงศนาราม.

ในปีนั้นเจ้าพระยาราชนายกผู้ว่าทกตาไหม บัวยโรค
ชราตงแก่กรรม อัยมาประมาณสองเดือนเศษ เจ้าพระยา
ราชภักดีผู้ว่าทสมหนายก บัวยเป็นวณโรคทตงตงแก่กรรม
จึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้ กระทำ ฉาปน กิจ พระราชทานเพลิง
ตามอย่างเสนาบดีทงต้องศพเส็จแล้ว จึ่งโปรดตั้งพระยาราช
สภาวัดบ้านประตุงน เป็นเจ้าพระยาอภัยราชาผู้ว่าทสมหนายก
โปรดให้พระยาธรรมไตรโลกบ้านคตองแกตบ เป็นเจ้าพระยา
มหาเสนาบดีศรีกรมทตาไหม และทรงนหนทพระยาธรรมมา
วางอัยหาตมิได้ จึ่งโปรดเดือนพระยาบำเรอภักดีเป็นพระยา
รัตนาศเบศผู้ว่าทกรมวัง.

ดศักราช ๓๓๓๗ ปีชวดอัฐศก ถึง ณ วันแรมสิบเอ็ดค่ำ
เดือนห้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยทาง
ชลมารค ชนไปฉตองพระพุททไต้ยาศัน ณ วัดจักรสีห์แขวง

เมืองสังคบุรี ให้มิ่งงานมหรต์พลัมโกศสามวัน แดงเสด็จ
กตบยงพระมหานคร.

ในขณะนั้นพระยาราชวงเมือง ออกไปตั้งเพี้ยตจับ
ข้างเถอน ณ ท่าโคแขวงเมืองนครชัยศรี จับได้ช้างพดายงา
ต้นข้างหนึ่ง สังกัดออกจึงบอกเข้ามาให้ กราบทูลพระกรุณาให้
ทราบ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จ
พระราชดำเนินโดยทางชลมารค ออกไปทอดพระเนตรช้าง
หนักตาบดท่าโค แดงเสด็จกตบยงพระนคร ครั้นข้างหน
มกส์อนชานชานาญแล้ว ให้หน้าเข้ามาไว้ ณ โรงยอดในพระ
ราชวัง พระราชทานชานนามพระบรมไตรจักรอัครราชา.

ถศักราช ๑๓๓๕ บิณตุนพศก เดือนห้า กรมหมื่นเทพพิช
จึงปรึกษาด้วยเจ้าพระยาอภัยราชาผู้ว่าทสี่มหานายก และเจ้า
พระยามหาเสนาพระยาพระคลังพร้อมกัน แดงกราบบังคมทูล
พระกรุณาว่าจะขอพระราชทานให้สมเด็จพระเจ้าสุทกษาเชอเจ้าพา
กรมขุนพรพนตชนประดิษฐาน ณ ทพระมหาอุปราชกรมพระราช
วังบวรสถานมงคล จะได้บำรุงรักษาแผ่นดินสืบไป ฝ่ายเจ้าพา
กรมขุนพรพนต จึงทรงทำเรื่องกราบทูลพระกรุณาว่าเจ้าพ

08/04/2563

TU DC

กรมขุนอนุรักษ์มนตรีขมอย ขอพระราชทานให้เป็นกรมพระ
 ราชวงศ์จระเข้มควร จึงมีพระราชโองการตรัสว่า กรมขุน
 อนุรักษ์มนตรีหนโศกเสดา หาดคีบญญาและความเพียรมาได้ ถ้า
 จะให้ดำรงทานาคักคมหาอุปราชดำเรจราชกกงหนงหน บ้าน
 เมืองกจะเกิดภยพบตณบหายเดี่ย เห็นแต่กรมขุนพรพนต กอปร
 ควดยคีบญญาเฉดยวณตาดหตกแหดม ส้มควรจะดำรงเควต
 นครครองส้มบตกรักษาแผ่นดินสืบไปได้ เหมือนดั่งคำปรึกษาท้าว
 พระยามขมนตรีทงปวง จึงดารัสตั้งเจ้าพากรมขุนอนุรักษ์มน
 ตรีว่า จึงไปบวชเดี่ยอย่าให้กตชวาง เจ้าพากรมขุนอนุรักษ์
 มนตรีมาจชตพระราชโองการได้ กตชพระราชอาญากตองจำ
 พระทัยทตตไปทรงผนวช แดวเดัดจชนไปอยู่ ณ วัดตมด
 ปากจัน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้กระทำพระราชพิธีอุปราช
 ภิเชกณพระทงสรพรเพชญบราสาท อญเชญเจ้าพากรมขุนพร
 พนตเถดงถวดยราชยณทกรมพระราชวงบวรฯแต่มีได้เดัดจชน
 ไปสถิตณพระราชวังหน้า เดัดจอยณพระตำหนักถนกรตาย
 ในพระราชวังหลวงตามเคยเดัดจอยแต่ก่อนหน.

ครนถงณวนเดือนเจดใหม่บณณพศก กรมหมนมจตรสันทร

กราบทูลพระกรุณาว่าข้างตน พระบรมจักร พาศพหัตถนงายาว
ออก ให้จาเรญเข้าไปเกือบจะถึงไต้งาอยู่แล้ว เกรงจะดมเสีย
จึงดำรัสว่าเราจะเอาไปถวายพระพุทบาทแล้วจะปล่อยไปบ้าง.

ครั้นถึงเดือนเก้า จึงเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระ
พุทบาท ให้เอาข้างตนพระบรมจักรพาศพหัตถนงายาวไปด้วย เสด็จ
ประทับแรมอยู่ณพระตำหนักท่าเจ้าสำนักสามเสน แล้วทรงพระวอ
ชนไปถึงตำหนักท้ายพกด รุ่งชนเพลาเช้าให้กาเครื่องสด ผูกข้าง
ตนพระบรมจักรพาศพหัตถ แล้วเสด็จชนนมัสการพระพุท
บาท ทรงพระราชอุทิศถวายข้างตน แล้วให้ปล่อยไปทางคาร
เกษม ให้เวียงพระเทยนกระทำพุทชนมโกศ แล้วเสด็จพระ
ราชดำเนินกลับยังกรุงเทพมหานคร อยู่ดองสำนวนมหันต
บอกกรมการเมืองตพบรดงมาว่า ข้างตนพระบรมจักรพาศ
พหัตถซึ่งทรงถวายพระพุทบาทปล่อยไปนั้นหาไปบ้างไม่ เขามา
ในเมื่อตพบรมาอนอยุธยาตามค้ำตากดาง ส่มหนายกกราบบังคม
ทูลพระกรุณา จึงดำรัสว่าพระยาข้างหนนมจตส์งามภกตรก
เรา จะกลับมาอยู่กับเราก็คง จึงโปรดให้กรมช่างไปรับตงมา

ยังพระนคร ให้เข้าฝึกโรงตั้งเก่า พระราชทานนามผัดใหม่ชื่อ
พระพชยจักรพาพหัตถ.

ครนถง ณ เดือนสี่บีสองแรมสองค่ำ เพดากตางคนถมว่าว
พดหนักพระมหาธาตุวัดบวร โพนนทาตายตง.

ดศักราช ๓๓๒๐ ปีชวดสี่มฤทษศัก ถึง ณ วันชนแปดค่ำ
เดือนหกกตางคนเพดาเจดถม ส้มเตจพระเจ้าอยหัวทรงพระ
บระชวรหนัก ครน ณ วันแรมห้าคาเดือนหกเพดาเซาทรงพระ
เสด็จหวมา เสด็จออก ณ พระทงทรงบน คาร์สให้หาพระ
พระราชบุตรผู้ใหญ่มาเฝ้าพร้อมแล้ว ตรัสมอบราชสมบัติแก่
กรมพระราชวังบวรฯ ให้พระเจ้าดกเชอทง ๕ กรมถวายสัตย
ยอมเบนชาติตละอองรดพระบาทคอหน้าพระทง อย่าให้คค
ประทษรายตอกน แล้วเสด็จกตบยงพระทงบรยงกรตนาสน
เพดาหาโมงเคษ ทรงพระเสด็จหวมาเซาทพระบรทม ณพระ
ทงทรงบน ถึงเพดาเทยงแดงหาบาทบรทมตม จะเสด็จไป

08/ องพระบงคน หดวงราชรัชษาหดวงราไซหมอนวดพะยงพระองค
ให้ทรงยนชน พระวาตะปะทะพระเนตรวกลกตบชอนชน หาย
พระทยตงตงเตยงกรนพระหตถคควาจบหดกษยมิใครจะถก หมอ

นวดทั้งสองประคองให้เอนพระองค์ลงบรรทม แล้วยกวางอยู่
งานนวดแก่พระวาทะ.

ขณะนั้นกรมพระราชวังบวรฯ ให้ไปเชิญเสด็จกรมหลวง
พิพัฒน์นครราชสีมา และเจ้าฟ้าจันทวดี เจ้าฟ้ากรมขุน
ยี่สารเด่น และพระเชษฐภคินีทั้งปวง กับทั้งพระราชบุตรธิดา
วงศ์นางวงศ์มาพร้อมกัน.

ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีซึ่งทรงผนวช อยู่ ณ วัด
ถมุดได้ทราบข่าวทรงพระประชวรหนัก ก็ตามผนวชเสด็จลงมาอยู่
ณพระตำหนักสวนกระต่าย และเจ้าอาทศยราชบุตรกรมพระราช
วังซึ่งทรงผนวชออกก็ไปเชิญเสด็จเข้ามาณพระที่นั่งทรงบนแยม
ฉากทอดพระเนตรดูสักครู่หนึ่งก็เสด็จกลับไปยังสวนกระต่าย.

ครั้นเพลาบ่าย ๔ โมงเศษ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จ
สวรรคตพระชนมายุได้ ๗๘ พรรษา เสด็จดำรงราชสมบัติ
อยู่ได้ ๒๕ ปีเศษ.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔

(กรมขุนพรพินิต)

ในขณะนั้นกรมหมื่นเทพพิชจเชิงเฮาพระเจ้าแสงดาบ พระ
แสงกระบี่ พระแสงงาว ทฆาตชน สั่งให้ขุนพิชชกรศึกษาชาวท
เชิงตามเสด็จกรมพระราชวังไปณพระตำหนักถ่วงกระต่าย และ
กรมหมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเตพภักดี เสด็จเข้าไปข้างใน
เชิงเฮาพระเจ้าแสงบนพระที่นั่งบรรยงกรัตนาศน์ เหาไปตำหนัก
ศาตาดวงทองถัน และกรมหมื่นเทพพิช กรมหมื่นจิตรสุนทรจึง
ตรัสสั่งเจ้าพระยาอภัยราชาพระยาพระคลัง พระยารัตนาธิเบศ
ให้บิดประตพระราชวังตามธรรมเนียม พอเจ้าฟ้ากรมขุน
อนรักษมนตรเสด็จมาตรัสเรียกกรมหมื่นเทพพิชออกไป สั่ง
ให้เชิญหีบพระเจ้าแสงไฟทองถัน เหาไปตำหนักถ่วงกระต่ายทองถัน
กรมหมื่นจิตรสุนทรเห็นดังหนักตกพระทัย เสด็จกลับไปที่ตำหนัก
ศาตาดวงทองเบงทออยู่.

ครั้นเพลาจะใกล้พลบค่ำ กรมพระราชวังบวร งามพระ
 บัณฑิตให้หาท้าวพระยาชาติตดระอองชดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ซึ่งประชุมพร้อมกันอยู่ ณ ศาลาดอกขานเข้ามาเฝ้า ณ พระตำหนัก
 ส่วนกระต่ายจะปรึกษาราชการแผ่นดิน.

ฝ่ายขุนอนุรักษ์ภูธรชาติตดระอองในกรมหมื่นสุนทรเทพ พาเอา
 คน ณ ตำหนักสระแก้วประมาณร้อยเศษ ขึ้นข้ามกำแพงวัด
 ศรัทธาเพชฌัญและกำแพงโรงรถเข้ามาบรรจบคนในกรมหมื่น
 จิตรสุนทร ณ ตำหนักศาลาดอก และชนพพชภักดีชาติตดระอองใน
 กรมหมื่นจิตรสุนทร พาคนเข้าไปกระทั่งทำต้ายบ้านประตูโรง
 แดงนอกเข้าไป เอาบันนกดับและศีลตราวธมาถอบเขื่อนมาก.

ในเพลาเย็นวันนั้นพระราชาคณะหารูป คือ พระธรรม
 โคตมวัดธรรมกราชหนึ่ง พระธรรมเจดีย์ วัดสวนหลวงศัพ
 สวรรคหนึ่ง พระพุทธโฆษาจารย์ วัดพุทธไสยาสน์หนึ่ง พระเทพ
 มุนี วัดกฐินาถหนึ่ง พระเทพกระวี วัดพระรามาวาสหนึ่ง แต่
 พระเทพมุนีนั้นมรดกตั้งมากกวาทงนนั้น เข้ามาพร้อมกันอยู่ณทม
 สังฆ ครั้นเพลาประมาณทุ่มเศษ จึงมีพระบัณฑูรให้มานมนค
 เข้าไป ณ พระตำหนักส่วนกระต่าย ครั้นอาราธนาพระราช

คณะทั้งห้ารูป มีพระเทพมุนีเป็นประธาน ให้ไปว่ากล่าวเจ้า
โศมเจ้าสามกรม ให้มาสมัครสวามิภักดิ์โมฆะสามัคคีด้วยกัน
ตามพระราชโอวาทครุฑสั่งไว้ และพระราชาคณะทั้งห้าไปเจรจา
ถึงสองกตบ จนเพลาตกยามเศษจะใกล้รุ่ง เจ้าสาม
กรมจึงมาเฝ้ากระทำสัตยถวายเป็นเจ้าสามพระองค์.

วังสวนรมย์นอกคานาเพลาเช้า จึงเสด็จมาพร้อมกัน ณ
พระที่นั่งทรงบนตงพระบรมศพ แลวอัญเชิญเข้าพระโกศ
นำชนประดิษฐานไว้บนพระที่นั่งบรรยงกตนาถนั้น.

ครั้นถึงวันแรมดับแสดคานาเพลาบ่าย หมื่นกรมต้นทรเทพ
กรมหมื่นเสด็จพกต เสด็จมาเฝ้ากรมพระราชวัง และกรมขุน
อนรักษมนตรี ณพระตำหนักตอก ขณะนั้นพระราชบิดาทร
ครุฑปรึกษาเป็นความตบกกกรมขุนอนรักษมนตรี สั่งให้วาง
คนไวพร้อมและเจ้าสามกรมมีทนต์พระองค์ จึงให้กรมเอากรม
หมื่นต้นทรเทพไปจำไว้ ณหอพระมนเทียรธรรม ให้กรมเอากรม
หมื่นเสด็จพกตไปจำไว้ ณตึกพระคดงค์ภรัต ให้กรมเอากรม
หมื่นจตุรต้นทรไปจำไว้ ณตึกพระคดงวเศษ แลวครุฑสั่งเจ้า
อาทตยวาเขาทำแก่พระบิดาเจ้าฉนโตจึงกระทำตอบแทนฉน.

แผ่นดินสมเด็จพระนพรัตน์

ครนถง ณ วันแรมสี่ค่ำค่ำ จึงมีพระบรมราชโองการให้ตั้ง
 พระราชอาญา ตำรวจโทษ เจ้ากรมกรม ณ พระคลังวเศษ แห่ง
 เดียวกัน และกรมหมื่นสุนทรเทพนพระทัยอ่อน ร้องไห้
 วอนผิดผ่อนเพลาไป แต่กรมหมื่นเสด็จพสกคณนาพระทัยของอาจ
 มิได้ย อทชคคความตาย ตรัสให้ตั้งเจ้าพวจะกตวตายโย
 ธรรมดาเกิดมาในมหาประยวเศวตฉัตรตั้งน ใครจะได้ตายค
 ออกตักกคน และกรมหมื่นจตรสุนทรนนงยอมได้ตรัสประการ
 ไต เจ้าอาทตยจตั้งเจ้าพนกงานให้ตั้งทอนจนทนต์สำเรจโทษ
 เจ้ากรมกรมสุนพระชนมแดว ให้เอาพระศัพทงสำไปฝัง ณ
 วัดโคกพระยา ตามโบราณราชประเพณี.

ครนถง ณ วันชนหกคา เดือนเจด ท้าวพระยามชมนตร
 ทงหลายจึงให้ตั้งการพระราชพชปราบดาภิเศก ณ พระที่นั่งสร
 เพชญปราสาทอญเชญสมเด็จพระเจ้าอยหวกรมพระราชวงบวง
 เสด็จเถดงถวดยราชมให้ตั้งยศมบตส์บตส์นคตวงศ์ดารงพภพ
 กรงเทพมหานครบวรทวาราวดีศรีอยุธยา.

08/04/2563

TUDC

ฝ่ายพระเชษฐาธิราชกรมขุนอรุณรักษมนตรนน พระทัย
 ปรารถนาราชสมบัติ มิได้เสด็จไปอยู่ทอน เสด็จชนไปอยู่บน

แผ่นดินสมเด็จพระนพรัตน์

๓๗๕

พระที่นั่งอัมรินทร์ ส้มแดงพระเจ้าแผ่นดินมรุตจะทาประการ
ใดด้วยร่วมพระอัครเดยวกันจงทรงพระราชดำริจะยอมถวายราช
สมบัติ และพระองค์เสด็จดำรงราชอาณาจักได้อยู่ได้ ๓๐ วัน
กรณถึง ณ วันแรมค่ำหนึ่งเดือนเจ็ด จังเสด็จพระราช
ดำเนินไปเฝ้าสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช กราบทูลถวายราช
สมบัติแล้ว ถวายบังคมจะลาออกทรงผนวช.
ถึง ณ วันเดือนแปดข้างขึ้น ก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่ง
ศรีสัมฤทธิ์ขยเบนกระบวนพยุหยาตราแห่ออกไปทรงผนวชณวัด
เดิม แล้วเสด็จมาอยู่ ณ วัดประดู่.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓

(พระที่นั่งสุริยามรินทร์)

และในเดือนแปดข้างขึ้น ท้าวพระยามฆมนตรีทงหลาย
กให้ตงการพระราชพิธีราชาภิเษกณพระที่นั่งสุริยวงษ์ปราสาท
อัญเชิญสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ขึ้นผ่านพภพเสวยมไห
สุริยสมบัติสืบไป ถวายพระนามสมเด็จพระบรมราชามาหาก็คือ
บวรสุจริตทศพิชธรรมชเรศเชษฐโศกนายกอุดมบรมนาถบรม
บพิตร พระพุทธเจ้ากรุงเทพมหานครบวรทวาราวดีศรีอยุธยา
และการพระราชพิธีราชาภิเษกในปีชวดสัมฤทธิศกนั้น ถึงสอง
ครั้งเนื่อง ๆ กันไป.

อยู่มาประมาณเจ็ดวัน กรมหมื่นเทพพิชคิดถึงพระองค์
ว่าเป็นเจ้าผู้ใหญ่ เกรงพระเจ้าแผ่นดินจะมีความรังเกียจพระทัย
ไม่เตียง ก็จะมีชพตบุตรชายเหมื่อนเจ้าด้ามกรม จึงเข้าไป

กราบทูลถวายบังคมลาออกทรงผนวช ครั้นทรงพระอนุญาต
แล้วก็ไปทรงผนวชอยู่ ณ วัดกระโจมน.

08/04/2563

TUUC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๓๘๑

สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึ่งมีพระราชโองการโปรด
ให้ตั้งกรมหลวงพพรหมนทรพระราชมารดา เป็นสมเด็จพระพัน
ปีหลวงกรมพระเทพามาตย์ แล้วโปรดตั้งเจ้าอาทิตย์เป็นกรม
หมื่นพททกษภเบศร์ ตั้งนายบดินทร์เจ้าจอมเพงเจ้าจอมแม่มพระ
ถนอมเอกนถ เป็นพระยาราชมนตรีบรรณรักษ์จางวางมหาดเล็ก
ตั้งนายฉมฉนองเป็นจมนครศรีธรรมราช.

ครั้นถึงเดือนธันวาคม สมเด็จพระพันปีหลวงกรมพระ
เทพามาตย์ทรงพระประชวรหนักเสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินจึงให้แต่งพระศพไว้พระโกศแล้ว อนุเชิญขึ้นประดิษ
ฐานบนพระที่นั่งบรรยงกวิธนาถน์ เคียงกันเป็นสองพระโกศ.

ฝ่ายพระยาราชมนตรีบรรณรักษ์นน เข้าออกในพระราชวัง
ทั้งกลางวงนอกถางคน ไม่มีใครว่ากล่าวห้ามปรามได้ แล้วเจรจา
คำหยาบประมาณหมื่นชั่งนางผู้ใหญ่ให้ใดความเจ็บแค้น เจ้า
พระยาอภัยราชามีความโทมนัส จึ่งปรึกษาด้วยพระยายมราช
พระยามพขรบริ หมื่นเทพเสนา กับนายจ้อย นายเพงจัน อัน
เป็นคนสนิทไว้วางใจว่า พระเจ้าแผ่นดินชอบเตียงพระยาราชมนตรี
จมนครศรีธรรมราช มัจจกาเวบกระทำการหยาบช้ำต่าง ๆ ไม่ช้า

๓๘๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

บ้านเมืองก็จะเกิดจลาจลเป็นแท้ อนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
ก็ตรัสมอบราชสมบัติแก่พระพุทธรเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวช จะได้
ทรงมอบราชสมบัติให้แก่ พระองค์ นหาม ไตตรัส ท่านายไวว่าถ้า
จะให้พระองค์ครองสมบัติ บ้านเมืองก็จะพบตลบหาย ควร
จะคิดกำจัดพระองค์นเลยจากเค็ดตณัตร์ จะไปเชิญเสด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงผนวช นนให้ตามผนวชออกมาเสด็จราชสมบัติ
คงเกา บ้านเมืองจึงจะเป็นสุข พระยายมราช พระยาเพชร
บรจงวา ซึ่งจะคิดการทงนเบนการใหญ่ จำจะไปทตปรักษา
กรมหมนเทพพพชตก่อน ด้วยเชื่อเป็นเจ้าผใหญ่จะเห็นควรไม่
ควรประการใด เจ้าพระยาอภัยราชาชอบด้วย กรมเพดาคา
จึงพากันไปณวัดกระโจม เขาเผากกรมหมนเทพพพช แต่
กราบทตปรักษาตามคตซึ่งคตกนหมนกรมหมนเทพพพชตรัสว่า
หากเห็นด้วย แต่เกรงว่าชนหลวงหวัดทานจะไม่ยอมส้กออก
มาครองสมบัติ เราจำจะไปทตปรักษาพระองค์ทานตก่อน ถ้า
ทานยอมด้วยแล้วจงคตทาการ.

08/04/2553

ครนคากอนหนง กรมหมนเทพพพชกับชนนางทงตคน
ก็พากันไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวชณวัดประดู่ แล้วกราบ

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๑๘๓

ทอดความซงคคกนหน ครนได้ทรงทราบจึงตรัสว่ารูปเป็นสมณะ
จะคิดอ่านการแผ่นดินดวยนหนไม่ควร ท่านทงปวงเห็นควรประ
การใดก็ตามจะคิดกนเถด กรมหมนเทพพพรกับชนนางทงสัก
เข้าใจว่าทรงยอมแล้ว ก็ทลตลกดบมา.

ฝ่ายพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวชจึงทรงพระดำริว่า คนเหล่านี้
คิดกบฏจะทำการใหญ่ ถ้าเขาทำการสำเร็จจับพระเชษฐาได้
แล้ว เขาก็จะมาจับเราเสียด้วย จะยกกรมหมนเทพพพรชน
ครองสมบัติ เราต้องคนพนองก็จะพากันตาย จะนั่งไวมได้
จำจะไปทูลพระเจ้าฟโห้พระองค์จึงจะชอบ ครนรงชนเขาจึง
เสด็จเข้ามาในพระราชวง เขาเฝ้าพระเชษฐาธิราช ถวายน
พระพรแถดงรหัดเหตุนนให้ทราบ ส่นทกประการ แล้วถวายน
พระพรว่า อาตมภาพเป็นสมณะจะเกยวของสักขาบท จะรับ
พระราชทานแต่ชวดคนเหตารายอย่าให้ถึงตาย แล้วถวายนพระ
พรตลกดบไปอาราม.

08/04/2535 สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงมีพระราชโองการตรัสตั้งเจ้ากรม
ปลัดกรมพระตำรวจทงแปดกรมให้ไปจับคนเหตาราย ให้ข่าว
ปรากฏไปว่ามผู้เป็นใจทกมาพองว่าคิดการกบฏ ได้ตัวแต่เจ้า

๓๘๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

พระยาอภัยราชา พระยายมราช พระยาเพชรบุรี นายจุย ลักคน
ให้ตั้งพระราชอาญาเขียนแล้วจำไว้ แต่หมนทพเส่นากับนายเพง
จนนหันไปหาได้ตัวไม่.

ฝ่ายกรมหมนเทพพชรทราบเหตุกั้นจากวัดกระโเจม ไป
อย่ณวัดพระแพนงเซ่ง ครองนเจ้ากรมปลัดกรมและข้าในกรม
ทองปวง มีความกตัญญูสวามภักดรักเจ้า มาพร้อมกันเป็น
อันมาก ช่วยกันตั้งค่ายล้อมวัดโเวของกนรักษาเจ้าของตน
ตำรวจติดตามไปจับกรมหมนเทพพชรนหมได้ตัว พวกข้าใน
กรมออกบองกันไว้ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ
จึงแต่งข้าหลวงทูลลาไปทตแก่กรมหมนเทพพชว่า ทรงพระ
กรุณาจารย์ว่าเจ้าเป็นคนสตัยขอ เกิดเหตุทงนเป็นเพราะเจ้า
กรมปลัดกรมคิดอ่านเอง ให้เจ้าส่งตัวเจ้ากรมปลัดกรมมา
ถวายโดยดี ทรงพระกรุณามีได้เอาโทษแก่เจ้า ๆ กรมหมน
เทพพช กตวพระราชอาญากริบว่าจะส่งตัวให้ เจ้ากรมปลัด
กรมรู้ตัวกั้นไปทงบุตรภรรยา แต่ปลัดกรมหนีไปผูกคอตายเสีย
เจ้ากรมนนหารว่าหนีไปแห่งใดไม่ ตามไม่ได้อัว พวกข้าใน
กรมกแตกหนีกระจัดพตคพรายกั้นไป แต่ตัวเจ้ากรมหมนเทพ

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๓๘๕

พพชนนพาบตรชายหลายองค์หนีไปข้างตะวันตก พวกข้าหลวง
ไปติดตามจับได้ ให้นำพระแท่นดงรัง กรมเอาตัวมาถวายกับทง
บุตร ทรงพระกรุณาให้ส่งออกคุมตัวไว้.

ฝ่ายกำนันทศขงออกไปตั้งภาทวปครงกอนนหน ตั้งพระ
ตั้งขมแตง กตบเขามา จึงทรงพระกรุณาให้แต่งกำนันใหญ่
ใหม่ขาดสัมฤทธิศกนหน แดงให้อาราธนาพระวิสุทธชาจารย์ พระ
วรญาณมุนี พระราชาคณะสงององค์ กับพระตั้งขมอันคบ
ด้ามรูปเบ็นหารูป ตั้งกำนันไปตั้งภาทวปอกครงหนงกบด้วย
ข้าหลวง ออกไปผดตพระตั้งขมขงไปครงกอนนหนไห้กตบเข
มาพระนคร แดงให้ออกกรมหมนเทพพพชตงกำนันไปปลดอยเดี่ยว
ณเกาะตงภาทวข แดงดาร์สั่งไห้ทำเมรุมาศขนาดใหญ่ ขอเจด
วาสองศ์อก แดงการพระเมรุนนแปดเดือนจึงดำเรจ.

ครนตศกกราช ๓๓๒๓ ปีเถาะเอือกศก ถึง ๓๓๒๓ ๓๓๒๓
เดือนห้า สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงให้เชิญพระโกศพระ
บรมศพสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง แดงสมเด็จพระพนบ้หลวงไป
ชนพระมหาพชชราชรถทงสงองรถประดับด้วยรูปสัตว์และเครื่อง

๓๘๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

แห่งปวงแห้วไปเข้าพระเมรุมาศ ให้มีงานมหรตต์พดุมโกชและ
สดับปกรณ์ ทรงถวายไตรจักรบริหารและไทยทานต่าง ๆ แก่
พระสงฆ์เป็นอันมาก ครบเจ็ดวันแล้วถวายพระเพลิง ครั้นดับ
พระเพลิงแล้วแจ้งพระรูป พระสงฆ์สดับปกรณ์ออกสรวอยรูป
แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกศน้อย ให้เข้ามาบรรจุไว้ ณ ท้าย
จрнаพระมหากวหารวัดพระศรีรัตนเพชคาราม ตามโบราณ
ราชประเพณีสืบมา.

ฝ่ายข้างพกามประเทศพระเจ้าออดองพราญมรดองผครอง
เมืองรัตนสังค เมอมชยชานะแกรามญแล้ว ก็ได้เป็นอธิรา
ธิบดีในอาณาเขตแผ่นดินพมาทางต้น จึงให้ราชบุตรทงหกองค์
แยกกันไปครองหัวเมืองต่าง ๆ ให้มั่งคอกราชบุตรผู้ใหญ่ไป
ครองเมืองตเปะเยียงให้มั่งระไปครองเมืองบัตู ให้มั่งไปไปครอง
เมืองอะเมียง ให้มั่งเวงไปครองเมืองปดง ให้มั่งจุไปครอง
เมืองปคาน ให้มั่งโพเซียงไปครองเมืองแปงคแต่ ให้ดีโคะ
มหาธิรยोजनाผู้เป็นอนุชานัน ไปครองเมืองตองอ พระราช
ทานเครื่องอุปโภคบริโภคโดยควรแก่อาณาศักดิ์ แล้วให้เกณฑ์
กองทัพพดพมาทางปวง จะยกไปคิดตามรามญตเมืองย่างกุ้ง

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๓๘๗

ให้มิ่งดอกกราชบุตรผู้ใหญ่ อัยการรักษามืองรัตนสังคกับพดหมน
หนงแถวให้เดอกรรพดทหารทมมอหมนหนง ชางเควอง
สองรอย มาด้รอย เทรยมไวให้พรอม.

ครนถงวนโคมหาพชยฤกษ พระเจาอดองพราญ ก
ให้คาเนนทพทงบกทง เรอดงมาถงเมองปรอนหยดทพอยทนน
ให้กองหนายกถวลงมาตเมองยางกง ตงคายดอมเมองไว
ไดรบกับพดรามญเบนสำมารถ ถงดำมเดอนจิงหกเอาเมอง
ยางกงได กองทพรามญแตกพ่ายถอยไปตงมทรกษามेองเสียง
ทพหน้าพมายกตามไปดอมเมองเสียง ทพหดวงเดอนลงมาตง
อย ณ เมองยางกง เรงให้กองหน้าเขาตหกเอาเมองเสียงให้
จิงได และพดรามญศอรบบองกนเมองเบนสำมารถ ซ่าพม่า
ตมตายเบนอนนมาก เขาปถนเบนหลายครงไมไดแตตงรบกนอย
ถงสัดอน ฝ่ายรามญอยไนทตอมชดเสียบยงอาหารจะตั้งกนม
ได กอดอยากอดโรยเหลชกาดง จิงแหกหนออกจกเมองไน
เพดกถางคน ถอยทพไปเมองหงสาวดี พม่าเขาเมองใด ๆ
จุดถตั้งชองแตะผคนครอบครวเบนอนนมาก พระเจาอดองพราญ
ทราบวาไดเมองเสียงแล้ว กยกทพหดวงมาตงอยไนเมอง

แต่งราชชิตากับทั้งบรรณาการและราชสำนักอ่อนน้อม ให้ชน
นางรามัญนำออกไปถวายมิ่งดอง ณ เมืองซึ่งสร้างใหม่นั้น.

ฝ่ายพระเจ้าอติองพราญ ไตรราชชิตาและทราบในราชสำนัก
หนักส่งนายทัพนายกองทั้งหลายให้จัดการบรรออยู่ประมาณ
สองวันสามวัน.

ฝ่ายพระยาอปราชชา พระยาทละ ตตะบัน และท้าวพระยา
สังรามัญทหารทั้งหลาย ชวนกันโกรธพระยาหงส์าวดี ด้วย
มีความระอาอภัยภัยแก่พม่านก จึงคิดพร้อมกันมิได้ทูลพระยา
หงส์าวดีให้ทราบ เพศากกลางคนกคุมพลทหารประมาณหมื่น
เศษเบ็ดประทเมืองออกไป ยกเขาปล้นค้ายพม่าแตกถึงเกา
ค้าย ข่าพมพม่าตมตายเบอนอนมาก ก็เขาตั้งรักษาอยู่ในค้าย
ซึ่งตใดนน.

พระเจ้าอติองพราญทราบความอญกดับ ออกมาตค้ายไค
หลายค้ายตงหนักทรงพระโกรธ ตรัสว่าพระยาหงส์าวดีเดียดตย
ดอดวงเรา ๆ จะตเขาเมืองให้จงได้ แดวส่งนายทัพนายกองให้
จัดแจงการรบให้เข้มชนชนกว่าแต่ก่อน.

ฝ่ายพระยาหงส์าวดีแจ้งว่าพลทหารไคชยชานะแก่พม่าก

๓๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยamarinทร์

มีความยินดี จงว่าท่านทั้งปวงไม่พึงเรา ชวนกันออกรบพม่าได้
ชยชานะแต่ตัวเราเคราะห์ร้ายเสียบรรดาคนหนึ่งก็แล้วไปเกิด เราจะ
คิดทำสงครามกับพม่าด้วยท่านทั้งปวงสืบไปอีก แล้วก็สั่งให้
จัดแจงการป้องกันเมืองเบ็นด้ามารถ.

ฝ่ายพระเจ้าอโศกพราย ก็ให้พลทหารชดชนมตดินบัน
เบ็นกอนกองใจเบ็นอนมาก สั่งเส่มอก้าแพงเมืองเบ็นหาดาย
กอง แล้วให้ไตตอนพวกมอญเซตยทั้งหาดายมาให้ชนกอนดิน
เข้าไปถมตงในคเมืองเบ็นด้ามแห่ง ดะแห่งดะแห่งให้ถมกว้าง
สืบว่า แตกมอญตงเจตจนเจตคนชาวเมืองชงชนอยประจำ
รักษาหนาทเซงเทนยงบนใหญ่ชอย ออกมาตองคนชงถมตนน
ตมตายมากกว่ามาก นายทพนายกองพม่าเร่งชบตอนมอญ
เซตยให้ตงมตงไปตงกอนดินดะศัพคนชงตายนนจนเคมคเคมค
ตงตงด้ามแห่ง พระเจ้าอโศกพรายจึงสั่งนายทพนายกองให้
ยกพลทหารชามคเมืองเขาไปตงด้ามถน เร่งเขาปล้นเขา
เมือง ชาวเมืองยกออกมาตอรบเบ็นด้ามารถ ดะมอญพม่า
ฆ่าพนกันตายตงมากกว่าตงสองฝ่าย พลพม่ายกหนนหนอง
กันเขาไปมิได้ตอชอย ฝ่ายรามญเห็นเหตุอกาดงกลาดชอย

08/04/2563

TUĐC

ศรี...

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๓๕๑

เขาเมือง พมายกคตตามเขาเมืองได้ แตรบกนอยถง
เจดเดือนเคษจิงโตเมืองหงสาวดี และพระเจ้าอดองพราญ
กระทำการสงครามกับรามัญ ตงแตกเมืองยางกงเมืองเสียง
ถงบัจนตเมืองหงสาวดีโดนน เคษจิงเสร้างการคัก ให้จับพวก
มอญเชดย ทงคฤหัตถ์และสมณะมาเสียดวยขนาดวยเพดงดวย
คัสตราวุธต่าง ๆ ตายมากกว่ามาก และจับตัวพระยาหงสาวดี
และพระยาอปราชา พระยาทละ และพระญาตวงค่าท้าวพระยา
สมิงรามัญทงปวง กบทงครอบครัวอพยพชาวเมืองเบื่อนหมาก
ให้กวาดต้อนชนไปก่อนแล้วทพหดวง จึงเลิกตามชนไปยงเมือง
รัตนสังคตอภายหลัง แดตตะบันนนหนีไปได้ให้พลทหารไป
ตามจับไม้ไตคว และสมิงแซงมโตเป็นเจ้ารามัญอยู่ไตเจดบ ก
เสียดเมืองแกพมา.

เมอบัจจอนคักกนน อสนับาดตงในเมืองรัตนสังคในวณ
เดยวกนถงสับหลแห่ง โหรทำนายว่าพระเจ้าอดองพราญจะมี
เดชานภาพมากแผ่ไปในนานาประเทศทงปวง.

08/04/25๒๒ TUDC
ครงนพพระเจ้าอดองพราญ กเบื่อนอัสราชาในพุกาม
ประเทศและรามัญประเทศทวทงถน และวางคักบารุง ช้าง

๓๕๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

มารพดอยสำมบี จึงให้เกณฑ์กองทัพพมดจนกรรจดาเครื่องสำม

หมนหาพน ข้างเครื่องสำมรอยเค็ช มาหารอย สรรพด้วย

เครื่องนาฬารพาวช คัดจะยกมาตกรงเทพมหานครรอยชยา.

ครนถงบเถาะเอกคักนน พระเจ้าอดองพราญมงดองกับ

ม่งระราชบุตรทตอง กยกทัพหลวงทงทางบกทางเรือ ออก

จากเมืองรัตนสังค ให้ม่งดองราชบุตรผู้ใหญ่อยรักษาเมือง

แฉวกดงมาพร้อมทัพกนอย ณ เมืองปรอนในเดือนห้าตนับ

ให้กองหน้ายกดงมาตงอย ณ เมืองย่างกงจตแฉงเล็บยงอาหาร

ตอเรือรบเรือดาเตยงอยเจดเคอน ครนพร้อมเล็วจแฉว ถง

ณ เดือนสี่บเอค จึงยกทัพหลวงทงทางบกทางเรือ ดองรามัญ

ประเทศมาตเมืองทวาย ไตเมืองทวายแฉวกดงทพอยทนน.

ครนถงเคอนอาย กรมการเมืองตะนาวศรีรบอกหนึ่งตอ

ชาวคักเขามาณกรงเทพมหานคร วาเจ้าพมาชอมงดองยกกอง

ทัพมาประมาณสำมหมนเค็ช ตไตเมืองทวายแฉวจะยกมาต

เมืองมฤตเมืองตะนาวศรี โภษาชบตกราบทุดพระกรุณาตาม

หนังสือขอราชการคัก.

สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสสั่งเสนาชบตให้เกณฑ์

0870472589 TUBC

กองทัพ ขณะนั้นพระยายมราชเป็นโทษอยู่ จึงโปรดให้พระ
อินทรราชรองเมืองเบนพระยายมราชเป็นแม่ทัพ ให้พระยา
เพชรบุรีเป็นทัพหน้า พระยาราชบุรีเป็นยกกระบัตร พระ
สัมทรสงครามเป็นเกยกาย พระชนบรกับพระนนทบุรีเป็น
ทัพหลังถอพุดตามพันเศษ พร้อมด้วยช่างมาเครื่องศัสตราวุธ
ยกไปทัพหนึ่ง และให้เกณฑ์ออกทัพหนึ่ง โปรดให้พระยา
รัตนาคเบศ์ฉวาทกรรมาเป็นแม่ทัพ และจัดเอาท้าวพระยาอาดำ
เป็นยกกระบัตรเกยกายทัพหน้าหลัง ถอพุดสองพันเศษ สรรพ
หูกเหตาดด้วยช่างมาเครื่องสรรพาวุธให้ยกหนุนไปอีกทัพหนึ่ง.

ขณะนั้นชนรองปลัดชู เป็นกรมการเมืองวเศษชยชาญ
เข้ามารบอาดำกับไพร่สรอยเศษขอไปรบพม่าด้วย จึงโปรดให้
เบนกองอาสาสามารถกองหนึ่ง ให้ไปในกองทัพพระยารัตนา
คเบศ์ และท้าวพระยานายทัพนายกองตงต้องทัพถกราบถวายบัง
คมตา ยกกองทัพออกจากพระนครเนื่อง ๆ กันไป และทัพ
พระยายมราชไปตั้งค่ายรบอยู่ตำบลแก่งค้ม ทัพพระยารัตนา
คเบศ์ไปตั้งค่ายมั่นอยู่ ณ เมืองกยบุรี จึงทรงพระกรุณาโปรด
ให้เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองตงปวงได้ค่อนเลขสำหรับเมืองเขา

๓๕๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

มาช่วยรักษาพระนคร และครอบครองหัวเมืองทั้งปวงนั้น ให้
ยกย้ายหลบหนีเขาซ่มซอนอยู่ในป่า อย่าให้ซำคักจับเอาไปได้.

ฝ่ายทัพหน้าพม่า ซำคักยกมาตีเมืองมฤตเมือง ตะนาว ศรี
เจ้าเมืองกรมการ สืบบ้านทานมิได้ ก็แตกฉานพ่ายหนีพา

ครอบครองอพยพเข้ามา พม่าได้เมืองมฤตเมืองตะนาวศรีทั้ง
สองเมืองโดยสะดวก แล้วบอกไปถึงทัพหลวง ณเมืองทวายพระ

เจ้าอดองพราหมณ์ยกทัพใหญ่มาตั้งอยู่ ณ เมืองตะนาวศรี จึงให้
มังระราชบุตร กับแม่จระราชา แม่จระ แม่จ้อง ถอพตสอง

หมื่นเบงกองหน้า ยกดวงมาก่อน ทัพหลวงพดหม่นหาพนจึง
ยกตามมาภายหลัง และกองทัพหน้าพม่ามาถึงทัพพระยายมราช

ซึ่งตั้งค่ายรบอยู่ ณ แก่งค้มกยกเขาต ทัพไทยน้อยตั้งบ้านทาน
มิได้ ก็แตกฉานในเพลาเดียว และพระยารัตนาธิเบศร์ได้แจ้ง

ว่าทัพพระยายมราชแตกพ่ายแพ้วมา จึงเกณฑ์พดหารอยเขา
บรรจบกองขุนรอนปลัดชูแก้วให้ยกไปรับทัพพม่า ไปตั้งอยู่

ตำบลหวาชาวมชายทะเล
08/04/2563 TUDC
ฝ่ายทัพหน้าพม่ายกมาถึงถนนพดเขาต ขุนรอนปลัด

ชูแก้วตั้งตัวกับทัพพดหารทงนน ก็กรุกกันออกโจมตีทัพพม่า

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๓๕๕

รบกันด้วยอาวุธถึงตมบอนพนแทงพม่าตมตายเป็นอันมาก
และตัวขรองปลัดขุนหน่อคาบต้องมอวงเขามากดางค์ก พน
พม่าตายตมลงไปกายกันตั้งขอนไม้ แต่รบกันอยู่แต่เช้าจนเพล
เที่ยง พตพม่ามากกว่าเป็นหลายเท่าไม้ทอถอย เยียดยดหัน
เนื่องกันเขามาครอบ จนขรองปลัดชเห็นอยออันสั้นกาดง
ดงพม่าจบเป็นไปได แลวให้พตทพชางชบชางเขายาเหยียบ
พตทหารไทยตมตายเป็นอันมาก ได้กันลงไปไนทะเล จนหน้า
ตายบ้างปลากันเสียบ้าง ทรอดหนกตบหนนอย มาแจ้งความ
แก่พระยารัตนาธิเบศ์ ๆ กตกใจกลัวไม่ยสู้รบ เร่งเลิกทัพหนีมา
กบตงทัพพระยายมราช พากันพายหนีพม่าชาคักกตบมายังพระ
นคร ขนเผากราบทตพระกรณาวาคักกหนกเหตอกาดงจิงพาย.

ฝ่ายทัพหน้าพมามากยกมาทางเมืองกย เมืองปราณ เมือง
ชะอำ เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี จนถึงเมืองสุพรรณบุรี
ไม่มีหัวเมืองใดตอรบแตกหนีไปสิ้น ทพหดวงกยกตามมาตงอย
ณ เมืองสุพรรณบุรี ขณะนั้นขุนนางและอาณาประชาราษฎรทง
หลาย ชวนกันไปกราบทตวงวอนพระเจ้าอยู่หัววัดประดู่ เขิญ
เสด็จตามนอชออกมาช่วยราชการแผ่นดิน พระเจ้าอยู่หัวมพระ

๓๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ทศกัณฐ์พาไพร่ฟ้าประชากร เกรงพระนครจะเสียแก่ข้าศึก จึง
ตามนวงษ์ออกมาช่วยราชการพระเชษฐาธิราช รักษาแผ่นดิน
บองกนพระนคร จึงมีรับสั่งโปรดให้ถอดเจ้าพระยาอภัยราชา
พระยายมราช พระยาเพชรบูรณ์ออกจากโทษ ให้คงทณาคักกิด
ว่าราชการตามเดิม แล้วให้กวาดต้อนไพร่พลเมืองและครอบครัว
ครัวเลี้ยงอาหารเขาพระนคร และกำแพงเมืองตามหน้าพระ
ราชวงศานางรมนนาน เดิมแต่ชนเดิวกวให้ก่อกำแพงชนใหม่
ภายนอกอกชนหนึ่งตักกวกำแพงเดิม และให้เอาไม้ซอหนัก
ชนผูกแขวนตามใบเสมาและบักเบนเขอนบิตประตบกนาทางต้น
แล้วให้เอาบนดอบนหดกชนตงรายเรียงบนเชิงเทิน เกณฑ์พล
ทหารชนประจำรักษาหน้าทรอบพระนคร แล้วให้เกณฑ์กองทัพ
โปรดให้เจ้าพระยามหาเสนาเป็นแม่ทัพ กับพระยารัตนาธิเบศ
พระยายมราช พระยาราชวงศัน และข้าราชการทงปวงยก
กองทัพใหญ่พลตองพันเคษออกไปตงรบทัพพม่าข้าศึก ไปตง
ค่ายรายกนอยตามตนาเอกราชบนหดายค้ายแล้วให้จับพระยา
ราชมนตรีจมนตรีร์รักษมาจำไว้ ให้มกระทุถามว่าเข้าไป
ภายในพระราชวังคบหาทำช ด้วยนางข้างในเป็นหดายคน ครน

08/04/2563

TUBC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๓๕๗

รับเบ็ดต้ยแล้ว ให้ตั้งพระราชอาญาเขียนคนทั้งต้องคนตะห้า
สับทแล้วจากงไว้ อยู่ด้ามวันพระยาราชนตริบหนักแกกรรม ให้
เอาศฟไปเสียบประจานไว้ ณ ประเทศไชย.

ฝ่ายกองทัพหน้าพม่ายกจากเมืองดพรรณบุรี เดินทัพมา
ตามท้องทุ่ง พบกองทัพไทยมาตั้งค่ายรายรอบอยู่ตำบลดำนานา
เอกราชเป็นหลายค่าย ก็ขับพลทหาร, ขามนาแยกกันออกเป็น
หลายกอง เขาตคายทัพไทยทุก ๆ ค่าย ใ้รบกันเป็นด้ามารถ
พลทัพไทยฝีมืออ่อนดพม้ามได้ ก็แตกฉานทงค่ายเสียทุก ๆ
ค่ายพ่ายหนีกระจัดพลดพรายไม่เป็นหมวดกอง และเจ้าพระยา
มหาเด่นาแม่ทัพนชนช้างหนีมาถึงทุ่งวคินนทร ทัพพม้ายกควม
ได้คิดตวมมาทหนี พงควยหอกซัดถูกตายตกจากหลังช้าง และ
พระยาราชกตองหอกซัดเป็นหลายแห่งหนีมาได้ถึงพระนคร
อยู่ประมาณเกาวันสี่บวหนักถึงแกกรรม และพระยารัตนาชเบศ
นน ขนมาหนีมารอดถึงพระนครชนเผ่ากราบทตกด้าวโทษพระ
ยาราชนตริบว่าเบนกบฏ ให้ยิงบนแยงเอาคายนชพระพุทชเจ้า
จงแตกฉานเสียท ครนพ่ายหนีซาคักมาแดงกหามาเผ่าไม้ เป็น
พรรคพวกกราชมนตรีบหนักจึงดำรัสให้ตำรวจไปสืบหาจับตัวมาได้

08/04/2563

UDC

ให้ตั้งพระราชอาญาเขยหน้าสับแก้วจำไว้ อยู่เจ็ดแปดวันกถึง
แก้กรรม ให้เอาศพไปเสียบประจานไว้ ณ ประตูไชยตามโทษ
ฝ่ายพระเจ้าอวดองพราญมรดอง กิดาเนนทพหดวงเขามา
ตงค้ำใหญ่ ณ ท่งบางกุ่มบ้านกระเดื่อง ทพหน้ามาตงค้ำ
ใหญ่ตำบลโพธิ์สามต้น

จึงหลวงอภัยพพัฒน์จนกราบทูลอาสาออกรบ จัดพวกจัน
นากายได้สองพันยกออกไปจากเมือง ชามคดองข้างไปจะ
ไปตงค้ำจึงโปรดให้หมื่นทพเสนาชดัดกรมพระตำรวจในขวา
ถอพตพนหนงยกหนออกไปคอยช่วย ตงพตอยู่ ณ ทปรกวัด
ทะเลหญ้า และทพจนยงมทพจะตงค้ำมณ พอมงณะแมงของ
นากองทพหน้าพมาแต่เห็น กชบพตทหารชามแม่น้ำโพธิ์สาม
ต้น มาตงค้ำทพจนแตกพายตงหน้าหนชนบก ทหารมาพมาเห็น
โคท กชบมาชามน้ำโคทคต คามยงบนบนหนตงมาและพงหอกชค
ตองพตทพจนตายในน้ำในบกเบนอนมาก ได้มาตงทพหมนทพ
เสนา ๆ เห็นทพจนแตกมโคทเขาช่วยอดหนนพตอยแตกชามน้ำ
หนมาควย เสียไพร่พลไทยจนตายเบนอนมาก พมากยกกองทพ
เขามาตงค้ำ ณ เพนยด และวัดพระเจดีย์แดง วัดสามพหารให้

ทำบันไดไว้เป็นอันมาก สำหรับจะพาดกำแพงขึ้นปด้นเอาเมือง
 ขณนั้นแต่บรรดาเรือราชภูรดกคาเห็นอไตทงปวงก็ถอยลงไป
 จอดคบกงกนอย ณ ทายค และเรือพระที่นั่งกงไชยศรีกราบ
 และเรือคกงนเรือศรีพระสัตวทงหลายใหญ่ น้อย กับทงกำปั่น
 และเรือรบก็โปรดให้ถอยลงไปจอดไว้ททายคทงต้น.

ครั้นถึง ณ วันแรมแปดค่ำเดือนห้าปีมะโรงโทศก ศักราช
 ๑๓๒๒ ปี พดพม่าประมาณสองพัน ยกไปตททายคทงสอง
 ฟาก บรรดาครอบครัวชายหญิงชงอยบกนน พม่าจับผูกมัด
 ขาพนตายเบนกอง ๆ ท้อยเรือแอดกนทงแมนานน พม่าตงใน
 เรือได้ขาพนตมตายเป็นอันมาก แล้วเผากำปั่นและเรือหวง
 ใหญ่ น้อยคังปวงเสียต้น เอาศพตอยเต็มทงแมนาจนนากนไม่
 ไต่ ทจับไตเบนไปกมาก.

ครั้น ณ วันแรมสิบค่ำเดือนห้า พม่าเอาบันใหญ่มาตง
 ณ วัดราชพฤกษ์ และวัดกษัตราวาส ยิงเข้ามาในพระนคร ถูก
 เหยาเรือนและคนเจ็บช้อยตมตาย จึงสมเด็จเจ้าพระอนุชาธิราช
 เสด็จทรงช้างคนพตายแล้วพดพ่ายไปเตียบพระนคร ทอด
 พระเนตรตรวงไปททุกๆหนาทศรัตกาชบเจ้าหนาททงปวงให้หวง

รักษาจงกวดขันอย่าประมาท แลวดำรัสสั่งให้เจ้าหน้าทตรง
 วัดสวนหลวงศัพทวรรค และบ่อมท้ายกบบ้อมมหาไชย ให้
 ระดมยิงปืนใหญ่เอาพม่าณ ผังปากข้างโน้น ครนเพดาเย็นพม่า
 เด็กข้ามปากไปข้างวัดกุเขาทอง ครนณวนชนคาค้างเดือนหก
 เพดาเข้าพม่าเอาปืนใหญ่มาตั้ง ณ วัดพระเมรุราชการามและวัด
 ทาซาง จึงกายงระดมเอาพระราชวง และพระที่นั่งสุริยามรินทร์
 ทงกลางวงกลางคน ตองยอดปราสาททำลายลง.

ครนณวนชนสองคาค้างเดือนหกบีมะโรงโทศก กองทัพ
 พม่าเด็กกลับไปทางเหนือตามแนวแม่น้ำใหญ่ และได้ข่าวว่าพระ
 เจ้าอดองพราญมั่งดองมาให้จุดปืนใหญ่ยิงปราสาท บนแตก
 ตองพระกายกลับไปค่ายบางกุ่มประชวรหนัก จึงเร่งเด็กทัพ
 กลับไปโดยเร็ว ให้แมงตะ แมงชอง คุมพลหม่นอยุรงหลัง
 และทัพหลวงหนุนยกรบไปถึงตำบลเมาะกะโดล นอกคานเมือง
 ตากเบนระหวางแดนคอแดน พระเจ้าอดองพราญมั่งดองกดับ
 คูนยทวงคตในทนน แต่ได้เสวยราชสมบัติอยู่แปดปี.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงสององค์ ได้ทรง
 ทราบว่ากองทัพพม่าซำคักยกไปแล้ว จึงมพระราชดำรัสสั่งให้

08/04/2563

TUDC

พระยายมราชพระยาดำรงเดโช ยกกองทัพไปติดตามทัพพม่า
และยกไปถึงด่านเมืองตาก ตามไม้ทันทแล้วก็กลับมายังพระ
มหานคร.

ฝ่ายมั่งระราชบุตรก็เชิญพระศพไปถึงด่านแม่ตาเมา จึง
หยุดทัพอยู่สามวัน กระทำกรณถวายพระเพลิงในทันทแล้ว
ก็เก็บพระอัฐิเชิญไปยังเมืองรัตนสังค และแบ่งระแบ่งของซึ่ง
เบงกอลทรงหงน แง้วพระเจ้าอดองพราญทวงศ์แล้ว ก็ม
ใจกำเริบคิดการกบฏ ริมเดินทัพไปโดยคันท ถึงเมืององวะ แล้ว
ก็ให้กวาดผู้คนเลี้ยงอาหารเขาไว้ในเมือง จัดแจงการรักษ
เมืองตงมน้อย มิได้ไปเฝ้ามั่งระราชระณเมืองรัตนสังคณ.

ฝ่ายมั่งระราชบุตรรักษาเมืองทราบองค์การไปว่า พระ
ราชบิดาทวงศ์ พวกรามัญกบฏเบงกอล จึงให้จับมอญฆ่า
เสียเบงกอลมาก พวกมอญหนักระจัดพดไพร่ไปทุกตำบล
พอมั่งระราชอนชาไปถึงเมืองจึงทว่ามอญหาได้เบงกอลไม่
รัตนสังคระแบ่งของซึ่งให้เบงกอลทรงหงนคิดกบฏ ยกกลับมา
ซึ่งเขาเมืององวะก่อนเขาตงมนแขงเมืองอยู่ มั่งระราชได้ทราบก็

๔๐๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ตกพระทัย ด้วยแฉ่งแฉ่งของคนหม่อมมอเซมแซงหนัก จะหา
ผู้ใดไปต่อรบจับเอาตัวนั้นยากจึงให้โหรพิจารณาหากคนซึ่งจะ
ปราบแฉ่งแฉ่งของเอาชัยชนะได้ โหรทูลทำนายว่าอันคนชาติ
พม่าซึ่งจะให้ไปรบแฉ่งแฉ่งของนนเห็นไม่ได้ชัยชนะเป็นแท้
ถ้าได้คนชาติรามัญมีรูปร่างวรรณดีฐานดั่งนั้น ๆ ไปรบจึงจะ
มีชัยแก่แฉ่งแฉ่งของ มังตอกมังระจึงให้เทยวหารามัญรูป
ร่างต้องตามคำโหรทำนาย ได้รามัญคนหนึ่งชื่อหยงม หลับ
หนีไปเร้นซ่อนอยู่ในเรือนพม่าแห่งหนึ่ง รูปร่างต้องลักษณะ
เหมือนโหรคำทำนาย พวกข้าหลวงพม่าเจรจาแต่เดิมให้หาย
กวดแควกพาตมาถวาย มังตอกมังระจึงตรัสปลอบโยนเอาใจ
หยงมว่า เราไม่ฆ่าท่านดอก ท่านอย่ากลัวเราเลย จงรีบอาสา
เราไปรบแฉ่งแฉ่งของจับเอาตัวให้ได้ หยงมมีความยินดีจึง
กราบทูลว่า ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิตข้าพระพุทธช
เจ้าแล้ว จะขออาสาไปรบจับเอาตัวแฉ่งแฉ่งของมาถวายให้
08/๑๖/๒๕๖๓ ได้แต่จะขอขบพระอดบยากงกระพน้อยสักเจ็ดวัน กับขอ
พระราชทานทหารรามัญแซมแซงสักสามร้อยคน แล้วจะยกไป
ตีเมืององวะ และมังตอกมังระก็โปรดให้หยงมประกอบโอดถ

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๐๓

และเกณฑ์ทหารรามัญให้สามร้อยคน แล้วให้เกณฑ์กองทัพ
พลสามพันยกไปตีเมืององวะก่อน ตึงค้ายสามค้ายโกตเมือง
ทางห้าสิบเส้น.

ฝ่ายแม่จางระแมงของ เจ้าวาทกองทัพเมืองรัตนสังคัยกมา
ยกยกพลทหารตั้งพันออกจากเมือง เขาตค้ายทงสามค้ายนนแตก
พ่ายหนีแต่ในเพลเดียว ด้วยกกดบเขาเมือง ฝ่ายกองทัพซึ่ง
แตกไปนั้นตาทพมาถึงกตางทาง ประชุมพร้อมกันแล้วจึงหยุด
ตึงค้ายอยู่สามค้าย แล้วบอกหนังสือไปกราบทูลให้ทราบ มัง
ลอกกเกณฑ์คนเต็มไปอีกสองพันบรรจุกับทัพก่อนเป็นห้าพัน
ด้วยกัน ให้ยกไปตีเมืององวะอีกเป็นครั้งสอง ก็แตกพ่ายมา
แล้วเกณฑ์พลอีกสองพัน ไปเพิ่มเติมบรรจุเป็นเจ็ดพันให้
ไปรบอีก ก็แตกฉานมาทงสามครั้ง และแม่จางระแมงของฆ่าพล
พม่ารามัญล้มตายเสียเป็นอันมาก.

๐๘/๐๗/๒๓๖๘ ขณะนั้นยังมีประกอบโอดตพอครบเจ็ดวันกล้าเรจ จึง

จัดแจงการซึ่งจะยกไป ให้เอายานี่ได้ในกระบอกรบบางหน้าเตา
บ้าง เมื่อจะออกรบนั้นให้คนกนหนกตั้งหนึ่ง ให้มากนหนก

๔๐๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

สองตั่ง ให้ช่างกนหนกบาทหนง อยุ่คกงระพนชาติ ถูก
อาวชหอกดาบและบหยงพนแทงไม่เขา

ครนได้ศัภฤกษ หยงมกกราบถวายบังคมดาพาพลดทหาร
รามัญดำมรอยส์รรพด้วยส์รรพาอชยกไป มังระจิงให้เกณศ

ทพพมาพนหนงช่างยส์บมาส์ตบ พรอมด้วยเครื่องส์รรพยทช
ยกหนนไปออกทพหนง ครนไปถงเมืององวะ หยงมจิงให้กองทพ

ชงยกมาครงกอนและทพชงตามมานน ตงคายอยเบองหตง
และกองหยงมหนนยกเขาไปหน้าตงคายโกตเมืองทางหาเด็น ฝ่าย

แมงละแมงชองแจงวากองทพยกมาอก กชนช่างยกพลดทหาร
เบอนอนมากออกจากเมือง ชบพลดเขาตคายหยงม ๆ กแจงกยา

ให้พลดทหารกนทกคน แลวยกยกออกจกคายเขาตทพแมงละ
แมงชองกตางแปลง และตงหยงมหนนถอตบตองมอวงชอก

หน้า ได้พนรพลดแมงละแมงชองดมคายกตาดเกิดชนไป แมงละ
แมงชองเห็นตงนน ก็ได้ช่างเขาแทงหยงม ๆ กพนงวงช่างน

ชาติ ช่างกรองตตตเด็นไป! แมงละแมงชองตฤตงจกคอหยง
มจะเขาพนแมงละแมงชอง พวกทหารกตมรมเขาชวยบองกน

พาหนเขาเมืองไต ทพหยงมได้คตตามไป ไม่ได้ควแมงละแมง

08/04/2563

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๐๕

ของกกดบมาค้าย ตงแต่นมาแมงตะแมงของกกดวหยงมหนัก
 มโดยกออกกรบนอกเมืองอก ให้พดทหารขรรักษาหนาทเชิงเทน
 บองกนเมืองเบนสำมารถ หยงมกให้พดทหารเขาตงค้าย
 ประชดโกตกาแพงเมือง แดวให้ชดอโมงครังรากกาแพงเขาไป
 แดกกองทัพพมาทงนหนักดวแมงตะแมงของ ตงค้ายดอมอยแด
 หาง ๆ ไม่อาจเขาตงประชดโกตเมืองได้ แดดอมเมืองอยถง
 เจดเดอน แดะกองหยงมชดอโมงคทะดเขาไปในเมืองได้ ก
 ขนได้ฆาพนชาวเมืองตมตายเป็นอนมากแดวเขาไปในพระราช-
 วง แดะแมงตะแมงของด้รบเหนเหตอกาดงกทงเมืองเสย พาด
 ทหารหนอยอกจากเมือง หยงมยกคคตามไปทั้น ได้ด้รบกนเบน
 สำมารถ แมงตะแมงของถกบนทเขา เขาหกตมตงหยงมจบ
 ควได้เอาได้กรงให้ห้ามมายังค้าย แดวบอกหนงส์อไปให้กราบ
 ทดม้งดอกม้งระ ๆ ดพระทยนก แดเกรงผมอแมงตะแมงของ
 อยจงตั้งให้ทบแซนทงส์อเสยให้หกแเดวจงตั้งควไปถวาย แดะ
 กองทพทงนหนักนาเอาควแมงตะแมงของเขาไปทงกรง ถงเมือง
 รตนตั้งคม้งดอกม้งระกให้เอาควแมงตะแมงของไปผ่าอกประ-
 หารชวตเสย แดวปุ่นบ่าเหนจหยงม ตงให้เบนม้งมหานัน

08/04/2563

YJDC

๔๐๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ทมิตรชนนางผู้ใหญ่ฝ่ายข้างทหาร พระราชทานเงินทองและ
เครื่องยศ กับทงบ่าวไพร่และเคหสถานบ้านเรือน โดยสมควรแก่
ความชอบ ครั้นการศึกเสร็จแล้วในบั้นมะโรงโทศกนั้น เสด็จมาบด
ทองปวงก็ประชุมพร้อมกัน อัญเชิญมิ่งตอกกราชบุตรผู้ใหญ่
ชนด้วยราชสมบัติณเมืองรัตนังค เป็นเจ้าแผ่นดินในภกาม
ประเทศสืบพระวงศ์ต่อไป จึงตั้งมิ่งพระราชอนุชาเป็นเองยแมง
มหาอุปราช ตั้งมิ่งไปอนุชาท้องบุตรของเมืองอะเมียง ซึ่ง
เรียกว่าอะเมียนตะแคงน เป็นอะนางวงศ์พระราชวงศ์ผู้ใหญ่
แล้วชื่อบุเตยงชนนางทแก้วททหาร ตั้งในตำแหน่งถานาคักกิด
ตามมความชอบมากและน้อย.

ครั้นถึงบมะเส็งตรัคก สโตะมหาตรีโยจนาณเป็นอ่าว
เจ้าเมืองตองอ ถอดทวาเป็นผู้ใหญ่ มีโตมาชอนนหมยอม
เป็นเมืองชนพระเจ้ามิ่งตอกกับมิ่งระมหาอุปราช จึงยกทัพ
หลวงไปตีเมืองตองอ จับโตควัดโตะมหาตรีโยจนา มีโต
ประหารชีวิต ด้วยคิดว่าเป็นอาวนามาเตยงไวณเมืองรัตนังค
ในบั้นนี้ให้เสียดหัวนไปเกลียดกตอมตตะบชนชงหนไปนนี้ โต
ตมาเตยงไว้.

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๐๗

ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานครนั้น ขณะเมื่อทัพพม่าเด็กไป
แล้ว มีพระราชดำรัสให้ข้าหลวงออกไปค้นค้ายหลวงพม่า
ตำบลบางกุ่ม ขุดไต้บนใหญ่กระสุนตามหนองนวดตบกระบอก
ฝั่งไฉนค้าย ให้ชนเข้ามาในพระนคร และสมเด็จพระราช
อนุชาเสด็จชนเผ่า พระเชษฐาอยู่เมือง ๆ ดำรัสให้พระองค์เจ้า
แมงเม่าขงทรงผนวชเบนชอยนตามผนวชออก นำมาถวาย
เบนพระอัครมเหสีพระเชษฐาธิราช.

อยู่มานานหนึ่งเพลากลางคืน มีพระราชโองการให้หาพระ
อนุชาธิราชเขาเผ่าถึงททางใน ครั้นเสด็จเข้าไป ทอดพระเนตร
เห็นพระเจ้าพลอดพระแสงดาบพาดพระเพลาอยู่ ก็เขาพระทัย
ว่าทรงรังเกียจจะทำร้าย มิให้อยู่ในชราวาส จึงเสด็จกลับ
ออกมานนททางหน้า ครั้นถึงณเดือนแปดข้างขึ้นจึงเสด็จลงเรือ
พระที่นั่งออกไปณวัดโพธิ์ของค้ำหยาด ทรงพระผนวชแล้ว
เสด็จกลับเขามาอยู่ณวัดประดิงแต่ก่อน.

08/04/2563

TUDC

ในปีมะโรงโทศกนั้น มีพระราชดำรัสส่งกรมหมื่นพทกษ
ภุเบศร์ให้เบนแมการ รอเกรองบนพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ซึ่ง

๔๐๘ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

พมายังชาวคนหนวดทำใหม่ และการปราสาทหนวดมเหศวร
สำเร็จ.

อนึ่งแต่ครั้งเมอมงตองยกมาตเมืองหงสาวดีได้นั้น รามัญ
เมืองเมาะตะมะพากรอบครวอพยพประมาณพันเศษ หนีเข้ามา
อยู่ณเมืองทวาย เมืองทวายบอกเข้ามาแต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง ทรงพระกรุณาโปรดให้เจ้าหลวงออกไปรับ
เข้ามาณกรุงเทพมหานคร ครั้นถึงเดือนอ้ายในปีมะโรงโทศก
นั้น พวกรามัญพากันหนีไปทางตะวันออก ไปประชุมกันอยู่
ณเขานางบวชคดกบฏชน ยกเขาคเมืองนครนายก กรมการ
บอกหนังสือเข้ามาตมหนายกกราบบังคมทูล จึงดำรัสให้
พระยาศรีสุริยราชเดโชเป็นแม่ทัพถอยทัพออกไปจับมอญ
กบฏได้รบกัน ฝ่ายรามัญไม่อาจสู้ ได้ยวมแต่ไม้สะเก็ดต่าง
อาวุธ ได้ชว้างเอากองทัพพระยาศรีสุริยราชเดโชแตกพ่ายเข้ามา
จึงโปรดให้พระยายมราชเป็นแม่ทัพถอยทัพออกไป พระยา
เพชรบุรีเป็นทัพหน้า ถอยทัพหนีออกไปรวบรวมรามัญอีก
พวกกองทัพตรามัญแตก รามัญพ่ายหนีไปทางเมืองหัตมคัก
พระยายมราชพระยาเพชรบุรียกทัพติดตามมายังพระนคร.

08/04/2563 TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๐๖

ดศักราช ๓๑๒๓ บมะเส็งตรศก ถึงณเดือนแปด ษา
เหนือหาดกลงมาแดงเหมอนขนาดนแดง อยู่ตามวงนทหายเบน
ปรกต.

ครนถงบมะเมยจตวาศกศักราช ๓๑๒๔ ปี ฝ่ายข้างพกาม
ประเทศ พระเจ้ามังกดอกให้เกณทกกองทัพ ให้ตั้งจาเหม่งของ
ถอพดหาพนเบนทพหนา ให้มิงมหานทรทากบฮาประระกามน ถอ
พดหาพนเบนทพหนนยกไปตเมืองเชียงใหม่.

ฝ่ายเจ้าเมืองดำพนไชยถดวทกองทัพมา จึงพาครอบครัว
อพยพ หนมาพงพระบรมโพธิสมภาร ณกรงเทพมหานครศรี-
อยุธยา , ทางคานเมืองพชย กรมการเมืองพชยบอกกลงมา
สมหนายกกราบบังคมทต จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าหลวง
ชนไป ไปรับพวกครัวดาวเมืองดำพนไชยหนกลงมายังพระนคร
โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยตำบลบางด่าง.

ฝ่ายพระยาจันทรเจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงใหม่ศกอักษร
ลงมาขอพงพระบรมโพธิสมภาร จะขอกองทัพชนไปช่วยบอง
กนพมาชาติก สมหนายกกราบบังคมทต จึงทรงพระกรุณา
ดำรัสสั่งให้เกณทกกองทัพหวเมืองฝ่ายเหนือเบนคนห้าพน โปรด

ให้เจ้าพระยาสุรเสนาเจ้าเมืองพระพิษณุโลกเป็นแม่ทัพ ยกไปถึง
ตำบลบ้านระแหง ได้ข่าวว่าเมืองเชียงใหม่เสียแก่พม่าแล้ว ก็
บอกลงมาให้ทราบบังคับมณฑลให้ทราบ จึงโปรดให้สมุหนายก
มัตราชนไปให้หากองทัพกลับ.

ฝ่ายกองทัพพม้ายกมาตีเมืองเชียงใหม่ ตกลงเมืองอยู่
ได้สัปดาห์หนึ่งจึงเข้าหักเอาเมืองได้ จับได้ตัวพระยาจันท
เจ้าเมือง แลดวงมเหศวรแม่ทัพ ให้เอาประจักษ์นอญรักษา
เมืองเชียงใหม่ กับไพร่พลพอสมควรแล้วก็แตกทัพกลับไปเมือง
รัตนคีรี ครั้นเอาตัวเจ้าเมืองเชียงใหม่ไปถวายพระเจ้ามังดอ
กมังระ พระเจ้ามังดอกรมังระให้เลี้ยงไว้.

ฝ่ายกษัตริย์ชาห์ดวง ณ กรุงเทพมหานครซึ่งออกไปตั้งกา
ทวป็นนครนถงกนาพระสังฆและเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นไป ณ
เมืองตั้งชนครเขาเผ่าพระเจ้าดังกาๆ ได้ทราบว่าเป็นชคย
วงศ์ในสยามประเทศก็ต้อนรับโปรดเลี้ยงค้อยเป็นสุข และเมื่อ
พระอภัย พระอรยมุนพระสังฆออกไปครองกอนน พระเจ้า
ดังกาให้อยู่ในวัดบุบผาราม ได้บวชกตบุตรชาวตั้งหพเป็น
ภิกษุถึงเจ็ดร้อยเศษ ตามเนรพนันเศษ พระสังฆซึ่งออกไปครอง

หลงใหลด้วยชาววังหลวงเป็นภักษอกกล้ามรื่อยสามเณรหนักมาก
อยู่ได้มีเศษพระอรยมณฑลไปครองกอนกับพระวิสุทธิททอาจารย์พระ
วราญาณมุนี กถวายพระพรตาพระเจ้าตงกาทดบมากับ
ชาวดวง แต่พระออบาดนหมไคมา และพระสงฆอนตบม
อยู่บางกตบมาบาง มาตงพระนครศรีอยุธยาแต่ในบีมะโรง
โทศก เขาถวายพระพรพระเจ้าแผ่นดินด้วยเหตุซงออกไปตง
พระพทศคาศนาในตงกาทวปนน .

ฝ่ายเจ้ากรมหมนเทพพทชอย ในเกาะตงกา ชนนางและ
ราชฎรนยมนตบถอมมาก ด้วยรฐาเบนพระภาคกราชพระ
เจ้ากรุงศรีอยุธยาชวหนักเขา ใจว่าทรงพระศรัทธาตศสาหะ ออก
มาชมพระพทศคาศนาตงตงกาทวป ไม่แจจวาคองบพพทชนย
กรกรม จงคตการเบนกบฏจะจับพระเจ้าตงกาทอดเดี่ยวจาก
เค็ดตณตร แต่จะยกกรมหมนเทพพทชนครองราชตมบตใน
เมืองตงชนชนกร มณนารหัดเหตุนนไปกราบทตพระเจ้าตง
กาๆ จงตงให้ชาวดวงไปจับชนนางเหตาราย กบตงกรม
หมนเทพพทชๆ รฐองคกอนจงหนออกจกเกาะตงกาทง
โดยตารตตบแขกมาชนอาศยอยเมืองเทศ ชนเนนตอชว

08/04/2563

TUJDC

๔๑๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ออกไปว่ากรุงเทพมหานครเสียแก่พม่าแล้ว กรมหมื่นเทพพิพิธ
ได้ทราบเหตุจึงส่งโดยสารกำปั่นแขกกลค่าเมืองเทศเข้ามาณ
เมืองมฤต กรมการบอกเข้ามา โภษาธิบดีกราบบังคมทูล
จึงมีพระราชโองการสั่งให้มตราตอบออกไปให้รับเข้ามาไว้ ณ
เมืองตะนาวศรี แล้วโปรดให้แต่งข้าหลวงออกไปกำกับอยู่
ด้วย .

ตศักราช ๑๓๒๕ ปีมะแมเบญจศก ฝ่ายภักตามประเทศ
พระเจ้ามณฑอลกนทวงคต อยู่ในราชสมบัติได้สามปีเศษ
เสนาบดีจึงประชุมเชิญมंत्रมหาอุปราชอนุชาชนด้วยราชสมบัติ
เป็นเจ้าแผ่นดินในภักตามประเทศสืบพระวงศ์ต่อไปพระ
เจ้ามंत्रระจึงสั่งเสนาบดีให้ลงมาตกแต่งกรุงรัตนบรืองวะแล้ว
เสด็จจากมืองรัตนสังคตลงมาอยู่ ณกรุงอังวะตามโบราณราช
กษัตริย์สืบต่อมา .

ในปีนั้นคตระป็นเบญกบฏ พระเจ้ามंत्रระให้ประหารชีวิต
เสีย แล้วให้เกณฑ์กองทัพพมดจรรจ์ตามหมื่น พร้อมด้วย

๒๐๘/๐๔/๒๕๖๓ TUDC
ช่างมาเครของสรรรพศัตตราวุธ ให้อะแซหวุ่นกเป็นนายกองทัพ

หน้า ดิงจาโบเป็นยกกระบตรแอกกระบตหวุ่นเบญเกยกกาย

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๑๓

จกดินโบเป็นทพหตง พระเจ้าองวะมั่งระเป็นโบชกแม่ทพหตวง
ยกไปคเมืองมณบรคคเมืองกระแซฝ่ายทิศตะวันตก ได้รับกับ
กระแซประมาณสามสี่เดือน ทหวเมืองวายทางฟากฝั่งทะเลหน้า
จคขวางตะวันออกโตเป็นหลายเมือง แต่เมืองหตวงตงอยู่ฝั่ง
ฟากขวางตะวันตกกนหยงโตไม่ได้ พอชดเสียบยงจึงให้กวาดครอบ
กรอพยพกระแซทหวเมืองทงหลายชงคโตนนเป็นอนนมาก เดก
ทพหตวงกตบมาเมืองขงวะ .

ฝ่ายเมืองทววยครงเมอพระเจ้ามั่งตองยกทพมาคได้แต่
กอนนคตงชุนนางพมาไวเป็นเจ้าเมืองกรมการกบทงไพร่พลอยู่
รักษาเมือง และชุนนางทววยคนหนงชอหุยตองจา ไคแจงชาว
วาเมืององวะผลัดแผ่นดินใหม่ กชองส้มพวกทววยชาวเมือง
เขาควยเป็นอนนมาก ยกเขาปลตนเอาเมืองไค ได้เข้าพนพมา
เจ้าเมืองกรมการและไพร่พลชงมารักษาอยู่จนตายสิ้น ก็ไค

08/04/2563 ครอบทววย TUDC

จึงสั่งหนงสืบอกและแต่งดอกไมทองเงินเครื่องราช
บรรณาการ ให้ชุนนางทววยนำเข้ามาทุดเกดต่างๆ ทววยณ

๔๑๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

กรุงเทพ ฯ ขอรชนเบนขาชอบชฉนทเสมาสืบไปเหมือนอย่าง
แตกอน .

ดศักราช ๑๓๒๖ บัวออกนศก ถึงณเดือนแปด ให้นำเห็น
หาดากตงมาอก แดงเหมือนหน้าคนแดงจาง อยู่ตองวงนทหาย
เป็นปรกติ.

ครนถงณเดือนอ้าย สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนินขนไปนมัสการพระฉายณเขาบถว แรมอยู่ตอง
เวณแฉวเสด็จกลับตงมา ขนไปนมัสการพระพุทธบาท กระทำ
พุทธสมโภชเวณพระเทยนครบเจตวัน แฉวเสด็จกลับขงพระ
มหานคร จังตารัสตงพระวศทชโยชามาตย์ ให้พนเชอกหน้า
มันแฉะทำรอกไวให้มาก สำหรับเมอมมีการสงครามมาจะเอา
ไมขนตงซาหยงบนเชิงเทน แฉวจะเอารอกคตเอาป็นกระสุน
ต้ามนวนตนวนชกขนไปให้ตง แฉวจะต้ามชนวนยงให้ออกไป
ได้โกตอย่าให้ชาศกเขามาโกตได้.

ในปีวอกนศกนพ ฝ่ายภกามประเทศ พระเจ้าองวะ
มังระ ให้เกณทกองทพพตจนกรรจดาเครองตองหมนหาพน
ตรรพควยซาขมาเครองตรรพคตตราวชใหพรอมไว คตจะยก

08/04/2563 TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๑๕

มาตพระนครศรีอยุธยาออก พอมหนงตั้งเมืองเมาระตะมะบอก
ไปชนวาชาวเมืองทวาศคคกบฏมาเจ้าเมืองกรมการตะไพร่พด
ซึ่งลงไปรักษาเมืองนนเสียดัน พระเจ้าองวะจงให้จัดทัพเป็น
สองทัพ ให้มังมหานรธาเป็นโบชุกแม่ทัพใหญ่เมฆราโบเป็น
ทัพหน้า ดิงจาแมงช่องเป็นยกกระบัตร เล่นัดห้วนเป็นเกยก
กาย ปกนห้วนเป็นทัพหลัง ถอพดหมนหาพน ให้ยกมา
ทางไตทัพหนงไปตีเมืองทวาศ ได้แถวจงให้ยกเขาตกรง
เทพมหานคร ออกทัพหนงนให้เนเมียวมหาเด่นายตเป็นแม่ทัพ
ฉิบกงโบเป็นทัพหน้าแถกวนจขโบเป็นยกกระบัตร เมียนห้วน
เป็นเกยกกาย อตมตั้งหจอจวเจ้าเมืองปรอนเป็นทัพหลัง ถอ
พดหมนหนง ให้ยกมาทางเหนออกทัพหนง ให้บรรจบกับมัง
มหานรธาแม่ทัพใหญ่ไปตีกรงเทพมหานครตั้งสองทัพ.

ครนถงวนไตศัภฤกษ จิงนายทัพนายกองตั้งสองทัพ ก็
ทตดาพระเจ้าองวะแถว ยกกองทัพแยกกันมาทางสองทาง.

08/04/2563 10:56 มายมังมหานรธาแม่ทัพใหญ่ซึ่งยกมาทางไตหนง จิงให้

เมฆราโบ ๑ ดิงจาแมงช่อง ๑ เล่นัดห้วน ๑ คุมพดหาพนยก
ถวงมาตเมืองทวาศก่อน แถควมมังมหานรธากับปกนห้วนซึ่ง

๔๑๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ถอพุดหมนหนงนหยกตามมาภายหลัง นายทพทงตำมซงเบน
กองหนายกเขาคเมืองทวายเป็น และหยตองจาเจ้าเมืองยกพด
ทหารออกคอรบสู้กับพมำมไต่ ก็แตกพ่ายทงเมืองเสย พา
ด้มัครพรรคพวกครอบครวของตวหนงตงมาเมืองตะนาวศรี
กรมการเมืองตะนาวศรี จึงบอกขาราชการค้กเขามาขงกรุงเทพ
มหานครในเดือนหกบ่วอกนค้ก ว่ากองทพพมำมยกมาคเมือง
ทวายเป็นเสยแล้ว จะยกมาคเมืองมฤตเมืองตะนาวศรี โทษารบค้
จึงกราบบงคมทุดตามหนงด้บอกขอราชการน้น.

ฝ่ายม้งมหานรททแม่ทพยกตงมาถงเมืองทวายเป็น จึงให้
กองหนายกไปคเมืองมฤต เมืองตะนาวศรีแตกทงด้องเมือง
หยตองจาเจ้าเมืองทวายเป็นหนงไปทงเมืองกระ เขาเมืองชมพร
ทพพมำตามตงไปเผาเมืองชมพรเสย ด้วยยกมาคเมืองปทว
เมืองกย เมืองปราณแตกทงตำมเมืองด้วกดับไปเมืองทวายเป็น.

ฝ่ายหยตองจากรบกรมหมนเทพพรช ก็นนเขามาถนเมือง
เพชรบุรี ส้มเด็จพระพทชเจ้าอยุ่หวไต่ทงทราบว่า เสย
หวเมืองแกชาค้กเบนหตายเมือง จึงโปรดให้ส่งหยตองจาไป
อยุ่ถเมืองชดบุรี ให้ส่งกรมหมนเทพพรชไปอยุ่ถเมือง

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๑๗

จันทบูร แด้วดำรงค์ให้เกณฑ์กองทัพตามพัน โปรดให้
พระพรหมเทพเบญจมาศ ยกออกไปตั้งรับข้าศึกอยู่ณเมือง
กาญจนบุรี.

ครั้นถึงเดือนเจ็ด มังมหานรธาให้กองหน้าตามนายพล
หาพญากองทัพเข้ามาเมืองกาญจนบุรี เขาทัพพระพรหม
เทพแตกพ่ายมา ทพพมายกตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ตำบล
บ้านดงแก้ว ขณะนั้นเรือตึกคามาจอดคงกนอยทนนบนอนมาก
พม่าลงได้ฆ่าพันตายในน้ำและบนบก และจับเป็นไปได้อีกมาก
แล้วพมายกไปตั้งค่ายอยู่ณตอกระโอมและดงวังหนองขาว ให้
ต่อเรือรบเรือไต่อยู่ทนน แล้วจัดทัพให้ยกแยกกันไปตีเมือง
ราชบุรี เมืองเพชรบุรี มิได้มีผู้ใดต่อรบ ยกครอบครัวหนี
เข้ามาไปสิ้น พม่าเที่ยวไต่คนจับผู้คนครอบครัวไต่บางแล้ว
ยกกลับมาไปยังค่ายซึ่งตั้งอยู่ทนน และรอทัพต่อเรือพม่าของ
ทัพทางเหนืออยู่จนถึงประกาศมืด.

08/04 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตั้ง
เสนาบดีให้จัดแจงเกณฑ์กองทัพหัวเมืองปากใต้ทั้งปวง และ

๔๑๘ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ให้ทัพบกยกไปตั้งค่ายรบข้าศึกอยู่ตำบลน้ำหรโตเมืองราชบุรี
ให้ทัพเรือไปตั้งอยู่ตำบลบางกุ้ง และให้เกณฑ์ทัพหัวเมืองฝ่าย
เหนือตะวันออกตะวันตกเข้ามาช่วยการสงครามป้องกันพระนคร
ให้ทัพเมืองพระพิษณุโลกมาตั้งค่ายอยู่ใกล้วัดภูเขาทอง ให้
ทัพเมืองนครราชสีมาตั้งค่ายอยู่ใกล้วัดพระเจดีย์แดง แล้วให้
พระยารัตนาธิเบศร์คุมกองทัพเมืองนครราชสีมา ยกลงมาตั้ง
รักษาเมืองธนบุรี ให้พระยายมราชเกณฑ์กองทัพหัวเมืองอน
ยกลงมาตั้งรักษาเมืองนนทบุรี และทัพหัวเมืองนอกกวาด
ให้เกณฑ์เข้ามาบรรจบกับพลชาวพระนคร ขึ้นประจำรักษา
หน้าทเชิงเทนก้าแพงเมืองโดยรอบ สรรพด้วยปืนใหญ่น้อย
เครื่องสรรพาวุธพร้อม แล้วให้กวาดครอบครัวพลชาวเมือง
และเลี้ยงอาหารเขาไว้ในพระนคร.

ขณะนั้นเจ้าพระยาพิษณุโลก ให้พระยาพลเทพกราบทูล
พระกรุณาถวายบังคมลากลับขึ้นไปปลดงศัพมารดา จะขอ
พระราชทานให้หอดวงมหาดไทย หอดวงโกษา หอดวงเทพเสนา
อยู่คุมกองทัพณวัดภูเขาทองแทนตัว ก็ทรงพระกรุณาโปรด
ให้กลับไปเมือง.

08/04/2565

ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพทางเหนือ ถอพดหมัน
หนึ่งยกลงมาทางเมืองเชียงใหม่ จึงให้ฉบบกบโ ไทแก้วจอบ
เมียนหวุ่น ตามนายคุมพดหาพนเบนกองหน้า ยกตั้งลงมา
ก่อนแต่ในเดือนสี่บวออกศึก ตัวเนเมียวและอคมตั้งหจจิว
กบพดหาพนพน ค้างฤดูฝนอยู่นเมืองเชียงใหม่ และกอง
หนานนยกดงมาถึงเมืองกำแพงเพชร ไมมีใครสู้รบกตงคายน
อย แดงให้ต่อเรือรบเรือตาเตยงตระเตรียมเสบียงอาหาร
อยทนน.

จึงกรมการหวเมืองฝ่ายเหนือ บอกขอราชการศึกดงมา
ออกฉบับหนึ่ง ความพมายกมาทางเหนือออกทัพหนึ่ง ส่มหนายก
กราบบังคมทูล จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้มตราชนไปถึง
เจ้าพระยาพิษณุโลก ให้ยกไปตีทัพพม่าซาคัก.

ครนถงเดือนเจ็ดประกาศศึก จึงแหกฉบบกบโคุมพด
พม่าพดราวตั้งพัน ยกทัพเรือมาตงอยู่นเมืองกำแพงเพชร
มาตงคายนอยเนเมืองนครสวรรค์.

ครนถงเดือนสี่บเอ็ด จึงเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพ กยก
พดพม่าพดราวห้าพันเศษจากเมืองเชียงใหม่มาทางด่านเมือง

๔๒๐ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

สวรรคโลก คับบ้านใหญ่ น้อยตามระยะทางมาจนถึงเมืองสุโขทัย
เขาคเมืองสุโขทัยแตกแล้วเขาคงทัพอยู่ในเมือง พระยาสุโขทัย
และพระยาสวรรคโลกพาครอบครัวอพยพเมืองหนีเข้ามา แล้ว
จัดพลทหารยกเขามาจับตงล้อมเมืองไว้.

ฝ่ายเจ้าพระยาพิษณุโลกยกกองทัพไปช่วยรบพม่า ณ
เมืองสุโขทัยด้วย ขณะนั้นเจ้าพาดเจดเป็นบุตรพระองค์เจ้าดา
รงครองสำเร็จโทษครึ่งเจ้าพาดภยเจ้าพาดบรมเศียร พระมารดาหนี
เจ้าพาดเทพ เป็นพระราชธิดาสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงแผ่นดิน
ทรงปลง และเป็นเจ้าพาดเจพาดนามเจ้าพาดังวาลัย ซึ่งเป็นโทษ
กรรมพระราชวงนนั้น และเจ้าพาดเจดครองโทษจำอยู่ในพระ
ราชวัง หลวงโกษาณตเมืองพระพิษณุโลก ช่วยคิดอ่านให้
หนีออกจากโทษได้ รับไปณค่ายภูเขาคอง แล้วพากันหนี
ไปเมืองท่งบัวไพร่ในกองของตน ครั้นได้ทรงทราบจึงดำริ
ให้หาหลวงเป็นหาญนาย รับไปติดตามจับกหาหนีไม่ หนีไป
ได้ถึงเมืองพระพิษณุโลก พอเจ้าพระยาพิษณุโลกไม่อยู่ ยก
ไปรบกับพม่าณเมืองสุโขทัย เจ้าพาดเจดก็เขาเก็บรบเอาทรัพย์

08/04

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๒๑

ตั้งของทองเงินของเจ้าพระยาพิษณุโลก ถัดจุดเพลิงเผา
บ้านเรือนเสีย กวาดผู้คนเขาดังรักษาเมืองอยู่.

ขณะนั้นจึงเสวยภรรยาเจ้าพระยาพิษณุโลก หนึ่งตั้งเรือ
น้อยกับพรรคพวกบ้างไพร่ชนไปณเมืองสุโขทัย แจงความ
แก่เจ้าพระยาพิษณุโลก ๆ ก็โกรธ จึงเลิกทัพลงมาชุมพลอยู่
ณหลังเมืองพิจิตร แล้วยกชนไปตั้งค่ายณท้ายเมืองพระพิษณุ
โลก ใ้รับกับพวกเจ้าพาดจาดหลายเพลา เจ้าพาดจาดจึงแตก
หนีออกจากเมือง ตามไปจับได้ให้จำได้กรงตั้งเรือตั้งมา
ณกรง ๆ มาถึงท้ายท่งตึกเหล็ก ผคนรวิาทพพมามาตงอยู่
ณเมืองนครสวรรค์ จึงคมเจ้ากตบชนไป เจ้าพระยา
พิษณุโลกกรุกให้ตงมารบเจ้าพาดจาดชนไปถวงนาเดียนเมืองพระ
พิษณุโลก.

ในขณะนั้นดาวเมืองตำพูนไชย ซึ่งโปรดให้ตงบ้านเรือน
อยู่ณบางดาวกับดาวเกาอยู่ณบ้านม่วงหวานนน พาดครอบ
ครวอพยพหนีไปข้างตะวันออกทงต้น.

ฝ่ายกองทัพหน้าพมาข้างทางใต้ ซึ่งตั้งค่ายอยู่ณคอ
กระอมนน ถึงณเดือนสี่ปีระกาศปีตศก เมฆราโบจึงยก

08/04/2563

TUDC

๔๒๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ทพเรือพัดพันเศษ ตงมาตค้ายทพไทยซึ่งตงอยตบดบาทรนน
แตก แดวกยกตงมาตทพเรือ พวกไทยตบดบางกอกแตก
ฉานพายหน จงยกตวงเขามาตงเมืองธนบุรี พระยารัตนา
ธิเบศม์ได้รบ หนกตบชนไปกรงเทพมหานคร กองทพเมือง
นครราชสีมาแตกไปทางฟากตะวันออก ยกกลับไปเมืองสน
พมากโตเมืองธนบุรี เขาตงอยู่สามวัน แดวแตกทพกลับ
ไปณค้ายตอกระออมตงเกา.

ในขณะนทก่าป็นองกฤษตงคาคาตงหนง บรรททผาศ์หริต
เขามาจ่าหนาย ณ กรงเทพมหานคร โภษาธิบติให้ตามตามแก
นายก่าป็นวา ถาพมาจะเขามารบเอาเมืองธนบุรีอก นาย
ก่าป็นจะอยู่ช่วรบหรือจะไปเสีย นายก่าป็นจะอยู่ช่วรบ
แต่ขอให้ถายมตผาชนฝักไวให้ก่าป็นเบาอกน ครนถายมตผาชน
แตว กถอยก่าป็นตงตงมาทอตอยณปากคตองบางกอกใหญ่
ครนณเตอนย เมฆราโบกยกทพเรือเขามาเมืองธนบุรีอก
ไม่มีใครอยู่รักษาเมืองและสู้รบ พมาเอาบ่นใหญ่ชนตงบน
บอมวไซเขนทรฟากตะวันตก ยิงโตตอบกบบนก่าป็นจนเพดา
ค่า ก่าป็นจึงถอนสมอตอยชนไปตามหน้า ชนไปทอตอยเห็นอ

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๒๓

เมืองนนทบุรี และกองทัพพระยาบวรราชซึ่งตั้งอยู่เมืองนนทบุรี
ก็แตกหนีหนีไปเสีย มีใครตั้งอยู่รอบพม่า พม่าเขาตั้งอยู่ ณ
เมืองชนแดน จึงแบ่งทัพชนมาตั้งค่าย ณ วัดเขมาตลาตแถวทาง
ต้องฟาก ครั้นเพลากดากคน นายกำปั่นจึงขอเรือกราบลงมา
ซุกหลบช่วงต้องลงไปไม่ไหม้ปากเสียง ครั้นตรงค่ายพม่า ณ
วัดเขมา ก็ให้จุดปืนรายแค้นพร้อมกันทั้งสองข้าง ยิงค่ายพม่า
ทางต้องฟาก พม่าต้องบ่นดมตายบ้วยตาปากแตกหนีออกหลัง
ค่าย ครั้นเพลาเช้าชนต้องหลบช่วงกถอยชนมาหากำปั่นใหญ่
ซึ่งทอดอยู่เหนือเมืองนนท์.

ฝ่ายทัพพมามากยกเขาค่ายเมืองนนท์ ครั้นเวลาดำให้ซุก
หลบช่วงต้องลงไปอีก จุดปืนรายแค้นยิงค่ายเมืองนนท์ พม่า
หนีออกไปซุ่มอยู่ข้างหลังค่าย อังกฤษและไทยลงดำปืนชนไป
เก็บของในค่าย พม่าก็ถอยกรอกเข้ามาข้างหลังค่าย ได้พันแห่ง
ไทยและอังกฤษแตกหนีออกจากค่ายลงดำปืน และตัดศีรษะ
ตัวดาของอังกฤษได้คนหนึ่งเอาชนเสียประจานไว้หน้าค่าย นาย
กำปั่นจึงบอกแก่ดำดำ ว่า บินในกำปั่นกระสุนย่อมกว่าปืนพม่า
เสียเปรียบซาคัก จะขอปืนใหญ่กระสุนดีบندوقบกระบอก แล้ว

08/04/2563

TUDC

๔๒๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

จะขอเรือรบพดทหารตีบดำ จะตงไปรบพม่าอีก ตามกราบ
 เรยนแก่เจ้าพระยาพระคลัง ๆ กราบบังคมทต จึงโปรดให้เอา
 ปืนใหญ่ตีบกระบอกตงบรรทกเรือใหญ่ชนไปกำบน แต่เรือตีบ
 ตำนนยงหาทหนักจตแจ้งให้ไปไม้ ครนเพดาบายอังกฤษตองกำบน
 แดะตตบช่วงตงไปจนพนเมืองธนบรแตวจตตตมออย
 ขณะนั้นไทยในกรงเทพมหานคร ตอบตงเรอนอยตงมา
 เก็บตตไม้หมากพต ๓ ส่วน อังกฤษจบบชนไวบนกำบนมาก
 กวาร์อยคน แตวกไซไบหนไปออกทองทะเล ครนเพดาคา
 ไทยหนชนมาตงพระนคร ตตตองคน จรงเนอความวากำบน
 อังกฤษมิไตอยรบพม่า หนไปแต้ว ตตตมตตมาชงชนชนไว
 ตตตบมต.

ฝ่ายเนเมียวมหาเต้หน้าบคแม่ทพทางเหนือ กับอตมตงห
 จอจว แตะเกรยงบญบจนหวนเยกหวน ตงรบกับทพไทยอย
 ณเมืองสไซทย จนตงเดอนยยกเตกกองทพ ตงมาบรบกับ
 ทพหนา ชงตงอย ณเมืองกาแพงเพชรนน.

08/04/2563

TUDC

ฝ่ายมิ่งมหานรทาแม่ทพทางไต กยกทพใหญ่พดหมนหนง
 มาจากเมืองทวาย มาบรบกับทพหนาชงตงอยตอกระออม

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๒๕

แล้วแบ่งทัพให้ปักหน่วน แยกออกจาก จักระเรจอโบ้ ตึงจวโบ้
บรรจบกับเส้นดหน่วนก่องหน้า ให้ยกทัพเรือหนนทัพเมฆราโบ
เข้ามา ณ เมืองนนทบุรี และตวมังมหานรทากบตงจาแมงของ
จอกกาโบ จอกยโบ งาจหน่วน จิกแกทวาย ยกทัพบกมา
ทางเมืองสุพรรณบุรี เขามายังพระนคร ตึงค้ายใหญ่อยู่ตำบล
ตักก และกองทัพเรือหนนยกขนมมาตึงค้ายใหญ่อยู่ตำบลบางไทร
และพม่าตึงค้ายใหญ่ยามค่ำได้ตืออายแก่บาบ ให้รพดไป
รือเอาอิฐโบสถ์วิหารวัดน้อยใหญ่ตึงบวงมากอก้าแพงล้อมเป็น
ค้ายตึงสองตำบล.

ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดี ยกทัพบกทัพเรือจากเมือง
ก้าแพงเพชรตึงมาบรรจบกับทัพแนวจวโบ้ก่องหน้า ซึ่งตึง
ค้ายอยู่ ณ เมืองนครสวรรค์ แล้วยกยกตึงมายังพระมหานคร
เขามาตึงค้ายใหญ่อยู่ตำบลวัดป่าฝ่ายปากน้ำประดบ.

ฝ่ายพระเจ้าองวะ จิงตึงแมงกमारหย้า ตึงมาครองเมือง
ทวาย แล้วให้เกณฑ์กกองทัพพม่ารามัญให้ยกหนนเพิ่มเติมมา
อก และสรนทจของ มณจของ มหาจอแทง อากาบันญ
ส่นายถอพตพม่าพนเคษ ยกตึงมาพกอยู่ ณ เมืองเมาะตะมะ

๔๒๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

แถวเทพพมาทางเมืองอภัยธานี ในเดือนยี่ บัระกา สัปตศก
มาตงกายอยู่ ณ แขวงเมืองวเค็ชชยชาญ และพระยาแจ้ง คตะ
เตียง คตะเกดบ คมพดรามญเมืองเมาะตะมะล่องพันเค็ช ยก
มาทางเมืองกาญจนบรมมาตงกายคอกระออม ด้วยยกทพเรือ
หนนเขามาตงกายใหญ่อยู่ ณ ชนอนหดวงวัดโปรดสัตว์ แต่
บรรดาประชาชนชาวหัวเมืองปาก^(๑) ได้มายเห็นอทองปวงกเต็ย
แกพมา ทยกครอบครวหนเขามาไปกมาก ครน ณ เดือนสาม
บัระกา สัปตศก พวกชาวเมืองวเค็ชชยชาญ และเมืองสังคบุรี
เมืองสระบุรีเขาเกดยกถอมพมา พมาเร่งเอาทรพยเงินทอง
และบุตรหญิง^(๒) จึงชวนกันถวงพมาว่าจะให้บุตรหญิงและเงิน
ทอง แถวคคกนจะสู้รบพมา บอกกถาวชกชวนกันทุก ๆ บ้าน
และนายแทน ๓ นายไซ ๓ นายอิน ๓ นายเมือง ๓ ชาวบ้านสัง
คบุรีทองแขวงเมืองสังค นายคอกชาวบ้านตรบ นายทองแกว
ชาวบ้านโพทะเล คนเหต้ามลัมครพรรคพวกมาก เขาเกดยก
ถอมพมาชงยกทพมาทางเมืองอภัยธานี ครนพมาตกเดือน

๑. เดิมว่า บักษ์ใต้

๒. เดิมว่า ลูกสาว

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๒๗

เร่งรัดจะให้ตั้งบุตรหญิง จึงให้นายโชคมพรรคพวกเข้าฆ่าพม่า
ตาย ๒๐ เศษ แล้วพากันหนีมาหาพระอาจารย์ธรรมโชติ วัดเขา
นางบวช มีความรูดชาการดี มาอยู่ ณ วัดโพธิ์เกาตั้นในบ้าน
ระจันเอาเบณฑพวง และพาด่มครพรรคพวกครอบครัวทั้งปวงมา
อยู่ ณ บ้านระจัน และนายแทนกบดมชอเห็ดานนชกชวณคนชาว
บ้านไต่ ๔๐๐ เศษ มาตงคายนนอยทบ้านระจันทงตองค้าย พระ
อาจารย์นนตงกะตรุด ประเจียดและมงคตแจกให้ และพม่า
ประมาณร้อยเศษตามมาจับพนเรอง มาถงบ้านระจันกหยด
อยู่ ณ ผังแม่น้ำปากซางโนน นายแทนรจจจคจกคนให้รักษา
ค้าย แล้วกวพาคนตองรอยชามนำไปรบกับพม่า พม่ายงบน
ไต่คนตเดียว นายแทนกบคนตองรอยถวนถออาวุธตั้นเขาพน
แทงพวกพม่าถงตะตมบอน ฆ่าพม่าตายทงร้อยเศษ เหลือ
แต่ควนายตองคชนนมาควบหนีไปไต่ จึงไปแจ้งความแก่นายทพ
นายกของชงตงค้ายอยู่ ณ แขวงเมืองวเค็ชชยชาญ แล้วบอกไป
ถงแม่ทพ แม่ทพจงแตงให้จางนทวน คมพตหารอยมาคค้าย
บ้านระจัน นายค้ายบ้านระจันยกพตทหารออกรบ ตทพพม่า
แตกพายหนีและบวยเจ็บตมตายเบนนอนมาก แม่ทพจงให้

๔๒๘ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

แยกหวนคมพดพมาเจดรอยยกไปคค้ายบ้านระจัน ก็แตกพาย
มาอกเบนตองกรง จึงให้ตงจาโบคมพดเการอยยกไปคอก
กแตกพายมาเบนต้ามกรง พวกพมาชยาดมมอไทยค้ายบ้าน
ระจันยงนง หยตอยอกตองวณต้ามวณ แมทพจงเกณทให้
ตริทจอชองเบนนายทพใหญ่ คมพดททารเกณทกนทกค้าย
เบนคนพนเคษ มาหกตบมา ยกไปคค้ายบ้านระจันอกเบนตกรง
ตริทจอชองกยกพดททารไปตงทงบ้านห้วยไผ่ พวกค้ายบ้าน
ระจันจจตกนให้นายแทนเบนนายทพ พดตองรอย ให้นายทอง
เหมนเบนบกชวา พนเรองเบนบกชวาย คมพดกองตตองรอย
ทงต้ามกองเบนคนทกรอย มบนคาบชตคาบคตตาชองชาวบ้าน
บาง บนชองพมาชงแตกหนดมค้ายเกบไคบาง ทงเกบกระต่น
คนชองพมาชงทงเสยเกบไวไคบาง และตวนายทงต้ามคนพน
กนำพดททารทงต้ามกองยกคอกจากค้าย ไปตงคตองตตอ
ตคน จงตงทพตากนอยทงต้ามกอง คอยรบทพพมา ทคน
ตตอใหญ่มบอชอยกตางทง กองทพพมายกมาตงชอยฟาก
คตองชางโนน ไคยงบนไคคอบกนทงตองฝาย พมาเห็นพวก
ไทยนอยกตงรบชอยมไคทอถอย ทพไทยจิงชนเอาไม้แตะหญ่า

08/04/2563

TUJDC

เบื่อนหมาก เก็บได้บนแต่เครื่องคัดตราวธนาหุ่มต่าง ๆ แต่
ได้ติดตามพม่าไปจนเย็นจนจะใกล้ค่ำจึงกลับมายังค่าย และ
พดพม่าตายประมาณแปดร้อยเศษ ที่เหลือรอดกลับมามีตาม
ร้อยเศษ ต้องอาวธบาดเจ็บมาก ข้างทัพไทยตายหกสิบเศษ
ช่วยเจ็บดับต้องคน ขณะนั้นชาวบ้านอื่น ๆ พาครอบครัวเข้า
มาอาศัยอยู่ในค่ายบ้านระจันเบื่อนหมาก.

ฝ่ายพม่ากลัวฝีมือชาวบ้านระจันยงนิก แต่ใจแข็งกะ
เกณฑ์ทัพปรึกษาหน้อยประมาณสิบเอ็ดสับต้องวัน แม่ทัพจึง
แต่งให้แยจ้ออากาศเป็นนายทัพ เกณฑ์แบ่งพดทหารไปทุก ๆ
ค่ายเป็นคณพันเศษ สรรพตวยมาเครื่องสรรพาวุธให้ยกไปตี
ค่ายบ้านระจันนอก ก็แตกพ่ายหนีมาเป็นหาคกรง แล้วแม่ทัพจึง
แต่งให้จกแกปดัด เมืองทวายเป็นนายทัพคณพดร้อยเศษยกไปตี
เป็นหาคกรงก็แตกพ่ายมา จึงแต่งให้อากาบนญเป็นนายทัพคณ
พดพันเศษยกไปรบอกเป็นเจ็ดกรง และอากาบนญยกไปตั้ง
ค่ายอยู่ณตำบลบ้านขมิโลก ฝ่ายทัพไทยข้างบ้านระจันจึงจัดให้
รุ่นน้อมมือยงบนแมนเป็นนายพดทหารบน คอยบองกนทหาร
มาพม่า แล้วแต่งให้นายจันหนวดเขี้ยวเป็นนายทัพใหญ่คุม

ทหารพันเศษยกออกคทาพพมาเขาดอมค้ายไว้ ฝ่ายทพพมาตั้ง
 ค่ายยังไม่ทันแล้ว ทพไทยวกเข้าโจมตีข้างหลังค่าย ยิงแทงพพ
 พมาตายแทบถึงพัน และอากาศบนเมฆนายทพพนกกตายอยู่ในค่าย
 ทพไทยได้มาและผ่านงูห่มศีลศตราวูรตต่าง ๆ เป็นอันมาก พม่า
 แตกหนรอดเหตอมาบนน้อยประมาณร้อยเศษ ตั้งแต่นั้นมา
 พมายังกดอ้อมมือไทยค่ายบ้านระจันท์ เกณฑ์กันจะให้ไปรบ
 อ้อมใครได้ หยคานาไปถึงกิ่งเดือน.

ฝ่ายในกรุงเทพมหานครนั้น ขณะเมื่อกองทัพพมายกเข้า
 มาจะใกล้ถึงกรุงนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดารัสตั้งให้ออก
 ไปนิมนต์พระสังฆราชาคณะซึ่งอยู่วัดนอกเมืองนั้น ให้เข้ามา
 อยู่ในวัดพระนครทั้งนั้น และสมเด็จพระอนุชาธิราชซึ่งทรง
 ผนวชอยู่ณวัดประคูนนั้น ก็เสด็จเข้ามาอยู่ณวัดราชประดิษฐาน
 ขุนนางและราษฎรชวณกันไปทุก เชิญเสด็จให้ตามผนวชออกช่วย
 ราชการ แผ่นดินบองกนรักษาพระนคร เหมือนเมื่อศึกมังกอง
 ครังก่อน ก็หาตามผนวชออกไม่ และเพลาเสด็จไปทรงรับ
 บิณฑบาต ชาวเมืองชวณกันเขียนหนังสือให้บาตรเป็น

๔๓๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ใจความทูลวิงวอนให้ตามนุษ และได้อ่อนนุ่มในบาตรเป็นอันมากทุก ๆ วัน.

ขณะนั้น ในพระนครได้ทราบข่าวว่าชาวบ้านระจันตกาย ต่อรบพม่า พม่ายกทัพไปตีแตกพ่ายมาเป็นหลายครั้ง ชาวบ้านระจันตกายพม่าเสียเป็นอันมาก เห็นพม่ายกทัพยกกำลังตั้งล้อมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงดำรัส ให้เสนาบดี เกณฑ์กองทัพจะให้ยกออกไปรบพม่า แล้วโปรดให้ถอดเจ้าหมื่น^(๑)ศรีธรรมรักษ์ออกจากโทษ ให้คงถานาศักดิ์ท้าวราชการตั้งเก่า จึงโปรดให้พระยาพระคลังเป็นแม่ทัพ กบตงท้าวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นหลายนาย และทัพหัวเมืองล้อมทบด้วยกหลายเมือง เป็นคนหมื่นหนึ่ง ให้ยกออกไปตีค่ายพม่า ซึ่งตั้งอยู่ณวัดป่าฝ้ายปากน้ำประดู่ และให้ด่านกระชกแบกไปเป็นอันมาก ถ้าหรบเมื่อจะตั้งรบทีใดจะเอากระชกตั้งเรียงให้ชิดกัน แล้วจะขุดมุดดินบรรจุลงในกระชกเป็นสันนามเพลาะ บังคหวพดทหารกันบนซำศักดิ์ พระยาพระคลังและนายทัพนายกองทั้งปวงกราบถวายบังคมลาแล้วยกกองทัพออกจากพระนครวันนั้น รพดมากเต็ม

๑. เดิมว่า จมื่น

ไปทั้งทองทั้ง แม่ทัพหืดแควตโคกกองทัพหืดทนน พร้อมๆ
กันเบนนองๆ รังรอไป ครนไปถึงทโกศค้ายพมากตงทพตากน
อยู่ และทหารพมาชมาชามาไปหาค้ายใหญ่ฟากตะวันออกเป็น
หลายมา จึงชบทหารเขาค้าย พมาในค้ายยงบนใหญ่ชอย
ออกมาตองพดทพไทยตมตงส้หาคน กองทพทงนบกถอยมาตง
ครนเพดาเยนกกเดกกดบเขาพระนคร ชยตองต้ามวงจมพระ
ราชดารส้ให้ทพพระยาพระคตงยกออกไปคค้ายปากหน้าประตบอก
ขณะนบบรรดาชาวพระนคร ทงคฤหส์ถและตมณะไม่เคยเห็นเข
รบกัน ชวนกันตามกองทัพออกไปรบพมาเป็นอนมาก และ
กองทัพยกออกไปตงอยยงเมทนเขาค้าย พมาตงกถให้รพด
ยกหราบคองออกหตงค้ายทาทจะแตก พวกกองอาจต้ามารถ
ชวนกันวงเขาไปโกศค้ายพมา และเนเมียวแม่ทัพชบพดทหาร
ทงคนทงมาออกได้โอบหลังกองทัพไทย ฟงหอกชตและยงบน
บนหลังมาตองพดทพไทยตายเป็นหลายคน กองทัพไทยมิได้
ตอมพ256ฟากนแตกพายหนีตชยตงมาณโพธต้ามคนทงตงน และ
เจ้าหมนศร์สร์รทษ เจ้าหมนตมอใจราชชมาชมาชามาฟาก

๔๓๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ตะวันออก แต่กองพระยาตากกรอรบอยู่ค้อยข้ามมาต่อภายหลัง
ทัพพม่าได้ติดตาม พงหอกชด คองพลทัพ ไทยแต่ละคนซึ่งตาม
ออกไปครบคักหนบาคเจ็บเบนอนมาก ทดมตายกกดาคเกิดอน
ไป กองทัพไทยก็พ่ายหนีเข้าพระนคร พวกทัพพม่ากกดบ
ไปค้าย.

ฝ่ายนายทัพนายกองพม่าทงปวง จึงปรึกษาคน้จตหาผู้ชง
จะเป็นนายทัพ จะให้ยกไปตีเอาค้ายบ้านระจันให้จงได้ ขณะ
นั้นรามัญคนหนึ่งเบนมอญเก่าอยู่ ในพระนครนมาชานาน (๑)
เขาเกดยกดอมพมามมอแซมแซง แมตพพมาตงให้เบนพระ
นายกอง จึงเขารบอาสาจะขอไปตีค้ายบ้านระจันให้แตกจง
ได้ แมตพจึงเกณฑพดพมารามัญให้สองพัน ตงให้พระ
นายกอง เบนนาย ทัพสรรพด้วย มาครอง สรรพาวุธให้ยกไปตี
ค้ายบ้านระจันอกเบนแปดครง และพระนายกองยกทัพไปตี
ค้ายบ้านระจันครงนนมไตตงทพกตางแปดง ให้ตงค้ายรายไป
ตามทงตามค้าย ทูตให้รอกค้ายหลังม่อนไปตงชางหนากอก
แต่เตนค้ายไปตามทง ทดะตามค้ายตงนถงกง เตอนจิงไป เกอบ

08/๓๓๖๖๖

๑. เดิมว่า อยู่เมืองนี้

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๓๕

จะใกล้ค้ายบ้านระจัน พวกตัวนายค้ายบ้านระจันคุมพลทหาร
ยกออกคตค้ายพระนายกองเบนนหลายครั้งไม่แตกฉาน และพระ
นายกองตงมนรบอยแต่ในค้ายมิได้ออกรบนอกค้าย พวกบ้านระ
จันเสียคนล้มตายเบนนอนมาก วันหนึ่งนายทองเหม่นกนัสตราเม
ชกระบอเผอกยกพลเซาตค้ายพม่า พระนายกองชบพดรามญ
ออกคอรบนอกค้าย นายทองเหม่นชบกระบอได้อัดเข้าใน
กลางทัพแต่ญเดียว ทางพดพม่ารามญตายเบนนหลายคน พวก
พม่าคอรบตันทานตอมเขาไวได เขารมพนทางนายทองเหม่น
ไม่เขา นายทองเหม่นสรบอยญเดียวจนสนกาดัง พม่าจับคว
โตกทบตตายในทนน พวกทพบ้านระจันเสียนายแฉกแตกหนี
ไปค้าย ทพพม่าพระนายกองกยกคตตามมาถึงบ้านชนโตกใกล้
ค้ายบ้านระจัน จึงให้เกบเอาคัพพม่าซึ่งตายแต่ทพกอน ๆ นน
เผาเสียสนแฉกตงค้ายใหญ่ตงทนนรักษามนอย ทพบ้านระจัน
ออกคตเบนนหลายครั้งไม่แตกกเสียหน้าใจทอยถอย พระนายกองจึง
ชตขโมงคตเดินเข้าไปใกล้คจยบ้านระจัน แล้วปลกหอรบชนตง
เอาบพใหญ่ชนยงเข้าไปในค้ายตองไทยตายเบนนอนมาก และค
เอาคายนอยบ้านระจันได้ ยิ่งแต่ค้ายใหญ่ และนายแท่นซึ่งถูก

๔๓๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

บพพมาเขาหักแตกอนหนบ้วยมานานก ถึงแก่กรรมลงใน เดือน
หกบั้งจ้ออัฐศก.

ขณะนั้นชนชั้นขม่อมเข้มแข็งถอบนอยเบนนจ และ
นายจันหนวดเขยวยกพดทหารออกรบกับพม่าอกเบนนหลายครั้ง
จน หนึ่งพด พม่าโอบหลังเข้าได้ ก็ฆ่า ชนชั้นกับทงนายจันหนวด
เขยวตายในทรบตงต้องนาย ยงแต่พนเรองกับนายทองแดง
ใหญ่อยู่ในค้ายบ้านระจัน เห็นเหตุอกาดงจะสู้รบพม่าจึงบอก
เข้ามาในเมือง ขอบนใหญ่และกระสุนดินดำ เต็นาบคจิงปรก
ษาดงเห็นพรอมกนมโคให้ ว่าถาพมาตค้ายบ้านระจันแตกแล้ว
ก็จะไดบบนใหญ่ และกระสุนดินดำ เป็นกาดง เขามารบ พระนคร
เหมอนหนงให้กาดงแกชาคัก แต่พระยารัตนาธิเบศ์นนหาดงเห็น
ด้วยไม้ จึงออกไปณค้ายบ้านระจัน คคอ่านเรยรายทองชาว
บ้านชงอยู่ในค้าย มาหุดอบนใหญ่ชนไตต้องกระบอก กับก
พรองราวรานไปหาบริบูรณ์ไม้ เห็นจะคคการสงครามไม้
ตำเรจกกดบเขาพระนคร ฝ่ายชาวบ้านระจันหาทพงมิได้ ไม่มี
ใครชวยอดหนุน ก็เสียใจย่อหย่อนอนอนมอดง เห็นจะสู้
รบคานทานพม่าไม่ได้ แต่ตงตอรบพม่ามาแต่เดือนด่ปดายบ้ระ

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๓๗

กาดัปตศก จนถงเดือนแปดบั้งออรัฐศกไต่หาเดือน เห็นเหลือ
กาดงทจะชบเคียวทำสงครามกับพม่าสืบไปอีก ต่างคนก็พา
ครอบครวหนีไปจากค่ายทยงอยนหนอย ผู้คนก็เบาบางลง.

ครนถงณวณจันทร แรม๒ค่ำ เดือน๘ บั้งออรัฐศก
พมากยกเขาคายใหญ่บานระจันแตก ฆ่าคนได้เป็นอนมาก
ทจบเบนไปโดนหนักมาก บรรดาครอบครวชายหญิงเด็กและผู้
ใหญ่ชงเหลือตายอยนหนใหญ่กวาดเอาไปสิ้น แลวกเด็กทพ
กตบไปยงกายพม่า ตงแตรบกนมาหาเดือนจนได้ยคายนหน ไทย
ตายประมาณพันเศษ พม่าตายประมาณสามพันเศษ และพระ
อาจารย์ธรรมโชตินน กระทำสายสัญญาจนมังกดประเจียดกะ
ตรุดต่าง ๆ แจกให้คนทงปวง แดแรกนหมคนอยู่คงแคถวคตาด
คมอนทรายอาวุธไต่ชลงอย ภายหลังผู้คนมาอยู่ในค่ายมากสำ
ส่อน ทนบถอแทบาง กเลื่อมตบะเดชะดง ทอยคงบางทตอง
อาวุธบาดเจ็บตมตายบ้าง แดศวพระอาจารย์นนทวาทายอยู่
ในคยถม ความหาถงเบนแนไม้.

ในกรุงเทพมหานครในเดือนแปดนี้ สมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุนนทวาทดงคืบคูนัย ทรงพระกรุณา

๔๓๘ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ให้แต่งศพได้พระโกศไว้ จึงโปรดให้เดือนพระเทพมุนีวงศ์
ดาวซึ่งเข้ามาอยู่ ณ วัดสระวรรคเจดีย์ นนทบุรีแผ่นดินสมเด็จพระสังฆ
ราช อยู่ใดหากเจดีย์นอกอาพาธคับคั้นยต์งอก โปรดให้ได้
พระโกศ ยังมีได้ปลงพระศพทางท้องศพ ด้วยศกยงศตพระ
นครอยู่.

ฝ่ายเจ้ากรมหมื่น เทพพิชช ซึ่งไปอยู่ ณ เมืองจันทบุรี นน
ทบุรี คนชาวหัวเมืองท่ง หลាយผ้าย ตะวันออก ชวนกันหนีออก
พากันมาด้วยความภักดีพึ่งพระบารมีอยู่เป็นอันมาก กรมหมื่นเทพ
พิชชจึงพาคนท่งนั้น เข้ามาอยู่ณเมืองปราจีนบุรี และคนชาว
หัวเมืองปราจีน เมืองนครนายก เมืองฉะเชิงเทรา เมืองชต
บุรี เมืองบางละมุง เตืองตอกันไปว่าเจ้าจะเสด็จยก (๑) เข้ามา
รบพม่าช่วยกรุงเทพมหานคร จึงพากันมาเป็นพวกๆ เขาด้วย
เป็นหลายพัน ทูลรับอาสาจะรบพม่ากรมหมื่นเทพพิชชจึง
ให้ตั้งค่ายอยู่ณเมืองปราจีนบุรี จึงแต่งให้หมื่นเกา หมื่นศรีธนา
ชาวเมืองปราจีนบุรี และนายทองน้อยชายเมืองชตบุรีคน
ทั้งสามคนเป็นนายของฝีมือเข้มแข็ง ให้เป็นนายทัพหน้าคุมพล

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๓๕

ชาวหัวเมืองต่างๆต้องพ้นเค็ช ยกมาตั้งค่ายอยู่ณปากน้ำโยทกา
และคนทั้งหลายต่าง ๆ ตั้งหนังสือตบเข้ามาถึงพรรคพวกญาติ
ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร คนในกรุงเทพมหานครรุกยन्द คิด
กันพาครอบครัวหนีออกจากพระนคร ออกไปเข้าด้วยกรมหมื่น
เทพพิชเชนอันมาก บรรดาหม่อมเจ้าชายหญิงซึ่งเป็นพระ
หน่อในกรมหมื่นเทพพิชเชน กับทั้งหม่อมห้ามและชาไทกกัน
ออกไปหาเจ้า และพระยารัตนาธิเบศร์นั้น ก็พาพรรคพวกหนี
ออกไปเข้าด้วย ซึ่งยักคิดการซึ่งจะทำสงครามกับพม่า จัด
แจ้งการมีทัพพร้อมยังมีโดยยกเข้ามา ฝ่ายกองทัพพม่าได้แจ้ง
เหตุดังนั้น แมตพจงเกณฑ์ให้เมฆราโอบกับแนกวนจอบโสดอง
นาย คมพดด้งมพนักทพเรือออกไปตีค่ายไทยซึ่งตั้งอยู่ณปาก
น้ำโยทกาหนีใครบกนเบ้นด้งมารถ พม่าหักเอาค่ายได้แล้วฆ่า
หมื่นเกาหมื่นศรีนาวาตายในทรบ แต่นายทองอยู่น้อยนหน
รอด ทัพไทยก็แตกฉานพ่ายหนีกระจัดพดคพรายกนไป พม่า
ได้ชัยชนะแล้วกวตตพกดบเขามายงคายน กรุงเทพมหานคร.
ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิชเชนกับพระยารัตนาธิเบศร์ แจ้งว่าเสีย
ค่ายปากน้ำโยทกาแก่พม่าแล้วกตกใจ มิได้คิดอ่านที่จะยกมาสู้

๔๔๐ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

รบกับพม่าออก และพาสั้ครพรรคพวกหนีไปทางช่องเรือแตก
ชนไปณเมืองนครราชสีมา.

ในขณะนั้นมิ่งมหานรธาแม่ทัพใหญ่ซึ่งอยู่ณค่ายสกัดกบฏ
หนักถึงแก่กรรม พม่านายทัพนายกองตงปวงทก ๆ ค่ายมา
พร้อมทำการ(๑) ปลดศัพเสร็จแล้ว ให้ก่อพระเจดีย์บรรจุอัฐิไว้
ในค่ายนั้น แดวจึงประชุมปรึกษากันซึ่งจะตั้งโบชุกแม่ทัพใหญ่
ชนแทน จะได้อากถาวรบังคับบัญชานายทัพนายกองตงปวง
สัตตชาติในการสงครามสืบไป แด่นายทัพนายกองเห็นแก่ง
แย้งกันไปหาตงพร้อมกันไม่ บางพวกก็ว่าจะเอาเนเมียวมหา
เด่นาบดีเป็น โบชุกแม่ทัพใหญ่ บางพวกก็ว่าจะเอาตงจาแมง
ของปลัดค้ายัดกัก บางพวกก็ว่าจะเอาปลัดทวนนายค้ายบาง
ไทรหาตงกันไม่ ภายหลังจึงปรึกษาพร้อมกัน ว่าเนเมียว
มหาเด่นาบดีนั้นมดีคบบัญญาแแต่ฝีมือเข้มแข็งก็จริง แต่ทว่า
ไซ้เชื้อชาติพม่าชาติร ฝ่ายบิดาเป็นพม่า มารดาเป็นลาว ซึ่ง
จะเป็นใหญ่กว่าเราทางหลายอันเป็นสกัดพม่านนไม่ควร และ
ตงจาแมงของปลัดค้ายัดกักนั้นเดากมไซ้ชาติพม่าแท้ ฝ่ายบิดา

08/04/2563

TUDC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๔๑

เบนพามารดาเบรามาญ ไม่ควรจะเป็นใหญ่กว่าเราอันเป็น
ชาติศักดิ์พม่าทงปวง เห็นแต่ปกนหวนนายค้ายบางไทรนน เป็น
เชอชาติพม่าแททงผายบิดาและมารดา ส้มควรที่จะเป็นใหญ่
บงคบบัญชาเราทงปวงได้ จึงพร้อมกันตงปกนหวนเป็นโบชุก
แม่ทัพใหญ่ บงคบบัณฑิตในการสงครามทงสน.

ผายเนเมียวมหาเสนาบดี จึงว่าแก่นายทัพนายกองทง
ปวงว่าส้มเด็จพระเจ้ากรุงรัตนบรองวะ โปรดให้เราเป็นแม่ทัพ
ยกมาทางเหนือให้เอาพระนครศรีอยุธยาให้จงได้ ถึงความมิ่ง
มหานรธาโบชุกแม่ทัพใหญ่หาชีวิตไม่แถวกค ตอเรายมชวต
อยู่ คงจะทำสงครามเอาแผ่นดินเมืองไทยถวายพระเจ้าองวะ
ให้สำเร็จพระราชประสงค์จึงได้ทานทงหลายผู้โดยอทอดการ
สงครามไม่เป็นใจในราชการศึกด้วยเราเราจักประหารชวตผู้
นนเสย นายทัพนายกองทงปวงและปกนหวนชงตงเป็น
โบชุกชนใหม่นน กเกรงกถอานาจนเมเมียวทงสนดวยกัน และ
เนเมียวจะกะเกณฑ์เอาพลเท่าใด ก็ต้องให้ไปทกทัพทุกค่าย
และจะเกณฑ์ให้นายทัพนายกองผู้โดยกไปทำการศึกทใด ก็
ต้องไปทำตามบงคบบัญชา ไม่มีใครอาจขัดขวาง เนเมียว

๔๔๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

จึงยกพลทหารเข้ามาตั้งค่ายใหญ่ตำบลโพธิ์สามต้น ให้อ
เอาอิฐ ไม้สัดอาหารวัดมาก่อกำแพงล้อมเป็นค่าย แล้วเกณฑ์
ให้นายทพทงปวงยกเข้ามา ตั้งค่ายอยู่ ณ วัด กษेत्रทอง และ บ้าน
บ่อมวดการอง ให้ปลูกหอรบและก่อบ่อมชนให้สูง เอาบัน
ใหญ่น้อยขนยงเข้ามาในพระนคร.

ฝ่ายข้างในกรุงนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสให้
เสนาบดีจืดแจ่มแต่งกองทัพเรือ โปรดให้ท้าวพระยาอาสาห
เกล้า และกองทัพทงปวงยกทัพเรือข้ามไปตั้งค่ายพม่า ณ วัด
การอง พมายงบนมาถกนายเรกคนหนึ่งซึ่งย่นราคาบดองมอ
ยยหนาเรอตกนาดง ทพเรือทงนบกถอยกตบเขากรุงธน.

อยู่มานานหนึ่ง จึงพระศรีรัศมิ์พาห ซึ่งเปนเจ้าหน้าทรักษา
บ่อมท้ายกบ ให้ประจวบพระมหากาตมฤตยราชสังหนัก
สังตถกยงค่ายพม่าวัดกษेत्रทอง และยังออกไปได้นัดหนึ่งบนก
ราวราน ครนเพดาค่าไทยหนีเข้ามาในกรุงได้คนหนึ่ง ให้การ
วามนใหญ่ซึ่งยังออกไปนั้น ตองเรือรบพม่าตมสังตถกนตาย

08/04/2563

TUDC

เบนหลายคน ครนรุ่งชนเนเมียวแม่ทัพเกณฑ์ให้นายทพ
นายกองทงปวงยกเข้ามาตั้งค่ายณวัดกระชาย วัดพลับพลาชัย

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๔๓

วัดเต่า วัดสระเกศ วัดแดง ให้ปลูกหอรับชนทุก ๆ ค่าย
เอาบันใหญ่ น้อย ชนระดมยงเข้ามาในกรุง ครนถนเดือน
สิบสองหนานา จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาตากเดือนท
เป็นพระยากำแพงเพชร แลดวงให้เป็นนายกกองทัพเรือ ให้
พระยาเพชรบุรีเป็นกองหน้า ให้หัตถวงศ์รเด่นเป็นกองหนุน
ยกทัพเรือออกจากพระนคร ให้ไปพร้อมทัพท่นอยู่ณวัดป่าแก้ว
คอยตเรือทัพพม่าซึ่งจะชนลงไปมาหากัน ชนระนนเรือรบ
กองทัพพม่ารามัญ ยกชนมาแต่ค่ายบางไทรและค่ายชนอนหดวง
วัดโปรดศีลควมาถงกถางท่งตรงวัดสังฆาวาส พระยาเพชรบุรี
กองหน้าจงให้แจวเรือรบในกองของควหาดา เขาตเรือรบพม่า
และเรือพวกทัพพม่ารามัญนหมาก กเขาตอมเรือกองพระยา
เพชรบุรีเขาไวไควรบกันเป็นลำมารถ และพดทัพไทยกับพด
พม่ารามัญฆ่าพนกัน ตายตงท่งตองฝ่าย กองพระยากำแพง—
เพชร หถวงศ์รเด่น จอครอดเดี่ยว หาเข้าช่วยอดหนนกันไม่
พม่าเขาหมอดคนตาตตเพลิงทงตงในเรือพระยาเพชรบุรี ดิน
ถวกเอาไฟรพดบ้วยโตตตงหน้า พม่าไตทกฆ่าพนแทงไทยในเรือ
ในน้ำตายเป็นอนหมาก จับควพระยาเพชรบุรีเองได้ อยู่คงพน

๔๔๔' แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

แทงไม้เข้า จึงเอาไม้หวดาวเสียบแทงทางทวารหนักถึงแก่ความ
ตาย และขณะรบกันนวนนชางพม่าตายสี่สิบเอ็ดคน ช้างไทย
ตาย ๗๐ เศษ และกองพระยากำแพงเพชรกับหลวงศรีเด่นก
ยกขึ้นไปตั้งอยู่ณวัดกรวย วัดพิชัย หากดับเขากรงไม้ เดย
ตั้งค่ายอยู่ที่ถนน ส้มเต๋จพระพุทธรเจ้าอยู่หัว จึงดำรัสให้ท้าว
พระยาอาสาหักเหต่า ยกทัพพลสองพันเศษออกไปตั้งค่ายอยู่
ณวัดชัยวัฒนารามตำบลหนึ่ง ให้หลวงอภัยพิพัฒน์จันนาย
กายคุมพลทหารจันสองพัน ยกออกไปตั้งค่ายอยู่ณคดอง
สวนพลตำบลหนึ่ง.

ขณะนั้นพระยาเพชรขอมงไชย มาในกองทัพ เนเมียวมหา
เด่นาบคตงค่ายอยู่ตำบลบ้านโพธิ์งาม เกิดยกล้อมไทยในแขวง
เมืองสังคบุรี และได้มารบค่ายบ้านระจันตด้วย แล้วยกมาตั้ง
ค่ายอยู่ ณ วัดโพธิ์สามต้นปากตะพานออก ครั้นถึงเดือนอาษา
บจออกสู่ศก จึงยกพลเมืองเพชรคนสามร้อยเศษหนีพม่ากดับ
ไปโดยทางพระพุทธรบาท พวกพม่ายกติดตามไปทันได้รบกัน
กตางทาง ช้างพนักนตายทั้งสองฝ่าย พม่าตายตงมากกเด็ก
กดับมา พระยาเพชรจึงให้เขียนหนังสือบอกไว้ในป่าแขวงพระ

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๔๕

พทชบาท เป็นใจความว่าสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมมพระคุณ
แก่ชาพระพทชเจ้ามาก ชาพระพทชเจ้าไม่อยู่รบกรุงเทพมหา
นครด้วยพมาแล้ว จะกลับไปเมืองของตน และพวกชนโชน
ชาพระพทชบาทเก็บไต่หนังสืออื่น จึงบอกส่งลงมาขังพระมหา
นครไต่ทราบเหตุตงนน.

ครนถงฉนวนเสารชน & คาเดือนย บัจออรู้ศึก ศักราช
๓๓๒๘ ปี เพดาดกเทยงคนเกิดเพดงชนในพระนครใหม่ตงแต่
ทาทรายตตตามมาถึงสะพานข้างคตองชาวเป็ดอกแล้วเขามาตต
บ้านะพร้าวและบ้านโพนบ้านท่าของบ้านยา วัดราชบรณะ วัด
พระศรีมหาธาตุ เพดงไปหยดอยเพียงวัดฉททตตคกฏวหาร
แต่บ้านเรือนทเพดงใหม่ครงนนมากกว่าหมนหดง ในเมื่อ
เวดากดางวัน ๆ นน ฝ่ายพระยากาแพงเพชรชงตงคายอยู่ ณ
วัดพชย จึงชมนมพรรคพวกพดทหารไทยจันประมาณพัน
หนง สรรพดวยเครื่องสรรพาวุธ กบตงนายทหารผู้ใหญ่
คอพระเชยงเงนหนง หลวงพรหมเสนาหนง หลวงพิไชยอาสา
หนง หลวงราชเสนาหนง ขนอภยภกคหนง เป็นहांนาย
ชนหมนกับผู้นอยออกหตายคน จดแจ้งกนคคจะยกทัพหน้ไป

08/04/2363

TUDC

๔๔๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ทางตะวันออก แต่หลวงศรีเสนาหาไปด้วยไม่ พาพรรคพวก
หนีไปนอน พอฝนฟ้าใหญ่ตกเป็นชยมงคลฤกษ์ พระยา
กำแพงเพชรยกกองทัพออกจากค่ายวัดพิชัย เดินทัพไปทาง
บ้านหารตราพอเพลาดพบคำ ฝ่ายกองทัพพม่ายกติดตามมา
ทันใดล้อมกันเป็นสามารภ ทพพม่าตามทานมโศกถอยกลับ
ไป จึงเดินทัพไปทางบ้านชาวเมอถึงบ้านส้มบณทศ เพลดเที่ยงคืน
วันนั้นประมาณสองยามเศษ จึงแลมาเห็นแสงเพลิงไหม้
ในกรงกให้หยุดทัพอยู่ที่นั่น รุ่งขึ้นวันอาทิตย์ขึ้น ๕ คา เดือนย
จึงเดินทัพไปถึงบ้านโพสังหาร ฝ่ายพม่ายกกองทัพติดตามไป
ออก จึงให้หยุดทัพเตรียมจะคอยรบกองทัพพม่า พม่ายกไป
ทันใดล้อมกันเป็นสามารภ ทพพม่าแตกพ่ายไป เก็บได้เครื่อง
ศาสตราวุธเป็นอันมาก จึงเดินทัพไปหยุดแรมอยู่ณบ้านพรานนก
พอเพลดเย็นพวกทแถมอาหารออกไปเที่ยวตลาดหาอาหาร พบ
กองทัพพม่ายกติดตามมาออก พลประมาณสองพัน จึงกลับ
มาแจ้งแก่พระยากำแพงเพชร พระยากำแพงเพชรทรงหนักกับ
มาทหารตีมาออกรบทัพพม่าก่อน จัดพลทหารทั้งปวงยกแซง
เป็นบกกากออกทั้งสี่องข้างเขาคกระหนาบทัพพม่า และทัพพม่า

๔๔๘ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

พระยากำแพงเพชรจึงขนามาหน้าทหารประมาณ ๒๐ คน แล้ว
ให้รพดทงปวงยกตามเขาไปยังค่าย ฝ่ายขุนหมื่นพันทนาย
บ้าน ๆ กง ก็พาพรรคพวกมากกว่าพันออกจากค่ายมาต่อรบ
ยังบนดักคหน้าหลังด้วยเคชะบารมเบนมหัดจรรย บินซาศัก
หากกตองรพดผู้ใดไม่ พระยากำแพงเพชรจึงขับพดทหารได้รุก
เขาไป ให้บินชนหักเอาค่ายได้ ได้ตะตุมบอนพันแทงพด
ชาวบ้าน ๆ กง ชาวบ้านกงกตนแตกแตกค่ายพ่ายหนีไป ได้
ข้างพลายพงเจตข้างกบเงนทองและได้บียง อาหาร เบอนมาก
ครนรุงชนณวนพฤหส์บด ๗๗ คา เดือนย จึงยกพดทหารมา
หยุดประทับตำบลหนองไม้ชมตามทาง แล้วเดินทัพหยุดประทับ
รอนไปประมาณสองวัน ก็ถึงบ้านนาเวียงแขวงเมืองนครนายก
หยุดประทับอยู่คนหนง แล้วยกไปแตกนอกวงหนง จึงข้าม
แม่น้ำไปฝ่ายปากตะวันออก ถึงบ้านกบแจะด้านเมืองปราจีน
บุรี ให้หยุดพักรพดหุงอาหารกันเสร็จแล้ว จึงเดินทัพข้าม
ทองทงไปจนเพดาเยน และกองพระเชยงเงินนนาออยมามทน
พระยากำแพงเพชรจึงขนามากดบมากบหดวงพรหมเสนา เทยว
ตามหากองพระเชยงเงินกมได้พบ จึงให้รอกทัพหยุดค้อยทำอยู่

08/04/2563

TJDC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๔๕

ทนนถงตำมวณ จนถึงณวณจนทร ๓๓ ค่ำ เดือนยี่ จึงให้
เดินทัพเข้าในป่า หยดประทบทหนองนำหรงอาหารกินเสร็จแล้ว
คอเพดาบายกองพระเชยงเงนจงยกตามมาถึง พระยากำแพง-
เพชรโกรธว่าพระเชยงเงนแกดงเขอนแซ่เดียว มิได้เจบริอน
ด้วย จะคิดเอาใจออกหาก จึงให้ตงโทษโบยหลังตำมลับท
แล้วจะให้ประหารชีวิตเดียว นายทหารทงปวงพากนขอชีวิตไว้.

ขณะนั้นฝ่ายแม่ทัพพม่าแจ้งข่าวว่า กองทัพซึ่งยกไปตาม
พระยากำแพงเพชรหนีเดี่ยวทมาเป็นหลายครั้ง จึงเกณฑ์ทัพเรือ
ให้ยกหนุนเพิ่มเติมมาออก และทัพบกซึ่งพ่ายมากอนหนุนยกตง
มาตงอยณปากน้ำเจ้าโตเมืองฉะเชิงเทรา ทัพเรือไปตงชน
บรรจบกันทนน ครนถงณวณองการ ๓๔ ค่ำ เดือนยี่ กอง
ทัพพม้ายกชนมาแต่ปากน้ำเจ้าโตทงทัพบกทัพเรือ มาชนททา
ชามยกตตตามมาออก เพดาเยนไดยนเสยงฆองกตองกตองมา
พระยากำแพงเพชรจึง ให้นำบุญมชนมา ไซ่ ส่วนทางตงไปลับ
ประมาณตองรอยเด่น เห็นธงเทยวทงไดยนเสยงพม่าพคจากัน
ขอองมา จึงกตบมามาแจ้งความแก่พระยากำแพงเพชร พระยา

๔๕๒ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ชนกระต๊อออกดั่งขามเกินวัดศรีโพธิ์ไป และพม่าก็อบบอมดั่งชน
ทศายวดนางปดม เอาบนใหญ่ชนตงยงเข้ามาในกรุงถูกผู้คน
เบื่อนหมาก.

ขณะนั้นเสนาบดีปรึกษากันกราบทูลพระกรุณาว่า จะขอ
ให้ออกไปเจรจาความเมืองกับพม่า ก็โปรดให้กระทำตามคำ
ปรึกษา จึงแต่งให้พระยากดาโหมกับพวกลูกขุนออกไปเจรจา
ความเมืองกับเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพ ณ ค่ายเพนียด ว่า
กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา กับกรุงรัตนบรองวะ ก็รวม
ตั้งไมตรีสามัคคีร์ เป็นพระราชสัมพันธ์มิตรไมตรีสุวรรณบัณฑ
ทองแผ่นเดียวกันมาแต่ก่อน มิได้เคยเป็นปัจจุณกแก่กัน บัดนี้มี
มตเหตุแห่งเภทพลาชกรณเกิดราวรานเป็นประการใด พระเจ้า
องวะผู้เป็นองค์ราชบิดาในพุกามประเทศทิศอุษภูงค์ จึง
ตั้งพยหโยชาทัพ มากระทำวหิงส์การแก่พระนครศรีอยุธยา
ฝ่ายปราจีนทิศประเทศเขตต์สยาม ให้ได้ความร้อนอกส่มณ
พรหมณาประชาราษฎร์ทางปวงดงน ให้ตามแจ้งความแก่
เนเมียวมหาเสนาบดี ๆ จึงตอบความ ตามโหวหารพาดอาตัจ
อธรรมกล่าววว่า แต่ก่อนพระนครศรีอยุธยาเคยถวายสุวรรณ

หรือแบบบาบรรณการแก่กรงหงส์ดาวดีมาตราบเท่าถึงกรงองวะ
 ได้เป็นใหญ่ บดินกรงไทยคงแขงเมืองมิได้ไปอ่อนน้อมยอม
 ออกแก่กรงองวะ ตะชนบธรรมเนียมมบรรพประเพณีได้ย พระ
 เจากรงองวะจึงให้ยกกองทัพมาตเอาเป็นเมืองออกเหมือนอย่าง
 แดกก่อน ตามบอกความตามถ้อยคำพม่าแก่เสนาบดีไทย ๆ ก็
 จดหมายเอาคำพม่ากลับเข้ามากราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระ
 บาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสว่า อ้ายพม่า
 เจรจาโกหกเอาเปล่า ๆ ความหาจริงไม่.

ฝ่ายเนเมียวแม่ทัพ จึงให้ฉบบกงโอบคุมพลหาร้อย ยกมา
 ตค้ายทัพไทยซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดชยวัฒนาราม รบกันอยู่ถึงแปดวัน
 เกาवनกหักเอาค่ายได้ ทัพไทยแตกพ่ายหนีกลับเข้ากรุงฯ แล้ว
 ให้ตมสังหาจวจเจ้าเมืองปรอนคมพุดหาร้อย ยกมาตค้าย
 ทัพจนซึ่งตั้งอยู่ ณ คดองสวนพุด รบกันอยู่ได้ถึงเดือนกหัก
 เอาค่ายได้ และค่ายไทยซึ่งออกมาตั้งรบอยู่นอกพระนครหนี
 ภัยภัยพม่า ในเดือนสาม บี้จ้อ อัฐิศถนทงสัน แม่ทัพจึง
 ให้นายทัพนายกองค่ายวัดสามวิหาร วัดพระเจดีย์แดง วัด
 มณฑป เกณฑ์พลทหารยกเข้ามาทำสะพานเรือถข้ามแม่น้ำ

08/04/2563

TODC

๔๕๔ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

หิวรอรรมบ้อมมหาไชย เอากระดานไม้คาดตงเบนค้ายวหัดน
บึงสะพานทงสองข้างกนบนชาวพระนคร แล้วยกพดขำมสะพาน
เรือกมาฟากข้างกำแพงเมือง ให้ตงค้ายรมค้ำตาคนนอกกำแพง
แล้วให้ชดอโมงคร้งไปตามยาวไต่รากลำแพง ให้ชนเอาพนมมา
ได้ไต่รากลแล้วให้เกณทพดทหารล้กกอง ๆ ะหารออย ให้ทำ
บันไดเป็นอันมาก สำหรับจะพาดกำแพงขึ้นปด้นเอาเมืองทงล
ทิศ ตะแควมการทงปวงไว้ให้ล้กรพ กำหนดวันจะเข้าปด้น
เอาเมืองวันใด จะให้สัญญาอาณตด้วยเดียงบนใหญ่เป็น
สำคัญ แล้วให้เอาบันไดพาดกำแพงชนปด้นเอาเมืองให้พร้อม
กันทุกด้านทุกกอง.

ดศักราช ๑๑๒๕ ปีกุน นพศก ถึง ๓๖ วันของคารชน ๕ ค้า
เดือน ๕ วันเนาวันตั้งกรานตวันกตาง พม่าจุดเพลิงเผาพนเชอ
ไต่รากลำแพงตรงหิวรอรรมบ้อมมหาไชย และพม่าค้ายวคการของ
วคนางปดนม และค้ายอนๆทุกค้าย จุดบนใหญ่บนบ้อมและหอรบ
ยิงระดมเข้ามาในกรงพร้อมกัน ตงแต่เพลิงบ้ายล้ามโมงเคษจน
พดบค้ำ พอกำแพงทจตเชอพนเผาอรากนนทรคตงหนอยหนง ถึง
เพลิงล้กกองท่มจิงให้จุดบนล้กญญาชน พดพม่าทุกด้านทุกกองชง

08/04/2563

TUJDC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๕๕

เตรียมไว้ ก็เอาบันไดพาดทกาแพงทรุด และทอน ๆ รอบ
พระนครพร้อมกัน ก็ขึ้นเข้ากรุงได้ในเวลานั้น และจุดเพลิง
ชนทุกตำบล เผาเหยาเรือนอาวาส และพระราชวังทงปราสาท
ราชมนเทียร แดงเพลิงสว่างดังกดางวัน แดงเทียวได้จับผู้คน
คนรบเอาทรัพย์สินทองสิ่งของทงปวงต่าง ๆ แต่พระเจ้าแผ่นดิน
หนีหนีออกจากเมือง ดงเรือน้อยไปกับมหาดเล็กสองคน ไป
เรือน้อยในลุ่มทมไม้ใกล้บ้านจกข้างวัดสังฆาวาส มหาด
เล็กหนักทงเดียวหนีไปอน อดอาหารอยแต่พระองค์เดียว พม่า
หาจับได้ไม่ จับได้แต่พระราชวงศ์ทงปวงไปไว้ทุก ๆ ค่าย.

ฝ่ายเนเมียวแม่ทัพใหญ่ จึงใช้ทหารไปประกาศแก่นายทัพ

ทงปวงว่า ตัวเรากระทำการตกรงศรัอยุชยาได้สำเร็จเพราะ
บุญญาและฝีมือของเรา ซึ่งนายทัพทงหลายจะมากอยชும்มือเอา
ส่วน กวาดเอาพระราชวงศ์ทงปวงไปไว้ทุกค่ายทุก
ทัพเบบบ่าเห็นจอมของคownนไม่ชอบ ให้เร่งส่งมาให้เราทงต้น
ถามส่งมา เราจะยกไปตเอาชตยราชวงศ์ทงปวงมาให้จึงได้
นายทัพทงปวงกกดวอานาจนเนเมียวทงต้นควยกัน ต่าง ๆ ก็ส่ง
พระราชวงศ์ทงปวงซึ่งจับมาไว้ณคายนนให้ไปแก่นเนเมียวแม่ทัพ

08/04/2563

TUDC

๔๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

ณ ค่ายโพธิ์สามต้นทางต้น มีโคมยุโคชดแข็งเอาไว้ และเนเมียว
กับนายทัพนายกองทองปวง ก็ให้ชนเอาบันใหญ่หน่อยในพระนคร
โคบันใหญ่หน่อยพันสองร้อยเศษ บันหนักสิบเป็นหลายหมื่น
เอาดวงบรรทุกเรือ กับทองขนนางและครอบครัววราชธูราชายหญิง
ประมาณสามหมื่นเศษ ทهنไปชุมนุมชอนอยู่ในป่าดงและไป ณ
หัวเมืองต่าง ๆ ก็เป็นอนมาก และได้พระราชทรัพย์ในท้องพระ
คลังและตั้งของทองเงินต่าง ๆ ก็มาก ทยกย้ายทรัพย์ตั้งต้นลง
เรือนชอนผั่งไว้ พมากเขียนศดะอย่างเร่งเอาทรัพย์ให้นำชดเอาตั้ง
ของทองเงินได้บ้างไม่ได้บ้าง และฆ่าพันตายเสียมากกว่ามาก
แล้วพมาเอาเพลิงตั้งหมอดมเอาทองคำซึ่งแผหมองศพระพุทธรูป
ยื่นใหญ่ในพระวิหารหลวงวัดพระศรีรัตนเพชคารามนน ชนเอา
เชือกทองคำไปทางต้น แต่จัดแจงเก็บรวบรวมเอาทรัพย์มาไว้ทุก
ทพทกค้าย ชำออยถงเกาหวนสืบจน เนเมียวจึงตงพระนายกอง
ภาษาพมาเรียกว่าตักนหน ให้เป็นพรกษากรงเทพ ให้รวบรวมผู้คน
ชงตักคางออยบางนหน ตงออยณค้ายโพธิ์สามต้น ให้มองญาพมา
คนหนงออยเป็นปลัดเมือง แล้วมอบเรือบรรทุกบันใหญ่หน่อยทง
ปวงให้แกปกนหวนแม่ทัพทางใต้ ให้ยกทัพบกทัพเรือกลับไป

08/04/2363

TU DC

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๕๗

ทางเมืองกาญจนบุรี โดยทางมา แล้วเนเมียวให้กองทัพทาง
เหนือทงปวงคมเอาสมเด็จพระอนชาราชซึ่งทรงผนวช กับ
พระราชวงศ์อันวงศ์ ทงหนไปทางเหนือ ยิงเหตออยบางแตก
ประชวรจึงมอบใจแก่พระนายกองทัพเดครอดหนีไปโดนหนักมบาง
ซึ่งครอบครวขุนนางและราษฎรทงปวงหนักแบ่งบนหนักกวาดเอา
ไปทงตองทัพทางเหนือทางใต้ และตอเนเมียวหนักยกทัพบก
ทัพเรือกลับไปทางเมืองอุทัยธานีพร้อมกัน ชนบกด้วยยกไปยัง
เมืองเมาะตะมะ

ฝ่ายปักหน่วนแม่ทัพทางใต้ยกทัพบกทัพเรือ กับทงเรือ
บรรทกบนและครอบครวไทยแบ่งไปทางบกทางเรือบาง และตอ
ปักหน่วนหนไปทางเรือ ครนตงมาถึงตลาดแก้ว เห็นว่าบน
พระพรณนใหญ่หนักเหตอกำลังจะเอาไปเมืององวะ จึงให้
เซนชกชนจากเรือเอาชนทวดเขมา ให้เอาคืนดาประจำเต็มกระ
บอกจุดเพลิงระเบคเต้ย แล้วจตงนายทองอินคนหนงเบนไทย
เขาเคยยกตอม ให้เรียกเอาทงอินเบนเจ้าเมืองธนบุรี ให้
รวบรวมราษฎรซึ่งเหตอตกตงคางอยหนน อยรรักษาเมืองชน
คายตบางกอก แล้วยกทัพเรือออกไปทางเมืองกาญจนบุรี

08/04/2565

TUBG

๔๕๘ แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์

บรรจบกับกองทัพบกซึ่งยกไปทางเมืองสุพรรณบุรี แลวก
ชนบกเกณฑ์พลทหารให้ลากบันใหญ่ขึ้นจากเรือทาทินแดง
แลวลากขึ้นไปทางบก.

อนึ่งปากหน่วนเอาเรือพระที่นั่งลงไปดำเนิน เอาชนตะเข้
ชักลากไปกับทงบันใหญ่ด้วยกัน จนตกถึงดำนามืองส้มเอา
บันลงบรรทุกเรือใหญ่ออกปากน้าเมืองเมะตะมะ ไปเข้าปาก
น้าเมืองเดี่ยว ตั้งขึ้นไปเมืององวะถวาย กับทงเรือกงและ
ครอบครัวไทยซึ่งกวาดต้อนไปนั้นพระเจ้าองวะจึงปูนบำเหน็จ
ตั้งให้ปากหน่วนอยู่ครองเมืองเมะตะมะ.

ฝ่ายเนเมียวมหาเด่นาบคยกกกองทัพและครอบครัวไทย
กับทงพระราชวงศ์อันวงศ์กษัตริย์เมืองไทยซึ่งกวาดต้อนไปนั้น
ครั้นถึงเมืององวะก็เอาเฝ้าพระเจ้ามวงระ กราบทูลถวายผู้
คนชาวกรุงศรีอยุธยาและพระราชวงศ์กับทรพยสังข์ของ
ทองเงินเป็นอันมาก พระเจ้ามวงระจึงปูนบำเหน็จตั้งเนเมียว
เป็นโยทชยาหน่วน ให้ควบคุมพวกไทยทงสังข์ และชนหัดวงวัด
ประคองพระเจ้าองวะให้ตั้งออกเป็นคฤหัสถ์แต่บรรดาเชื้อพระ-
วงศ์กษัตริย์เมืองไทยนั้น ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่นเมืองจก

08/04/256๕

แผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ๔๕๕

ไถ่ฝ่ายฟากแม่น้ำขวาง โนน ตรงเมืององวะข้าม แด้วตง
แต่งขนนางพม่าตงมาอยู่รักษาเมืองมฤต รวบรวมชาวเมง
ทงปวงให้อยู่ตามภมตาเนาเหมือนแต่ก่อน แต่เมืองตะนาวศรี
หนรวางอยู่พม่าหามาตงไม้ ตงใจแต่ชาวต่านอยู่รักษา และ
เมืองทวายเมืองมฤตก็ไปขนแกเมืององวะ เป็นเขตแดนข้าง
พม่าตงแดนหนา และพม่ายกมาตกรงในสองบั้นน พม่าเดี่ยว
รพดประมาณสามพันสี่พันทงบ้วยไซตาย ชาวเมืองไทยเดี่ยว
คนประมาณสองแสนเศษ ทงตายด้วยอาวุธและบ้วยไซออก
ไซตาย .

ระหว่างเวลาจลาจล

ในขณะที่เมืองกรุงยังไม่เสียแก่พม่านั้น ฝ่ายพระยากำแพงเพชรยกทัพหนีไปจากกรุงแต่ในเดือนยี่จุลศักราชได้รบกับพม่าซึ่งยกติดตามไปถึงสระบุรี ครั้นพม้ายกกลับไปแล้ว จึงเดินทัพล่องแควเมืองชลบุรีไปถึงตำบลนาเกลือแควเมืองบางละมุง.

ขณะนั้นนายกตมเป็นนายชุมนุมกรมไพร่พลอยู่ที่นั่น คอยสกัดจะต่อรบ แต่พระยากำแพงเพชรขนขางพลตายถอบหนัก สืบรางวัลพร้อมด้วยพลทหารแห้วเดดล้อมหน้าหลังตรงเข้าไปในระวางพวกพละนายกตมซึ่งมาตั้งสกัดอยู่นั้น ด้วยเดชะบารมี บันดาลให้นายกตมเกรงกลัวเดชาภาพวางอาวุธเสียสิ้นทั้งพวกพลพากันเขามาถอบนบ อ่อนน้อมยอมเป็นข้าแคว้นาทัพไปหยุดประทบณทมหนองนำ พระยากำแพงเพชรจึงให้เงินตราห้าตัวตั้งเบรรางวัลแก่นายกตม แล้วให้โอวาทสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในยุติธรรมสุจริต.

ครั้นรุ่งขึ้นณวณองค์การ แรม ๖ คา เดือนยี่ นายกตมัจ
 คมไพร่หมนหน่งนำทัพไปถึงตำบลทบยา หยุดทัพแรมอยู่คน
 หน่ง รุ่งขึ้นจึงเดินทัพมาถึงนาจอมเทียน แตะทุ่งไก่อเคย
 ด้ตหีบ หยุดทัพแรมแห่งละคน แลวเดินทัพมาทางริมชายทะเล
 ถึงตำบลหินโงงและนำเอาเขาแขวงเมืองระยอง หยุดทัพแรม
 แห่งละคนตามระยะทางมา พระยากาแพงเพชรจึงปรึกษากับ
 นายทหารและรพตทงปวงว่า กรุงเทพมหานครคงจะเสียแก่พม่า
 เบนแท้ ตัวเราคิดจะช่องล้อมประหารราษฎรในแขวงหัวเมือง
 ตะวนออกทงปวงให้ได้มากแล้ว จะยกกลับเข้าไปกรุงให้คง
 คนเป็นราชธานีคงแก่ แลวจกทานบำรุงสมณพราหมณาประ
 หารราษฎรชงอนาถาหาทพานกบมใด ให้รมเยนเบนต์ชานด์ช
 และจะขอยกพระบวรพทศค้ำสนาให้โชคนากาโรไฟบดชนเหมือน
 อย่างแตกอน เราจะตั้งตัวเป็นเจ้าชนให้คนทงหลายนับถอยา
 เกรงจงมากการชงจะกอก แผนดินจงจะดำเรจ โดยงายทานทง
 หลายจะเห็นประการใด นายทหารและไพร่พลทงปวงกเห็น
 ขอบด้วยพร้อมกัน จึงยกพระยากาแพงเพชรชนเป็นเจ้าเรียก
 ว่าเจ้าตากตามนามเดิม แลวรับพระประดำทอย่างหัวเมืองเอก

0870472588

TUBC

ขณะนั้นกตศัคพตเดอองดอไปททหวเมืองวเจ้าตากเสด็จยกกองทัพออกมา จะช่วยคุ้มครองบองกนประชาชนราษฎรในหัวเมืองตะวันออกทงปวงให้พนภยพมาซาคก บรรดาไทยจีนซึ่งเบื่อนนายชองนายชมนมอยในบานในป่าแขวงหวเมืองทกตำบล ก็พาส้มครพรรคพวกเบนกงองคุมมาด้วยความภักคเบนซาขอพงพระบารมเบื่อนนมาก จึงไปรดตงตวนายเบนทชุนนางตำแหน่งพระหดวงชุนหมน โดยควรแกถานานรูปตามมีกาดงไฟรพตมากแต่น้อยและรพตมากมกคงชน.

ฝ่ายพระระยของบุญเมืองโตแจจกตศัคพท ก็เกรงกตวพระเคชานภาพ พากรมการทงปวงออกมาเผากราบถววยบังคมตอนรบ กราบทถถววยชาวสารเกวยนหนง แถวนำเสด็จคานเนทพมาถงทาประค จงประทานเบนนกส้มคาศดาแก่พระระยของกระบอกหนง แถวเสด็จมาประทับแรมอยู่ ณ วัดตมตองเฉน มีพระประสาทตั้งให้นายทพนายกองจุดแจจเสบียงอาหารให้ตงคายชคคุดอม และบักชวากหนาม ตามทานองคักพร้อมสรรพ.

ขณะนั้น นายบุญรอดแซนอ่อน นายหมวก นายบุญมา
 ล้ามคน เป็นน้องภรรยาพระยาจันทบุรี เข้ามารอถวายตัวเป็นข้า
 ขอท้าวราชการ จึงนำคยหรีหัดเหตมากราบทูล ว่าข้าพระพุทธช
 เจาได้ทราบความว่า หลวงพลแสนหาญหนึ่ง ขุนรามหนึ่ง ขุน
 จำเมืองดวงหนึ่ง หมนซของหนึ่ง เป็นกรมการเมืองระยอง กับ
 นายทองออยน้อยเมืองชลบุรี คนเหล่านี้คบคิดกันค้มพรรคพวก
 ประมาณพันห้าร้อยเศษ จะยกเข้ามาประทุษร้าย ครั้นได้ทราบ
 ก็ทรงพระโกรธ จึงมีพระประสูติให้หาพระระยองมาเฝ้า แล้ว
 ตรัสถามว่า ตัวมากกระทำการท่านบ้างแผ่นดินทงน ด้วยม
 การอุจตแก่ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ทงปวง หวงจะช่วยค้ม
 ครองบองกนบัจจามิตร มิได้คิดจะเบียดเบียนบ้ตามุใดให้ได้
 ความเดือดร้อน และชนหมนกรมการเมืองค้มพรรคพวกของตนเองคบคิด
 กันจะประทุษร้ายแก่กณมกรณาจตแก่คนทงปวงดงน เองร
 หรือไม่ประการใด พระระยองไม่รับกราบทูลความใด จึง
 ทรงพิจารณาคอกปากปถอญาพระระยองเห็นสะตงสะเทอนอย มิได้
 ทรงเชื่อ จึงมีพระประสูติสั่งหลวงพรหมเสนาให้ค้มตัวพระ
 ระยองจำไว้ แล้วตรัสให้แกตัวทหารทงปวงตระเตรียมตัว

08

สัตว์รพด้วยสัตว์รพาวช และผูกขางมาเอาปืนใหญ่ร้อยลูกซอง
จากทางไวให้พร้อม.

ครั้นคางวณนนเพลาประมาณทุ่มเศษ อ้ายเห็ดอารายยก
พดเขามาตงตอมค้ายหลวงโตตองค้ำผ แลวขับพดให้ร้องยงบน
ใหญ่ร้อยรุกเขามาทำที่จะปล้นค้าย จึงตรัสสั่งให้ตบเพลิงเสีย
จัดพดทหารประจำหนาทรักษาค้ายไวทงรอบ แลวได้จ้อออก
จากค้ายกับด้วยนายทหารไทยจีนพร้อมกัน และนายทหารไทย
นน คือพระเชียงเงิน พระทายน่า หลวงพด หลวงชำนาญ
ไพโรจน์ท์ หลวงพรหมเสนา นายศรีสงคราม พระชำมวง
อม นายบุญมี นายแสง นายนาก นายทองดี ดอนถอบน
นกลับทุกคน แลวทหารจนวนน คือหลวงพพช หลวงพชย
หลวงพรหม ขุนเจ้าเมืองเสอราย หมนทอง ดอนถองาว
เสด็จเที่ยวตรวจตรารอบค้าย ดูท่าทางซำคักจะเขามาแห่งใด
และขุนเจ้าเมืองดองพาทหารประมาณสามสี่คน ดอบโต้สะพาน
ซำมทวดเนนเขามาโกตค้ายหลวงประมาณห้าหกควา จึงตรัส
สั่งให้ยงบนในค้ายพร้อมกัน ตองขุนเจ้าเมืองดองกับไพร่พด
ซงเดินตามกันซำมสะพานมานนตกสะพานตงพร้อมกัน ค้ายบาง

เป็นบ้าง จึงตรัสสั่งให้ทหารจับเขาได้ตะตุมบอนพันแทงซาคัก
 หักเอาค่ายได้ พวกอ้ายเหตารายลมตายแตกหนีไป หม่อมทหาร
 จับได้ติดตามไปทางประมาณหกสิบเส้นเจ็ดสิบเส้นเศษ จึงให้
 ดนของชยส์ญญา เรียกพลทหารให้กลับมาเขาค่ายซาคัก
 พร้อมกัน พวกทหารจุดเพลิงเผาค่ายชน เก็บได้เครื่องศาสตรา
 วุธและสิ่งของต่าง ๆ เป็นอันมาก และเสด็จมายังอยู่บำรุง
 ทแกดวทหาร และอาณาประชาราษฎร์ ณเมืองระยองประมาณ
 เจ็ดวันแปดวัน จึงตรัสสั่งให้ประจมนายทัพนายกองไทยจับ
 ปรักษาว่า เรากระทำการทงน จะได้อคิดหวงส์การแก่ผไค่นัน
 หามได้ และปราบปรามพวกคัศรหมร้ายหวังจะให้บ้านเมือง
 ราบคาบ จะได้เป็นประโยชน์และสัชแก่สมณพราหมณาจารย์
 ประชาราษฎร์ทงปวง จะได้เป็นเกียรติยศสืบไปภายหน้า และ
 เมืองจันทบูรนนตงแขงอยมไคมาออนนอมค่อเรา ครนจะยก
 พลโยธาหาญไปตักคองจะถงพนาศัณบหายคัจเมืองระยอง แต่
 เอนค่อประชานทงหลาย จะพลอยไคความลำบากเดอดรอน
 เราจะคคให้ไปเจรจาเกตยกล่อมโดยยุติธรรม ให้พระยา

จันทบูรมาอ่อนน้อมยอมเขาคด้วยเราโดยดี อย่าให้ตองดำบาก
 แกรพดทแกดวทหารทงปวง จะได้ชวยกนกแผนดินแกแค้นพมา
 แดะจะเห็นผู้ใดทมส์ตบญญาอชฌมาคัย จะไปเจรจากความเมือง
 เต่าโตมพระยาจันทบูรได้ ชนนางนายทพนายกองทงปวงจึง
 กราบทุดพรอมกนหา เห็นแต่นายบุญมมหาตเด็ก กยนาย
 บุญรอด นายบุญมา น้องภรรยาพระยาจันทบูร ทงสามคน
 จะไปเจรจากความเมืองให้สำเร็จราชการได้ จึงตรัสใช้ตามนาย
 นนไป ณ เมืองจันทบูรตามคำปรึกษาชนนางทงปวง จึงนาย
 แฉกญวนกบหนักมาเขมรทุดรับอาสา พาชาหตวงตามนายตง
 เรือไปทางทะเล ใช้ใบไปหาจนถึงปากน้ำเมืองจันทบูร จึงเข้า
 ไปหาพระยาจันทบูรเจรจากความเมืองชกชวณโดยดี พระยา
 จันทบูรกมความยินดี สั่งให้ชนจางวางตอทรบเดยงคชาหตวง
 ทงสามนายโดยปรกตแถวยนยอมเขาคด้วย จึงวากแกชาหตวงวางค
 ออกสืบวณ ชาพเจ้าจึงจะออกไปรบเสด็จกับทงกองทัพเข้ามาใน
 เมือง ครนเพดาบายจึงแถงเรอรรบตาหนงมพดแถวยสืบคนส์รรพ
 ดวยเครองศส์ตราวธ พระยาจันทบูรจึงพาชาหตวงมาตงเรือ
 ออกไปตั้งณปากน้ำตงเรือทอดอยนน แถวพาชาหตวงทงหานาย

ชนบทคัดเทพารักษ์ ชวนกันกระทำสัตย์สาบาน แดงจึงถาม
 พวกข้าหาดวงว่า เราได้สาบานเป็นมิตรร่วมชีวิตกันแล้ว อย่า
 ได้อापรางกันเลย ชงเจ้าตากให้มาหาเราไปเห็นเหตุผลร้ายค
 ประการใด จึงบอกแก่เราแต่ตามจริงเถิด ข้าหาดวงจึงตอบว่า
 ท่านอย่าคิดแคลงใจเลย อนเจ้าของเราหนมนาพระทัยตั้งอยู่ใน
 สัตย์สัตย์จริง จะตรัสสิ่งใดจะได้เป็นกตอบายมายาต์อดวงแก่ผู้ใด
 นนห้ามได้ ถ้าผู้ใดมิได้ประทุษร้ายกชนแล้ว ทจะทำอนตราย
 แก่นนหมเดิมเป็นอนชาติ ท่านจงตั้งภักดีใจตออย่าใดคตรงเกยจ
 สัตย์สัตย์สิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย พระยาจันทบุรีก็มีความยินดี จึงให้
 แต่งเครื่องเสวยฝากมาถวาย พวกข้าหาดวงก็ตั้งเรือแตนกตบมา
 ถึงปากน้ำเมืองระยอง เขาเผานาเอาขอความชงเจรจากนนน
 ชนกราบทดให้ทราบ.

ครนถึงกำหนดสี่บวัน พระยาจันทบุรีก็ได้มาตามสัญญา
 ให้แต่กรมการเอาชาวเปิดอกบรรทุกเรือมาต์เกวยนนำมาถวาย
 ณเมืองระยอง.

อยู่มาสองวันสามวัน จึงหาดวงบางตะมุงบุญเมือง กับ
 ไพรยต์บคน ถอหนังสือพม่าออกมมาถึงพระยาจันทบุรี ใจความ

ว่า ให้พระยาจันทบูรแต่งคอกไม้ทองเงินเข้าไป ณ ค่ายโพธิ์
 ตามต้น จะส่งเข้าไปถวายพระเจ้าองวะ จึงแวะเขาจะเฝ้าที่
 เมืองระยอง และพระหุดวงชนหมื่นนายทัพนายกองได้แจ้งเหตุ
 นนจกราบทูล ครั้นได้ทรงทราบกมไฉไลพระทัย ตรัสว่า หุดวง
 บางตะมุงเป็นพรรคพวกพม่า พม่าไซ้มาเบนนกถ้อยบาย มีไซ้
 คนของเราซึ่งได้เคยติดตามไซ้ด้อยมาแต่ก่อน จะไว้อใจให้ยู่
 ในกองทัพเรามีได้ ด้วยเอาใจออกหากจากกรุงเทพ ฯ แล้ว
 และนายบุญรอดแซนอ่อนจกราบทูลว่า จะขอเอาตัวไปประหาร
 ชีวิตเสีย จึงตรัสขอชีวิตไว้ แล้วให้หาตัวหุดวงบางตะมุงเข้า
 มาเฝ้า จึงตรัสประภาษด้วยพระราชอาบายปรึกษาชนนางทอง
 ปวงว่า พม่ามาด้อมกรุงเทพ ฯ ครองน ผู้ใดจะตั้งเจตคิดเข้า
 ด้วยพม่านนห้ามได้ แต่ถึงกาลแล้วกหากจาเบน ยนงหุดวง
 บางตะมุงกมไฉไลเบนนไซ้ด้อยของเรามาแต่ก่อน แต่เห็นว่าพอ
 จะใช้ราชการได้อยู่ ให้เอาตัวไว้ไซ้ และราชการเมืองจันทบูร
 นนจยังไม้สำเร็จ เราแจ้งอยู่ว่าหุดวงบางตะมุงชอบพอกนอย
 กับพระยาจันทบูร เราจะไซ้ให้เอาหนังสือพม่านไปให้พระยา
 จันทบูร ๆ ก็จะมารับเราเข้าไปในเมือง คิดราชการด้วยกนตาม

คำปฏิญาณสัญญาไว้ แล้วจะได้แจ้งในความสัจธรรมจิตของเรา
 ควณ อองพมาซึ่งมาตงดอมกรุงเทพฯ อยูนน ฝ่ายกรุงเทพฯ
 ไตมหนงต้อออกไปตงองเซียงฉนวนวน ซึ่งเปนพระยาราชา
 เค็รชฐีครองเมืองพทไธมาค้ ซอกองทพแตะเส้บยงอาหารเข้า
 มาชวยกรุง พระยาราชาเค็รชฐีญวนกไดแตงกองทพเรอตา
 เดยงเข้ามาชวยตงปากหนาเมืองสมทรปราการ พมาตงทพตักด
 อยูน เมืองธนบุรีไปมตงกรุง พอดันเส้บยงกกดบไป เห็นว่า
 ความชอบเมืองพทไธมาค้มแกกรุงอยูน บदनเราจะให้มค้ภ
 อักษรไปตงพระยาราชาเค็รชฐีญวน ให้ยกทพเรอเข้ามาชวย
 กนกับเราไปตทพพมาซึ่งตงอยูน เมืองธนบุรี จึงจะเปนความ
 ชอบแกเมืองพทไธมาค้ยงชนไป ชนนางนายทพนายกอง
 ทงปวงกเห็นชอบตวยพระราชดารพรอมกน จึงให้แตงค้ภ
 อักษรให้พระพิชยกบนายบุญมตองนาย ถ้อออกไปตงพระยา
 ราชาเค็รชฐี ญ เมืองพทไธมาค้ กับประทานเส้บยงอย่างฝรังไป
 ให้ควณคตทหนง ตงเรอแล่นไปทางทะเลแต่ในแรมเดือนตี่ บัจอ
 อฐีค้กนหน.

ฝ่ายชนราม หนนชอง พวกอายเหตารายซึ่งแตกหนไป

ครั้นถึง ณ วันเสาร์ แรม ๓๕ ค่ำ เดือน ๕ ปีจออัฐศก
 จึงพระพชัย และนายบุญมหาหลวง ก็ไปถึงปากน้ำเมือง
 พทไธมาศ จึงนำเอาศัภออกษรกับเสื่ออย่างฝรั่งขนขนไปหา
 พระยาราชาศรัยสุ และเจรจาตามข้อความในศัภออกษรนั้น
 พระยาราชาศรัยสุก็มีความยินดี จึงว่าฤๅตนจะเข้าไปยากขัด
 คอยดมอยู่จะไปมท.น คอถงเดือนแปดเดือนเก้าจึงจะยกทัพเรือ
 เขาไปช่วยราชการ ครั้นถึง ณ วันจันทร์ แรม ๓๕ ค่ำ เดือน ๕
 ปีกุนนพศก จึงให้องไกรเรื่องทหารจีน นำศัภออกษรตอบกับ
 ทงบรรณาการตงเรือดำหนง มากับเรือชาหลวงถึงปากน้ำเมือง
 ระยอง ชาหลวงทงตองนายกหน้าองไกรเรื่อง กับทงศัภออกษร
 ตอบ และเครื่องบรรณาการขนเผา ณ ค่ายท่าประตเมือง
 ระยอง กราบทูลถวายศัภออกษรและเครื่องบรรณาการทงปวง
 จึงประทานตงของตอบแทนไปแก่พระยาราชาศรัยสุ โดยตมควร
 แดวองไกรเรื่องก็ทูลตลกตบไปยงเมืองพทไธมาศ.

08/04/2565 ขณะนั้นได้ข่าวมอดด นายทองน้อยของตมผู้คนอยู่
 ณ เมืองชลบร ประพฤติพาดทจริตหยาบช้ำ ชมเหงอาณา
 ประชาราษฎรผู้หากพงมิได้ และผู้ใดซึ่งมีใจภักดีจะออกมาพง

พระบารมิกมามีได้ นายทองอยู่เป็นเตียนหนามคอยสกัดตัดทาง
 สัญจรคนทั้งปวงไว้ มิให้ไปมาโดยสะดวก จึงมีพระประดำท
 ตั้งให้สมนมนนางนายทพนายกองเขาเผาพร้อมกัน แล้วตรัส
 ปรัชชาว่า เราคิดการครั้งนี้ด้วยดีแล้ว เพราะคิดกรณา
 ประชาษฎรซึ่งหาทพนักบมิได้ และแผ่นดินจะไม่เกิดจลาจล
 เป็นดังสมัยโบราณเป็นทตงพระพุทธรักษาได้นั้น เพราะปราศจาก
 หดกตอเตียนหนาม คอคนอาสัตยอาธรรม ควรเราจะไปตั้ง
 สอนทรมานนายทองอยู่ให้ระพยค์อันร้าย ตั้งอยู่ในคตอง
 ธรรมส์จรัตราบคาบก่อน สมนพราหมณาจารย์อาณาประชา
 ษฎรจะได้อุยเยนเป็นดัง ชนนางนายทพนายกองทั้งปวงก็เห็น
 ชอบตามกระแสพระดำพรพร้อมกัน จึงได้ดำเนนทพกตบมายัง
 แขวงเมืองชตบุรี ตั้งประทับอยู่ ณ บ้านหนองมน ให้ทหารไป
 สอดแนมคตอเนื้อความว่า นายทองอยู่เตรียมพตจะคอยคอรบ
 จึงได้ดำเนนยাত্রาทพเขาไปหยคประทับอยู่ ณ วัดหวง โกตเมือง
 ชต ทางประมาณร้อยเด้น จึงตรัสไห้ นายบุญรอดแซนอ่อน
 กบนายชนบ้านท่าไช ซึ่งเป็นมิตรสหายกับนายทองอยู่ ให้เขา
 ไปเจรจากตยกตอมโดยคต นายทองอยู่กอนนอมยอมเขา

ด้วยมิได้ขัดขวาง นายบุญรอดนายชื่นจึงพานายทองอยู่ออกมา
 เผา ณ วัดหลวง ขอความภาคิกระทำความสัตย์สาบานถวาย
 แดงเชิญเสด็จเข้าไปณเมืองชล ประทับอยู่ ณ เกงจนแห่งหนึ่ง
 จึงเสด็จทรงช้างทรง นายบุญมมหาเดกเบนควาญทนาย นาย
 ทองอยู่กนำเสด็จไปเดียบเมืองทอดพระเนตรเมืองชลบริทวแดง
 กเสด็จกตบยงทประทับ นายทองอยู่จึงพาชนหมนกรมการ
 ทงปวงมาถวายบังคมพร้อมกัน จึงโปรดตงนายทองอยู่น้อย
 ให้เป็นพระยาอนราราฐบรมหัตถ์มทรครของเมืองชล แดะตง
 ชนหมนกรมการครบตามตำแหน่งถานานคักกิด แดะประทาน
 รางวดแกพระยาอนราราฐีกระบยงเงนเดมหนง เสือเขมขามคอก
 โหญพนแดงคตมทองเกาคตมควหนง เขมขตประดับพตขยถาย
 หนง แดะโปรดประทานโอวาทสั่งสอนว่า แดะก่อนท่านประพฤค
 การอาชรรวมทจรรค ตงแต่นจงละเสยอย่าใดกระทลสบคตไป
 จงตงใจประพฤคกศลจรรคกรรม ให้ล้สมควรแกถานาคักกิดแห่ง
 ท่าน พิงอศลสาหะทำนมารุงล้มนพราหมณาประชาราษฏร
 โดยยคกรรม แดะประทานเงินตราสองชงไว้สำหรับให้
 ล้งเควาระล้มนพราหมณาประชาราษฏรผู้ยากไรชคคสน ด้วยชาว

08/04/2563

ปลาอาหาร แล้วตรัสสั่งพระยาอนรธาสูวาท่านใดจงใจ
 จะมาอยู่ในสำนักท่าน ๆ จงโอบอ้อมอารีเลี้ยงดูไว้ อย่า
 ใดเบียดเบียนบิดา ถ้าผู้ใดมีใจดีงามภักดีสมัครจะตามเรา
 ออกไป ท่านอย่าได้มีใจอึดสาจงกรุณาอย่าขัดขวาง ช่วย
 ส่งฉันออกไปให้ถึงสำนักเราโดยสะดวก อย่าให้เป็นเหตุ
 การณสิ่งใดได้ และท่านจงบำรุงพระพุทธศาสนา อันเคราะห์
 แก่อาณาประชาราษฎร์ให้ทำมาหากินอยู่ตามภูมิดำเนิน อย่า
 ให้มีโจรผู้ร้ายเบียดเบียนแก่กันใด แล้วประทานเงินตราแก่
 สิบหื้ออให้ชนทรากราศ์พอนอดอาหารตายทงเวรรายอยู่นนเฝ้า
 เตี้ยให้สิ้น แล้วประทานบงส์กุดทาน และแจกเงินตราอาหารแก่
 ยาจกวรรณพกณเมืองชดบรนนเบนอนมาก แล้วทรงออกศ
 แผ่นดกศัดไปแก่คนตายทงหลายอันไปสู่ปรโลก เพื่อจะให้เป็น
 บััจจยแก่พระโพธิญาณ แล้วเสด็จดำเนินทพกตบมายังเมือง
 ระยอง.

08/04/2563 TUDC
 นายพระยาจันทบูร ซึ่งได้ถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะมารับ
 เสด็จเข้าเมืองนน กมโตมาตามสัญญา เพราะเหตุชุนราม
 หมนชองยงว่ากล่าวให้ตอรับ จึงให้ตกแต่งบ้อมค่ายประค

หอรบเอาปืนใหญ่น้อยชนตงรายไว้รอบเมือง ตรีเตรียมการ
 พร้อมแล้ว จึงแต่งคนคอยแต่งให้พระสังฆ์รูปให้มาเชิญ
 เล็ดจเขาไปณเมืองจันทบูร แดงจึงจะกมเอาพระองค์ และ
 พระสังฆ์รูปมาทนม เล็ดจไปเมืองชตบูร จึงยังทಾಯณเมือง
 ระยอง ครนเล็ดจกตบมาถึงเพดาเซา จึงเข้าไปถวายพระพร
 ตามคำพระยาจันทบูรสั่งมานน จึงทรงพระดำริด้วยวิจารณ์
 ญาณกัทราบว่าเป็นกตอบาย เพอกรรมนิยมจะให้เมืองจันทบูร
 ถึงพนาศฉบหาย จึงพนเญเป็นไปตามเหตุ กัทรงนง
 มชยสถอยมไคตรัสตอบประการใด ครนพระสังฆ์ออกไปแล้ว
 จึงตรัสปรกษา นายทพนายกอง ทงปวงวาซง พระยาจันทบูรให้
 พระสังฆ์มารบเราน ไครจะเห็นรายคปประการใด นายทพ
 นายกองทงปวงปรกษาพร้อมกนกราบทลว่า ซาพเจาทงปวง
 เห็นว่าพระยาจันทบูรจะคคประทษรายเบนแท้ จึงตรัสว่าเมอ
 เหตุเบนคงนชอบจะไปหรืออย่าไปประการใด นายทพนายกอง
 08/08/2564
 กราษตลว่าควรจะเล็ดจไป จะได้ประโยชน์สองประการ คือ
 แม้นมาตรว่าพระยาจันทบูรเล็ดจตยจะคคประทษราย กัจะ
 ไคทรมานให้เล็ดจพศอนราย ถ้าพระยาจันทบูรคงอยู่ในตย

ก็จะได้ประทานโอวาทตั้งสอนให้ตั้งอยู่ในยติธรรมต์จริต ช่วย
 ทำนุกบารุงแผ่นดินสืบไปภายหน้า ครนรงชนอกกวนหนง จึง
 เล็ดจยกกองทัพออกจากเมืองระยอง ให้พระตั้งฆตฺรพนาเล็ดจ
 ไป ประทับรอนแรมโดยระยะทางห้าวัน ถึงตำบลบางกะจะ
 หัวแหวน จึงดำเนินทัพไปไกลเมืองจันทบูร.

ฝ่ายพระยาจันทบูร จึงให้หลวงปลัดกับชนหม่นกรมการ
 ออกมาหน้าทัพ คิดเบงกถอธิบายจะให้กองทัพเดยวไปข้างทาง
 ไตเมือง จะให้ขามนำไปฟากตะวันออก แต่จะยกพลทหาร
 ออกโจมตีในเมือขามนา ครนทรงทราบจึงให้นายบุญมมหา
 เดกชนมาควบไปห้ามกของหน้ามิให้ ไปตามทางหลวงปลัดนำน
 ให้กลับมากตามทางฝ่ายขวาตรงจะเข้าประตูท่าช้าง เล็ดจหยุด
 ประทบพลตำบลวัดแก้วกรมเมืองจันทบูร ให้พลทหารตั้งกอง
 ดอมรอบวัดแก้วซงเล็ดจประทบอยนน และพระยาจันทบูรก็
 ให้พลทหารชนประจำรักษาหน้าทเชิงเทนรอบเมือง จึงให้
 ขนพรหมชบาตกับพะท่ามระวงพอน นายตม นายแก้วแขก นาย
 เมแขก ออกมาต้อนรับเชิญเล็ดจเข้าเมือง จึงตรัสว่าซงพระยา
 จันทบูรเบงพญน้อย ควรจะออกมากระทำสัมมาการวะแก่เราอน

08/04/2563

TUDC

เป็นผู้ใหญ่ก่อนจึงจะชอบ และซึ่งจะให้เราผู้ใหญ่เข้าไปหา
 ผู้น้อยก่อนนั้นหม่อมบงควรวางยังไม่เข้าไปก่อนจึงไปบอกให้
 พระยาจันทบุตรออกมาหาเรา เราจะไต่แจงเนื้อความซงซัดของ
 ในใจเรา ด้วยขุนรามหมื่นชองอันเป็นศัตรูของเราเข้าไปอยู่
 ด้วยพระยาจันทบุตร จะทำให้เราทั้งสองผิดหมองหน้าใจกัน แม้
 พระยาจันทบุตรจะม่อออกมาหาเรา ก็ตั้งตัวขุนรามหมื่นชอง
 ออกมากระทำสัตย์ต่อเราแล้วเราก็เข้าไปในเมือง ด้วยสัน
 ความรังเกียจแก่กัน และเรามุ่งตรึกใคร่เอนดพระยาจันทบุตร
 ดจ้องร่วมมือทรเดยวกัน อย่าให้พระยาจันทบุตรมีความรังเกียจ
 เราเดย เพราะเหตุพระยาจันทบุตรกับเราห้ามขอซัดเคืองตั้ง
 ไต่กันไม่ แล้วประธานรางวัลแก่ขุนพรหมชบาตโดยสัมคควร
 และขุนพรหมชบาตกับผู้น้อยชองทงหน กบงคมาถากถาบเข้าไปแจ้ง
 ความแก่พระยาจันทบุตรตามขอรับตั้ง พระยาจันทบุตรจึงใช้ให้
 พะทามะรงพอนกับคนหมื่นชองทงหน กถบนำเอาเครื่องถ้วยออก
 มาถวาย แล้วให้พระสงฆ์รูปซงนำเสด็จมานั้น ออกมาถวาย
 พระพรว่า พระยาจันทบุตรให้เชิญเสด็จเข้าไปในเมือง จึงตรัส
 ว่าในเมืองจันทบุรีไม่มีคฤหัสถ์ ไซ้แล้วหรือจึงไซ้แต่สัมณะตงน

แล้วตรัสแก่พระสังฆว่า ความเรื่องนโยมกได้ตั้งไปแก่ชนพรหม
 ชาติแล้ว นมมตณเป็นเจ้าจึงไปบอกแก่พระยาจันทบูรว่า ช่าง
 ขนรามหมนของมหายงพระยาจันทบูร ๆ หนุมแก่ความ จะพึง
 ถอยคาอายเหตานั้นจะเสียดทกรกเอนตณ ถ้าพระยาจันทบูรตง
 อยู่ในสัตย์จะเป็นมิตรไมตรีกัน ก็จงตั้งขนรามหมนของออก
 มาทำสัตย์ต่อโยมเถิด พระสังฆก็ถวายพระพรตากลับเข้าไป
 แจ้งขอรับสั่งแก่พระยาจันทบูร พระยาจันทบูรจึงใช้หัตถวง
 ปลัดออกมากราบทูลว่า ช่างพระยาจันทบูรจะไม่ตงอยู่ในสัตย์
 สักความภักคณนหามิได้ จะใคร่ตั้งขนรามหมนของออกมาถวาย
 อัย แต่คนทงต้องนหนักถวพระอาญาด้วยตวเป็นคนผิดจะออกมา
 เฝ้ามได้ จึงตรัสว่าพระยาจันทบูรมิได้ตงอยู่ในสัตย์ ไม่ยอม
 เป็นไมตรีด้วยเราแล้ว เห็นว่าขนรามหมนของจะบ้องกัน
 เมืองไว้ได้ ก็ให้ตงแต่งบ้านเมืองใหม่ตงเถิด เรา
 คงจะตเอาให้จงได้ แล้วตรัสตั้งนายทพนายกองทแถมถ
 ทหารทงปวงให้หองอาหารกันพรอมแล้ว เหนอนนให้ตาด
 ๐๘/๐๔/๒๕๖๓ ๕ TUDC
 เสียดเตเสียดจงต้น ในเพตาทถางคณวณนเรงเขาคเอาเมือง
 จันทบูรให้จงได้ เข้าไปกินข้าวเขาเอาในเมือง แม่นม

ไคเมืองกัจจายเตี้ยให้พร้อมกันทศเดียวเกิด ครนคางเพดา
 ประมาณสามยาม จังครตั้งให้ยกทัพบายหน้าคยทศอสูร
 เขาคเมืองจันทบูร จัดพลทหารไทยจีนลอบเข้าไปประจำด้าน
 อยทกด้าน กำหนดเวลาเมื่อจะเขาย่าให้หรือองชนกอน ต่อเขา
 เมืองไคแฉวจึงให้ให้ชนพร้อมกัน จึงเสด็จทรงช้างพระทรงตง
 ชนนานนามพงศรบญชรชบเขาทาดายประตเมือง พลชาวเมืองซึ่ง
 รักษาประตและบอมเชิงเทนนกยงบนใหญ่ นอย ออกมาตั้งหา
 ฝน ควยเคชะพระบารมกระต้นบนหาถกตองรพลผู้ใดไม่ ความ
 ทายจึงเกยวข้างพระทรงให้ถอยออกมา ก็ทรงพระพิโรธ (๑)
 เองพระแฉงดาบชนจะพนความทาย ความทายร้องทลขอชีวิต
 จึงทรงกฤษแทางข้างพระทรงชบเขาทาดายประตเมืองพงตง
 ทหารหน้าข้างเข้าไป ในเมืองไคแฉวหรืออง ชนพร้อมกัน ตาม
 สัญญา และพวกชาวเมืองซึ่งรักษาหน้าทอยนบกตนแตก
 หนีออกจากเมือง พระยาจันทบูรก็พาบุตรภรรยาหนีออกจาก

08/04/2563 TUDC
 ทิมเสนชุดโตบรรทัด คอทเป็นลาขพระราชหัตถเลขาพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแก้.
 •- เต็มว่า โกรธ

เมืองดงเรือแน่นไป ณ เมืองพุทไธมาศ พวกพดไทยจีนเข้าไป
จับได้ครอบครัวและได้ทรัพย์สินของทองเงินนับใหญ่หน่อย และ
เครื่องศัสตราวุธต่าง ๆ เป็นอันมาก ก็ตั้งค่ายยังอยู่ใน
เมืองจันทบูร.

ฝ่ายหลวงนายศึกคิดเบินเซอแซกออกไปราชการ ณ เมือง
จันทบูรแต่ก่อนทัพพม่ายังไม่มาต่อมกรุงเทพมหานคร ยังค้าง
อยู่ในเมืองจึงมาเผื่อถวายตัวเป็นข้าทวาราชการสืบไป ก็โปรด
เดียงไวควยเป็นข้าราชการเกียรตินิยมจะได้ปรึกษา
ราชการงานทงปวง แดวจึงตั้งตถานันตรตำแหน่งผู้ใหญ่และ
ผู้น้อยแกมมีความชอบตามสมควรแก่คุณา นรปถวทนทนาย (๑)
แล้วโปรดพระราชทานบำเหน็จรางวัลของทองเงินต่างๆ แจก
ทวกันแล้ว จึงตั้งเจ้านันทพจากเมืองจันทบูรโดยทางสถิต
मारक^(๒)ออกไปเมืองตราด ดำรัส^(๓)ให้พระรามพิชยกกับหลวง
ราชรินทร์เป็นแม่ทัพเรือ เรือประมาณห้าสิบสำเภาก็ไปทางทะเล

๑. เดิมว่า คน
๒. เดิมว่า บกยก
๓. เดิมไม่มี

ขณะเมื่อเสด็จยাত্রา^(๑) ทพบกยกไปครงนน ด้วยเดชะพระบาร
 มบัณฑิตฝนตกเจตจนเจตคน ตามระยะทางไปจนบรรดถึง
 เมืองตราด เกิดยกล้อมอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข
 แดงได้ทราบข่าวว่าถ้าเภาจนตกคามาทอดอยู่ ณ ท้องทะเลหน้า
 ปากน้ำเมืองตราดเป็นหลายตาจึงให้ชา หลวงไปหาตัวนายถ้าเภ
 เข้ามาโดยดี และนายถ้าเภขัดแย้งไม่มา กตบค้อรบยิงเอา
 เรือหาหลวงๆกตบเข้ามากราบทูลทวงพระพิโรธ^(๒) จึงเสด็จ
 ลงเรือใหญ่ยกกองทัพเรือออกไปล้อมไวคนหนึ่ง พวกจนนาย
 ถ้าเภายังไม่อ่อนน้อม ครนเพดาร์งเขาจึงตรัสสั่งนายทัพนาย
 กองให้ยกเอาตถ้าเภ พวกจนค้อรบยิงบนโคตอบกนอยประ
 มาณกงวน พลหาหลวงบนชนถ้าเภได้ ไ้เข้ามาพนจบนนถ้าเภ
 ตายเป็นหลายคน พวกจนตกคากพายแพ เกบได้ทรพยตั้งของ
 ทองเงินและผ้าแพรเป็นอนมาก และจนเจยมณเป็นใหญ่นาย
 ถ้าเภทงปวง กออ่อนน้อมยอมส้วามภกค นำเอาบุตรหญิง^(๓)

08/04/2563 เดิมว่า กฤษUDC

๒. เดิมว่า โกรธ

๓. เดิมว่า บุตรี

คนหนึ่งมาถวาย ในวณนุกได้ตั้งกตัญญูมา ณ เมืองจันทบูรโดย
ทางทะเล คงขบขงอัยตอเรือรบ ณ เมืองจันทบูรประมาณ
สามเดือน ได้เรือร้อยลำเศษ.

ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานคร เมื่อกองทัพพม่ายกกตัญญูไปแล้ว
จึงพระนายกองผู้อยูรักษากรุง ก็ไซ้ผู้คนไปเที่ยวค้นหาพระเจ้า
แผ่นดินทกแห่งทกตำบล จึงไปพบที่สมทมไม้ไผ่ที่บ้านจก อด
อาหารมิได้เด็วยถึงล้มเอ็ดล้มต้องวัน คนทงนหจห้ามพระองค์
มาตงเรือรบขงไป ณ ค่ายโพธิ์ตามคณ พอดงกคบคณยต้น
พระชนม์ แดะล้มเตจพระเจ้าอัยหวพระทงงตั้งรยามรินทร อย
ในราชคัมบตเกาบกเด็ยพระนคร รวมล้มเตจพระเจ้าแผ่นดิน^(๑)
ชงเด็ยราชคัมบตในกรุงเทพมหานครศรอยชยานน ตั้งแต่
ล้มเตจพระเจ้าอูทองเบนประถม^(๒) แรกสร้างกรุงเทพมหานคร
นนตราบเทาดงล้มเตจ^(๓) พระเจ้าอัยหว^(๔) ทงงตั้งรยามรินทร

08/04/2563

๑. เดิมว่า สิริกษัตริย์
TUDC
๒. เดิมว่า ประถมกษัตริย์
๓. เดิมไม่มี
๔. เดิมไม่มี

โน้นต่อๆ กันไป ทนายชมนมไห้เข้มแข็งกมชยชานะ และเกิด
 มาพนักกันเป็นจลาจลไป ทวทงแผ่นดินในเขตแดน แวงแคว้น
 ดยยามประเทศ เหตุว่าหาเจ้าแผ่นดินจะปกครองบมิได้ เหมือน
 ดจด์คณดรกตบและทพภกชนดรกตบ และพระราชวงศาน
 วงศ์ (๑) ซึ่งเหตออยพมามไคเอาไปนั้น ตกอยณค้ายโพธสำ
 ตนกมบาง ทหนไปเมืองอนนทกมบาง และเจ้าพาดร์ยา ๑ เจ้า
 พานทวด ๑ เจ้าพจนทวด ๑ พระองคเจ้าพกทอง ๑ ทง ๕ พระ
 องคนเบนราชบุตรพระพทชเจ้าหดวงในพระบรมโกศ และเจ้า
 มตรบุตรกรมพระราชวง ๑ หม่อมเจ้ากระจาดบุตรกรมหมน
 จตรสุนทร ๑ หม่อมเจ้ามณบุตรกรมหมนเด่พภกต ๑ หม่อมเจ้า
 ณมบุตรเจ้าพาด ๑ เจ้าทงนตกอยกบพระนากองณค้ายโพธ
 สำมตน อนงพระองคเจ้าทบทมบุตรส่มเตจพระอยกานน พก
 ขาไทพาหนออกไปณเมืองจันทบูร เจ้าตากกตงเคราะหรบเดยง
 ๑ และเจ้าจยเจ้าครั่งชบุตรกรมพระราชวงนหนออกไปอย
 เมืองพทไธมาศ อนงขุนนางชาราชการซึ่งเหตออยนทตกอยกบ

08/04/2565

TU DC

พระนายกองกมบาง ทهنไปอยหวเมืองเหนือโตตาง ๆ กมบาง
 และนายสัจจนตามหาดเดกนหนออกป๋อไปสำนกออยู่ ณเมืองชตบร
 ครนรชาววาเจาตากออกป๋อไปตงอยู่ ณ เมืองจันทบร จงพาพรรค
 พวกบ้างไพร่เดนมกออกป๋อไปเซาพงอยควยเจาตาก เจาตาก
 กรบไวชบเตยงตงเบเนพระมหามนตร เพราะ (๑) รุจกคนเคย
 กนมาแตกอนกรงยงไม่เดียนน.

ในขณะนพหวเมืองตงตวเบเนเจาชนอกหลายตาบด คือ
 เจาพระยาพิษณโตกรเวอง กตงตวเบเนเจาชนอกตาบดหนง และ
 พระสังฆราชาเมืองส่วางคบรินามเดมชอมหาเรอน ชาตภม
 เบนชาวเหนือ แต่ตงมาเดาเรียนพระไตรปิฎก ณ กรง ได้
 เบนทพระพากุดเถรราชาคณะอยู่ ณ วัดศรีโยธยา ภายหลัง
 ทรงพระกรุณาโปรดให้ตงชนไปเบนทพระสังฆราชา ณ เมือง
 ส่วางคบริแต่กรงแผนคินพระพทเจาหลวง และมัตมครพรรค
 พวกผคนนบถอมาก ครนรวากรงเดยแกพมาแตวจงชองส่มผ
 คนเซาตงอยเบเนหลายเมือง ตงตวชนเบเนเจาอกตาบดหนง

๑. เดิมว่า เหตุ

แต่หาดีกเป็นคฤหัตถ์ไม่ คงอยู่ในเพศสมณะ แต่นั่งห่มผ้าแดง
 คนทงปวงเรียกว่าเจ้าพระฝาง บรรดาเจ้าเมืองกรมการหัว
 เมืองฝายเหนือตงแต่เหนือเมืองพระพิษณุโลกขึ้นไปกกดวเกรง
 นบถอออยู่ในอาณาางตงต้น และเมืองเหนือกรงนหมเจ้าเมืองชน
 ดองแห่ง แบ่งแผ่นดินออกเป็นตงตงต้น ตงแต่เมืองพระ
 พิษณุโลกตงมาจนถึงเมืองนครสวรรค์กับแควปากน้ำโพนนเป็น
 อาณาเขตของเจ้าพระพิษณุโลก ตงแต่เหนือเมืองพระ
 พิษณุโลกขึ้นไปจนถึงเมืองหน้าปากกระตงแดนดาวกับแควแม่น้ำ
 ปากพงนน เป็นอาณาเขตของเจ้าพระฝาง เจ้าพระฝางตงแต่
 นายทพกของแต่พนพระสังฆตงต้น คือพระครุครมานนท์ ๑ พระครู
 เพชรรัตน ๑ พระอาจารย์จันทร์ ๑ พระอาจารย์ทอง ๑ พระอา
 จารย์เกิด ๑ แต่ตงนเป็นอลชชมิไตละฮายแก่บาปตงนน แล้ว
 จตแจงกตงทพยกตงมาตเมืองพระพิษณุโลก ตงคายตอมเมือง
 ทงตงปากน้ำและเจ้าพระพิษณุโลกยกพดทหารออกคอรบเป็น
 ๑ สามารถ ทพฝางจะหกเอาเมืองมิได้ แต่รบกันอยู่ประมาณ
 หกเดือน ทพฝางก็พากนเด็กกตงไปเมือง .

08/04/2368

TUBO

เรือแตกไป ณ เมืองนครราชสีมาแต่ครั้งกรุงยังไม่เสียนั้น ไป
ตั้งอยู่ ณ ค่ายโคกพระยาพอพระยารัตนาธิเบศร์บวดยกลงถึงแก
กรรม กรมหมื่นพพิชกกระทำการ^(๑) ปดงศพในที่นั้น.

ฝ่ายพระพิมลสังครามเจ้าเมืองนครนายก กับหลวง
นรินทร์ พาไพร่พลและครอบครัวชายหญิงประมาณสามร้อย
หนีพม่าไปทางเขาพนมยงชนไปเมืองนครราชสีมา ไปตั้งอยู่
ณ ตำบลบ้านจันทก และพระยานครราชสีมาเป็นอริกันอยู่แต่
ก่อน จึงใช้ทหารให้ลงมาดวงฆ่าพระพิมลสังครามกับหลวง
นรินทร์เสีย กวาดต้อนผู้คนครอบครัวเข้าไปไว้ในเมืองเสียสิ้น.

ฝ่ายกรมหมื่นพพิชกจึงให้หลวงมหาพิชัยและนายทองคำ
นำเอาหมวกฝรัง ๑ เต๋อกระบวนจัน ๑ ผาเกยวดายสองผืน ไป
ประทานพระยานครราชสีมา ครนอยู่ประมาณสองสามวัน
จึงหลวงพดกรมการออกมาเผ่ากราบทูลว่าพระยานครราชสีมา
เกณฑ์เขมรสร้อย จะให้ออกมาจับพระองค์ตั้งไป ณ กรุง
เทพมหานคร กรมหมื่นเทพพิชกพระทัยคดการจะหนี และ
หม่อมเจ้าประยงค์บุตรไม่เห็นด้วย ก็ทูลห้ามไว้ แล้วทูล

ขอเงนตราหาชงกบผานากงส์บพบ นำเอาไปเทยวแจกพินนาย
บ้านสับตองคาบต เกิดยกดอมคนพวกชาวบ้านมาเขาดวย
โคคนดรอยหาดบเคษ ครนถงณ วนพชชน ๑๔ คาเดือน ๑๐
ปีจออัฐศก กรมหมนเทพพิชจิงให้หม่อมเจ้าประยงคกบ
หดวงมหาพิชยหดวงปราบคมไพร่พดล้ามสับเคษ กับพวก
ชาวบ้านชงเขาดวยนหนยกดอบเขาไปช่มอยู่ในเมือง พอรุ่ง
ชนเบนวันพระสับหาคา พระยานครราชสดีมาไมทนรตวจะออก
มาทาบญทวดกตาง กยกกรกนเขาไปดอมจวน จบตวพระยา
นครราชสดีมาไดกฆ่าเลย แต่หดวงแพงผนองพระยานครราชสดีมา
นนโคตชนมาหนออกจากเมืองทน หาจับตัวได้ไม หม่อม
เจ้าประยงคไหยงนใหญ่ชนเป็นฤกษ แต่วเกณท์ให้คนออก
มารบเล็ดจกรมหมนเทพพิชเขาไปในเมือง ประทบอยทจวน
อยประมาณห้าวัน หดวงแพงไปชกชวนพระพมายชงเบนเมือง
ชนแกเมืองนครราชสดีมายกกองทัพเขามาตอมเมืองนครราชสดีมา
เขาไว กรมหมนเทพพิชให้เกณท์คนชาวเมืองชนรกษาหนาท
เชิงเทนโคคนนอย เพราะชาวเมืองไมเต็มใจหนีไปเสียมาก ผชง

08/04/2563

TUDC

ขนอยุ่รักษา (๑) หน้าที่กาแพงหนเบาบางนัก ตอรับคานทานอยุ่
 ส่วน พวกกกองทัพพระพม่ายหดวงแพงกบนเขาเมืองโคชางคาน
 บอมวัดพายัพ จับไตตอหม่อมเจ้าระยงคเจ้าดารารุณี เจ้าธรรมา
 บตรกรมหมนเทพพรช กับพระพิชยราชา หดวงมหาพิชย
 และชนหมนนายหมวดนายกอง มาเสียเบนหลายคน และบตร
 เจ้ากรมหมนเทพพรชทเบนชายนน ยิงเหตออยุ่แต่หม่อมเจ้าท
 น้อย ๆ กับหม่อมเจ้าหญิง และนายแก่นพวกหดวงแพงได้
 หม่อมเจ้าอบตไปเบนภรรยา นายย่นโคหม่อมเต็มห้ามกรม
 หมนเทพพรชไปเบนภรรยา หดวงแพงจะให้ประหารชีวิต
 กรมหมนเทพพรชเสีย พระพม่ายขอชีวิตไว้ จึงเชิญเสด็จไป
 อยุ่ณเมืองพม่าย หดวงแพงกโคเบนเจ้าเมืองนครราชสีมา
 และพระพม่ายนรทโคร นบถอกรมหมนเทพพรช ว่าเบนวงศ์
 ราชตระกูล (๒) ช่วยทำนุบำรุงไว้ ครนรฐชาวดกรุงเสียแกพม่าแตกว
 พม่ากวาดเอาพระราชวงศ์ (๓) ไปสิ้น จึงยกกรมหมน

๑. เดิมไม่มี
๒. เดิมว่า กษัตริย์
๓. เดิมว่า ขัตติยราชวงศ์

พระยามหามนตรพนายแก่น พระยาวรวงศ์ข้าราชการพนายยื่น
 ตายทั้งสามคน พวกทหารเมืองพมายกฆ่าพนทหารเมือง
 นครราชสีมาตายเบื่อนมาก เจ้าพระยาศรีธรรยวงศ์จึงให้
 พระยาวรวงศ์ข้าราชการตงอย ญ บานจอหอรักษาเมืองนครราชสีมา
 ด้มาแล้ว เจ้าพระยาศรีธรรยวงศ์และพระยามหามนตรกกดบ
 ไปยังเมืองพมาย ตงเกิดยกดอมผู้คนบำรุงอาณาประชาราษ
 ฏรและทแกตวทหารใหม่กาดงด้มบรรณบรรบรณ และอาณา
 เขตเมืองพมายกแบ่งออกเบ็นด้วนหนึ่ง ตงแต่แฉวงหัวเมือง
 ตะวนออกฝ่ายตอนไปกระทงตงแดนกรุงศรีรัตนาคนหดและกรง
 กัมพูชา ฝ่ายไตตงมาตงเมืองด้บรรตตอดตานาแควบ้ำด้ก
 และแผนคนครงนนแบ่งออกเบ็นหลายด้วนหลายเจ้า ข้างฝ่าย
 เหนอกเบ็นด้องด้วน คอเมืองพระพิษณโถกด้วนหนึ่ง เมือง
 ด้วางคบรรด้วนหนึ่ง ข้างฝ่ายไตกเบ็นด้องด้วน คอเมืองจันทบูร
 ด้งทะเลฟากตะวนออกด้วนหนึ่ง เมืองนครศรีธรรมราชด้งทะเล
 ฟากตะวนตกด้วนหนึ่ง ข้างฝ่ายตอนตานตะวนออกนคอ
 เมืองพมายด้วนหนึ่ง และแผนคนด้วนกตางเบ็นของพระนาย
 กงโพธด้มตนด้วนหนึ่ง เบ็นหกแดนหกเจ้าตวยกน.

08/04/2563

TUDC

ในขณะที่หน้ายเจ้าตากซึ่งตั้งอยู่ณเมืองจันทบูรต่อเรือรบ
 ต่ำเรจ ได้ทราบข่าวว่ากรุงเทพมหานครเสียแก่พม่าแล้ว สมน
 พรหมณาจารย์และราชตระกูลสรย (๑) วงศ์เสนาอำมาตย์
 ประชาษฎรถึงซึ่งพม่าคณบหาย พม่ากวาดเอาไปเป็นอันมาก
 ทเหตออยกใดความทุกข์ลำบากอดอาหารล้มตายและฆ่าพนกน
 ทกแห่งทุกตำบลเพราะ (๒) หาพระเจ้าแผ่นดินมิได้ พม่าตั้งพระนาย
 กองเวียงกรุงเทพมหานคร บรรดาหัวเมืองทงปวงกคคกาเรบ
 กอเกิดอหังการ ตั้งควเบนเจ้าชนเบนหลายเมือง แผ่นดินแบ่ง
 ออกเป็นหลายส่วน เกิดจลาจลรบพงกนเบนหลายพวก และ
 สมนพรหมณ ไพร์ฟ้าประชากรใดความเคอตรอน (๓) หาทพง
 มิได้ ทรงพระดำริจะปราบยกเชญซึ่งเบนจลาจลให้สงบราบคาบ
 และจะกอกกรุงเทพมหานครให้คนคงเบนราชธานี มีพระราช
 อาณาเขตปกแผ่ไปเบนแผ่นดินเดียว ทวงจังหวัดแคว้นแคว้นแดน
 สยามประเทศเหมอนตงเกา จึงดำรัสสั่งนายทพนายกองทงปวง
 ให้ครอเตรียมเรือรบครบด้วยพลโยธาสรรพาวุธปืนใหญ่น้อย

๑. เดิมว่า ขตย

๒. เดิมว่า เหด

๓. เดิมว่า เคอตรอนอนาธา

และเรือดำเตยงเต๋บยงอาหารให้พรอมเสร็จ แล้วคงซาหดวง
 เต็มผมความชอบ อยุ่ครองเมือง จนทบรและเมืองระยของทั้งต้อง
 หวเมืองหน.

ครนถงถนเคอนถบเอ็ดไบกนพคกนหน จงเส็ดจยาดธา (*)
 พดทพรเวอรอยดาเคษ พดทหารประมาณห้าพันยกจากเมือง
 จันทบรมาทางทะเล ได้ทราบข่าวว่าพระยาอนรรฐเจ้าเมืองชด
 กับหดวงพดชนอนเชียงมิได้ระพยค่อนราย กัดบกระทำโจร
 กรวมออกตชงดำเกาและเรือตักควานชเหมือนแตกถน มิได้คง
 อยุ่ในชรวิไมวาทชงมพระประด้าตถังตอนหนน จึงให้หยุดทพ
 เรอเขาประทบถนเมืองชดบร แล้วให้หาพระยาอนรรฐตงมา
 เผาถนเรือพระทหง ครดถถามกเบนตคย จึงตังให้ชนนางนาย
 ทหารไทยจันจับพระยาอนรรฐประหารชวดเสย และพระยา
 อนรรฐคงกระพันในศวถางพมหาเข้าไม้ เพราะ (๒) ควยตคค
 เบนทองแดง จึงให้พนชนาการแล้วเอาตงถวงหน้าเสยในทะเล
 กถงแกกกรรม แล้วให้จับหดวงพดและชนอนเชียง ชงรวมคค

08/04/2563

TUDC

- ๑. เคิมว่า กวีธา
- ๒. เคิมว่า เหตุ

กระทำโจรกรรมด้วยกนหนนประหารชีวิตด้วย จึงตงผมความ
ชอบเบนเจ้าเมืองกรมการชนใหม่ให้อยรักษาเมืองชดบร แดง
กเดัดจยกพดทพเรือเขามาทางปากนา เมืองสมทรปรากการถง
เมืองชนบร.

ฝ่ายเจ้าทองอนชงพมาตงไวใหรักษาเมืองชนน กพา
พวกพดออกคอรบประมาณครหนงกแตกพาย พดชาหตวงจับ
ศวกโคกฆาเดี่ย แดะกรมการทงนหนกหนไปนเพดากถางคน ชน
ไปณค้ายโพชตามตนแจงความแกัดักพระนายกอง พระนาย
กองจิงจิดพดทหารไทยมอญใหมองญาเบนนายทพ ยกทพ
เรือมาตงรบอยณเพนียด ในเพดากถางคนวหนนเรือรบพระยา
กถาใหม่ชงบรทกกระสันตนมตามนถมถง จิงใหตงพระราช
อาญาเขยนพระยาภคตาใหม่แดะชนนางฝ่ายทหารเบนนหาดายคน
แดงครตตงใหเรงรบยกทพเรือชนไป ณ กรงนเพดากถางคน
แดะมองญานายทพโพชตามตนหน ราชวาทพหตวงยกชนมา
ถงกรงเทพแเดว ศกเรงกถวพระเดชานภาพมโตตงอยตบรบก
ถอยหนไป ณ ค้ายโพชตามตน.

ครนรงเขา เบนนเดือนตบตอง ชางชนเพดาสามโมงเค็ช

08/04/2583

TUCC

ให้พลทหารยกเขาค่ายโพธิ์สามต้นฟากตะวันออกแตก จึงตรัส
 สั่งให้ทาบันโตจะพาดเขาค่ายโพธิ์สามต้นฟากตะวันตก ซึ่งมากาแพง
 ทพระนายกองอุยหน และกองพระยาพิชิตพระยาพิชัยทพจน
 เบนกงหน้า ยกเขาค่ายประชิด ผนวกถาง ห่างค่ายใหญ่
 ประมาณเจ็ดเส้นแปดเส้น ครนรวงขนอกวหนหงจึงดำรัสให้ทพ
 จนกงหน้ายกเขาค่ายพระนายกอง พระนายกองกคมพด
 ทหารออกคอรบ รบกันตงแต่เช้าจนเพลาทแยงพวกพระนาย
 กองพายหันเขาค่าย ทพจนได้ติดตามเข้าไปในค่ายพระนายกอง
 ค่ายในค่ายนั้น พวกพลทพจนได้ฆ่าฟันพลทหารพระนายกอง
 ด้รบอยู่จนล้มตายในค่ายนั้นเป็นอนมาก ทเหล่อยกแตกหนี
 ไปจากค่าย แต่มองญานนพาพรรคพวกทหารของตนหนีไป
 ณ เมืองนครราชสีมา ไปเข้าด้วยพระยาอรรณงค์ราชซึ่งตง
 อยู่ ณ ด่านจอหอหน.

ฝ่ายเจ้าตากครนตโตค่ายโพธิ์สามต้นแล้ว จึงเสด็จด้วย
 พดโยธาทหารให้เข้าไปในค่าย ประทับอยู่ ณ จวนพระนาย
 กอง จึงพระยาชเบศ์บดขุนนางเก่าในกรุงเทพมหานครซึ่งตง
 อยู่ ณ ค่ายโพธิ์สามต้นนหนมากกราบถวายบังคมคอรบ จึงตรัส

08/04/2563

TUDC

ตั้งมให้พลทหารกระทำอันตรายแก่ผู้คนครอบครัวทงปวงอันอยู่ใน
 ในค่าย และได้ทรงเห็นราชตระกูล (๑) และข้าราชการเก่าในกรุง
 ซึ่งได้ความทุกข์ทรพดลำบากก็ทรงพระกรุณาสั่งเวช จึงพระ
 ราช (๒) ทานทรพยและตั้งของต่าง ๆ แก่พวกชนนางเก่ากับ
 ทงพระราชวงศ์ (๓) ทงนน แดวเสด็จเข้ามาตงพดบพดา
 ประทับอยู่ในพระนคร ให้ไปชดพระศัพพะเจ้าแผ่นดินซึ่งพระ
 นายกองผงไวนนกระทำพระโกศตามสั่งเซบได้พระศัพ และให้
 ตงเครื่องทำพระเมรุหมุดวยผาชาวดแหวเซญพระบรมโกศตงทใน
 พระเมรุบชาล็กการพอดสมควร ไปเทียบนิมนต์พระตั้งฆซึ่ง
 เหวดออยบางสัดบปกรณ ทรงถววยไทยทในตามสัดสมควรแหวก
 ถววยพระเพดง.

ครนปดงพระศัพเสด็จแหว จึงเสด็จทงชางพระทงไป
 เทยวประพาสทอดพระเนตรทวพระนครและในพระราชวง เห็น

- 08/04/2563
๑. เดิมว่า ขัตติยวงศา
  ๒. เดิมว่า ประทาน
  ๓. เดิมว่า ขัตติยวงศา

ปราสาทและตำหนักใหญ่น้อยทิวหน้าข้างใน และอาวาสบ้าน
 เรือนท่งปวงในกรุงนนทบุรีใหม่เดี่ยบบาง ยงค้อยบาง ก็ทรง
 พระสังเวช ดำริจะกระทำปฏิสังขรณ์บำรุงชนให้ปรกตคดงแต่
 ก่อน แล้วจะรวบรวมไพร่ฟ้าประชากรและสัมณพราหมณา
 จารย์เข้ามาอยู่ในพระนครตามเดิม จะเสด็จเขาตงคารงราช
 อาณาจักรตั้งบกษตรยครอบครองรักษาแผ่นดินต่อไป จะออก
 กรุงเทพมหานครครอยชยา ซึ่งถึงกาดประตยแถวหนใหญ่กตบ
 คนคงเป็นราชชานตงเกา ก็เสด็จเขาประทับแรมอยน พระท
 ษेत्रบหนตเสด็จออกบรรทมอยคนหนงจงทรงพระสับน นมตร
 ภา พระมหากษตรยแตกอนมาชบได้เดี่ยมให้อย ครนรงเขา
 จงตรัสเตาพระสับนให้ชุนนางทงปวงพงแตวจงดำรัสว่า เราคิด
 สังเวชเหนวาบ้านเมืองจะร้างรกเบนบ่าจะมาชวยปฏิสังขรณ์ทำ
 นุบำรุงชนให้บริบูรณ์คตงเกา เมอเจาของเดิมทานยงหวงแหน
 อยแตว เราชวนกันไปสร้างเมืองชนบรอยเกิด แตวตรัสตั้งให้
 เด็กกองทพกวาดคตอนราชฏร และสัมณพราหมณาจารย์
 ทงปวงกบทงโบราณชตยวงศ์ชงยงเหตออยนหน ก็เสด็จกตบ

ตั้งมาตั้งอยู่ ณ เมืองธนบุรี และให้ไปเที่ยวลัดเลาะหาพวกพระญาติ
พระวงศ์ของพระองค์ซึ่งพลัดพรากกันไปมาได้มาแต่เมืองดพบุรี
รับลงมา ณ เมืองธนบุรี แล้วให้ปลัดสร้างพระราชวัง และ
พระตำหนักข้างหน้าข้างในใหญ่ น้อย ทงปวงดำ เร็จบริบูรณ์.

พิมพ์ ร.พ. อักษรนิติ

โทร. 20371 ถนนวิสุทธิกษัตริย์ บางขุนพรหม พระนคร.

หน้าออก อักษรนิติ ผู้พิมพ์โฆษณา

8/8/95.

TUDC

08/04/2563